

Tā âtī-âtī Tāndí Yésū rī tāsī Yōwánī drí īgīlī rī Yōwánī

Tā 'ē'á zīlā nīlī sisī rī

Búkū nô, lājó'bá Yōwánī īgī nī, gólâ ī'dî íyî zī 'bá lājó'bá gólâ Yésū drí lélē rōō rī. Gólâ ī'dî gólâ tā Yésū drí 'ēlé rī ndrē 'bá cù íyî līfī sī rī. Gólâ īgī búkū Tā Â'dâ kâ kpá nī, gō'dá kpá Tā īgī-īgī Yōwánī kâ nā rī 'bá yī bē. Gólâ īgī búkū nō tälâ õjīlā õlē rō bē kī, Yésū Ôvârī rī mvá 'î. Gō'dá tā lélē gólīyíkâ 'dī tāsī rī, gólīyī â'dô â'dó'á lédrē-lédrē ădūkū ăkó rī bē.

Yōwánī â'dâ tā 'dî â'dolé tā pătī rō, tā lârâkô ăzâ 'bá yī njī-drī-lâ-rī Yésū drí 'ēlé rī â'dâ-â'dâ lâ yī sī, gō'dá kpá tā Yésū drí rī'á âtálâ íyî tāsī rī 'bá yī tāsī. Tā īgī Yōwánī kâ nō 'á rī, úzî Yésū nōtī:

Ôvârī rī â'dâ 'bá, Kâbîlîkî drî tî 'bá Ôvârī kâ, Ôvârī rī mvá, 'Diyî pâ 'bá tâ lâ 'bâlê trá ăkû rō, Ngá i'i 'bá, Lédrê-lédrê ădūkû ăkó fē 'bá, Gólâ lâtî mbî nîzó Ôvârî ngálâ rī â'dâ 'bá, Gólâ â'dó 'bá rō ângó drí ndrî, Lôkî 'bá tândí rī 'bá kâbîlîkî íyíkâ vó lâ ndrêlê dódó, Gólâ õjîlâ îngá 'bá õdrâ 'ásî, gō'dá Gólâ â'dó 'bá fē ămbândî rō.

Tâ gólâkâ lâvû 'bá kôrô rī kî nōtî, Yésû ă'dô lédrê-lédrê ădûkû ăkó rî fē'á ămâ drí ngá fefê drî-bâlâyî rō, ăzô mă ălē tâ gólâkâ trá rî.

Tâ Yésû Ôvârî rî â'dâ 'bá rō rî tāsī

1 Drē ākpākā'dā sísí ó'bāá ãngó nō drē kô rî, “ ‘Ôvârî rî â'dá 'bá’ ”* bê rî'á Ôvârî bê. Gólâ Ôvârî 'î. **2** Ítõ vō 'ásî, Ôvârî ôtířiñ ãngó 'bââ rî, gólâ bê rî'á Ôvârî bê. **3** Õzõ Ôvârî õlē trá ngá lô'bâlé rî, Ôvârî átâ tã lâ gólâ drí, drílâ 'ëzó lâ, nyé õzõ Ôvârî drí lělé rî kâtí. Ngá ãzâ yû'dâwá 'bâlé cù ítí gólâ ãkó. **4-5** Gólâ í'dî Ôvârî drí ájólé lédře-lédré  d uk   k   k  r  f l   j l  dr  r . Gólâ kp  í'dî Ôvârî dr  áj l  ng  í'  i y k  b  ân l   n r k w  t   n j  k  dr l  v l   j l  p p s l  ' s  r . Gb  lé  j l  l    y  k   n r k w   y k   l l  r ,  c  k  l s  g l k   n r k w   l l  k  ' d  p l .

6-7  g  ŋ  b  r  l  Y w n i b b t z  '  ' b  r . Ôvâr  nj  g l  tr  j l  n '  t  Ng  í'  ' b  k  p l   j l  dr , g l y    d   y  n j  ng  í'  ' b  '  ' b    c l  ' d  t l  s  t   t   t - t  ' d  ' . **8** Y w n i r  g g o   ' d  k  Ng  í'  ' b  ' d   d . G d  l s  Y w n i k  r   y k  c  Ng  í'  ' b  r   g g o  ' d  t  l  p l   j l  dr . **9** G l  Ng  í'  ' b  r  Ôvâr  r  â'd  ' b   m  d r  r   d  t b  Ôvâr  dr  áj l   r l  l s   j l  mv  r   m  l f l  ánægð ' á  n ng , t  mb  Ôvâr  k   d l   m   j l  dr  r   d .

10 Gb  lé ó'b  b   j l  ánægð n '  ' nd   g l  s  r , g d  k p l   g l   ' d  b  k p   d  Ôvâr  r  â'd  ' b  r   j l  dr   n g  n '  r ,  j l  d    g   y  v l  d   g l  r  n l  ' d y  p  ' b  r . **11** Gb  lé  t l  b   g l   j l  Y d   y  k  r  r , Y d   y  g   y   g l  d . **12** G d   r l k  ' b   y  l f l   s   g l y   t b  t  l  ' b  tr   g l  ' r ,  g l  ' b   g l y  tr  â'd l  Ôvâr  r 

* **1:1** 1.1 Ôvâr  r  â'd  ' b  Y w n i z  g l  “ ‘ l ’ ”.

mvá yî ró pîpîsílî tândî íyíkâ rî sî. 13 Gólîyî âcâ trá â'dólé Ôvârî rî mvá yî ró, tâlâ gólîyî lê tâ trá gólâ tibê Ôvârî rî â'dá 'bá rî 'á rî drí sî. Gólîyî âcâ â'dólé Ôvârî rî mvá ró 'dî â'dó õzô ãmâ õjílã mvá ândrê drí tûlî nî átâ bê rî tí kô, Ôvârî jâ â'dô-â'dô gólîyíkâ rî ï'dî gólîyî 'bâlé â'dólé íyî mvá yî ró.

14-15 Gõ'dá gólâ tibê " 'Ôvârî rî â'dá 'bá' " rî útî trá õjílã mvá ró ânîlî rîlî ãmâ lâfâlé 'á ãngó nõ 'á. ãmâ lâjó'bá gólâkâ rî, mä nî gólâ Ôvârî rî mvá ãlôwá ró, tâlâ mbârâkâ átâ lâ Ôvârî kâ fêlé gólâ drí rî tâsî. Gólâ ï'dî tibê Yōwánî bâbâtízî 'ë 'bá ró rî drí tâ lâ âtálé kî'á nî rî, gólâ â'dô âcâ'á rî. Yōwánî âtâ kî, "Nõô ãgô tibê má drí rî'á tâ lâ âtálé ãnî drí kizó nî rî, ãâ'dô âcâ'á má vósî rî ï'dî. Gõ'dá ãmbâ gólâkâ rî lâvûl gârâ ámâkâ rî drîjî sî. Má nî trá, 'dî tâ pâtîj 'î, tâlâ gólâ bê rî'á drê ãkpâkâ'dâ útî mâ kô." Gólâ Ôvârî rî â'dá 'bá ró 'dî ãâ'dô pîpîsílî pâtîj mbî bê 'â ã'dí bê õjílã tâsî. 16 'Â ã'dí ãmbâ gólâkâ õjílã tâsî 'dî sî, gólâ fê õrê trá ãmâ drí lâvûl gârâ zââ bâdî. 17 Nî ndrê drê, Ôvârî fê tâ 'bâ'bâ íyíkâ ãmâ drí Músä sî, gõ'dá gólâ rî 'â ã'dí trá ãmâ tâsî Yésü Krístô sî. Gõ'dá mä nî pîpîsílî pâtîj mbî gólâkâ Yésü sî. 18 Õjílã ãzâkâ yû'dâwâ Ôvârî rî ndrê 'bá trá íyî lîfî sî rî. Gõ'dá Yésü Ôvârî rî mvá ró ï'dî Ôvârî rî cócóló 'î. Gólâ â'dâ â'dô-â'dô tândî Ôvârî kâ õjílã tâsî rî trá dódó õjílã drí ãngó nõ 'á tâ 'ë'ë íyíkâ rî sî.

*Tâ drî-'bá ángí Yúdä yí kâ rî 'bá yî drí õjílã jôzó
nî'á Yōwánî bâbâtízî 'ë 'bá ró rî ïjílî rî
(Mâtáyô 3.1-12; Márâkô 1.1-8; Lükä 3.1-18)*

19 Dr̄i-'bá ángí Yúdä yí kâ rî 'bá yî ârî ïyî tâ bê kî'á nî rî, Yōwánī rî'á tâ pë'á kpá bâbâtízî 'é'á õjilâ drí rî, gólîyî pípîslí drí lóngázó tâ rî 'dî tâsî. Gõ'dá drílîyî dr̄i-'bá ázâ 'bá yî gólîyî láfálé 'ásî gõ'dá kpá ūgúlî ãtî 'bá gólîyíkâ ázâ 'bá yî bê jõzó Yērōsâlémâ 'ásî nîlî Yōwánī rî ïjilí ngâtâ gólâ ã'dî ï'dî yâ rî, ngâtâ gólâ 'dýî pâ 'bá Ôvârî drí tâ lâ âtálé kîzó nî, yí â'dô âjó'á lâ ãngó 'á õjilâ pâlé rî ï'dî yâ rî. **20** Gõ'dá õjilâ jõlé 'dî 'bá yî câ bê Yōwánī ngálâ tâ 'dî ïjilí rî, Yōwánī drí ngâzó tâ lóngolé gólîyî drí trâ kî, yí â'dó kô 'dýî pâ 'bá tâ lâ âtálé rî ï'dî.

21 Gõ'dá ãgô 'dî 'bá yî drí tâ ïjízó kpá ó'dí Yōwánī tí kî, "Háyî, ngâ gõ'dá nî ã'dî ï'dî yâ? Nî tâ ãngû 'bá Êlîyâ gólâ 'é 'bá âgõlé kpá ó'dí rî ï'dî yâ?" Yōwánī kî gólîyî drí rî, "Má â'dó Êlîyâ ï'dî kô." Gõ'dá gólîyî drí Yōwánī rî ïjízó kpá ó'dí kî, "Mâ kî, gõ'dá nî áníkâ kó ã'dî ï'dî yâ, nî tâ ãngû 'bá Músä drí tâ lâ ïgîlî búkû* Ôvârî kâ 'á kî'á nî rî, ââ'dô âcâ'á rî ï'dî?" Gõ'dá Yōwánī drí tâ-drî jâzó kpá ó'dí kî, "Kó kô, má â'dó kpá kô tâ ãngû 'bá ãnî drí tâ lâ âtálé 'dî ï'dî."

22 Gõ'dá gólîyî drí gólâ rî ïjízó kpá ó'dí kî, "Ní âtâ drë tâ mbî ãmâ drí, mâ gõ ró bê nî'á âtálâ õjilâ ãmbâ-ãmbâ ãmâ âjó 'bá rî yî drí. Gõ'dá nî áníkâ kó ã'dî ï'dî yâ?" **23** Gõ'dá Yōwánī drí tâ-drî lóngozó gólîyî drí úlí gólîyî tâ ãngû 'bá Ísáyâ drí ãngûlî íyî tâsî kî,

"Má â'dô âcâ'á tâ ïyálé òmâ 'álâ õjilâ drí kî,

* **1:21** 1.21 Nî zî tâ Músä drí ïgîlî tâ ãngû 'bá 'dî tâsî rî Tâ 'Bâ'bâ Ândâ 18.15-19 'á.

‘Kúmú ãmákâ bí ânĩ'á, nĩ êdê látî njãâ gólâ drí ânizó 'á lâ sî.’ ”

Ísáyā 40.3

²⁴ Gõ'dá õjílã dr̄i-'bá ángí Yúdã yí kâ 'dĩ 'bá yí drí âjólé 'dĩ 'bá yí, Pãrúsí yí kpá bê gólýi lãfálé. Drílýi Yōwánī rí ijízó kĩ, ²⁵ “Ózõ ní ã'dô 'dýi pã 'bá ãmâ Yúdã yí drí r̄'á télâ rí ï'dî kô, ní ã'dô gõ'dá kpá Ëlýä ï'dî kô, gõ'dá kpá tã Ạngü 'bá Músä drí tã lâ âtálé rí ï'dî kô rí, gõ'dá ní rí õjílã ïbábátízälé ã'dô tásí yã?” ²⁶⁻²⁷ Gõ'dá Yōwánī drí tã-dr̄i jázó gólýi drí kĩ ní rí, “Má rí r̄'á õjílã ïbábátízälé lïmvû sî, tálâ má rí gólýi êdélé â'dolé njãâ 'dýi pã 'bá rí lágulí. Má âtâ ãnî drí, 'dýi pã 'bá rí gógo 'dĩ bê r̄'á ngbãângbânõ ãngó ãmákâ nõ 'á nõngá. Gõ'dá gólâ ï'dî tibé tâ là drí 'ë'á lâzélé kôrô 'ë 'bá â'dolé ãmbá ró rí. Gólâ â'dô bê gbõ lé nõngá rí, ní níi gólâ kô. Mâ rí gógo Yōwánī nõ â'dó kô tândí ró ïcálé â'dolé rû ï'bû 'bá gólâkâ ró ká'bókâ gólâkâ ángilí.”

²⁸ Tã 'dî 'ê rû trá ïtí áyágá ãmbá zílì Jõrõdéní gólâ Yōwánī drí rízó bâbâtízí 'elé 'á lâ rí, 'á'á lé dr̄i õjí lésí rí 'álâ.*

Tã Yōwánī drí Yésü rí â'dázó Kábïlïkî dr̄i tî 'bá Ôvârî kâ ró rí

²⁹ Kâyî ãzâ rí sî, Yōwánī bâbâtízí 'bá ró rí drí Yésü rí ndrêzó ânirî 'á yí ngálâ. Kôrô Yōwánī drí ngâzó tã âtálé õjílã gólýi rí 'bá gólâ bê 'dĩ 'bá yí drí kĩ, “Ní ndrê drë ãgô nã. 'Díi ãgô Ôvârî drí âjólé dr̄i tî 'bá ró rí ï'dî. Gólâ ï'dî “ ‘Kábïlïkî dr̄i tî 'bá Ôvârî kâ’” ãrí lâ drí 'ë'á tâ õnjí õjílã kâ

* ^{1:28} 1.28 Võ 'dî úzî rú lâ Bëtánî. 'Díi ngii Bëtánî gólâ ãnyî Yërösälémä rú rí rú sî.

jílí ndrī rī. ³⁰ Gólâ ī'dî má drí tā lâ âtálé ãní drí kī, gólâ ãâ'dô íyî â'dá'á ngbääângbânō rī. Gõ'dá gólâ kpá ī'dî má drí kí'á nñí rī, ãmbã gólâkâ rī rī'á gäqrä má drÿ sî rī, tälâ drë ãkpä útî mâ kô rī, gólâ bê rī'á. ³¹ Sísí rī, má nñí gólâ kô 'dýî pâ 'bá ró. Gõ'dá ngbääângbânō rī, má nñí gólâ trá. Má rī bâbâtízí 'élé ãní drí lïmvû sî, 'dîrî ã'dô ró bê gólâ rī â'dázó ãní Ísîrâ'élē yî drí, tälâ ã'dô ró bê kpá õjílã 'bälé â'dólé njââ gólâ rī lâgúlì kâyî gólâ drí âcázó rî tú."

³²⁻³³ Gõ'dá Yōwánī drí látfî yí drí tā nñizó kī, Yésü ī'dî rī'á 'dýî pâ 'bá 'î rî â'dázó õjílã drí kī, "Kâyî Yésü drí ânñzó má drí gólâ rî îbábâtízazó rī, má nñí gólâ trá 'dýî pâ 'bá ró. Mî ndrê drë, Ôvârî kī, má ãâ'dô íyî mvá 'dî nñ'á, õzõ má õtirî Líndrî Tândí íyíkâ ndrê 'á rîlî gólâ drÿ õzõ ãtú'bú kâtí rī. Ôvârî kī, õzõ má õndrê tâ 'dî trá rû 'ẽ'á rî, má â'dô nñ'á lâ kī, õjílã tâ rî 'dî drí rû 'ezó drílâ 'dî rî, trá rî'á 'dýî pâ 'bá 'î, gõ'dá kpá gólâ tibê rî 'bá Líndrî Tândí Ôvârî kâ âfélé õjílã drí rî ī'dî. ³⁴ Mâ rî gógó Yōwánī, má ndrê Líndrî Tândí Ôvârî kâ 'dî trá ámâ lïfî sî â'dê trá rîlî gá Yésü rî gógó drÿ. Má âtâ ãní drí pætî-pætî ró, gólâ rî'á 'dýî pâ 'bá 'î, gõ'dá gólâ kpá rî'á Ôvârî rî mvá 'î."

Tâ Yésü drí îtôzó lâjó'bá drÿ-káká íyíkâ zülí rî

³⁵ Îdrú rî tí rî, Yōwánī bâbâtízí 'ẽ 'bá ró rî rî'á ïyî âdré'á lâjó'bá íyíkâ rî rî 'bá yî bê. ³⁶ Gõ'dá Yōwánī ndrê Yésü bê ânñ'á rî, gólâ drí tâ âtázó lâjó'bá íyíkâ rî 'dî 'bá yî drí kī, "Nî ndrê drë âgô rî 'bá ânñlî nã! 'Dîrî rî'á 'dýî pâ 'bá gólâ Ôvârî

drí âjólé ânī'á drälé õzõ kábílík̄i dr̄i t̄t̄i kâ ró r̄i kâtí."

³⁷ Gõ'dá nñngá s̄i, lājó'bá Yōwánī kâ r̄i 'd̄i 'bá ȳi âr̄i ïȳi bē úl̄i Yōwánī drí âtálé 'd̄i r̄i, kôrô dríl̄iȳi ngäzó 'd̄elé Yésū vós̄i. ³⁸ Nñngá s̄i, Yésū òtír̄i v̄o ndr̄êe vólé r̄i, lājó'bá Yōwánī kâ r̄i 'd̄i 'bá ȳi r̄i'á ïȳi ânī'á gólâ vós̄i. Ítí r̄i, Yésū drí âdrézó gól̄iȳi t̄lē, gõ'dá âcâ ïȳi bē r̄i, Yésū drí gól̄iȳi ijízó k̄i, "Ngá ãnî drí lélé r̄i ã'dô 'í yâ?"

Gõ'dá lājó'bá Yōwánī kâ 'd̄i 'bá ȳi drí t̄t̄-dr̄i lôgõzó Yésū drí k̄i, "Lïf̄i ìmbá 'bá, mã lë v̄o ní drí r̄izó r̄il̄i r̄i ndr̄êlē."

³⁹ Gõ'dá nñngá s̄i, Yésū drí kpá t̄t̄-dr̄i lôgõzó gól̄iȳi drí k̄i, "Ózõ n̄i õl̄e trá v̄o má drí r̄izó r̄i ndr̄êlē r̄i, 'dõvó n̄i â'dé má vós̄i, n̄i ânī ró bē ndr̄êlâ." Ítí r̄i, dríl̄iȳi 'd̄ezó Yésū vós̄i, gólâ r̄i âjílí bñúú cälé v̄o gólâ drí r̄izó r̄il̄i r̄i 'álâ. Gól̄iȳi drí cäzó Yésū yí bē v̄o Yésū drí r̄izó r̄il̄i r̄i 'álâ lñnjátulí s̄i ïtú-pá sú 'á. Gõ'dá dríl̄iȳi r̄izó Yésū yí bē tólâ kâȳi r̄i 'd̄i s̄i.

⁴⁰ Lājó'bá Yōwánī kâ ãlô gólâ 'd̄e 'bá Yésū vós̄i kâȳi r̄i 'd̄i 'á r̄i, rú lâ ãndírýä. ⁴¹ Gõ'dá ïdrú r̄i tí r̄i, kôrô ãndírýä drí ngäzó nñlí íȳi âdrúp̄i rú bē Sñmónä r̄i ngálâ. Gõ'dá ãndírýä drí t̄t̄ âtázó âdrúp̄i lâ Sñmónä drí k̄i, "Mã ûsû 'dý̄i pâ 'bá trá!"

⁴² Gõ'dá drílâ íȳi âdrúp̄i Sñmónä r̄i âdr̄izó âjílí Yésū ngálâ. Gõ'dá Yésū ndr̄êlē bē Sñmónä r̄i, kôrô gólâ drí nñzó lâ tõ k̄i, Sñmónä lë trá 'd̄elé yí vós̄i â'dolé lājó'bá íyíkâ ró. Gõ'dá gólâ drí t̄t̄ âtázó Sñmónä drí k̄i, "Sñmónä, Yónä r̄i mvá, má â'dô

ánî rú zí'á gõ'dá Pétērō." (Rú Pétērō 'dī ɬbūrū tî sī rī'á Kéfā, tā ífí lâ kī, kúní.)

43 Gõ'dá ɻtú ɏzâ rî sī, Yésū ɻsū tā trá nīzó gõlé 'bâdrī zílì Gâlîlâyā rî 'álâ lâjó'bá yí drí ɻsúlî 'dī 'bá yí bê. Gõ'dá gólîyî câ bê Gâlîlâyā 'álâ rî, Yésū drí ɏgô ɏzâ ɻsúzó tólâ rú lâ Fílîpō, gõ'dá Yésū drí tā âtázó gólâ drí kī, "Ní â'dê má vósī." **44** Fílîpō rî gógó 'dī ânî jârîbä zílì Bëtâsédâ rî lésī, Bëtâsédâ 'dī kpá jârîbä Ændîrîyâ yí drí ânîzó 'álâ sī Pétērō bê rî ɏ'dî.

45 Gõ'dá nîngá sī, Fílîpō drí nîzó nî'á Nâtânélë rî ɻsúlî, drilâ tā âtázó Nâtânélë drí kī, "Ní ɻsū drê tā gólâ Ôvârî drí âtâlé ɏkû ró Músä yî tî sī tâ ɏngû 'bá yí bê kizó nî, yí ɏ'dô 'dîyî pâ 'bá âjô'á âmâ drí rî! 'Dîyî pâ 'bá rî gógó 'dī bê rī'á âmâ lâfâlé ngbâângbânô! Mâ ɻsû gólâ trá! Rú lâ Yésū gólâ Yôsépâ rî mvá 'î jârîbä zílì Nâzârétâ rî lésī."

46 Gõ'dá Nâtânélë drí tā âtázó Fílîpō drí kī, "Tâ tândí ɏcâ fí trá âfôlê Nâzârétâ lésī yâ?" Fílîpō drí tā-drî lôgôzó Nâtânélë drí kī, "Ní ôkî tâ kô, nôô tâ pâtjî 'î! Ní ânî, mâ nî ró bê ndrêlâ." Gõ'dá ɏtí rî, drilîyî ngâzó nîlî Yésû rî ndrêlê.

47 Gõ'dá Yésû ndrê bê Nâtânélë ânîrî 'á yí ngâlâ rî, Yésû drí tā âtázó kī, "Nî ndrê drê ɏgô rî 'bá ânîlî nâ! Gólâ rî'á ɏjîlâ tândí âmákâ Îsîrâ'élë yí kâ tibê ɏnjö âdó 'bá kô rî ɏ'dî."

48 Nîngá sī, Nâtânélë drí tā âtázó Yésû drí kī, "Tí nî nî mâ ángô tí ró yâ?" Gõ'dá Yésû drí tâ-drî jâzó Nâtânélë tî kī, "Mâ ndrê nî trá võ tibê nî drí rîzó lôvólé 'á lâ, kânágõwá líndrí nâ 'á, drê ɏkpâkâ'dâ Fílîpō nîi âmâ tâ âtâlé nî drí kô."

⁴⁹ Gõ'dá Nātānélē drí tā âtázó Yésū drí kī, “Líñí ìmbá 'bá, má lē tā trá kī, ní Ôvârī rī mvá 'î, gõ'dá kpá Kúmú ãmâ õjílā Ísírā'élē kâ kâ.”

⁵⁰ Gõ'dá níngá sī, Yésū drí kpá tā-drí lôgõzó Nātānélē drí kī, “Ní lē tā kízó nī, má ã'dô Ôvârī rī mvá ï'dí rī, tálâ má drí tā âtázó ní drí kī, má ndrē ní ãkpákā'dā, ní drí rízó lôvólé känágowá líndrí nā 'á rī drí sī yã? Má âtâ ní drí pâtí-pâtí ró, ní â'dô tā lârâkô gólâ ánî tî drí ã'dízó rī ndrē'á ïzátú gãrã gólâ nô drí sī.” ⁵¹ Gõ'dá Yésū drí kpá tā âtázó ó'dí kī, “Ní ârî tā nô, ãnî ndrî! Ízátú 'bûû â'dô rû njí'á ãnî drí mälâyíkâ Ôvârî kâ rî 'bá yî ndrêzó ânîrî 'á má ngálâ, Ôvârî â'dô â'dá'á lâ kī, pâtí, má rî'á gólâ tibé yí drí âjolé trá ûrú lési rî ï'dî.”

2

Tā lârâkô drí-káká Yésū drí 'élé lâgî Kánâ 'álâ rî 'á rî

¹ Kâyî rî vósí, õjílā ãzâ 'bá yî rî'á kârámä lâgî kâ 'ë'á jãribä mvá zílî Kánâ rî 'á, 'b  drí G  l  l  y   kâ rî 'álâ. M  r  y   Yésū rî ândr   kpá rî'á lâgî 'dî v   lâ 'á. ² Gõ'dá lâgî líp   yî drí kpá Yésū rî ãzízó ânîl   kâr  m   lâgî 'dî kâ 'dî 'á lâj  'b   y  kâ rî 'b   yî b  . Ítí rî, Yésū yî drí ng  z   n  l  . ³ Gõ'dá òt  r   c  â kâr  m   lâgî kâ 'dî ít   'â lâ 'á rî, õdr   kâr  m   kâ 'dî drí rû nd  z  . Gõ'dá õdr   kâr  m   rî 'dî kâ nd   rû b   rî, M  r  y   drí ânîz   Yésū ng  l   tâ ât  l   g  l   drí kî n   rî, “Ám   mv  , õdr   kâr  m   n   kâ n   nd   rû tr  !”

⁴ Gõ'dá níngá sî rî, Yésū drí tā-drí lôgõzó ândr   lâ drí kî, “Ní âtâ tâ lâ má drí ã'dô t  s   y  ? 'D  i

â'dó tā ámákâ ū' dî kô. Kâyî má drí mbârâkâ ámákâ â'dázó ūjîlâ drí rî âcâ drë kô."

⁵ Gõ'dá nîngá sî, ândrê lâ drí ūfî jâzó rû ū'bû 'bá lâgî lípî kâ rî 'bá yî ngálâ tâ âtâlé gólîyî drí kî nî rî, "Nî 'ê ngá gólâ drí â'dálé ãnî drí 'êlé rî ū'dî."

⁶ 'Bâ kârámâ 'ezó 'á lâ 'dî, cù rî'á límvó ángí ángí bê nji-káziyâ rîzó ūlmvû lôdâlé 'á lâ sî.*

⁷ Gõ'dá nîngá sî, Yésü drí tâ âtázó rû ū'bû 'bá 'dî 'bá yî drí kî nî rî, "Nî nî ūlmvû âbêlé óró lési lôdâlé límvó 'dî 'bá yî 'ásî." Îtí rî, rû ū'bû 'bá 'dî 'bá yî drí nîzó ūlmvû âbêlé lôdâlé límvó 'dî 'bá yî 'ásî dûdû. ⁸ Gõ'dá nîngá sî, límvó ángí ángí 'dî 'bá yî icâ bê dûdû rî, Yésü drí kpá tâ âtázó rû ū'bû 'bá 'dî 'bá yî drí kî, "Nî bê ūlmvû 'dî âjîlî kârámâ vó ndrë 'bá drí." Drílyî 'ezó lâ té òzô Yésü drí âtâlé rî kâtí.

⁹ Nîngá sî, kârámâ vó ndrë 'bá 'dî drí ūlmvû rû ū'bû 'bá 'dî 'bá yî drí âjîlî yî drí 'dî trôzó âmbélé rî, gõ'dá ūlmvû rî 'dî jâ rû trá õdrá ró, gõ'dá âsô-âsô ró gârã sîsî gólîyî drí rî'á mvûlâ rî drîjî sî. Kârámâ vó ndrë 'bá 'dî nîjî kô ngâtá õdrá 'dî ûsû rû ã'dô 'ásî yâ rî, gõ'dá rû ū'bû 'bá 'dî 'bá yî nî vó õdrá 'dî ûsûzó rî trá, gólîyî â'dâ lâ kô kârámâ vó ndrë 'bá 'dî drí. Gõ'dá kârámâ vó ndrë 'bá 'dî drí õdrôgô õkó lâ rî âjîlî 'dî âzîzó tâ âtázó drîlâ kî nî rî, ¹⁰ "Ôjîlâ rî õdrá iyíkâ âsô 'bá âsô rî lânjîlî ū'dî sîsî kârámâ vó 'ásî, gõzó gólâ âsô 'bá kô rî fêlé ãdûkû lâ ró, òzô ūjîlâ âzîlî rî 'bá yî ã'dô trá 'dó

* ^{2:6} 2.6 Límvó 'Dîl-âlô ódâ ūlmvû sâfîyâ nji 'ásî 'á lâ. Ôjîlâ rî iyî nyâányâ jîlî ūlmvû rî 'dî sî, tâlâ yî ã'dô ró bê ngbângbâ â'dô lâ'bí Yûdâ yî kâ vó ró.

õdrá ró rî. Gõ'dá áníkâ rî â'dó íyíkâ ìtí kô. Ní âyê áníkâ õdrá âsó 'bá dódó kôrô rî trá félé õjilã drí  d uk  l  r ."

¹¹ D i t  lârâkô dr -k k  Y s  k  ' l  r   'd . T  lârâkô 'd  r  â'd l  k , Y s   v r  r  mv  ' . G d  l j 'b  g l k  ndr   y  b  t  lârâkô g l  dr  ' l  'd  r , g l y  dr  t -dr  l z  p t -p t  r  k , Y s   v r  r  mv  ' .

¹² K r m  l g  k  'd  v s  r , Y s  y  dr  ng z  n l  K p r n m  ' l ,  ndr  l  y  b , g d   d r p  l  y  b  g d  kp  l j 'b  íy k  r  'b  y  b  ' l  k y  f ny w .

T  Y s  dr  ng  l z  'b  l adr z   'd -dr  j   ng   v r  k 

*r  k  ' s  r 
(M t y  21.12-13; M r k  11.15-17; L k  19.45-46)*

¹³ G d  k y  k r m  l v -l v  k r  k  r  tr  any . T  'd  t s  r , Y s  y  dr  n z   r s l m  ' l  l j 'b  íy k  'd  'b  y  b . ¹⁴ T l  dr l y  f z   'd -dr  j   ng   v r  k  r  k  ' , dr l y  ng  l z  'b  u s z  d u ,  z  'b  y  r '   t  l z ' ,  z  'b  y  r '  k b l k  l z ' ,  z  'b  y   m m  l z ' ,  d  r  b  f l e  ng  f f  r   v r  dr , g d   z  'b  y   y k  kp   d   r   k '   d   r  ng i ng   j l   z  'b  y  k  s . ¹⁵ G d  Y s  ndr  t  'd  b  r , t  r  'd  s  g l  l f  k , t l   j l  'd  'b  y  r  ng  'd  'b  y  l z l  l g   n j  s  j   v r  k  r  ' .  t  r , Y s  dr  ng z  b g  p p   tr l  g z  '  l   t l   nd l ,  d  r  b   n j r  'b  r ,  j l  'b  k r n y  l z l  'd  'b  y  l adr z  ndr  v l 

kôrõnyâ ïyíkâ 'dî 'bá yí bê ï'dî sî lâ, gô'dá gólâ
drí kpá târâbízâ âdî ïkûrã 'bá yí kâ 'dî lôzézó
ndrî vûdrí âdî gólîyíkâ 'dî 'bá yí drí rû lâpêzó
ndiyângá vûdrí sî. **16** Gô'dá Yésü drí tâ âtázó òjílã
gólîyî rî 'bá âmámõ lâzílî 'dî 'bá yí drí kî nî rî, "Nî
ârî drê tâ ámákâ nô! Nî rî ngá lâzílî ã'dí-drî jó
ängí Ôvârî kâ rî kâ 'á ã'dô tâsî yâ? Nôô võ ámâ
átá kâ ï'dî. Rî'á ònjí ró ânî drí 'bâzó lâ â'dólé võ
ngá lâzî kâ ró! Nî û'dû ngá âníkâ 'dî 'bá yí trôlé,
nîzô ï'dí bê lâ vôle nônqâ sî."

¹⁷ Gõ'dá nñngá sī, lājó'bá Yésū kâ árî ïyî tā Yésū drí âtálé 'dī bē rî, gólÿí drí nñzó lâ kĩ, Yésū rĩ'á vō Ôvârí rî írâtã kâ lôvó lâ bê yí 'á dñû. Gólâ rî vó lâ ndrëlé nyé õzõ kúmú Dãwúdî kâtí, tibê tā âtá 'bá kĩ'á nñ rî, "Ôvârí, tā lôvó bê rĩ'á má 'á dñû rñzó jó áníkâ vó lâ ndrëlé."

¹⁸ Gõ'dá nñngá sĩ, dr̄í-'bá ángí Yúdã yí kâ rî 'bá yî trá ăwã ró tã Yésü drí ngá lâzí 'bá lâdrózó ă'dí-dr̄í jó ángí Ôvârí kâ rî kâ 'ásí rî tâsí, gólÿyí drí ânizó Yésü ngálâ tî ânyálé gólâ bê tã 'dî tâsí kî, "Tâlâ ă'dô 'î ní drí ánî 'bãzó â'dólé gãrã ăzí-ăzí dr̄ij sî yã? Ă'dô ití rî, ní 'ê drë tâ lârâkô tibê â'dá 'bá lâ kí'á nî rî, 'dî drí-ăcê Ôvârí kâ rî ădî rî, mã nî ró bê kí'á nî rî, ní ânî Ôvârí ngá lési." ¹⁹ Yésü drí tâ-dr̄í lôgõzó gólÿyí drí kî, "Ănî, ۆzõ kpálé nî ūûfû jó Ôvârí kâ nõ rî, mâ rî gógó, má â'dô bẽ'á lâ kpá ó'dí cé kâyî nâ sî."

²⁰ Gō'dá dr̄í-'bá ángí Yúdā yí kâ 'dī 'bá yí drí tā-dr̄í jāzó Yésū drí kī, "Wúuwú, ní ̄v̄i tráā! Ní n̄í kō kī'á n̄í r̄í, ōjílā 'dī jó ángí Ôvárí kâ 'dī ndēlē

ndrô nyâ'dî-rî-drî-lâ-ngâ-njî-káziyá sî yâ? Ní ïsû áníkâ bê-rî kî, ní â'dô ïcâ'á jó ángí 'dî 'dîlî ndêlé cé kâyî nâ sî yâ?"

21 Úlí Yésû drí âtálé jó ángí Ôvârî kâ ûfû kâ 'dî, tákõ, rî'á úlí mânigõ 'î, íyî rú'bá ïnyákú tâsî, drî-'bá ángí Yûdä yí kâ â'dô íyî fû'á, gõ'dá kâyî nâ sî, yí â'dô lîdrí'á kpá ó'dí õdrâ 'ásî. **22** Gõ'dá kâyî gólâ lâjó'bá Yésû kâ 'dî 'bá yî drí Yésû rî ndrêzó lîdrí trá õdrâ 'ásî rî, úlí tibê Yésû drí âtálé gólîyî drí kî'á nî rî, áâ'dô íyî fû'á, gõ'dá kâyî nâ sî, yí â'dô lîdrí'á kpá ó'dí õdrâ 'ásî rî drí âgázó gólîyî drîj. Gõ'dá lâjó'bá gólâkâ 'dî 'bá yî drí tâ lêzó úlí tibê Ôvârî drí âtálé búkû 'á kî'á nî rî, yí â'dô 'dîyî pâ 'bá rî lîdrí'á kpá ó'dí õdrâ 'ásî rî trá, tákõ, rî'á tâ mbî 'î. Gólîyî lê tâ 'dî, tâlâ gólîyî ndrê trá úlí Yésû drí âtálé rî, tâ lâ 'ê rû trá pâtîj.

23 Kâyî kârámâ lâvû-lâvû kôrô kâ 'dî 'bá yî sî, Yésû drí tâ lârâkô õjîlã pâ kâ 'ezó dûû mbârâkâ Ôvârî kâ sî. Gõ'dá õjîlã ndrê ỹî tâ lârâkô gólâkâ 'elé 'dî 'bá yî bê rî, õjîlã dûû drí ngâzó 'dó tâ lêlé gólâ 'á. Gõ'dá tâ ïsû gólîyikâ Yésû rî tâsî kî'á nî rî, Yésû â'dô ỹî pâ'á õjîlã Rómâ kâ drígá sî 'dî rî'á ányâ ró. **24** Gõ'dá Yésû lêé kô tâ ïsû gólîyikâ 'dî 'elé ỹ'dî, tâlâ gólâ nî tâ ïsû gólîyikâ trá ndrî tândí ró. **25** Gólâ lêé kô õjîlã ãzâ drí tâ âtálé yí drí õjîlã mvá tâsî, tâlâ gólâ nî tâ ïsû ányâ gólîyî pîpîsîlî 'á rî kpá trá ndrî.

3

Tâ Nîkôdímâ drí nîzó tâ ỹílî Yésû tí rî

¹ Āgô ãzâ bê rú lâ Nīkōdímā, gólâ sísí-lésí tâ Yúdã yí kâ kĩ 'bá 'î, gõ'dá kpá dr̄i-'bá Päruši yí kâ ū' dî. ² Ngácî ãlô sî, gólâ drí ngãzó nîlî Yésü ngálâ. Gõ'dá gólâ câ bê Yésü ngálâ rî, drílâ tâ âtázó Yésü drí kĩ, "Tâ ìmbá 'bá, mã nî trá kĩ, Ôvârî âjô nî nî ânî'á tâ íyíkâ ìmbálé ãmâ drí, tâlâ õjilâ ãzâ yû'dâwâ ãngó nõ 'á tâ lârâkô ní drí rî'á 'élâ 'dî 'élé, õzõ mbârâkâ Ôvârî kâ ã'dô yû'dâwâ gólâ bê rî."

³ Gõ'dá Yésü drí tâ-dr̄i jâzó Nīkōdímâ drí kĩ, "Má âtâ ní drí nõ tâ pâtí-pâtí ró rî ū' dî, õzõ õjilâ ūlê tâ trá â'dózó Ôvârî rî mvá ró rî, áâ'dô gólâ rî tî'á zâlô ó'dí."

⁴ Gõ'dá Nīkōdímâ nijí úlí Yésü kâ âtálé 'dî ífí lâ kô, gólâ rî tî 'â' dî gõ'dá trá 'â' dî tâ Yésü drí âtálé 'dî tâsî. Gõ'dá gólâ drí tâ-dr̄i jâzó Yésü drí kĩ, "Â'dô â'dó'á ūtí 'dî íyíkâ kó ángô tí ró kizó nî rî, õjilâ â'dó 'bá trá ángí rî áâ'dô tî'á lâ kpá ó'dí 'dî yâ? Õjilâ mbâ 'bá trá ángí rî â'dô gõ'á kpá ó'dí ândrê lâ 'á gõzó tîlâ ândálé trá ó'dí yâ?"

⁵ Gõ'dá Yésü drí kpá tâ-dr̄i lôgõzó Nīkōdímâ drí kĩ, "Má âtâ ní drí nõ tâ pâtí 'î, õzõ úütî õjilâ kô ó'dí ró rî, gólâ ícâ kô â'dólé õjilâ Ôvârî kâ ró. Áâ'dô õjilâ ndrî tî'á zâlô Líndrí Tândí Ôvârî kâ rî sî, gõ'dá kpá tâ ònjí gólîyíkâ jîzó zâlô lîmvû Ôvârî kâ rî sî, ūtí rî, gólîyî 'dê gbõ â'dólé õjilâ Ôvârî kâ ró. ⁶ Mí ndrê drê, õjilâ mvá tî íyíkâ kpá té íyî nyânyâ ū' dî, gõ'dá Líndrí Tândí Ôvârî kâ tî íyíkâ fí té íyî nyânyâ ū' dî, â'dô-â'dô bê õjilâ Ôvârî kâ ró. ⁷ Nîkōdímâ! Ánî drî õlîjâ tâ má drí âtálé ní drí nõ sî kô! Rî'á tâ pâtí 'î ró ãnî ndrî tîzó

ó'dí, nĩ 'dê gbõ â'dólé õjílã Ôvârî kâ ró. ⁸ Ní ïsũ drẽ gbõ tã ïlî kâ. ïlî vî íyíkâ võ 'ásï ndrî. Gõ'dá mã ndré võ ïlî kâ rizó rî kô. ïlî òtírî rî vîlî rî, mã nijí kô, gólâ rî nîlî ángô lé, gõ'dá mã ndré ïlî rî 'dî rú'bá lâ kpá kô. Gõ'dá õjílã gólâ tîlî trá Líndrí Tândí Ôvârî kâ sî rî, â'dô 'bâ'á kpá ïtí. ïtí rî, mã nijí tã tâ lâ sî rî kpá kô."

⁹ Gõ'dá Nîkôdímã drí kpá tã-drî lôgõzó Yésû drí kî, "'É'ë, tã áníkâ 'dî fí drẽ zââ má drîjî kô."

¹⁰ Nîngá sî, Yésû drí kpá tã âtázó Nîkôdímã drí ó'dí kî, "Nîkôdímã, nî tã ïmbá 'bá ángí õjílã ndrî ãmákâ ïsîrâ'elé kâ drí rî'á ïnjîlâ rî ï'dî. Tâlâ ã'dô 'î úlî má drí âtálé nõ drí zââ fîzó ní drîjî kô rî? ¹¹ Ní ârî drẽ tã má drí âtálé ní drí nõ tândí ró, tâlâ 'dîrî'á ngá gólâ ãmâ drí ndrêlê trá ãmâ lîfí sî rî ï'dî. Gõ'dá tâlâ ã'dô 'î ní drí tã lêzó kô ngá ãmâ drí ndrêlê trá pâtíjî ró nõ 'á yâ? ¹² Ní ârî drẽ, má â'dâ tã ûrú 'álâ nã â'dô lâ ãnî drí ngá gólîyî ángó nõ 'á nõ 'bá yî sî, gõ'dá tã lâ fí drẽ zââ ãnî drîjî kô. Õzõ gõ'dá má ãâtâ ngá gólîyî ûrú 'álâ rî tã lâ ï'dî pâtíjî rî, nî â'dô tã-drî lâ lê'á fí trá yâ? ¹³ Má âtâ ní drí, õjílã ãzâ yû'dâwâ cã 'bá trá ûrú 'álâ, cé mâ gólâ âjólé trá ûrú lésí nô ï'dî ânî 'bá tã ûrú 'álâ kâ nã 'bá yî âtálé ní drí rî.

¹⁴⁻¹⁵ "Má âtâ ní drí, rî'á ïcâ-ïcâ ró ódrí mâ âjólé trá ûrú lésí rî ïngâlé ûrû fê drîjî, tâlâ gólîyî tibê tã lê 'bá trá má 'á rî ūûsû ró ïyî lédrê-lédrê  dûkû  kó rî bê, nyé õzõ Músâ drí 'erê lâ  kû ró ãmâ  bíyâ yî drí õmâ 'á kâyî ïnî drí rizó gólîyî ôcílí rî tú rî kâtí. Gólâ êdê ïnî líndrí trá ipálé fê sîlî

îngálé ûrû, tälâ õjílã gólîyî ̄in̄i drí ôcílî rî ̄ingâ ̄iyî l̄ifî trá ûrû ̄in̄i líndrí 'dî ndrélé rî, Ôvârî â'dô gólîyî pâ'á õdrâ ̄in̄i drí gólîyî cizó 'dî 'ásî. ¹⁶ Ôvârî lê õjílã trá ndrî rôô, tälâ gólâ âjô mvá íyíkâ kó âlô nô trá ân̄i'á drâlé tâ õnjí gólîyíkâ tâsî, tälâ õjílã tibê tâ lê 'bá trá mvá gólâkâ nô 'á rî drâá kô gô'dá â'dô rî'á lédrë-lédrë ró zââ, õzô rú'bá ̄nyákú lâ õdrâ kpá lé rî."

¹⁷ Pâtí-pâtí ró, Ôvârî âjô íyî mvá ̄ngó nô 'á nô, â'dô kô lâñö félé õjílã drí tâ õnjí gólîyíkâ tâsî. Bê-rî Ôvârî âjô íyî mvá ̄ngó nô 'á nô õjílã pâlé tâ õnjí gólîyíkâ rî 'ásî. ¹⁸ Õjílã gólîyî ndrî lê 'bá trá Ôvârî rî mvá 'á rî áâ'dô ̄iyî ngá pâ'á lâñö 'e'á felâ gólîyî drí tâ õnjí gólîyíkâ tâsî rî 'ásî. Gô'dá gólîyî lê 'bá Ôvârî rî mvá 'á kô rî, áâ'dô ̄iyíkâ lâñö tâ õnjí ̄iyíkâ rî kâ ̄nâ'á ̄iyî drîj. ¹⁹ Rî'á tâ mbî ró, lâñö tâ õnjí õjílã gólîyî tâ lê 'bá Ôvârî rî mvá 'á kô rî kâ fêzó gólîyî drí. Nî ndrê drë, Ôvârî âjô íyî mvá ̄ngó nô 'á nô, ̄dô ró ngá ̄i'í tâ mbî kâ â'dâlé õjílã drí. Gô'dá õjílã lêé kô rîlî ngá ̄i'í 'dî 'á. Gólîyî lê tákányî rîlî zââ ̄nýrikúwâ Sâtánâ kâ rî 'á, tälâ tâ 'e'ë gólîyíkâ ndrî rî'á õnjí ró. ²⁰ Õjílã gólîyî tâ õnjí 'e'ë bá rî yî gâ ̄iyî ngá ̄i'í trá dô, tälâ óozó tâ õnjí ̄iyíkâ ndrêé kô. ²¹ Õjílã gólîyî rî 'bá tâ pâtíj Ôvârî kâ lêlé pîpîsílî ̄lô sî rî, gólîyî ̄i'dî tibê ngá ̄i'í Ôvârî kâ 'dî lâgú 'bá rî. Gô'dá ngá ̄i'í 'dî â'dô tâ â'dâ'á õjílã ̄azâ 'bá yî drí kî, gólâ rî 'dî tâ Ôvârî drí lêlé gólâ drí 'êlé rî 'êlé ̄i'dî.

Tâ Yōwánī bâbâtízî 'e'ë bá ró rî drí âtâlé 'dîyî pâ'ë bá tâsî rî

22 Gō'dá nīngá sī rī, Yésū yī drí ngāzó Yērōsälémā 'ásī nīlí lājó'bá íyíkâ yí bē 'bädr̄i mvá ãzâ 'bá yī Yūdáyä' kâ 'álâ rīl̄ őjilā 'bädr̄i mvá 'dī 'bá yí kâ līfī lâ yī ìmbálé tā Ôvârī kâ sī. Gō'dá gólīyī drí rīzó őjilā gólīyī tā ìmbâ Yésū kâ tāsī rī lē 'bá trá rī 'bá yī ìbábátizälé. **23** 'Dī Yōwánī íyíkâ kpá rī'á őjilā ìbábátizā'á vō zīlī Ayēnónā rī 'á ãnyī jārībä' ãzâ zīlī Sälímā rī lāgätí, tālâ līmvû tāndí bē tōlā dūnū bābätizī 'ezó 'á lâ. Gō'dá őjilā dūnū tā lē 'bá trá tā Ôvârī kâ 'á rī, rī ūyī trá ânīlī Yōwánī rī őjilí ūyī ìbábátizälé. **24** Tā 'dī 'bá yī â'dō trá drē ãkpäkä'dā Ërōdē Änítipä rú drē Yōwánī 'bälé gänímä' á kō.

25 Käyī ãzâ sī, lājó'bá Yōwánī kâ rī'á ūyī tī ãnyá'á ägô ãzâ 'bäsurú Yúdä' yí kâ 'ásī rī bē, tā lā'bí ngüingî gólâ â'dozó ngbángbá Ôvârī rī līfī drī 'á rī tāsī. **26** Gō'dá gólīyī ârīlī bē tā tibê ägô 'dī âtälé rī, lājó'bá Yōwánī kâ 'dī 'bá yī drí tā âtázó Yōwánī drí kī nī rī, "Līfī ìmbâ 'bá, ägô gólâ nī drí ūsúlī 'á'á lésī nī drí zīlī 'dīyī pā 'bá rō rī kpá rī'á őjilā ìbábátizā'á gō'dá ânī-ânī őjilā kâ ãmâ ngáá nöle rī vō lâ 'á rī, őjilā ūyīngá 'dó rī'á nī'á gólâ ngálâ bābätizī tāsī."

27 Gō'dá nīngá sī, Yōwánī drí tā-dr̄i lōgōzó lājó'bá íyíkâ 'dī 'bá yī drí kī, "Nī iswa tā kō, tālâ ägô rú bē Yésū 'dī rī, Ôvârī fē mbârâkä nī gólâ drí rīzó őjilā ìbábátizälé 'dī. Gólâ 'ê 'dī â'dō kō mbârâkä íyíkâ sī. **28** Änî ndr̄i, nī nī trá tāndí rō, má rī trá âtälâ őjilā drí ndr̄i kī, 'Má â'dō kō 'dīyī pā 'bá 'î. Ôvârī âjô mā trá sisí íyíkâ cé őjilā êdélé njââ ânī-ânī gólâkâ rī tēlē.' **29** Mâ rī'á ãyïkō rō,

tālā õjílā dūû rī'á nī'á Yésū ngálâ. 'Dī má â'dô 'bā'á nyé õzō āgô ãnjî ãzâ rû-lē-ãzí lâ bê rî kâtí, gõ'dá õzō āgô ãnjî rî 'dī õgî õkó trá ó'dí rî, õjílā ndrî drí â'dozó ãyïkô ró, tālâ gólïyî ndrê ãyïkô āgô ãnjî 'dī kâ ï'dî õkó lâ ó'dí 'dī bê. Kpálé rî, gólïyî ïcá kô õkó 'dī trôlé nî. ³⁰ Rī'á tāndí ró Yésū drí ácázó õjílā ãmbá tâ lâ drí lâzélé rôô rî ró. Õzō ámâ tâ õlâzê kô rî, tâ lâ 'é ngá ãzâ kô.

³¹ "Tâ pâtïj ró, õjílā gólâ ânî 'bá Ôvârî ngá lési rî ìmbâ íyïkâ kpá té tâ gólïyî Ôvârî ngá lési rî yî ï'dî. Gõ'dá mâ õjílā ãngó nõ kâ ró rî, rî tâ Ôvârî kâ ìmbálé tâ nñï ãngó nõ kâ rî vó ró. Ìtí rî, Yésù rī'á gârã má drïj sî, tâlâ gólâ ânî trá Ôvârî ngá lési. ³² Yésù rî íyïkâ nõ tâ yí drí ndrêlé trá kpá yí drí ârîlî trá rî ìmbálé ï'dî. Gõ'dá cé õjílâ fînyawá lë ïyî tâ nî tâ ìmbâ gólâkâ 'dî 'á. ³³ Õjílâ gólïyî tâ lë 'bá trá tâ ìmbâ Yésù kâ 'á rî, 'dî gólïyî â'dâ tâ trá kî, tâ Ôvârî kâ tâ pâtïj ró. ³⁴ Tâlâ Ôvârî âjô Yésù nî ânîlî tâ âtî-âtî íyïkâ ìmbálé ãmâ drí. Ôvârî rî'á Yésù bê ngá ãlô ró, gõ'dá gólâ drí Líndrî Tândí íyïkâ âjözó mbârâkâ bê ânîlî rîlî Yésù bê, Yésù õ'ê ró ngá ndrî mbârâkâ lâ sî. ³⁵ Nî ndrê drë, Ôvârî lë íyî mvá Yésù trá rôô. Gõ'dá gólâ drí drí-âcê fêzó Yésù drí â'dozó mbârâkâ bê ngá ndrî drîlî. ³⁶ Õjílâ ndrî tibê tâ lë 'bá trá Ôvârî rî mvá 'á rî, gólïyî trá õjílâ Ôvârî kâ ï'dî gõ'dá Ôvârî â'dô lêdrë-lêdrë  dükü  kó rî fê'á gólïyî drí. Gõ'dá õzō õjílâ õlë tâ Ôvârî rî mvá 'á kô rî, rî'á õnjí ró! Ôvârî fê'á lêdrë-lêdrë  dükü  kó rî gólïyî drí kô. Ôvârî â'dô rî'á zââ lâñô fê'á ï'dî gólïyî drí tâ õnjí

gólīyíkâ 'dī tāsī, tālā Ôvárí rī'á ãwã ró gólīyí bē."

4

*Tā Yésū drí âtálé ōkó Sāmárīyā lé 'bá ró rī drí
rī*

1-3 Kâyî nā 'bá yî 'á rī, ōjílā dūû rī trá nīlí Yésū ngálâ bābātízī 'élé. Ōjílā rī 'bá 'dēlé Yésū vósí gõ'dá Yésū yî drí kpá rīzó bābātízī 'élé drílīyî rī, trá gârã gólīyî rī 'bá nīlí Yōwánī ngálâ rī 'bá yî drīñ sī. Gbō lé ōjílā 'dī 'bá yî rī ïyî bē nīlí Yésū ngálâ rī, Yésū rī gógó nyāányâ lâ 'é bābātízī cù nī ōjílā rī 'dī 'bá yî drí kô. Lâjó'bá gólâkâ rī 'bá yî rī ïyî nī bābātízī 'élé ōjílā 'dī 'bá yî drí. Gõ'dá Pârúsî yî ârî ïyî bê tâ 'dī rī, tâ 'dī sú gõ'dá gólīyî rú kô. Gõ'dá Yésū nī tâ 'dī bê kî, tâ 'dī sú Pârúsî yî rú gõ'dá kô rī, gólīyî drí ngâzó nīlí lâjó'bá iyíkâ 'dī 'bá yî bê 'bädrï Yüdâyäkâ 'dī âyélé gõzó vólé Gâlîlâyä 'álâ.

4 Gõ'dá gõgõ Gâlîlâyä 'álâ rî sî rî, Yésū yî nî kôrô lâtî gólâ nî 'bá kpûrú 'bädrï zîlî Sāmárīyâ rî 'ásî rî 'ásî. **5-6** Gõ'dá gólīyî drí nîzó cälé ãnyî jârîbä mvá ãzâ Sāmárīyâ kâ zîlî Sîkârâ rî lâgâtî. Óró bê rî'á tólâ tibê Yâkóbä* drí 'dîlî trá ãkû ró gõ'dá drílâ fêlé ïnyákú lâ bê íyî mvá Yôsépâ drí rî. Yésû yî gõ cå bê óró 'dî tí rî, lânjö  cî kâ fî trá gólâ rú rôô. 'Dîrî'á ïtú-pá mûdrî-drî-lâ-gâ-rî sî, ïtú âmê gõ'dá trá rôô. Ïtí rî, gólâ drí rîzó vûdrî lôvôlé óró 'dî tí. **7-8** Gõ'dá lâjó'bá gólâkâ 'dî 'bá yî drí ïyî ngâzó nîlí jârîbä mvá nâ 'álâ nî'á ngá

* **4:5-6** 4.5-6 Yâkóbä 'Dîrî'á ïtú-pá mûdrî-drî-lâ-gâ-rî sî, ïtú âmê gõ'dá trá rôô. Ïtí rî, gólâ drí rîzó vûdrî lôvôlé óró 'dî tí.

nyānyā gílí, gólâ rî âyélé ãkpắ óró 'dī tí nñngá élê.

Nñngá sī, õkó ázâ 'bãsúrú Sãmárñyâ kâ 'ásî, rî rílî jãribä mvá 'dî 'á nñngá drí ânizó lïmvû 'ülî óró 'dî 'ásî. Gõ'dá õkó Sãmárñyâ lé 'bá ró 'dî ácâ bê rî, Yésü drí tã átázó õkó 'dî drí kî, "Ámâ ízó, ní â'dô ïcâ'á fí trá lïmvû áfélé má tí yâ?"

⁹ Gõ'dá õkó 'dî drí tã-drï lõgõzó Yésü drí kî, "Ní zì lïmvû má tí 'dî ángô tí ró? Mâ Sãmárñyâ lé 'bá 'î. Ákû lâ sî, ãnî õjílã Yûdä yí kâ mvû ïyî ïgä tí bê õjílã Sãmárñyâ kâ bê yâ?" Õkó 'dî átâ úlî 'dî ïtí 'dî, tälâ õjílã Yûdä yí kâ kî, ngá Sãmárñyâ lé 'bá kâ â'dô ïyî ïzâ'á Ûvârî rî lïfî drï 'á.

¹⁰ Gõ'dá Yésü drí tã-drï lõgõzó õkó 'dî drí kî, "Tí ní òró ngá fefë tãndí Ûvârî drí rî'á félâ õjílã drí ngbâângbânõ rî nñjî bê, gõ'dá ní òró tí kpá mâ rî gógó lïmvû zì 'bá ní tí sî nô nñjî bê, gõ'dá ní drí lïmvû zjzó má tí sî rî, tí má â'dô lïmvû gólâ ánî 'bâ 'bá rílî zââ lédrë-lédrë ró rî fë'á ní drí."

¹¹ Gõ'dá õkó 'dî drí tã-drï lõgõzó Yésü drí kî, "Ãmbá, óró nõ fífî, nî kpá ngá lïmvû âsê kâ ãkó rî, ní â'dô áníkâ lïmvû rî 'dî âsé'á â'dô sî yâ? Gõ'dá ní â'dô áníkâ lïmvû ámâ 'bâ 'bá rílî zââ lédrë-lédrë ró rî ûsú'á â'dô 'ásî ángó nõ 'á rî yâ?"

¹² Úlî áníkâ átálé 'dî 'á rî, ní ïsü áníkâ bê rî, nî gäraq ämâ á'bíyâ Yákóbä tibê óró nõ 'dî 'bá nî, yî rî gógó drí mvñlî körönyâ ïyíkâ yí bê ndrî, gõ'dá ïyî mvá yí drí mvñzó lâ kpá ï'dî rîrî gólîyíkâ sî gõ'dá ácálé bñúú ãmâ rú rî drñjî sî yâ?"

¹³ Gõ'dá Yésü drí tã-drï jãzó õkó 'dî drí kî, "Öjílã tibê lïmvû mvñ 'bá óró Yákóbä kâ 'dî 'ásî rî, lïmvû lôvó â'dô gólâ rî 'ë'á kpá ó'dí. ¹⁴ Gõ'dá

õjílā tibē l̄imvū má drí 'ẽ'á fēlā ní drí rī mvū 'bá rī, l̄imvū lōvó 'é gólâ gō'dá kō, tālā l̄imvū má drí 'ẽ'á fēlā gólâ drí 'dī rī, â'dō rī'á gólâ rī p̄ip̄isilí 'á õzō óró kâtí, l̄imvū lâ 'dī â'dō rī'á ȣt̄ilí gólâ rī pâlé zââ gbâdú ȣdūkū ãkó."

15 Gō'dá õkó 'dī drí tā l̄ogōzó kpá Yésū drí kī, "Ãmbá, ní âfē l̄imvū rī lârâkô bê ïtí 'dī má drí kē, tālā l̄imvū lōvó õzó kō ámâ 'ẽe kpá ó'dí, gō'dá má õzó kō kpá ânîl̄ l̄imvū ȣ'ülí ó'dí óró nō 'ásî."

16 Yésū drí gōzó tā ȣtâlâlé õkó 'dī drí kī, "Tândí ró, 'dõvó ní nî ánî ágó rī ȣzilí, nî ânî ró gólâ bê má ngáá nôlê." **17-18** Gō'dá õkó 'dī drí tā-drī jâzó Yésū drí kī, "Mâ ámângá ágó ãkó."

Gō'dá Yésū drí tā ȣtâzó gólâ drí kī, "Pât̄ij, úlî áníkâ 'dī rī'á mbî! Nî ágó ãkó, tâlâ ní trō ágó trá âyélé âyélé ândâlâ njî, gō'dá ágô gólâ ânî drí 'bâzó gólâ bê ngbâângbânô rī, â'dó kô ánî ágó 'î."

19 Gō'dá õkó 'dī drí tā-drī l̄ogōzó Yésū drí kī, "Ãmbá, ã'dô ïtí rī, pât̄ij nî rī'á tā ȣngü 'bá 'î!

20 ïtí rī 'dõvó, má ïjî drë tâ ní tí. Võ gólâ tândí mbî õjílā drí Ôvârî rī ïnjîzó 'á lâ rī íyíkâ ángô rī ï'dî yâ? Tâlâ ámâ á'bíyâ yî ïmbâ íyíkâ ámâ lâ'bí ámákâ 'á Ôvârî rî ïnjîl̄ úní ãmbá ãzâ drûñ nõngá. Gō'dá ânî õjílā Yûdâ yí kâ rī, rī ȣtâlâlâ kî, võ tândí mbî Ôvârî rî ïnjî kâ â'dô cé Yêrôsâlémâ 'álâ. Ngbâângbânô võ rî 'dî 'ásî rî, gō'dá ángô rî íyíkâ ï'dî tândí ró Ôvârî rî ïnjîzó yâ?"

21 Gō'dá Yésū drí tâ-drī jâzó gólâ drí kī, "Ní ârî drë úlî má drí 'ẽ'á ȣtâlâlâ ní drí nō. Kâyî lâ trá ngbââ ãnyî õjílā drí Ôvârî rî ïnjîzó võ 'ásî

ndrī pīpīsílī ãlô sī, gō'dá Ôvârī drí rātāã gólîyíkâ 'dī ârízó. Â'dó kô cé únî dr̄jî nõngá, ngâtá cé Yêrõsälémâ 'álâ. ²² Änî Sämáriyâ lé 'bá, nî rî Ôvârî gólâ ãnî drí nîlî kô rî ïnjîlî ï'dî. Gō'dá ãmâ Yûdâ yî, mä rî Ôvârî ãmâ drí nîlî trá dódó rî ïnjîlî ï'dî, tâlâ 'dýî pâ 'bá gólâ Ôvârî drí âjolé rî rî'á õjîlâ Yûdâ kâ 'î. ²³ Gō'dá kâyî âcâ trá Ôvârî drí lâjtî ó'dí â'dázó õjîlâ drí. Ôvârî lë õjîlâ drí iyî ïnjîlî vō 'ásî ndrî tâ mbî sî. Gō'dá tâ lâvû 'bá gärä rî, gólâ lë õjîlâ drí iyî ïnjîlî pīpîsílî ãlô tândí rî sî. ²⁴ Ní ârî drê! Ôvârî rî'á líndrí ró. Gólâ rí kô cé vō ãlô 'á. Gólâ rî kárâ tâ 'élé pīpîsílî tândí ãlô rî sî. Õjîlâ ïjnji gólâ pīpîsílî tândí pâtîjî mbî gō'dá kpá ãlô rî sî. 'Dîjî rî sû nî Ôvârî drí rôô."

²⁵ Gō'dá õkó 'dî drí tâ-drî lôgõzó kî, "Úlí tândí nî drí âtâlé 'dî 'bá mâ trá 'dýî pâ 'bá tibê 'ë 'bá âcâlé rî tâ lâ ïsûlî, gólâ â'dô âcâ'á nî tâ pâtîjî Ôvârî ngá lésî rî â'dâlé ndrî ãmâ drí." ²⁶ Yésû drí tâ-drî lôgõzó õkó 'dî drí kî, "Mâ rî 'bá tâ nô âtâlé nî drí nô rî'á 'dýî pâ 'bá rî gógó ï'dî."

²⁷ Gō'dá Yésû drê zââ rî'á úlí âtâ'á õkó 'dî bê rî, lâjô'bá gólâkâ rî 'bá yî drí âgõzó jârîbâ lésî gólîyî ûsûlî úlí âtârê 'á. Gō'dá lâjô'bá Yésû kâ 'dî 'bá yî ûsû ïyî gólîyî bê úlí âtârê 'á rî, drîlîyî â'dôzó lârõ-lârõ ró, tâlâ lâ'bí Yûdâ yî kâ 'á rî, rî'á õnjî ró âgô drí rîzó tâ ngîlî õkó lîdî bê. Gbô lé lâjô'bá 'dî 'bá yî â'dô bê lârõ-lârõ ró gō'dá kpá tâ ïsû ró rî, õjîlâ ãlô gólîyî lâfâlé sî õkó 'dî ïjî 'bá kî'á nî rî, nî lê â'dô yâ, ngâtá Yésû rî ïjî 'bá kî'á nî rî, gólâ rî úlí âtâlé õkó Sämáriyâ lé 'bá ró 'dî bê â'dô tâsî yâ rî yû.

28 Gō'dá õkó 'dī drí l̄imvû límvó íyíkâ âyézó ãkpã n̄ingá, gólâ drí ngãzó n̄ilí 'wââ'wâ gõlé vólé jãrlbã 'álâ. Gō'dá gólâ câ bê tólâ rî, gólâ drí õjilã âzízó tâ âtázó gólïyî drí kĩ, **29** "N̄i ânî drë 'wââ'wâ tâ nô ârílî! Má ûsû ãgô ãzâ trá óró tí tólâ, gō'dá ãgô rî 'dī â'dâ tâ gólïyî má drí 'élé trá ãkû ró rî yî trá ndrî má drí! Gólâ ïcâ fí trá â'dólé 'dýyî pâ 'bá ãmâ drí rî'á têlâ rî ï'dî yã? N̄i ânî, mã nî ró ndrêlâ." **30** Gō'dá õjilã 'dî 'bá yî ârílî bê úlî õkó 'dî kâ âtálé 'dî rî, gólïyî drí ngãzó ndrî n̄ilí Yésû rî ndrêlé óró tí 'á tólâ.

31 Gō'dá õkó 'dî õtírî kpá lâvûrû rî, kôrô lâjó'bá Yésû kâ 'dî 'bá yî drí ngá nyãnyâ âtrõzó fêlé Yésû drí. Gólïyî drí tâ âtázó kĩ, "Tâ ïmbá 'bá, mã gî ngá nyãnyâ trá, rî'á nõ, ní nyâ." **32** Gō'dá Yésû drí tâ âtázó lâjó'bá íyíkâ 'dî 'bá yî drí kĩ, "Mâ cû ngá nyãnyâ ámákâ bê, tibê ãnî ndrî drí tâ lâ n̄ilí kô rî." **33** Gō'dá lâjó'bá 'dî 'bá yî, drî lâ ïyî trá lïjâ-lïjâ ró. Gō'dá drílïyî rîzó tâ âtálé ïyî lâfâlé 'ásî kĩ, "Öjilã ãzâ âjî ngá nyãnyâ trá gólâ drí ãmâ vólé sî nô yã?"

34 Nîngá sî, Yésû drí gõzó úlî mânîgõ íyíkâ ngá nyãnyâ kâ 'dî ïtõ lâ â'dálé gólïyî drí kĩ, "N̄i ndrê drë, má rî nõ lôsî gólâ Ôvârî drí ámâ âjózó 'élâ rî 'é'á. Özõ má õtírî rîl lôsî gólâ drí lêlé má drí 'élé rî 'élé rî, 'dîl fefâ má drí özõ ngá nyãnyâ drí fefâ férê õjilã drí rî kâtí. Má lê ámákâ zââ ïtú vósî cé lôsî rî 'dî 'élé ndêlé vólé. **35** Öjilã rî trá tâ âtálé kĩ, özõ áqâfû ãdrûgû trá rî, ãdrûgû rî 'élâ párá dûu ámvû 'á gõzó ñõlâ! N̄i ndrê drë, ãndrõ nô rî, â'dó gõ'dá ïtí kô. N̄i ndrê drë võ lâjî 'álâ! ãdrûgû lïnjî trá njââ ñõlé! N̄i ânî, mã ñõ

ró ê'bélé vō ãlô 'á 'bälé ēró Ôvârí kâ 'á. ³⁶ Ôvârí âjô mâ ânîlí úlí iyíkâ 'dilí õjílã 'ásí. Nî ânî ámâ pälé õjílã 'dî 'bá yî ê'bélé tû vō ãlô 'á, tälâ õrî ró iyí bê lédrë-lédrë ró zââ gbadú ãdükü ãkó. Mâ ï'dí ï'dí 'bá lâ 'î, má â'dô lâñõ lôsí kâ ãnî drí ámâ pâzó 'dî drí-'â lâ fê'á ãnî drí, mâ â'dô ró bê ãyíkô ró kpâkâ ãlô ãnî bê õjílã gólîyî ãmâ drí ìmbálé 'dî 'bá yî tâsí. ³⁷ Rî'á tâ pâtíi ró õjílã drí rîzó tâ âtálé kî, 'Azâ 'bá yî ï'dí iyíkâ 'dî-î'dî lâ, gô'dá ãzâ 'bá yî ñõ ïyíkâ ñõñõ lâ ê'bélé ēró 'á.' ³⁸ Gô'dá ngbâângbânõ rî, mâ rî'á ãnî jô'á ngá gólîyî má drí ï'dilí rî 'bá yî ê'bélé. Gbô lé õjílã ãzâ 'bá yî õ'ê iyí lôsí õjílã 'dî 'bá yî êdê-êdê lâ kâ nî ãnî drí rî, gô'dá nî â'dô ândrâ-tândî lâ ûsú'á."

³⁹ Gô'dá Sämâriyâ lé 'bá 'dî 'bá yî ârî iyí bê úlí õkó 'dî kâ âtálé kî'á nî rî, Yésû ðlôfõ tâ yí drí 'êlé trá ãkû ró rî yî trá ndrî 'dó yí drí rî, õjílã dûû gólîyî lâfálé 'ásí drí tâ lêzó pâtíi kî, Yésû ââ'dô 'dîyî pâ 'bá 'î. ⁴⁰ Gô'dá Sämâriyâ lé 'bá 'dî 'bá yî câ iyí bê Yésû ngálâ óró tí 'á tólâ rî, gólîyî lê drë zââ tâ ìmbâ Yésû kâ ârîlî, gô'dá drîlîyî rû'bá lô'bâzó Yésû rû, gólâ õrî ró drë dâ iyí bê jârîbâ ïyíkâ 'dî 'á nîngá. Yésû drí tâ-drî gólîyíkâ 'dî lêzó, gô'dá gólâ drí rîzó gólîyî bê nîngá kâyî rî sî. ⁴¹ Gô'dá Yésû ìmbâ gólîyî bê kâyî rî 'dî 'á rî, õjílã dûû drí ngâzó tâ lêlé Yésû 'á 'dîyî pâ 'bá ró pîpîsîlî ãlô sî.

⁴² Õjílã gólîyî tâ lê 'bá trá Yésû 'á 'dî 'bá yî, drîlîyî ngâzó úlí âtálé õkó gólâ gólîyî âzí 'bá ânîlí Yésû rî ndrêlê 'dî drí kî, "Ãmâ izó, mä nî trá ngbâângbânõ kî, pâtíi Yésû ï'dî gólâ ânî 'bá õjílã ndrî pälé tâ õnjí gólîyíkâ 'ásí rî. Sísí rî, mä lê

tā cé úlí ní drí âtálé ãmâ drí nã tãsĩ. Gõ'dá mã lẽ tã pípîsílì ãlô sã ngbãângbânõ rî, tãlâ mã ârî úlí rî 'bá âfõlé gólâ sílì sã rî trá cù ãmâ bí sã. Ngbãângbânõ, mã 'dê trá gólâ vósã."

Tã Yésǖ drí ãgô ãmbá ãzâ mvá lâ ìngázó ngá lázé 'ásã

cú ãtí ndrë̄ ãkó lâ rî

⁴³ Kâyì̄ rî̄ 'dî vósã, Yésǖ yî̄ drí ngãzó lâtûlì Gâlîlâyã̄ 'álâ. ⁴⁴ Gõ'dá 'dî̄ gólâ âtâ úlí mânïgõ trá kî̄, "Ojílâ gólâ tã ângû̄ 'bá Ôvârî kâ ró rî̄, ojílâ gólâkâ rî̄ 'bá yî̄ ró gólâ kô." Gólâ âtâ úlí 'dî̄ trá ãtí, tãlâ gólâ nñ̄ trá kî̄, ojílâ Yûdǟ yí̄ kâ rî̄ 'bá yî̄ ìnjíjí̄ yî̄ yî̄ kô. ⁴⁵ Gõ'dá gólîyî̄ cå bê Gâlîlâyã̄ 'álâ rî̄, ojílâ ndrî̄ drí ngãzó Yésǖ rî̄ lâtûlì ãyíkȭ sã, gólîyî̄ ïsû̄ ïyíkâ bê rî̄ kî̄, Yésǖ â'dô kpá tã lârâkô gólâ drí 'élé Yérôsälémâ̄ 'álâ rî̄ 'ë'á 'bâdrî̄ ïyíkâ 'á nîngá, tãlâ ojílâ gólîyî̄ ûrûkâ̄ 'bá yî̄ nñ̄ 'bá Yérôsälémâ̄ 'álâ kârámâ̄ lâtûlì kôrô kâ 'élé nã 'bá yî̄ ngî̄ ïyî̄ tã lârâkô Yésǖ drí 'élé tólâ nã tã lâ trá gólîyî̄ drí.

⁴⁶ Kâyì̄ ãzâ sã, Yésǖ drí nîzó kpá ó'dí Kánâ tibê gólâ drí lîmvû̄ jâzó õdrá ró 'á lâ rî̄ 'álâ. Gõ'dá ãgô ãmbá ãzâ kûmû̄ Êródë kâ zélé bê jârîbâ̄ ãzâ zîlî̄ Kâpéränómâ̄ nã 'á. Mvá ãgô ãmbá 'dî̄ kâ trá ngá lázé ró ãnyî̄ 'ë'á drâlé.

⁴⁷ Gõ'dá ãgô ãmbá 'dî̄ ârîlî bê tã kî̄'á nñ̄ rî̄, Yésǖ ââcâ trá Yûdâyâ̄ lésã Gâlîlâyã̄ 'á, gõ'dá gólâ ââ'dô bê Kánâ 'álâ rî̄, ãgô ãmbá 'dî̄ drí ngãzó 'wââ nîlî̄ Yésǖ ngâlâ. Gõ'dá ãgô 'dî̄ cå bê Yésǖ rî̄ ûsúlî̄ rî̄, gólâ drí rû'bâ̄ lô'bâzó Yésǖ rû kî̄, "Óõ, kûmú,

mvá ágó ámákâ ngá lāzé ró Ʉmbúkū lâ cé p̄ip̄isílí 'á, ní â'dô ânī'á fí trá pâlâ má drí õdrã 'ásī yã?"

⁴⁸ Gõ'dá Yésū drí tã-dr̄i jãzó āgô 'dī drí trâ kī, "Ãnî õjilã Gâliláyã kâ nõ 'bá yî, õzõ ní õndrê tâ lârâkô má drí r̄'á 'elâ rî kô rî, ní gã dó tâ lêlé kī, pât̄i Ôvârí âjô mâ nñ."

⁴⁹ Gõ'dá āgô ãmbá 'dī drí tâ lôgõzó Yésū drí kī, "Ãmbá, ní ânī, mä nñ ró bê 'wââ'wâ ámâ mvá ágó nñ trá 'ẽ'á lôvó-lôvó âyélé!"

⁵⁰ Gõ'dá nñngá sî, Yésū drí tâ âtázó āgô 'dī drí kī, "Tândí ró, ânî mvá ágó 'dī drâa kô, â'dô ngá pâ'á. Ní nñ gõlé ní drí 'bâ 'álâ." Āgô ãmbá 'dī drí tâ lêzó úlì Yésū kâ 'dī 'á, gõ'dá gólâ drí ngãzó nñ'á gõlé yí drí 'bâ 'álâ.

⁵¹ Gõ'dá āgô ãmbá 'dī ngâ bê nñ'á gõlé yí drí 'bâ 'álâ rî, gólâ õtirî cãâ ãnyi yí drí 'bâ bê rî, gólâ drí rû ûsúzó rû ì'bû 'bá íyíkâ yí bê lâtî 'á. Gõ'dá kôrô rû ì'bû 'bá gólâkâ 'dī 'bá yî drí ngãzó tâ âtálé gólâ drí kī, "Ánî mvá ágó ngâ trá ngá lâzé 'ásī! Gólâ rî rú'bâ âcâ trá tândí ró!"

⁵² Gõ'dá āgô 'dī drí tâ ìjízó rû ì'bû 'bá íyíkâ 'dī 'bá yî tí kī, "Dîi tâ pât̄i 'î yã? Gólâ rî rú'bâ âcâ tândí ró 'dī ángô tú yã?" Gõ'dá gólîyî drí tâ-dr̄i jãzó kī, "Âgí ̄itú drí dr̄i dîrî 'á kôrô gólâ rî rú'bâ ãmbá âmé 'bá 'dī drí ̄dizó, gõ'dá mbârâkâ lâ drí âgõzó rû'bâ lâ 'á." ⁵³ Gõ'dá kôrô āgô 'dī drí nñzó lâ kī, ngá lâzé fõ trá íyî mvá rú sî té ̄itú-pâ gólâ Yésū drí úlì âtázó yí drí kî'á nñ rî, yí õnî 'bâ 'álâ, íyî mvá ágó ãâ'dô ngã'á ngá lâzé 'ásī 'dî 'á. Gõ'dá āgô ãmbá 'dī drí tâ lêzó pât̄i-pât̄i ró p̄ip̄isílí ̄lô sî Yésū 'á, gõ'dá õjilã gólâkâ 'bâ kâ ndrî drí tâ lêzó kpá p̄ip̄isílí ̄lô sî õzõ gólâ kâtí. ⁵⁴ 'Dîi

tā lârâkô rī lâ Yésū drí 'élé Gälîlâyã 'álâ âgõ-âgõ gólâkâ Yûdáyã lésí rî vósí rî ī'dî.

5

Tā Yésū drí ngá lăzé 'bá ãzâ édészó kâyî lôvô kâ sî rî

¹ Tā Yésū drí 'élé Gälîlâyã 'álâ 'dî 'bá yî vósí rî, gólâ drí ngãzó kpá ó'dí Gälîlâyã 'ásí nîlî Yêrôsälémã 'álâ kârámã Yûdä yí kâ 'élé. ² Gõ'dá Yêrôsälémã 'á tólâ rî, ápârî ãzâ bê rú lâ Bëtëzâdâ tî Yûdä yí kâ sî, ãnyî átî jârîbâ kâ zîlî Átî Kâbîlîkî kâ rî lâgâtü. Gõ'dá ápârî 'dî tî rî, ú'dî pâträ trá tólâ njî. ³⁻⁴ Õjílã gólîyî ngá lăzé 'bá ró rî rî ïyî trá pâträ 'dî 'bá yî 'ásí, gólîyî lîfî ãkó rî 'bá yî, lîsí ró rî 'bá yî bê gõ'dá rî 'bá ònjõ ró rî 'bá yî bê. (Tâlâ mälâyíkâ Ôvârî kâ rî ânîlî lîmvû ápârî 'dî kâ ïyâlé kâgbâ-kâgbâ. Õzõ õjílã ãzâ ngá lăzé bê rî õ'dê trá sísí lîmvû ápârî 'dî kâ rî 'bá rû ïyâlé 'dî 'á rî, kôrô ngá lăzé gólâkâ 'dî drí rû ndëzó.)* Í'dî ngá lăzé 'bá 'dî 'bá yî rî lîmvû 'dî rû ïyâ-iyâ lâ têlê. ⁵⁻⁶ Gõ'dá Yésū yî câ bê ápârî 'dî tî 'álâ rî, gólîyî drí ãgô ãzâ ûsúzó tólâ, âyî'á gbûrûkû drîñ ngá lăzé bê, ãgô rî 'dî 'ê trá ndrô nyâ'dî-trá-drî-lângâ-mûdrî-drî-lâ-ngâ-njî-drî-lâ-nâ ngá lăzé íyíkâ 'dî bê. Gõ'dá Yésû ndréle bê ãgô ngá lăzé bê 'dî âyîrî 'á vûdrí rî, drîlâ nîzó lâ kî, ãgô 'dî 'ê trá ndrô ãmbá lâñõ ngá lăzé íyíkâ 'dî kâ bê. Gõ'dá Yésû drí ãgô rî 'dî ijízó kî, "Ámâ  drúpî, ní lë ngâlé ngá lăzé áníkâ 'dî 'ásí yã?"

* **5:3-4** 5.3-4 Sísí rî, úlí nõ 'bá yî vérësí nõ 'á, iîgîí kô bûkû Yôwánî kâ nõ 'á.

⁷ Gõ'dá ãgô ngá lãzé bê 'dĩ drí tã lõgõzó Yésũ drí kĩ, "Óõ ãmbá, mâ õjílã ãkó ámâ zëlé 'wââ lïmvû 'dĩ 'á tólâ, õzõ lïmvû 'dĩ õtírî rû iyá kãgbã-kãgbã rî. Tälâ má õtírî ámákâ drë rî' ámâ sélé mânísí rî, ãkû ró õjílã gólîyî mbârâkâ bê rî 'bá yî 'dê ïyîngá trá sísi má drí lïmvû 'á tólâ."

⁸ Gõ'dá Yésũ drí tã âtázó gólâ drí kĩ, "Ní ngâ ûrû! Ní pâ gbûrûkû áníkâ, ní ngâ nî'á lâmú bê!"

⁹ Ìtí rî, kôrô ãgô 'dĩ pá lâ drí âmbázó ó'dí, té õzõ ãkû rî tí. Gõ'dá drîlâ ngãzó ûrû gbûrûkû íyíkâ pâlé nîzó lâmú bê.

'Dîí Yésű ìngâ ãgô 'dĩ ngá lãzé 'ásí, té kâyî Yûdã yí kâ lôvô kâ 'á. ¹⁰ Tä 'dî tâsí rî, drî-'bá ángí Yûdã yí kâ ãzâ 'bá yî ndrê bê ãgô Yésű drí ìngálé ngá lãzé 'ásí 'dî nî'á lâmú bê lâtî 'ásí gbûrûkû íyíkâ bê yí drîi kâyî ïyíkâ lôvô kâ sî rî, gólîyî drí 'bâzó ãwã ró ãgô 'dî bê. Gõ'dá gólîyî drí tã ìjízó ãgô 'dî tí kĩ, "Nî, tälâ ã'dô 'î ní drí rîzó ngá njîlî kâyî ámákâ kâyî lôvô kâ sî yã? Ní nijí kî'á nî rî, ãndrõ nô rî kâyî ámákâ râtáã 'ẽ kâ 'î rî kô yã? 'Dîí rî' á tã ònjí 'î."

¹¹ Gõ'dá ãgô 'dĩ drí tã-drî lõgõzó gólîyî drí kĩ, "Tä ámákâ bê yã? Mâ ámângá kó  yí'á ngá lãzé ámákâ bê gõ'dá ãgô ãzâ drí ânîzó ámâ ìngálé ngá lãzé ámákâ 'dî 'ásí, gõ'dá drîlâ tã âtázó má drí kĩ, má õngâ má õtrõ gbûrûkû ámákâ, má ònî lâmú bê.  'dî má drí rîzó nîlî nô."

¹² Gõ'dá drîlîyî tã âtázó ãgô 'dî drí kĩ, " jílã  njí rî gógó gólâ tã âtá 'bá ní drí kî'á nî rî, ní õtrõ gbûrûkû áníkâ nîzó  'dî bê lâ kâyî ámákâ râtáã 'ẽ kâ nô 'á nô íyíkâ  'dî  'dî yã?"

¹³ Gõ'dá ãgô 'dĩ ïcá kô tã ïjí gólíyíkâ 'dĩ tã-drí lâ lõgõlé, tâlâ gólâ nñí õjílã íyí ïngá 'bá ngá lázé 'ásí 'dî rú lâ kô. Tâlâ Yésü ïngâ gólâ bê ngá lázé 'ásí rí, Yésü drí íyíngá kôrô fízó 'wââ õjílã õ'bí ápârì tí 'dĩ 'bá yí lâfálé.

¹⁴ Tā ndrī 'dī vósī rī, āgô ìngálé ngá lāzé 'ásī 'dī drí ngāzó kpá nīlí jó ángí Ôvârí kâ rī 'álâ. Gõ'dá Yésū drí gólâ rī ûsúzó kpá ó'dí jó Ôvârí kâ nã 'álâ. Gõ'dá Yésū drí tā âtázó gólâ drí kī, "Ámâ  drúpí, ópâ nî trá! Ngbää gbânõ rī, ní âyê tā ònjí 'e' .  zõ ní âyê tā ònjí 'e'  kô rī, ngá  zâ ònjí t t  lâ 'd  d  'd '  ní b  g r  s s  'd  dr  s ." ¹⁵ Gõ'dá  g  'd  drí ng z  n l  'w  'w  dr -'b  áng  Y d  y  k  t b  g l  r  ij  'b  s s  r  y  ng l . Gõ'd  dr l  t  ât z  g l y  dr  k , " g  t b   m   ng  'b  ng  l z  ' s   n  dr  r '  t  l  ij l  m  t  r , g l   d   q  g l  r '  z l  Y s  r ."

¹⁶ Gõ'dá dr̄í-'bá ángí Yúdã yí kâ 'dī 'bá yí árî íyí bê tâ 'dî ítí rî, góliyî 'bâá Yésü rî lôvó gõ'dá kô, tâlâ tâ Yésü drí 'élé kâyî góliyíkâ râtáã kâ 'dî 'á 'dî tâsî. Gõ'dá góliyî drí rîzó zââ Yésü rî îkpókpólôle úlí sî. ¹⁷ Gõ'dá Yésü drí tâ âtázó góliyî drí góliyî lífî dr̄í 'á kî, "Tâlâ ã'dô 'î nî lêé tâ gólâ má drí rî'á 'élâ nô kô yâ? Nî nñí kô kí'á nî rî, ámâ átâ Ôvârî rî lôsî 'élé kâyî vósî cé yâ? Gólâ rî zââ ãnî vó ndrêlé kâyî râtáã kâ 'á. Tâlâ ï'dî 'dî má drí rîzó kpá lôsî 'élé kâyî râtáã kâ sî 'dî, õzõ ámâ átâ kâtî." ¹⁸ Úlí Yésü kâ 'dî drí dr̄í-'bá ángí Yúdã yí kâ 'dî 'bá yí 'bâzó â'dólé ăwâró rô rôô. Yésü rî lôvó drí fôzó góliyî 'ásî zââ gbâdú. Gõ'dá drilîyî rîzó látî lôndâlé, ã'dô rô bê Yésü rî fûzó vólé. Tâ

ífí gólīyî drí 'bāzó ɻawã ró Yésū bê rî, tâlâ Yésū ró lâ'bí gólīyíkâ kí'á nî rî, kâyî râtáâ kâ 'dî ãâ'dô kâyî lôvô kâ 'i õjilã õ'ê lôsî 'á lâ kô rî kô. Gõ'dá ngîngî lâ, tâ pâtûi gólâ Yésū drí Ôvârî rî zizó íyî átá ró 'dî 'bâ gólîyî trá â'dolé ɻawã ró rôô, tâlâ tâ ɻisû gólîyíkâ 'á rî, úlí Yésû kâ 'dî rî â'dálâ kî, Yésû ãâmã yî trá â'dolé Ôvârî ró.

Drí-âcê Ôvârî drí fêlé Yésû drí rî

19 Gõ'dá drî-'bâ ángí 'dî 'bâ yî rî ɻiyî bê Yésû rî tû ânyâlé rî, Yésû drí gôzó tâ âtâlé gólîyî drí kî, "Má âtâ ãnî drí tâ pâtûi-pâtûi ró, má ïcâ kô tâ 'élé cû ïtí ámâ átá ãkó. Má rî cé tâ Ôvârî drí rî'á 'élâ rî 'bâ yî 'élé ï'dî. Má lê cé ngá gólâ drí lêlê má drí 'élé rî 'élé ï'dî. **20** Tâlâ ámâ átá lê mâ íyî mvá trá rôô, ï'dî 'dî gólâ drí ngá yí drí lêlê 'élé rî â'dázó ndrî má drí. Má âtâ ãnî drí, ámâ átá â'dô ámâ 'bâ'á tâ tândí ãzâ 'bâ yî 'élé gârâ tâ gólâ ãnî drí ndrêlê nô drîñ sî. Nî õtirî ámâ ndrêê 'erê lâ 'á rî, gõ'dá ãnî tû â'dô â'dî'á â'dî. **21** Ámâ átá rî õjilã lîdrilí õdrâ 'ásî gólîyî 'bâlê â'dolé lédrê-lédrê ró, õzô drilâ lêlê rî tí. Mâ rî gógó gólâ rî mvá ró nô â'dô kpá õjilã lîdrí'á õdrâ 'ásî gólîyî 'bâlê â'dolé lédrê-lédrê ró, õzô má drí lêlê rî tí, nyé õzô ámâ átá kâtí. **22** Gõ'dá ámâ átá fê drí-âcê trá ndrî má drígá, má drí tâ-vó õjilã ndrî kâ kizó. **23** Gólâ 'ê tâ 'dî ïtí 'dî rî, tâlâ õjilã ndrî ɻinjî ró mâ bê íyî mvá ró, õzô gólîyî â'dô fí gólâ rî ɻinjî 'bâ 'i rî. Õzô õjilã ãzâ ɻinjî mâ Ôvârî rî mvá ró nô kô rî, õjilã rî gógó 'dî ɻinjû ámâ átá gólâ tibê ámâ âjó 'bâ nô kpá kô.

24 “Má âtâ ãnî drí tā păt̄í-păt̄í ró, õzõ õjílã ãzâ ãârî úlí má drí r̄'á âtálâ rî 'bá yî trá, gõ'dá õjílã rî 'dî drí tā lëzó kĩ, Ôvârî âjô mâ nî rî, õjílã rî gógó 'dî â'dô lédrē-lédrē  dûkû  kó rî ûsú'á. Õjílã rî 'dî rú'bá  nyákú lâ  drâ lé rî, lôvó-lôvó lâ â'dô r̄'á zââ gbâdú  dûkû  kó  drâ gólâkâ vósî, tâlâ lâjõ má drí 'e'á fêlâ gólâ drí tâ õnjí gólâkâ tâsî rî, má f  e gõ'dá kô. Gólâ lâv   trá  drâ 'ásî filí lédrē-lédrē  dûkû  kó rî 'á. **25** Má âtâ tâ păt   ró, k  yî âc   trá tâ ó'dí drí rû 'ezó ngb  ngb  n  ! Gõ'dá mâ rî g  g   Ôvârî rî mv   ró nõ â'dô tâ ât  'á õjílã g  l  yî  drâ 'bá rî yî drí, g  l  yî drí ámâ gb  r  k   âr  z  , gõ'dá dr  l  yî ng  z    f  l    drâ 'ásî r  l   lédr  -lédr   ró zââ gbâdú  dûkû  kó. **26** Tâlâ ámâ át   f   mb  r  k   trá má drí õjílã  ng  z    drâ 'ásî ó'dí r  l   lédr  -lédr   ró zââ gbâdú  dûkû  kó, ny   õzõ gólâ drí ng   ndr   l  'b  r   tí, g  z   ng   ndr   'dî 'bá yî v   lâ ndr  l    d  l  lédr  -lédr   ró cé íyî úlí s  . **27** Gõ'dá l  t    l  l  - l  l   'dî 'ásî, ámâ át   Ôvârî  f   dr  - c   kp   trá má drí tâ-v   õjílã ndr   kâ k  z  , tâlâ mâ gólâ rî mv   'i, gõ'dá  dî gólâ drí ámâ  j  z    r  l  

28 “Ãnî t   rî  d  l   úlí má drí r̄'á âtálâ nõ 'á tâlâ  d   'i y  ? Nî l   t   úlí má drí ât  l   nõ 'á. K  yî âb    c  á'á, má drí õjílã g  l  yî ndr    drâ 'bá trá rî yî z  z  , dr  l  yî l  z   ám  kâ âr  z  , gõ'dá dr  l  yî ng  z    f  l    drâ 'ásî. **29** Gõ'dá õjílã g  l  yî tâ t  nd   'e'á  b   k  yî dr  l  yî 'b  z   lédr  -lédr   ró rî s   rî,  d  d   ng  'á  drâ 'ásî r  l   lédr  -lédr   ró zââ gbâdú  dûkû  kó. Gõ'dá õjílã g  l  yî tâ õnjí 'e'á  b   k  yî dr  l  yî 'b  z   dr   lédr  -lédr   ró  ny  k   dr  y   n  ng   nõ 'á rî,  d  

ĩyî lâŋõ zââ gbádú ɬdûkû ãkó rî ūsú'á. ³⁰ Tâ ndrî má drí rî'á 'elâ rî, â'dó kô tâ ámâ nyâányâ kâ ū'â. Má rí kô tâ ámâ nyâányâ drí lêlé rî 'elé ū'â. Má â'dô tâ-vó ɔjílã kâ kî'á, nyé ōzõ ámâ átâ drí â'dálé trá má drí rî kâtí. Ōzõ 'dî rî kâtí rî, má rî tâ-vó ɔjílã kâ kîlî látlî mbî 'ásí, tâlâ má rî té tâ gólîyî ámâ átâ ámâ âjó 'bá rî drí lêlé rî 'elé ū'â."

Tâ tâ ɬ'dâ 'bá kî, Ôvârî âjô Yésû nî rî

³¹ "Má âtâ ãnî drí, nî ūsû ãníkâ bê rî, má lóngô 'dî ámâ tâ 'î yâ? Â'dó ūtí kô. Ōzõ má ūró nô rî'á ámâ nyâányâ tâ lóngolé ū'â rî, tí tâ ndrî má drí rî'á âtálâ nô 'bá yî â'dô 'bâ'á ndrî tâ tâkó ró. ³² Pâtí-pâtí ró, ámâ átâ Ôvârî â'dâ tâ pâtíi ámákâ rî nî ãnî drí. Gõ'dá má nî trá kî, tâ drílâ â'dálé ámâ tâsî rî rî'á tâ pâtíi 'î. ³³ Nî jô ɔjílã trá Yōwání ngálâ, gólîyî â'dô ró tâ gólâkâ ârlí. Gõ'dá Yōwání drí tâ pâtíi âtázó gólîyî drí ámâ tâsî. ³⁴ Tâ bê â'dô 'bá tândí ró lâvûlî gârâ úlî ɔjílã mvá ōzõ Yōwání kâtí rî kâ drîlî sî. Gõ'dá má rî tâ nô âtálé úlî Yōwání kâ tâsî, tâlâ úlî gólâkâ 'dî ãágâ ró bê ãnî drîlî, gõ'dá nî âdî ró drî bê tâ ūnjí ãníkâ rî 'ásí ânlîlî má ngálâ, má pâ ró ãnî bê. ³⁵ Yōwání rî'á ōzõ ngá 'î gólâ tibê rî 'bá látlî 'î'lí ãnî drí rî kâtí. Gõ'dá nî â'dô trá ãyîkô ró tâ lêlé úlî gólâkâ 'á kâyî dâ sî. ³⁶ Tâ tibê â'dô 'bá 'bâl'é tândí ró lâvûlî gârâ úlî Yōwání kâ drîlî sî rî'á tâ gólîyî má drí rî'á 'elâ nô rî, gólîyî rî tâ â'dálé kî, Ôvârî âjô má nî. Má rî nô té tâ ámâ átâ drí âtálé má drí 'elé rî 'elé ū'â ndêlê.

³⁷⁻³⁸ "Ōzõ pâtíi nî ūnî úlî Ôvârî kâ fí trá dódó rî, nî â'dô nî'á lâ kî, pâtíi Ôvârî âjô má nî, tâlâ búkû

gólâkâ 'á rî, gólâ âtâ tā ámâ ácâ-âcâ kâ trá ãnî drí. Gõ'dá nĩ gã trá dó tā lëlé úlí gólâkâ 'dî 'á, nĩ ârígólâ rî úlí kô ãnî bí sî, gõ'dá nĩ ndré gólâ kpá kô ãnî lîfî sî. ³⁹ Nĩ rî zââ kárá búkû Ôvârî kâ rî zîlî mânísî, tâlâ ãnî drí tâ mbì ūsúzó lédrë-lédrë  dûkû  kó rî tâsî, gõ'dá tâlâ  'dô 'í ãnî drí tâ lêzó kô kî, búkû Ôvârî kâ 'dî rî ámâ tâ âtálé  'dî ãnî drí yâ? ⁴⁰ Gõ'dá nĩ rî ámâ gâlé dó  'dô tâsî yâ? Mâ  'dî  jîlâ lédrë-lédrë  dûkû  kó rî fê 'bá 'lî.

⁴¹⁻⁴³ "Má nĩ trá, ãnî ndrî, nĩ l  é Ôvârî kô  lôlâ, tâlâ nĩ l  é k   tâ l  é tâ âtî-âtî má drí ânîzó  'dî b   lâ n   'á. Ámâ át   Ôvârî  j   m   n   ânîl   ãnî  mbál  . Gõ'dá má ndr   b   rî, n   '   ãnîkâ tâ l  é cé  jîlâ g  lâ ãnî 'b   y   tâ l  ngô-l  ngô b   k  , y     'dô  y  kâ  'dî g  r   rî 'á! Mâ rî g  g   ny  ányâ lâ n  , tâ  s   ãm  kâ rî  'dô k   cé ãnî  jîlâ drí ámâ l  y  l    'dî. M   l   ám  kâ cé ãnî drí tâ l  é tâ âtî-âtî ám  kâ n   'á  'dî. ⁴⁴ T   n    'dô tâ l  'á má 'á ángô tí,   z   n    'b    f   n   gb   z  â ng   g  l  y     ng   n   k   r   'b   y   v  , tâlâ ãnî   z  -  z   y     l  y   r   ãnî r   b   k  , ãnî  'dô  jîlâ t  nd   'í r   yâ? 'D   gõ'dá n   l  é k   tâ g  l  y   s   'b   Ôvârî r   r   'b   y   '  l  .

⁴⁵ "Ãnî, n   g   úlí ãnî  'b  y   M  s   kâ kp   tr   d  , t  b   ãnî dr   k  'á n  ,   'd   tâ ãnî dr    f   'b  z   v   l   r   ât  'á n   ãnî tâsî Ôvârî ág  l   r  . Gõ'dá n   g   b   úlí g  l  kâ ámâ tâsî r   kp   tr   d   'd   r  , M  s   r   g  g    'd     dr  'á g  d   kp   n   Ôvârî ág  l   ãnî   l     n  l  .  'd   k   m   r   g  g   n    'd  . ⁴⁶ N   ndr   tr  , t   n     r   úlí M  s   kâ ât  l   r   l     r  , t   n   l   t   kp   tr   úlí ám  kâ 'á, tâlâ M  s   r   t   ât  l   ác  -  c   ám  kâ r   tâsî. ⁴⁷ Gõ'dá n   l  é b   t   t   M  s   dr     g  l   tr   r   'á k   r  ,   t   r  , t   n    'd   t   l  'á úlí

má drí âtálé rî 'á ángô tí yã?" 'Dñi úlí Yésū drí âtálé dr̄i-'bá ángí Yúdã yí kâ drí Yērōsâlémâ 'álâ rî ï'dí.

6

*Tā Yésū drí ngá nyānyā fēzó õ'bí drí rî
(Mātāyō 14.13-21; Mārākō 6.30-44; Lükā 9.10-17)*

¹ Gõ'dá 'dñi vósí rî, Yésū yí drí âgõzó Yērōsâlémâ lésí gõlé Gâlîlâyâ 'álâ lâjó'bá íyikâ rî 'bá yí bê. Kâyî ãzâ sî, gólîyî drí ngãzó filí kõlóngbõ 'á mbâlé lîmvû ândré Gâlîlâyâ* kâ rî 'á'á lé dr̄i lâ lésí. ²⁻⁴ 'Dñi rî'á kâyî kârámâ Yúdã yí kâ zîlî kârámâ lâvû-lâvû kôrô kâ rî trá ãnyî. Gõ'dá õjîlâ ndrê bê tâ lârâkô Yésū drí rî'á 'êlâ rîzó õjîlâ îngâlé ngá lâzé 'ásî 'dî rî, gólîyî drí ngãzó 'dó 'dêlé gólâ vósí. Nîngá sî, Yésū yí drí nîzó mbâlé lütú dr̄i 'álâ, gõ'dá gólîyî drí rîzó vûdrí lâjó'bá íyikâ rî 'bá yí bê dîrî yí lâgâtí sî.

⁵ Gõ'dá Yésū õtirî rîlâ lâjó'bá íyikâ 'dî 'bá yí lîfî lâ yí ïcîlî rî, 'dñi õjîlâ ãzâ 'bá yí kpá bê dûû rî'á ïyî ânî'á gólâ ngâlâ. Gõ'dá Yésû jâ lîfî bê gólîyî ndrêlê dîrî rî, drîlâ ngãzó tâ ijîlî Fîlîpô tí kî, "Fîlîpô, mä â'dô ngá nyânyâ ûsú'á ã'dô 'ásî gîlî felé õjîlâ õ'bí nô 'bá yí drí nyâlê yã?" ⁶ Yésû ijî tâ 'dî Fîlîpô tí 'dî, ã'dô ró tâ ïsû Fîlîpô kâ ûjûzó, ngâtá Fîlîpô lê tâ trá kî, yí Yésû cù rî'á mbârâkâ bê ngá nyânyâ ûsúzó felé õjîlâ dûû rî 'bá ânîlî 'dî 'bá yí drí yã. Tákô gólâ nîlî yîngá tâ yí drí 'e'á 'êlâ rî trá.

* **6:1** 6.1 Lîmvû ândré Gâlîlâyâ kâ 'Dñi rû lâ ãzâ kpá lîmvû ândré Tîbérîyâ kâ.

⁷ Gõ'dá nñngá sī, Fílippõ drí tā 'dī dr̄i lâ jãzó Yésū drí kī, "Mā â'dô ngá nyãnyā rī 'dī ûsú'á õjílā õ'bí 'dī 'bá yî drí ïtí 'dī â'dô 'ásī yā? Õzõ kpálé óõtrõ  dî ky kámá-r kâ  mbt gzó r, îc õjíl õ'bí 'dī 'bá yî drí nylé cé tt k."

⁸ Gõ'dá nñngá sī, lj'b Yésū k Smn Ptr r  drp r r b  ndry r drí t  tz Yésū drí k, ⁹ " gmv  z b r'á no, gl c  mbt ddw b nj, gl kp c  b fny-fnyw b r. Gõ'dá õz kpl m õf  mbt nj 'dī gõ'd  b r 'dī 'b y b õjl õ'bí 'dī 'b y drí nylé r, îc gly drí k."

¹⁰ Gõ'dá ïtí r, Yésū drí t  tz lj'b íyk r 'b y drí, gly  tr r t õjl õ'bí 'dī 'b y drí, tl  r r  y b vdr ngá nylé. Gõ'dá õjl õ'bí 'dī 'b y drí rz vdr õm  r dry ngá nyny tl. Õjl r 'b 'dī 'b y r'á ktnj. 'Dy  l  é  g  'd, gõ'd  l  k 'dymv b k. ¹¹ Gõ'dá nñngá sī, Yésū drí  mbt nj 'd trz, g'd drl  tá  ez  vr drí, g'd drl fz l lj'b íyk 'd 'b y drí, gly  lnj r õjl õ'bí gly r 'b vdr 'd 'b y drí. Gõ'd gl drí  b r 'd 'b y 'ez kp ïtí. Mbrk  vr k s,  mbt nj 'd 'b y g'd kp  b r 'd 'b y b drí õjl õ'bí 'd 'b y îcz ndr.

¹² Gõ'd õ'b 'd 'b y ny  y ngá nyny b îcl du r, Yésū drí t  tz lj'b íyk 'd 'b y drí, gly  u'd ngá nyny  mbk õjl õ'b 'd 'b y drí nylé  yl 'd 'bl dd,  z k r  z. ¹³ Gõ'd ïtí r, lj'b Yésū k 'd 'b y drí  mbt  mbk  b b lk 'b 'd  dz

ívõ 'ásñ dñûdû. 'Dññ cé ãmbâtã dñdñwá njñ gõ'dá ï'bñ fínyá-fínyâwá bñ rñ Yésñ drí rñtáã 'ëzó drñ lâ rñ drí õjílã õ'bí 'dñ 'bá yñ ícázó, gõ'dá ãmbúkñ lâ drí kpá lâkízó ívõ 'ásñ mûdrí-drñ-lâ-ngâ-rñ.

¹⁴ Gõ'dá nñngá sñ, õjílã õ'bí 'dñ 'bá yñ ndrê ïyñ bñ tñ lârâkô Yésñ drí 'ëlé mbârâkã Õvârí kâ sñ ngá nyanyä 'dñ 'ëzó âcálé dñû rñ, tñ lâ ïyñ drí ã'dízó. Gõ'dá drílÿí tñ ïsñzó kñ, "Ã'dô ïtí rñ, 'dññ trá pætñ 'dýyí pñ 'bá gólâ Õvârí drí tñ lâ 'bâlê trá búkñ íyíkñ 'á 'ë'á âjólâ ãmâ pâlé rñ 'dñ, ï'dñ gólâ âcâ trá." ¹⁵ Gólÿí lñ trá Yésñ rñ 'bâlê â'dolé kúmú gólÿíkñ ró mbârâkã sñ, tñlâ gólâ õdrô ró bñ âjú-'bá-azí gólÿíkñ vólé. Tákñ, Yésñ nñ tñ ïsñ gólÿíkñ 'dñ trá ãkù, gõ'dá tñ ïsñ gólÿíkñ 'dñ sú gólâ rú kô, gõ'dá gólâ drí íyíngá 'bëzó kírî élêwálâ ró nñlí íyí lâpílì úní lâfálé.

*Tñ Yésñ drí âcí tñzó lïmvû drññ sñ rñ
(Mâtâyõ 14.22-33; Mârâkñ 6.45-52)*

¹⁶⁻¹⁷ Gõ'dá ngá drí ânýrñ 'á, Yésñ drë zñâ úní lâfá 'álâ. Lâjó'bá gólâkñ 'dñ 'bá yñ drí ngãzó nñlí gõlé lïmvû ândrê tñ 'álâ, ã'dô ró nñ'á kõlóngbõ mbâlê nñzó gõlé Kâpêrânómñ 'álâ ró. Gõ'dá Yésñ rñ gógó âgõó drë kô gólÿíngálâ. Gõ'dá ngá ânñ bñ gólÿí ûsúlì drë âkpâ lïmvû ítô 'â 'á rñ, 'dññ Yésñ âcâ drë zñâ gólÿíngálâ kô. ¹⁸ Gõ'dá gólÿíngâ bñ kõlóngbõ bñ lïmvû ândrê 'dñ kâ 'dñ ítô 'â lâ 'á rñ, kâgumáqñ ândrê drí ítñzó rñ'á âsñlì mbârâkñ sñ. Gõ'dá lïmvû drñ drí rñzó rû íyâlé mbârâkñ sñ kâgbñ-kâgbñ. ¹⁹ Gõ'dá 'dññ gólÿíngâ nñ trá õzõ kñlõmítñrñ njñ kâtí lïmvû ândrê 'dñ tñ sñ, drílÿíngá ndrêzó vólé rñ, drílÿí õjílã ãzâ ndrêzó ânñ'á

gólīyî ngálâ l̄imvû dr̄iñ s̄i, kôrô ûr̄i drí gãzó gólīyî rú. ²⁰ Gõ'dá Yésū âcâ bê ãnyî rî, gólâ drí tâ âtázó gólīyî drí kĩ, "Nĩ 'ê ûr̄i kô! Nĩ n̄ij kô kĩ, nõô mâ ï'dí yã?" ²¹ Gõ'dá lâjó'bá 'dî 'bá yí drí 'bâzó ndr̄i ãyíkõ ró, drílīyî Yésū rî âzízó mbâlé kõlóngbõ 'á ïyî ngálâ. Gõ'dá 'wââ ró, kõlóngbõ 'dî drí cãzó tândí ró l̄imvû tí 'álâ.

Tâ òjílã õ'bí drí Yésū rî lôndâzó rî

²² Gõ'dá cýnó ãzâ lâ s̄i rî, õ'bí gólīyî Yésū drí ngá nyãnyã fẽzó drílīyî rî drí ngãzó rî'á Yésū rî lôndâlé võ ngá nyãnyã fẽzó drílīyî 'dî 'á nïngá, tâlâ gólīyî n̄i trá kĩ, âgí rî, kõlóngbõ kó cé ãlô lâjó'bá Yésū kâ drí mbâzó 'á lâ nñlí Kâpéränómã 'álâ rî ï'dî, gõ'dá gólīyî n̄i kpá trá kĩ, Yésū mbâá kô kõlóngbõ 'dî 'á nñlí lâjó'bá íyíkâ yí bê. ²³ Gõ'dá kõlóngbõ ãzâ 'bá yí drí kpá âcázó jãribã Tîbérîyã kâ rî lésí âdrélé ãnyî võ Yésū drí ngá nyãnyã fẽzó õ'bí 'dî 'bá yí drí 'dî lágatí nïngá. ²⁴ Gõ'dá õ'bí 'dî 'bá yí lôndâ ïyî bê Yésù trá kpñi, gõ'dá lâjó'bá gólâkâ â'dô bê kpá tólâ yû'dâwá rî, gólīyî drí mbâzó kõlóngbõ âcâ 'bá Tîbérîyã lésí 'dî 'bá yí 'á, â'dô ró nñlí Kâpéränómã 'álâ Yésū rî lôndâlé tólâ.

Tâ Yésū drí îmbâlé õ'bí drí iyî nyãnyâ tâsí kĩ, yí ã'dô ãmbâtã

ûrú lésí rî ï'dî rî

²⁵ Gõ'dá Kâpéränómã 'á tólâ rî, òjílã 'dî 'bá yí drí Yésū rî ûsúzó jó tâ Ôvârî kâ ârî kâ 'á òjílã bê dñû. Gõ'dá drílīyî Yésū rî ïjízó kĩ, "Lñfí îmbá 'bá, ní âcâ nõngá ángô tí yã?" ²⁶ Nïngá s̄i, Yésū drí tâ âtázó gólīyî drí kĩ, "Nĩ rî ámâ lôndâlé tâlâ ã'dô 'í

yā? Nī rī ámâ ndälé nō cé ngá nyānyā má drí fēlé ãnî drí ağí rī tāsī, â'dó kô tā lârâkô má drí 'élé trá rī tāsī. ²⁷ Pãt̄i-pãt̄i ró, má âtâ ãnî drí, nī âyê nyāsá tibé 'ẽ 'bá lâvâlē ãnî 'ásī 'wââ rī ndândâ lâ. Nī ndânyâsá gólâ tibé 'ẽ 'bá ãnî pâlē gbâdú rī ̄dî, tâlâ lêdrê-lêdrê ădûkû ăkó rî fēlé ãnî drí. 'Dî ngá nyânyâsá tibé mà rî gógó ânî 'bá ûrú lési nō drí 'ẽ'á fêlâ ãnî drí rî ̄dî. Ámâ átâ Ôvârî ájô mâ nī ngá nyânyâsá fêlê ãnî drí, gõ'dá tâ ámákâ sù trá gólâ rú rôô."

²⁸ Gõ'dá Yésü âtâ bê úlî 'dî ̄tí rî, őjílâ 'dî 'bá yî drí tâ ̄jízó gólâ tí kî, "Özô ă'dô ̄tí rî, mä â'dô ă'dô 'ẽ'á ̄dî sülî Ôvârî ̄fí yâ?" ²⁹ Yésü drí gõzó kpá tâ-drî lôgôlé gólîyî drí kî, "Tâ Ôvârî drí lêlê ãnî drí 'élé rî cé ̄dî nō, ãnî drí tâ lêlê mâ rî gógó gólâ Ôvârî drí âjólé nō 'á."

³⁰ Gõ'dá őjílâ 'dî 'bá yî drí kpá Yésü rî ̄jízó kî, "Â'dô ̄tí rî, 'dõvó ní 'ê tâ lârâkô ăzâ, ă'dô ró bê mbârâkâ áníkâ â'dálé ámâ drí. Gõ'dá mä 'dê gõzó nîlâ kî, pât̄i Ôvârî ájô nî nî, gõ'dá ámâ drí gõzó tâ lêlê bê ní 'á. ³¹ Mí ndrê drê, ámâ á'bíyá yî ̄tírî lâmú ömâ 'álâ rî, Músä fê ngá nyânyâsá trá gólîyî drí. ̄fígî trá búkû Ôvârî kâ 'á kî, 'Gólâ áfë ngá nyânyâsá trá ûrú lési gólîyî drí nyâlê.* Gólîyî rî trá ngá nyânyâsá 'dî nyâlê ̄tí vósí cé ndrô drílîyî rîzó lâmûlî ömâ 'álâ rî 'bá yî sî."

³² Gõ'dá nîngá sî, Yésü drí gõzó kpá tâ-drî lôgôlé gólîyî drí kî, "Má âtâ tâ pât̄i ãnî drí, ngá nyânyâsá gólâ ódrí fêlê ãnî á'bíyá yî drí nâ rî, ámâ átâ áfë nî, â'dó kô Músä ̄dî. Ngá nyânyâsá rî 'dî

* ^{6:31} 6.31 Âfõ-âfõ 16.4gõ'dá kpá Lôngó 78.24.

trá ngá nyānyā rú'bá ūnyákú kâ 'î. Gõ'dá ngá nyānyā pătí-pătī tibé ûrú lésí rî, ámâ átá lë trá félâ ãní drí ãndrō nô. ³³ Œjílā gólâ Ôvârî drí ájolé trá ûrú lésí rî, gólâ ū'dí rî 'bá ngá nyānyā gólâ rî 'bá lédrē-lédrē ãdûkû ãkó rî félé Œjílā drí rî félé rî." ³⁴ Gõ'dá Œjílā 'dî 'bá yî drí tâ-drî lôgôzó Yésü drí kî, "Tândí ró kúmú, ã'dô ūtí rî, ní âfë ngá nyānyā rî gógó 'dî ãmâ drí kâtí vósí cé!"

³⁵ Gõ'dá Yésü drí gôzó tâ átálé gólîyî drí kî, "Nî ârî drê, ámâ nyâányâ ū'dí ngá nyânyâ lédrê-lédrê ãdûkû ãkó rî fê 'bá 'î. Œjílā gólâ tibé tâ lë 'bá má 'á pîpîsîlî ãlô sî, gõ'dá kpá iyî nyâányâ fê 'bá ndrî má drí pătí-pătî rî, má ã'dô gólâ rî 'bâ'á lõfó drí ïcázó gõ'dá gólâ rî 'êlé kô, gõ'dá lîmvû lôvó fú gólâ kpá kô. Drîlâ rîzó lédrê-lédrê ró zââ gbâdú ãdûkû ãkó. ³⁶ Gõ'dá nî ndrê mbârâkâ ámákâ bê kpálé trá rî, nî lëé tâ drê zââ kô kî, Ôvârî ájô mâ nî. ³⁷ Œjílâ ndrî gólîyî ámâ átá drí âfélé má drí rî ã'dô tâ lë'á má 'á. Gõ'dá má ã'dô gólîyî ndrî lâgú'á ãyîkô ãmbá sî ã'dólé Œjílâ ámákâ ró. ³⁸ Ôvârî ájô mâ trá ûrú lésí ãngó nô 'á tâ gólâkâ 'êlé. Má ânîí kô tâ ámâ nyâányâ kâ 'êlé ū'dî. ³⁹⁻⁴⁰ Tâ ámâ átá Ôvârî drí lëlé má drí 'êlé rî ū'dî nôô. Œjílâ gólîyî gólâ drí âfélé má drí rî, gõ'dá tâ lë 'bá mâ Ôvârî rî mvá ró rî 'á rî, gólâ lë má drí vó lâ iyî ndrêlê dódó, Œjílâ ãzâ gólîyî lâfâlé 'ásî ãvîyî kô. Ôvârî lë kpá má drí lédrê-lédrê ãdûkû ãkó rî félé gólîyî drí. Gõ'dá kâtí ãdûkû 'á rî, má ã'dô gólîyî lîdrî'á õdrâ 'ásî."

⁴¹ Gõ'dá Œjílâ õ'bí 'dî 'bá yî ârî iyî bê úlí Yésü kâ átálé kî'á nî rî, yî ãâ'dô ū'dî ngá nyânyâ gólâ

ûrú lésī rī ī'dī rī, gólīyī drí ngāzó rī'á lôzolé īyī vō 'ásī Yésū rú. ⁴² Gõ'dá drílīyī tā âtázó kī, "Agô 'dī rī tā âtálé ītí tâlā ā'dō 'î yā? Gólâ ā'dó kô cé Yésū Yōsépā rī mvá ró nō ī'dī, tibē āmâ drí átá lâ rī n̄lī trá ândré lâ bê nō yā? Gólâ kī, yí ânī ûrú lésī rī ángô tí ró yā?"

⁴³ Gõ'dá ītí rī, Yésū drí ngāzó tā âtálé gólīyī drí kī, "Nī âyē drē lôzô-lôzô ãníkâ má rú ãnî lâfâlé 'ásī 'dī. Nī ârî drē úlî ámákâ nō. ⁴⁴ Tā pâtījī ró, má âtâ ãnî drí, õjilâ ãzâ icá kô tā lêlê má 'á cù ītí ámâ átá Ôvârî gólâ ámâ âjó 'bá rī drí gólâ rī âzí ãkó. Gõ'dá má â'dô õjilâ rī 'dī lîdrí'á õdrâ 'ásī kâyî  dükü 'á. ⁴⁵ Tā  ngü 'bá yî  gî trá búkû Ôvârî kâ 'á kī, 'Ôvârî â'dô õjilâ ìmbâ'á nî'. Pâtījî má âtâ ãnî drí, õjilâ gólīyî tâ ìmbâ-ìmbâ Ôvârî kâ ârî 'bá dódó rî, gólīyî â'dô īyî tâ lê'á má 'á. ⁴⁶ Gõ'dá õjilâ ãzâ  lô ãnî lâfâlé sî ámâ átá rî ndrê 'bá rî yû. Mâ rî gógó nō ndrê Ôvârî cé nî, tâlâ má ânî Ôvârî ngá lésî.

⁴⁷ "Má âtâ ãnî drí tâ pâtí-pâtí ró, õjilâ tibê tâ lê 'bá má 'á pîpîsîlî  lô sî rî ûsû lédrê-lédrê  dükü ãkó rî trá. ⁴⁸ Mî ndrê drê, mâ ngá nyânyâ gólâ õjilâ 'bâ 'bá rîlî zââ gbâdú  dükü ãkó rî ī'dî! ⁴⁹ 'Dövó nî  sû tâ ãnî  býyâ yî tâsî. Gólīyî ndrî nyâ  yî bê ngá nyânyâ Músâ drí fêlê gólīyî drí rî bê rî, gólīyî zââ bê rî'á lédrê-lédrê ró yâ? Â'dó ītí kô, gólīyî ôdrâ trá ndrî! ⁵⁰ Gõ'dá mâ ngá nyânyâ ânî 'bá ûrú lésî rî ī'dî. Õjilâ gólâ ngá nyânyâ 'dî nyâ 'bá rî drâa kô. ⁵¹ Mâ âtâ ãnî drí kpá ó'dí, ngá nyânyâ lédrê-lédrê  dükü ãkó fê 'bá 'dî rî'á ámâ rû'bâ 'î. Mâ ânî trá ûrú lésî, gõ'dá mâ rî'á njââ

ámâ rú'bá félé drälé ãní őjílā ángó nõ kâ pälé tã
õnjí ãníkâ 'ásí. Œzõ nĩ onyâ ámâ rú'bá trá rî,* ãní
drí rízó lédrë-lédrë ró zãâ gbádú  dükü  kó."

⁵² Gõ'dá őjílā  bí 'd  'bá y   r   y  b   l  Y s 
k  k '  n   y  r 'b   'd   'd  ng  ny n   n  'b 
 r  l s  r   'd  r , g l y  dr  ng z   w  r , g 'd 
r '   y   l   t l   y  l f l  ' s  k , " g  n   'd 
 y  r 'b   f '   m  dr  ny l  'd   y k   ng  t  r 
y ?"

⁵³ G 'd  Y s  dr  kp  t -dr  j z  g l y  dr  k ,
" t -p t  r , m   t   n  dr , m  g l   v r  dr 
 j l  tr   r  l s  r ,  j l  g l   m  r 'b  ny   b 
k  g 'd   m   r 'b  mv  'b  kp  k  r ,  s  l dr -
l dr   d k   k   r  k ! ⁵⁴  t -p t  m   t   n  dr ,
 j l  g l   m  r 'b  ny   b  g 'd  kp   m 
 r 'b  r ,  'd  r '  l dr -l dr  r  z ââ gb d 
 d k   k . M   'd  g l   r   l dr '   dr   s ,
k y   d k  ' . ⁵⁵ M  ndr  dr ,  m  r 'b  g 'd 
 m   r 'b  r , g l   'd  r '   r 'b   l dr -l dr  r 
z ââ gb d   d k   k   r .

⁵⁶  j l  g l  t b   m  r 'b  ny   b  g 'd  kp 
 m   r 'b  mv  'b  r , g l   'd  r '   m  b  ng   l 
r , g 'd  m   'd  kp  r '  g l  b . ⁵⁷ N   r  dr ,
 m   t   'd  r 'b  l dr -l dr   f l   r . G 'd  g l 
'b  m  kp  n  r l  l dr -l dr  r .  t  r ,  j l  g l 
 m  r 'b  ny   b  r   'd  r '  kp  l dr -l dr  r 
mb r k   m k  s  z ââ gb d   d k   k . ⁵⁸ K 
 'd   z o  m  dr   t l   r 'b   n  dr  r '  k t ,
m  r '  ng  ny n   r  l s  r   'd . 'D '  'd  k   z o  ng 
ny n  g l   n   'b y   y  dr  ny l  tr  r  k t ,

* ^{6:51} 6.51 Y s  r 'b  ny n  'd , t  íf  l  k , t  l l  Y s  ' 
p p s l   l  s .

gō'dá 'dīi vósī rī, gólyīi drā trá ndrī. Gō'dá gólyīi
tíbē ámā rú'bá nyā 'bá rī â'dō īyíkā rī'á lédrē-
lédrē ró zāā gbádú ădükū ăkó."

⁵⁹ Úlí 'dī 'bá yî Yésū âtâ trá òjílā 'dî 'bá yî drí, drílâ rírî tã îmbálé Käpéränómä 'álâ jó tã Ôvârígâ ârî kâ rí 'á.

Tā tā ârí 'bá Yésū kâ rí 'bá yî drí lăfálé căzó
úlí Yésū kâ 'dī 'bá yî tăsī rí

⁶⁰ Gõ'dá tã árí 'bá Yésü kâ ūrûkâ 'bá yí árí ïyí bê úlí Yésü kâ 'dĩ 'bá yí ndrî rî, tû lâ yí drí  'dízó, gõ'dá drílïyí úlí Yésü kâ 'dĩ gãzó dó. Gõ'dá drílïyí ngãzó rî'á úlí átálé ïyí lãfálé 'ásí kî, "'Áá, úlí 'dĩ ámbâ trá rôô  jílã drí tã lëzó 'á lâ!"

61 Gō'dá Yésū n̄j trá cú Ítí k̄, tā árí 'bá íyíkâ 'dī 'bá ȳl lāfálé s̄i, ãzâ 'bá ȳl lēé úlý yí drí átálé 'dī 'bá ȳl k̄. Gólâ drí gōzó tā ïjílí gólyí t̄i k̄, "Úlý má drí átálé 'dī sú ãnî rú k̄, ï'dí ãnî drí 'ezó ámâ áyélé gōzó vólé yã? **62** Õzõ n̄i õndrê má gōrẽ 'á vólé ûrú 'álâ, võ ámâ ájózó r̄i 'álâ s̄i r̄i 'álâ r̄i, tā ïsû ãníkâ tā 'dī tâsí r̄i â'dô 'bâ'á ángô tí yã? **63** Má átâ ãnî drí, n̄i ïsû úlý má drí átálé ãnî drí ámâ rú'bâ nyâ kâ 'dī ífí lâ dódó. Mbârâkâ õjílâ mvá kâ ïcâ lédrẽ-lédrẽ  dûkû  kó r̄i f l  ãnî drí k̄. Tâ 'dî tâsí r̄i, úlý ámákâ 'dî 'bá ȳl â'dô kô rú'bâ  nyákú nõ tâsí. Úlý 'dî 'bá ȳl r̄i'á Líndrí Tândí Ôvârí kâ tâsí, gólâ '  'bá ãnî b l  r l  lédrẽ-lédr  r  z â gb d   d k   k  tâ l l  ãníkâ má 'á r  s i r . **64** Gō'dá ngb ângb n  r i, má r i'á tâ ïsû r , t l  ãnî  r k  'b  y l l e  dr  z â t  k  m  'á. Y s u át  t  'd  Ít  'd  r i, t l  g l  n  t  ïs u t  á  'b  íy k  'd  'b  y l k  tr  nd i  kp k  'd  k y l  g l y i

drí 'dēzó yí vósī rī 'á. Gólâ nĩ gólyí tā íyíkâ lẽ 'bá kô rī yí trá ndrī. Gõ'dá gólyâ nĩ lājó'bá gólyâ ángô rī ū' dí tibê 'e 'bá íyí drí-bã félé fúlý rī kpá trá. ⁶⁵ Tálâ gólyâ átâ trá sisí lājó'bá íyíkâ rī yí drí kī, õjílã ázákâ icá kô ânîlí yí ngálâ cù ū'tí tā ū'sû gólyâkâ sî. Ôvârî á'dô gólyâ rī pípísílî ájá'á nĩ ū'dí 'dê gbõ tâ lélé yí 'á.

⁶⁶ Gõ'dá úlí Yésû kâ 'dî 'bá yí vósî rî, tâ árî 'bá gólyâkâ ázâ 'bá yí dû'u drí ngázó ū'yí gólyâ rî áyé'lé, nîzó gõlé ū'yí drí 'bâ 'ásî. Gólyí drí tâ ìmbâ-ìmbâ Yésû kâ áyézó.

⁶⁷ Gõ'dá Yésû drí lîfî jâzó lâjó'bá íyíkâ mûdrí-drí-lâ-gâ-rí tibê gólyâ drí êpélé nî sisí rî yí ngálâ, gõ'dá drílâ tâ ū'jízó gólyí tî kî, "Anî, nî lë kpá trá ámâ áyé'lé nîzó, õzõ gólyí nî 'bá 'dî 'bá yí kâtí yâ?" ⁶⁸⁻⁶⁹ Gõ'dá Sîmónâ Pétérô drí tâ-drí jâzó Yésû drí kî, "Kúmú, mä á'dô ámákâ nî'á nô 'bô ángô lé ró yâ? Mä nî trá, mä lë tâ kpá trá kî, nî rî'á õjílã ndîndî 'í pâtíi Ôvârî kâ rî ū'dí, úlí áníkâ átálé rî á'dô ámâ 'bâ'á nî rîlî zââ gbádú  dûkû ãkó, õjílã ázákâ yû'dâwâ ámâ drí 'dēzó vó lâ 'ásî õzõ ání kâtí."

⁷⁰ Gõ'dá Yésû drí tâ átázó lâjó'bá íyíkâ 'dî 'bá yí drí kî, "Má zî anî nî mûdrí-drí-lâ-gâ-rí lâjó'bá ámákâ ró, gõ'dá kpálé rî, anî lâfâl'é sî rî, ámâ ájú-'bá-ãzí bê  lô tibê 'e 'bá ámâ drí-bã félé fúlý rî."

⁷¹ Yésû átâ tâ 'dî ū'tí 'dî rî Yûdâ Sîmónâ  sikârîyótâ rî mvá rî tâsî. Gõ'dá kpálé Yûdâ rî'á lâjó'bá  lô lâjó'bá Yésû kâ mûdrí-drí-lâ-ngâ-rí rî lâfâl'é sî rî, Yésû nî trá kî,  tî 'á tólâ gólyâ ãâ'dô íyí drí-bã fê'á nî fúlî.

7

*Tā Yésū rī âdrúpī yī drí Yésū rī ïcízó mbârâkā
iyíkâ â'dálé õ'bí 'á rī*

¹ Gõ'dá Yésū drē rī'á Gäliláyā 'álâ rī, drílâ nízó lámú bē õjílā lïfí ìmbá bē jãríbä Gäliláyā kâ 'ásñ. Gólâ lée kô cälé Yüdáyä 'álâ õjílā lïfí ìmbálé, tâlâ drí-'bá ángí Yúdä yí kâ Yérösälémä 'álâ rī lë trá gólâ rī fûlì. ² Gõ'dá kâyî gólïyî kârámä Yúdä yí kâ zñlì kârámä gûgû kâ rî kâ trá anyî. * ³ Gõ'dá kâyî gólïyî kârámä 'dî kâ câ bê rî, Yésū rī âdrúpī yî drí ngäzó Yésū rî ïcílî tâ lârâkô gólâ drí rî'á 'élâ rî 'bá yí tâsî, gõ'dá drílïyî tâ âtázó drílâ kî, "Hé, tí gõ'dá ní níi Yérösälémä 'álâ õjílā lïfí ìmbálé kâyî gólïyî ãmbá kârámä nô kâ 'á mbârâkä áníkâ â'dálé tólâ õ'bí 'á, tâlâ õjílâ dûû õ'dê ró bê ní vósí rî kô yâ?"

⁴ Ní lë áníkâ tâ lârâkô 'élé nô cé nöngá kírî ūgû ró ã'dô tâsî yâ? Õzõ ní õlë õjílâ dûû drí 'dêlé ní vósí rî, ní níi tâ lârâkô 'élé õ'bí 'á Yérösälémä 'á tólâ, õ'bí nâ 'bá yî õndré ró mbârâkä áníkâ bê." ⁵ Gõ'dá 'dîi zââ Yésū rî âdrúpî yî lée ïyî drē tâ kô Yésû 'á.

⁶ Gõ'dá Yésû drí tâ lôgözó ïyî âdrúpî yî drí kî, "Ítu ámákâ nízó Yérösälémä 'álâ rî cá drē kô. Änî drí rî, kâyî íyíkâ ndrî rî'á tândí ró ãnî drí nízó Yérösälémä 'álâ. ⁷ Äníkâ rî, õjílâ ãngó nô kâ 'bâ ïyíkâ ãnî lôvó 'bâ'bâ, gõ'dá gólïyî 'bâá ïyíkâ ámâ lôvó kô, tâlâ má rî bê kárâ tâ õnjí gólïyíkâ rî'á 'élâ rî tâ lâ â'dálé gólïyî drí rî sî. ⁸ Änî rî gógo, ní lâvû

* ^{7:2} 7.2 Kârámä gûgû kâ Kârámä rî 'dî 'á rî, Yúdä yî rî ndrô ïyî á'bíyá yî drí rîzó â'dú kô bê gûgû 'ásñ gólïyî drí âfôrë Måsïrî lësñ rî tâ lâ ïsûlî. Gõ'dá kâyî rî 'dî õcâ trá rî, õjílâ Yúdä yî kâ ndrî drí nízó ïyî Yérösälémä 'álâ, ní'á kârámä rî 'dî 'élé.

sísí kārámā 'á tólâ. Má ìcá nílí tólâ ngbāângbânõ kô, tâlâ ̄itú ámákâ ní kâ cá drē kô." ⁹ Ìtí rî, úlí Yésū kâ 'dî vósí rî, âdrúpí lâ yí drí ngāzó nílí Yērōsâlémâ 'álâ. Gõ'dá Yésū drí rizó Gâlilâyâ 'á nîngá.

¹⁰ Gõ'dá Yésū rî ̄adrúpí yí lâvû bê Yērōsâlémâ 'álâ rî, kâyî ̄azâ sî, Yésū drí ngāzó kpá nílí Yērōsâlémâ 'á tólâ kírî ūgû ró.

¹¹ Gõ'dá kâyî kârámâ gugû kâ 'dî kâ rî 'bá yí sî rî, Yērōsâlémâ 'á tólâ rî, drî-'bá ángí Yûdâ yí kâ rî 'bá yí drí rizó Yésū rî lôndâlé ò'bí lâfâlé 'ásî. Drílîyî nîzó tâ ̄ijí bê ̄ojílâ tí sî kî, "Ágô rú bê Yésū rî, rî rilí ángô lé ró yâ? Nî ndré gólâ kô yâ?"

¹² Gõ'dá ̄ojílâ 'dî 'bá yí drí rizó tâ âtálé ̄iyî lâfâlé 'ásî ̄ayâyâ sî. ̄Azâ 'bá yí kî, "Ágô rú bê Yésû 'dî ágô tândí 'î." Gõ'dá ̄azâ 'bá yí kî ̄iyíkâ, "'É'ë, ágô 'dî rî ̄ojílâ âdólé ̄onjô sî." ¹³ Gõ'dá ̄ojílâ ̄azâkâ yû'dâwâ úlí âtálé Yésû rî tâsî drî-bâlâyî ró ngbâlâ-ngbâlâ, tâlâ ̄ojílâ ndrî 'dó ūrî ró, drî-'bá ángí Yûdâ yí kâ ̄ozó ngââ kô ̄awâ ró ̄iyí bê.

Tâ Yésû drí ̄imbâlé jó ángí Ôvârî kâ 'álâ rî

¹⁴ Gõ'dá ̄ojílâ 'ê ̄iyî kârámâ 'dî bê câlé kâyî nâ sî rî, Yésû drí nîzó filí jó ángí Ôvârî kâ rî 'álâ, drîlâ ̄itôzó rî'á ò'bí rî 'bá tólâ nâ 'bá yí ̄imbâlé.

¹⁵ Gõ'dá drî-'bá ángí Yûdâ yí kâ ârî ̄iyî bê tâ ̄imbâ Yésû kâ 'dî rî, tî lâ yí drí ̄dîzó. Drílîyî ngâzó tâ âtálé gólâ rî tâsî kî, "Gólâ ûsû ̄iyíkâ tâ nññî tâ ̄imbâ kâ nô ̄dô 'ásî yâ? Gólâ rî'á cú ̄ití tâ ̄imbâ 'bá ̄akó."

¹⁶ Gõ'dá Yésû ârî tâ gólîyíkâ rî'á âtálâ 'dî bê rî, gólâ drí tâ-drî lôgôzó gólîyî drí kî, "Tâ gólâ

má drí rī'á ìmbálâ nō â'dó tā ìmbâ-ìmbâ ámâ nyāányâ kâ ī'dî kô, má rī tā ìmbâ Ôvârígólâ ámâ âjó 'bá rī kâ ìmbálé ī'dî. ¹⁷ Ójílā gólîyî tā Ôvârígólâ 'e 'bá rī 'bá yî â'dó īyî nñ'á lâ pâtñî kî, ngâtá tā má drí rī'á ìmbálâ nō ámâ nyāányâ kâ ngâ tā ìmbâ Ôvârígólâ kâ ī'dî yâ rî. ¹⁸ Ózõ má ñrî nō tā ámâ nyāányâ kâ ìmbálé ī'dî rî, nñ â'dó nñ'á lâ kî, má lê cé òjílā drí lânjî 'bâlé má rú ī'dî. Gõ'dá â'dó kô ïtí. Má ânî tā Ôvârígólâ ámâ âjó 'bá rî kâ ìmbálé ī'dî, tâlâ ó'bâ ró bê lânjî gólâ rú. Tâ ìmbâ ámákâ 'dî â'dó kô ñnjõ 'î, rī'á tâ pâtñî 'î. ¹⁹ Gõ'dá ânî, nñ rî ámâ lôndâlé fûlî tâkó ã'dô tâsî yâ? Nî rî tâ â'bâlé kî, yî ârî tâ 'bâ'bâ Ôvârígólâ Músä drí â'dâlé ânî drí rî trá. Tákõ, ânî rī'á njâá ámâ fûlî. Nî ârî tâ 'bâ'bâ Músä kâ 'dî kó kô."

²⁰ Gõ'dá òjílā ãmbâ gólîyî lâfâlé 'ásî rî yî drí tâ-drí lôgõzó Yésü drí kî, "Ã'dî 'ê tí ânî fûlî nñ yâ? Nî lîfõ-lîfõ! Ójílā ãzâ yû'dâwâ 'e 'bá ânî fûlî!"

²¹ Gõ'dá Yésü drí ngâzó tâ âtâlé gólîyî drí kî, "Má ìngâ òjílā ngâ lâzé 'ásî ândâlâ âlô kâyî ãmákâ râtâa 'e kâ sî, gõ'dá nñ kî, má ñ'ê 'dî tâ ñnjî 'î tâ lâ drí lâzézó ânî rú ī'dî ânî drí ngâzó má bê ãwârâyâ ró tâ lârâkô má drí 'elé 'dî 'á yâ? ²² Gõ'dá tâ 'dë'dë kâ bâsâ 'á rî, nñ rî 'elâ kâyî lôvô-lôvô kâ sî. Músä 'bâ tâ Yûdâ yî drí mvâ lâ yî 'bélâ bâsâ 'á. 'Dë'dë bâsâ 'á rî â'dó kô cé tâ Músä drí 'bâlé 'dî ī'dî. 'Dë'dë bâsâ 'á rî ïtô trá ãmâ á'býâ Ábârâyámâ drñî sî. ²³ Ózõ kâyî 'dîyimvâ kâ 'dë kâ bâsâ 'á rî ñ'dê trá kâyî lôvô-lôvô kâ 'á rî, * nñ 'bâá

* ^{7:23} 7.23 Ójílâ Yûdâ yî kâ rî īyî 'dîyimvâ ïyikâ 'bélâ bâsâ 'á kâyî njî-drñî-lâ-rñî fûlî lâ kâ rî vósî.

'dīyímvá 'dēlē bāsā 'á kô yā? Nī rī 'ělā! Gõ'dá má īngâ bē ōjílā ngá lāzé 'ásī kāyī lōvō-lōvō kâ 'á rī, tā lâ sú ãnî drí kô tâlâ ã'dô 'î yā? Nī ịsū ãníkâ bê rī, tā 'dē'dē kâ bāsā 'á Músä drí 'bâlé rī tā lâ lâvū gârâ tā 'bâ'bâ kâyī lōvō-lōvō kâ kâ drîj sī. ²⁴ Nī âyê tā gólâ ãnî drí rîzó lâ'bí ãníkâ tā lâ trôlé rī'dî 'bâlé gârâ 'dî. Nī 'ê tā 'ẽ'ẽ gólâ tândí ró mbîmbî rī ū'dî."

Tā ōjílā drí ịsûlì Yésū rī tâsî rî

²⁵ Gõ'dá nîngá sî, Yésû âtâ bê úlî 'dî 'bâ yî ǐtí rî, ōjílā ãzâ 'bâ yî rî 'bâ rîlî ǐyî jârîbâ Yêrõsâlémâ kâ 'á rî drí ngâzó ǐyî tâ âtálé ǐyî võ 'ásî kî, "Dî 'â'dô kô āgô gólâ drî-'bâ ãmákâ rî yî drí 'ẽ'á fûlâ rî ū'dî yâ?" ²⁶ Gõ'dá ōjílā ãzâ 'bâ yî âkpâ gólîyî lâfâlé 'ásî drí tâ-drî lôgõzó kî, "Drî-'bâ ãmákâ 'dî 'bâ yî âyê ǐyî gólâ rî'á tâ ìmbâlé ōjílâ drí drî-bâlâyî ró tâlâ ã'dô 'î yâ? Drî-'bâ ãmákâ 'dî 'bâ yî êdrêe ǐyî gólâ tâ ìmbâ 'dî 'ásî kô, tâlâ gólîyî ịsû tâ bê rî kî, āgô 'dî ãâ'dô 'dîyî pâ 'bâ 'î yâ?" ²⁷ Gõ'dá ōjílâ ãzâ 'bâ yî drí kpâ tâ-drî lôgõzó kî, "Āgô nô â'dô 'bâ'á 'dîyî pâ 'bâ ró 'dî ángô tí yâ? Mâ nî jârîbâ gólâ drí rîzó 'á lâ rî trá! Gólâ Nâzârétâ lé 'bâ 'î! Gõ'dá ōjílâ icá kô võ 'dîyî pâ 'bâ drí 'ezó ânîlî âfõlé 'álâ sî rî nîlî."

²⁸ Gõ'dá Yésû bê drê zââ tâ ìmbâ'á jó ángí Ôvârî kâ rî 'álâ rî gõ'dá ârî úlî ōjílâ 'dî 'bâ yî kâ âtálé 'dî bê rî, drîlâ tâ âtázó drîlîyî ngbâlâ-ngbâlâ kî, "Nî ịsû ãníkâ bê rî, nî ūnî mâ trá. Nî ūnî jârîbâ má drí ânîzó 'álâ 'ásî rî trá. Gõ'dá nî nî kô kî, ã'dî âjô mâ nî ãngó nô 'á yâ rî. Ámâ átâ Ôvârî âjô mâ

nī. Má ânīí kô drí-ācē ámákâ sī. Má ânī trá drí-ācē ámâ átâ gólâ ámâ âjó 'bá rî kâ sī. Gólâ Ôvârî pâtí-pâtí rî ū' dî. Gõ'dá nī nñí gólâ kô. ²⁹ Gõ'dá má nñí gólâ trá, tälâ má ânī gólâ ngá lésī, gólâ âjô mânñí.

³⁰ Gõ'dá drí-'bá ángí Yúdä yí kâ 'dî 'bá yî ârî ū'yî bê úlî Yésü kâ âtálé 'dî rî, drílyî ngãzó 'ẽ'á gólâ rî rûlî rî, gõ'dá gólîyî ícâ kô gólâ rî rûlî, tälâ kâyî Ôvârî drí 'bâlé gólâ rî rûzó 'á lâ rî âcâ drë kô. ³¹ Gõ'dá õjílâ dûu õ'bí 'dî 'bá yî lâfâlé sî lê ū'yî tâ trá Yésü 'á, drílyî ngãzó gõ'dá tâ âtálé kî, "Âgô gólâ Yésü nõ 'dîyî pâ 'bá 'î pâtí. Ícâ kô õjílâ ãzâ drí â'dólé 'dîyî pâ 'bá ró tâ lârâkô 'e'lé lâvûlî gârâ tâ lârâkô Yésü drí 'e'lé 'dî 'bá yî drí sî." 'Dîi â'dâ trá kî, Yésü ū' dî 'dîyî pâ 'bá 'î.

³² Gõ'dá Pârúsî yî ârî ū'yî bê tâ õjílâ dûu 'dî 'bá yî drí rî 'á âtálâ tâ lârâkô ãmbâ Yésü kâ 'e'lé rî tâsî rî, gólîyî drí 'bâzó ăwâ' ró. Drílyî ngãzó nñlî drí-'bá ángí Yúdä yí kâ rî 'bá yî ngálâ tâ ū'bîlî Yésü rú. Gõ'dá drílyî ăjú 'bû 'bá ū'yîkâ jõzó nñlî Yésü rî ârûlî.

³³ Gõ'dá ăjú 'bû 'bá 'bá yî nî ū'yî bê câlé Yésü ngálâ rî, Yésü drí rîzó zââ tâ ìmbâlé kî, "Má â'dô 'bâ'á drë zââ bê ăní bê nõngá kâyî fînyâwá sî. 'Dîi vósî rî, má â'dô gõ'á ámâ átâ gólâ ámâ âjó 'bá rî ngálâ. ³⁴ Ōzõ nî ū'rî ámâ lôndâlé sisí 'álâ rî, nî ícâ kô ámâ ū'sûlî, tälâ võ gólâ má drí 'ezó nñlî 'álâ rî, nî ícâ kô nñlî câlé tolâ." ³⁵ Gõ'dá õjílâ Yúdä yí kâ ū'rûkâ 'bá yî ârî ū'yî bê úlî Yésü kâ âtálé 'dî rî, drílyî ngãzó rî 'á ū'yî ūlî âtálé ū'yî lâfâlé 'ásî kî, "Âgô nõ rî ū'yîkâ kô ūlî âtálé nõtí nõ ángô tí yâ? Gólâ 'ê ū'yîkâ nñlî nõngá sî nô 'bô ángô lé yâ ámâ

drí 'ẽzó gólâ rî lôndälé kpÿi, gõ'dá gólâ rî ûsúzó kô rî? Gólâ 'ê nîlî 'b  dr   G  r  k   k   'álâ v   gólâ   j  l   ām  k   drí r  z   rî 'álâ,   j  l   G  r  k   k   îmb  l   t  l   y  ? ³⁶ Úl   Y  s   k   ât  l   k  '  á n   r  ,   z   m     r   íy   l  ond  l   r  , m     c   k   íy   ûs  l  , t  l   v   y   dr   '  z   n  l   '  l   r  , m     c   kp   k   c  l   '   l   '  d   t   if  l     d   '   y  ?"

T   Y  s   dr   '  á '  l     j  l   g  l  y   t   l   '  b   g  l   '   r   '  b   y   dr   r  

³⁷ G  d   k  y     d  k   k  r  m   g  g   k   '  d   k   s   r  , * Y  s   dr     f  z     d  r  l   kp   ó'd   j   áng   Ôv  r   k   '  . Dr  l   ng  z   r  '     b   '  d   '  b   y   l  f   l   y     m  b  l   r  -r     r   k  , "N     r   dr   t   n  ,   n   nd  r  ,   z     j  l     z     d     m  v   l  v   b  r  ,   j  l   r   '  d     a  n   má ng  l   r  , má   d     d     m  v   l  n  j   f  '     j  l   r   '  d   dr  . ³⁸   j  l   g  l  y   t   l   '  b   tr   má '   p  p  s  l     l   s   r  ,   z   g  l  y     m  v     m  v   má dr   f  l   g  l  y   dr   r   tr   r  ,   m  v   '  d     d   r  '     d  l   g  l  y   p  p  s  l   '  s     z   ór   k  t  . L  m  v   r   '  d     d   l  d  r  -l  d  r     d  k     k   r   f  '   g  l  y   dr  ,   z   Ôv  r   dr   ât  l   tr   r   k  t  ." ³⁹ Úl   g  l   k   Y  s   dr   ât  l     m  v   k   '  d  , g  l   r   '  d   L  nd  r   T  nd   Ôv  r   k   r   t   l   ât  l     d  .   j  l   g  l  y   t  b   t   l   '  b   tr   y   '  á r  , y     d   L  nd  r   T  nd   Ôv  r   k     j  o'   g  l  y   dr  . Y  s     t  r   r  '   úl   '  d   '  b   y     t  l  é r  , g  l   dr  á dr   k     f  l     d     d     r  '     s     g  l     r   '  l     l     r  '   L  nd  r   T  nd   r   '  d     j  o'  .

T     s     j  l   k   úl   Y  s   k   ât  l   '  d   '  b   y   t  s   r  

* ^{7:37} 7.37 K  y   g  l   n   '  á r  ,   j  l   Y  d   y   k   r     y   Ôv  r   r   l  y  l  , t  l   Ôv  r   f     m  v   tr     b  y     l   y   dr  , r  r     l  y  k     m   '  l   v   '  í   '  á r   s  

40 Gõ'dá õ'bí 'dĩ 'bá yí ârî úlí Yésū drí âtálé 'dĩ bê trá rî, ūrûkâ 'bá yí drí ngãzó ĩyî rî'á tã âtálé kĩ, "Ã'dô ïtí rî, ãgô nõ pâtïjí tã ângü 'bá Ôvârî drí kí'á nĩ rî, yí â'dô âjô'á lâ ãmâ drí rî ñ'dî!" **41** Gõ'dá ãzâ 'bá yí kĩ ïyíkâ, "Pâtïjí ró, 'dîi 'dýyî pã 'bá 'î." Gõ'dá õjilã ãzâ 'bá yí lêe ïyíkâ tã 'dî kô. Gólïyî kĩ ïyíkâ rî, "Ãgô nõ â'dó kô 'dýyî pã 'bá 'î, tâlâ ãgô nõ rî'á Gälilâyä lé 'bá 'î. Gõ'dá 'dýyî pã 'bá ïcá kô ânîlî Gälilâyä lési. **42** Mâ nĩ trá ndrî búkû Ôvârî kâ kĩ nĩ rî, "Dýyî pã 'bá 'dĩ â'dô â'dó'á Däwûdî rî ózôwá yí 'ásî, gõ'dá áâ'dô fî'á lâ Bëtélémë* 'álâ, jãrlbä Däwûdî kâ rî 'á.' " **43** Tã ïsû õ'bí 'dĩ 'bá yí kâ â'dó kô âlô ïyî lâfâlé 'ásî. Ūrûkâ 'bá yí lê ïyî tã trá Yésû 'á. Gõ'dá ãzâ 'bá yí gâ ïyî vólé dô tã lêlé Yésû 'á. **44** Drî-'bá ángí Yûdä yí kâ rî 'bá yí gõ'dá ãjú 'bû 'bá ïyíkâ rî 'bá yí bê lê ïyî bê kpâlé Yésû rî rûlî rî, õjilã ãzâ âlô gólïyî lâfâlé 'ásî drí dô 'bá Yésû rû rî yû, tâlâ gólïyî ndrî 'dô ûrî ró.

45 Gõ'dá ãjú 'bû 'bá gólïyî jôlé Yésû vó rî drí âgõzó ïyî cù ïtí Yésû rî rû âkô drí-drîjí ró drî-'bá ángí Yûdä yí kâ gõ'dá Pârûsî yí bê 'dĩ 'bá yí ngálâ. Gõ'dá drî-'bá 'dĩ 'bá yí drí ãjú 'bû 'bá 'dĩ 'bá yí ïjízó kĩ, "Nî âgõ cù ïtí Yésû rî ârû âkô â'dô tâsî yã? Ï'dô tã â'dô nĩ ânî drí âgõzó ãmâ ngálâ drí-drîjí ró nõ yã?" **46** Gõ'dá ãjú 'bû 'bá 'dĩ 'bá yí drí tã-drî lôgõzó drî-'bá 'dĩ 'bá yí drí kĩ "Úlí Yésû drí âtálé rî 'bã ãmâ ndrî â'dôlê ûrî ró tã õnjí 'êlé gólâ drí, tâlâ gólâ rî úlí âtálé mbârâkâ sî. Mâ ûsú drê õjilã ãzâ kô úlí âtâ 'bá õzõ Yésû kâtí." **47** Gõ'dá

* **7:42** 7.42 Bëtélémë 'Dîi rî'á 'b  dr   rû b   Y  d  y   rî 'á, â'dó kô Gälilâyä 'á.

dr̄i-'bá 'dī 'bá yī Pãrúsī yí bē drí ̄ajú 'bū 'bá 'dī 'bá yī ijízó kpá ó'dí ̄awā sī kī, "Āgô 'dī âdô ãnî kpá trá úlî gólâkâ sī òzō drilâ ̄ojilâ ãzâ 'bá yī âdórē tí yā? ⁴⁸ Nī ûsû dr̄i-'bá ángí ãmákâ Yúdä yí kâ ãzâ 'bá yī tā lē 'bá āgô 'dī 'á rî trá yā? ⁴⁹ 'Dîi ̄ojilâ gólîyî tā lē 'bá Yésü 'á rî 'bá yī gólîyî lâ'bí ãmákâ n̄i 'bá kô rî ̄i dî. Lânjõ ángí õ'dê gólîyî dr̄i."

⁵⁰ Gõ'dá Pãrúsī ãzâ ãlô gólîyî lâfálé 'ásî rú bē Nîkodímâ rî, gólâ tibé nî 'bá trá sísi ngâcî bê tā ̄jilí Yésü tî rî, drí tā âtázó íyî ãzí-ãzí yî drí kī, ⁵¹ "Îcâ fí trá lânjõ fêzó ̄ojilâ ãzâ drí cù ̄tí tā gólâkâ kī ãkó yā? Îcâ kô! Tā 'bâ'bâ ãmákâ vó ró, sísi áâ'dô tā gólâkâ ârî'á zâlô." ⁵² Gõ'dá Nîkodímâ rî ãzí-ãzí yî drí tā-dr̄i lôgõzó gólâ drí ̄awā sī kī, "Ndá nî, ní rî úlî âtâlé ̄tí rî, nî kpá Gâlîlâyâ lé 'bá 'î yā? 'Dôvó ní âtâ bê trá ̄tí rî, ní nî drë ndâlâ bûkû Ôvârî kâ 'á, ngâtá ní â'dô tā ûsú'á kī, tā ̄ngû 'bá ãâ'dô âfõ'á Gâlîlâyâ lésî yâ rî!"

*Tā Yésü drí õkó ãzâ rûlî ágô bê rî âyézó tā õnjí
íyikâ 'ásî rî**

⁵³ Gõ'dá dr̄i-'bá ángí Yúdä yí kâ 'dī 'bá yî ndâ ïyî lâtî bê trá kpû 'ežó Yésü rî rûlî rî, gbõ drilîyî ngâzó lâ'bûlî nîlî gôlé ïyî drí 'bâ 'ásî.

8

¹ Gõ'dá Yésü ndê bê tā ìmbâ-ìmbâ gólâ drí rî'á ìmbálâ jó ángí Ôvârî kâ nã 'álâ rî, gólâ drí ngâzó nîlî únî fê dô kâ bê yî dr̄i nã 'álâ  'dú kôlé tolâ.

* ^{7:52} 7.53 Sísi rî, iígi úlî vérësî 7.53-8.11 nõ 'bá yî 'á kô bûkû Yōwánî kâ nõ 'á.

² Gõ'dá võ âfõ bê ąpwúlí ãkpãkã'dã c̄ínó rî, Yésũ drí ngãzó kpá ó'dí gõlé jó ángí Ôvârí kâ nã 'álâ. Ōjílã őtíři ūyí Yésũ rí ndrêe rî, 'wââ drílŷi rû ê'bézó kpá ó'dí dûû dîrî gólâ rú sî tã gólâkâ ârlíl. Gõ'dá Yésũ ndrê bê őjílã 'dî 'bá yí dûû ňtí rî, gólâ drí rizó vüdrí őjílã rû ê'bé 'bá 'dî 'bá yí ïmbálé. ³ Gõ'dá Yésũ őtíři rři őjílã õ'bí 'dî 'bá yí ïmbálé rî, kôrô Pârúsí yí gõ'dá kpá gólŷi lã'bí ïmbá 'bá yí bê drí õkó ăzâ drílŷi rûlý ăgô ăzâ bê ăyírî 'á rî âtrôzó 'bâlé âdréle Yésũ ândrá õ'bí 'dî 'bá yí bê. ⁴ Gõ'dá drílŷi tã âtázó Yésũ drí kî, "Ní tibê tã ïmbá 'bá ró nõ, mä lë ánî ăjílî tã nô tâsî. Ní ndrê drë õkó nõ, mä rû gólâ trá ăyírî 'á ūyí ăgô ăzâ tibê â'dó 'bá kô gólâ rî ăgô ró rî bê. ⁵ Tã 'bâ'bâ ămákâ Músä drí 'bâlé rî vó ró rî, îcâ trá õkó 'dî lûvûlî kúní mvá sî drâlé vôle." Gõ'dá drílŷi Yésũ rí ăjízó kî, "Gõ'dá ngbâângbânõ rî, tã ăsû áníkâ rî ăngô tí tã õkó nõ drí 'ělê rî tâsî yâ?" ⁶ Tã ăjî őjílã 'dî 'bá yí kâ 'dî 'á rî, gólŷi rî 'dî Yésũ rî ūjû'á. Ōzõ gólâ ăâtâ úlý trá ányâ ró tã 'bâ'bâ ūyíkâ rú rî, yí â'bâ ró bê tã gólâ rú, tâlâ tã gólâkâ kizó bê tã rî 'dî tâsî.

Gõ'dá Yésũ lôgõo tã-drři gólŷíkâ 'dî kô.  tí rî, gólâ drí ăndřizó vüdrí rři 'á tã ăgîlî ūnyákú drři ūyí drři-mvá sî. ⁷ Gõ'dá Pârúsí yí lâ'bí ïmbá 'bá 'dî 'bá yí bê, drílŷi rizó Yésũ rí ăjílî kpá ó'dí, tâlâ gólâ ăâ'dâ ró bê tã ăsû ūyíkâ tã õkó 'dî kâ tâsî rî. Gõ'dá nîngá sî rî, Yésũ drí ngãzó âdréle ūrû ūyí ăcê vó 'ásî tã âtálé gólŷi drí kî, "Ōzõ őjílã ăzâ ă'dô bê ălô ănî lâfâlé sî ūyí ndrê 'bá trá kî yí ăâ'dô tã ŏnjí ăkó rî, 'dõvó gólâ őtrô kúní mvá nî õkó 'dî vüzó sîsî." ⁸ Gõ'dá drílâ ăndřizó kpá ó'dí, rři 'á tã ăgîlî

ĩnyákú dr̄ñi.

⁹ Gõ'dá õjílā 'dî 'bá yî ârî ȫyî bê úlí Yésū kâ âtálé 'dî rî, kôrô õjílā gólîyî õkó 'dî ârû 'bá âjíl Yésū ngálâ 'dî 'bá yî drí ngâzó lâ'búlî  lô- lô. Gólîyî  r k  r  'bá yî drí 'd z  l v l  s s , g d   mb k  l  'dî 'b  y  dr  'd z  g l y  v s .  y  c  Y s  y   'd   k  'd  b  g d   b  t l  n  'b  y  b . ¹⁰ G d  õj l  g l y   k  'd   j  'b  'd  'b  y  l 'b  ȫy  b  nd r  r , Y s  dr  g z  ng l   r  t  i j l   k  'd  t  k , " j l  '  'b  ȫy   n  f l  n  'b  y   ng  l  y ?  j l   l  l k  'b  g l y  l f l  ' s  l n  f  'b  n  dr  r  b  y ?" ¹¹  k  'd  dr  t  l g z  Y s  dr  k , " '   l f   mb  'b ,  j l   z   l  l n  f  'b  m  dr  r  y 'd w ." G d  Y s  dr  t   t z   k  'd  dr  k , " 'd  b  tr   t  r , m   y  n  tr  t  o nj   n k  ' s . N  n , g d  n  '  t  o nj  'd  kp  k  o d ."

T  P r s  y  dr  Y s  r   j z  t   d l  ȫy  dr  k   l  g l k  'd  r '  t  p t -p t  '  y  r 

¹² G d  n ng  s , Y s  dr   t z  kp  o d   j l   b  'd  'b  y   mb l . G l  k , "M   'd  Ng   '    j l  nd r   ng  n  k  r  'b  y  dr .  j l  g l  t  l  'b  m  '  r , g l   d  l m '  ng   '  s . G d  g l  l m   n r k w  ' s  k .  t  r , ng   '  m  dr  ' '  f l   j l  r  'd  dr  r   d  l dr -l dr   d k  ' k  r  f '  g l  dr ."

¹³ G d  P r s  y  t b  r  'b  ȫy  l t  l nd l  ' z  Y s  r  f l  r  kp  b  ȫy   j l   b  Y s  dr  r '   mb l  'd  'b  y  l f l . G d  dr l y  ng z   l   t l  Y s  dr  k , "N ,  'd   d  k  t  l '  n   l 

áníkâ ní drí rīzó ánî lômbélé âtálâ 'dī 'bá yî 'á,
ní drí 'bāzó cù ïtí ūgúlî ąt̄i 'bá ăkó nō yā?"

14 Gõ'dá Yésū drí tā-dr̄i lōgōzó gólîyî drí kî,
"Má ă'dô kpálé ūgúlî ąt̄i 'bá ăkó rî, úlî má drí
rī'á âtálâ ámâ tāsî nô rī'á tā păt̄i 'î. Ánî, nî ndré
võ má drí ânîzó 'álâ sî gõ'dá má drí 'ezó kpá gôlé
'álâ rî kô. Mâ rî gógó, má nîj trá kî, má ânî Ôvârî
ngá lésî, gõ'dá má â'dô gõ'á kpá Ôvârî ngálâ ûrú
'álâ. **15** Nî 'bâ tâ ïsû ãníkâ cé lâ'bí ãníkâ 'á ï'dî. Tâ
'dî tāsî rî, ãnî drí tâ â'bāzó má rú kî, má ă'a'dô tâ
õnjí 'bá 'î. Tâ ïsû ámákâ rî â'dô ïtí kô, tâlâ má zí
õjîlâ ăzâ ălô kô tâ ïnjí 'bá ró. **16** Gõ'dá õzõ má ălë
tâ-vó ãníkâ kîlî rî, má â'dô kî'á lâ mbî, tâlâ má
â'dô kô élê tâ ïsû rî 'dî 'á. Tâ ndrî má drí ïsûlî 'élê
rî, rî'á ámâ átâ gólâ ámâ ăjô 'bá rî kâ ï'dî. **17** Tâ
'bâ'bâ ãníkâ 'á rî, iïgî trá kî, 'Ozõ õjîlâ rî ălë ïyî
tâ-dr̄i trá 'dô úlî ălô 'á rî, úlî rî 'dî trá úlî păt̄i
'î." **18** Ïtí rî, úlî má drí rî'á âtálâ 'dî 'bá yî, mâ
rî gógó ăkpâ ï'dî ūgúlî ąt̄i 'bá ámâ nyâányâ kâ,
gõ'dá ámâ átâ gólâ ámâ ăjô 'bá rî kpá ï'dî ūgúlî
ąt̄i 'bá ăzâ tâ ndrî má drí rî'á âtálâ nô 'bá yî kâ
ï'dî, tâlâ úlî ămákâ ámâ átâ bê ndrî 'dô rî'á úlî
ălô 'î."

19 Gõ'dá nîngá sî, gólîyî drí Yésû rî ijízó kî, "Ánî
átâ íyíkâ ă'dî ï'dî yâ? Gólâ bê ángô lé yâ?" Gõ'dá
Yésû drí tā-dr̄i lōgōzó gólîyî drí kî, "Ozõ nî ălë tâ
trá má 'á rî, nî ă'dô ámâ átâ rî nî'á. Gõ'dá õzõ nî
ălë tâ má 'á kô rî, nî nîj ámâ átâ kpá kô." **20** Yésû
rî úlî 'dî 'bá yî âtálé 'dî gólâ drí rîrî tâ îmbálé jó
ángî Ôvârî kâ rî 'álâ rî 'á, ânyî jó gólâ rîzó ngá
fefef rî'á félâ Ôvârî drí rî 'bälé 'álâ rî 'á. Gõ'dá

õjílā ãzākā dőó drí Yésū rú kô, tälâ kâyî 'ẽzó gólâ rî rülí rî âcá drē kô.

Tā dr̄i-'bá ángí Yúdã yí kâ drí úlí Yésū kâ tā ífí lâ yí nñzó kô rî

²¹ Gõ'dá Yésū drí tā âtázó dr̄i-'bá ángí Yúdã yí kâ 'dĩ 'bá yí drí kpá ó'dí kĩ, "Má âtâ ãnî drí tā pâtíi ró, má â'dô nñ'á nõngá sî vólé. Nñ â'dô ámâ ndâ'á kpñi. Võ gólâ má drí 'ẽzó nñlí 'álâ rî, nñ cá kô tólâ, gõ'dá nñ â'dô ôdrâ'á tā õnjí ãníkâ 'á, tälâ nñ lêé tā ámákâ kô."

²² Gõ'dá nñngá sî, dr̄i-'bá ángí Yúdã yí kâ 'dĩ 'bá yí ârî ïyî bê úlí Yésū kâ âtálé 'dĩ rî, drílîyî tā âtázó ïyî lâfálé 'ásí kĩ, "Úlí gólákâ âtálé kĩ, mä ïcá kô cälé võ yí drí 'ẽzó nñlí 'álâ rî 'á rî, tā íffí lâ ángô tí yã? Gólâ â'dô íyî nyãányâ fû'á yã?"

²³ Nñngá sî, Yésū drí tā âtázó drílîyî tā lê ãkõ gólîykâ tâsí kĩ, "Má âtâ ãnî drí, ãnî rî'á cé õjílã ãngó nõ kâ 'î, gõ'dá mä rî gógó â'dó kô cé õjílã ãngó nõ kâ 'î, má ânî ûrú lési. ²⁴ Ítí rî, má âtâ ãnî drí, õzõ nñ õlë tā kô kĩ, mä rî'dî 'dýi pâ 'bá 'î rî, lâñõ tā õnjí ãníkâ rî kâ â'dô gõ'á ãkpâ ãnî drñi. Nñ â'dô ôdrâ'á tā õnjí ãníkâ 'á."

²⁵ Gõ'dá dr̄i-'bá ángí Yúdã yí kâ 'dĩ 'bá yí drí tā ïjízó Yésū tí kĩ, "Ní â'dâ drë tā ámâ drí trâ, nî ã'dî rî'dî yã?" Yésū drí gõzó tâ-dr̄i lôgõlé gólîyî drí kĩ, "Mâ õjílã gólâ má drí rî'á tâ lâ âtálé ãnî drí ïtú vósí cé rî rî'dî. ²⁶ Mâ rî'á tâ bê duû 'e'á â'dálâ ãnî drí tâ õnjí ãníkâ rî'á 'élâ rî 'bá yí tâsí. Gõ'dá mä rî nõ kpá té tâ gólâ ámâ âjó 'bá rî kâ âtálé rî'dî ãnî õjílã ãngó nõ kâ drí. Gõ'dá gólâ ámâ âjó 'bá rî, rî íyíkâ zââ úlí pâtíi âtálé rî'dî."

27 Gõ'dá dr̄j-'bá ángí Yúdä yí kâ 'dī 'bá yî nñí kô kĩ, Yésū rî 'dī tã íyî átá Ôvârí tibê íyî ájó 'bá rî kâ átálé ì'dí gólÿí drí. **28** Ìtí rî, Yésū drí tã átázó gólÿí drí kĩ, "Má nñí trá kĩ, õzõ kâyî ãnî drí 'ëzó ámâ fûlî 'á lâ rî ôtírî ácá rî, nñí â'dô ámâ îpá'á fê lâlî-lâlî dr̄jî ûrû. Gõ'dá õzõ nñí õ'ê trá ìtí rî, ãnî drí gõzó nñlâ ãdû lésí kĩ, pâtñí, mâ ï'dí 'dýî pâ 'bá tibê Ôvârí drí ájólé ûrû lésí rî. Nñí â'dô nñ'á lâ kpá kĩ, tã ndrî má drí rî'á ìmbálâ rî 'bá yî, â'dô kô tã ámâ nyâányâ kâ ì'dí. Gõ'dá má rî tã ámâ átá drí â'dálé rî ìmbálé ì'dí. **29** Ôvârí ámâ ájó 'bá rî, gólâ bê rî'á má bê kâyî vósí cé, tâlâ má rî tã gólâ drí lélé rî 'ëlél ì'dí." **30** Gõ'dá õjílã 'dî 'bá yî ârî ïyî tã ìmbâ-ìmbâ Yésū drí ìmbálé 'dî bê rî, õjílã dûû gólÿí lâfálé 'ásí drí ngâzó tã lélé Yésū 'á.

Tã Yésū drí ìmbálé tã õjílã ìnjî kâ tã ònjí 'ásí rî tâsí rî

31 Nñgá sî, Yésū drí ngâzó tã átálé õjílã gólÿí tã lë 'bá trá yí 'á 'dî 'bá yî drí kĩ, "Má átâ ãnî drí pâtñí-pâtñí ró, úlí Ôvârí kâ má drí rî'á ìmbálâ ãnî drí nõ, õzõ nñ ùnjû trá rú lâ rî, nñ â'dô 'bâ'á pâtñí tã ârî 'bá ámákâ ró. **32** Gõ'dá nñ â'dô úlí Ôvârí kâ 'dî ífí lâ nñ'á. Õzõ nñ ùnjû úlí rî 'dî ífí lâ trá rî, úlí rî 'dî â'dô ãnî ìnjí'á lâjñõ tã ònjí ãníkâ rî kâ 'ásí. Nñ â'dô gõ'dá râgñí tã ònjí kâ ró kô."

33 Gõ'dá Pârúsí yî tibê tã Yésū kâ lë 'bá kô rî yî drí tã lôgõzó Yésù dr̄jî kĩ, "Ní kĩ ã'dô yâ? Mâ â'dô râgñí õjílã ãzâ kâ 'i kô! Ámâ rî'á Ábârâyámâ rî ózôwá yî ì'dí. Ní â'dô ãmâ ìnjí'á ángô tí yâ?"

34 Gõ'dá Yésù drí tã-dr̄j lôgõzó gólÿí drí kĩ, "Má átâ tã ãnî drí, õjílã gólâ tibê rî 'bá zãâ tã

õnjí 'ělé rî, gólâ rĩ'á rägïï tã õnjí kâ 'î. ³⁵ Nĩ nĩ trá tãndí ró kĩ, rägïï rí zãâ lôsï 'ělé íyî lípï gólâ drí rízó lôsï 'ělé drilâ rî bê kô, tälâ lípï lâ ïcâ trá gólâ rî gílì vólé òjílã ãzâ drí. Gõ'dá mvá ágó ró 'bã-lípï kâ rî â'dô rĩ'á cé nĩ zãâ átá lâ rî mvá ró. ³⁶ Ítí rî, mâ rî gógó Ôvârí rî mvá ró rî, õzõ má ïjnïj ãnî trá tã õnjí ãníkâ 'ásï rî, pătïï ró, áâ'dô ãnî 'bã'á drï-báläyï ró rägï tã õnjí kâ 'dî 'ásï."

*Tâ Yésü drí ìmbálé òjílã pătïï Ôvârí kâ
Ãbäräyámã rî mvá yî ró*

rî tâsï rî

³⁷ Gõ'dá nñngá sî, Yésü drí kpá tã âtázó Părúši 'dî 'bá yî drí kĩ, "Má nĩ trá kĩ, ãnî Ãbäräyámã rî ózôwá yî ï'dî. Gõ'dá nĩ 'ê ámâ fûlì a'dô tâsï yâ? Má ndré bê rî, nĩ 'ê ámâ fûlì 'dî, tälâ nĩ lêé tã ámákâ rî'á ìmbálâ rî kô. ³⁸ Pătïï ró, má âtâ ãnî drí tã gólïyî má drí rî'á ìmbálâ nõ rî'á ámâ átá drí â'dálé má drí 'ělé rî ï'dî. Gõ'dá nĩ rî ãníkâ tã gólâ ãnî átá ãzákôlâ 'dî drí âtálé ãnî drí 'ělé rî 'ělé ï'dî."

³⁹ Gõ'dá òjílã 'dî 'bá yî ârî ïyî bê úlí Yésü kâ âtálé 'dî 'bá yî rî, drilïyî tã-drï lôgõzó gólâ drí kĩ, "Pătïï ámâ átá rî'á Ãbäräyámã ï'dî."

Gõ'dá Yésü drí tã-drï lôgõzó gólïyî drí kĩ, "Tí õzõ nĩ a'dô pătïï Ãbäräyámã rî mvá yî ï'dî rî, tí nĩ â'dô tã lë'á úlí ámákâ nõ 'bá yî 'á, õzõ Ãbäräyámã drí tã lérë úlí Ôvârí kâ 'á rî tí. ⁴⁰ Má rî nõ pătïï ró tã Ôvârí drí â'dálé trá má drí rî âtálé ï'dî. Kpálé ïtí rî, nĩ lë ámâ fûlì. Ãbäräyámã 'é tã ãzâ kô õzõ ãnî drí 'e'á 'ělâ rî kâtí! ⁴¹ A'dô ïtí rî,

nī â'dó kô Ăbārāyámā rî mvá yî ū' dî. Ānî átá bê rî'á ngïi, tâlâ nî rî tâ gólâkâ 'élé ū' dî."

Gõ'dá õjílã 'dî 'bá yî ârî ū'yî bê úlî Yésû kâ âtálé 'dî rî, drílîyî kpá tâ-drí lôgôzó Yésû drí âwâ sî kî, "Tâ pâtîjî ró, mä â'dó kô mõrõgíyâ mvá 'î. Āmâ átá íyíkâ kó cé ãlô Ôvârî ū' dî."

⁴² Ítí rî, Yésû drí kpá tâ átázó õjílã 'dî 'bá yî drí kî, "Ozõ tîkó ânî â'dô pâtí-pâtíjî Ôvârî rî mvá 'î rî, ámâ lôvó â'dô 'bâ'á ânî 'á, nî â'dô ámâ lê'á. Má ânîjî kô ámâ nyâányâ sî. Má ânî drí-âcê Ôvârî kâ sî. Gólâ âjô má nî. ⁴³ Úlî má drí rî'á âtálâ ânî drí rî, tâ ífî lâ fí kô ânî dríjî â'dô tâsî yâ? Nî gâ vólé dô, tâlâ nî lêé úlî 'dî ârîlî tâ lâ 'ežó kô! ⁴⁴ Má nî trá kî, ânî Sâtánâ rî mvá yî ū' dî. Tâlâ ū' dî 'dî ânî drí lêzó tâ Sâtánâ drí lêlé rî 'ežé ū' dî. Tâ gólâ drí lêlé rî íyíkâ zââ tâ õjílã ûfû kâ ū' dî. Gólâ lêé tâ mbî Ôvârî kâ rî kô. Gólâ âtâ íyíkâ zââ úlî õnjõ kâ õjílã âdózó rî ū' dî, gólâ 'ê íyíkâ kpá zââ tâ ū'yî pîpjîsîlî drí lêlé rî ū' dî, tâlâ gólâ â'dó kô tâ pâtîjî átá 'bá 'î. Gólâ rî'á õnjõ lípî 'î. ⁴⁵ Gõ'dá má rî gogó âdó õnjõ kô, gõ'dá má rî zââ tâ pâtîjî átálé ū' dî. Tâ 'dî tâsî rî, ū' dî ânî drí vólé gâzó dô tâ lêlé úlî má drí átálé rî 'á. ⁴⁶ Mî ndré drê, tâ ndrî má drí rî'á 'ežâ rî 'bá yî, tâ õnjí bê 'á lâ yâ? Ozõ tâ má drí rî'á âtálâ rî 'bá yî â'dô tâ pâtîjî 'î rî, gõ'dá nî lêé tâ kô 'á lâ â'dô tâsî yâ? ⁴⁷ Ozõ â'dô trá Ítí rî, nî â'dô kô Ôvârî rî mvá yî ū' dî, tâlâ nî gâ úlî Ôvârî kâ trá dô! Ozõ tí nî â'dô pâtí-pâtíjî ró Ôvârî rî mvá yî ū' dî rî, nî â'dô tâ lê'á úlî Ôvârî kâ má drí rî'á âtálâ nô 'bá yî 'á."

*Tā Pārúsī yî drí vólé gãzó dó tā lēlé Yésū 'á
'dýi' pã 'bá ró rî*

48 Gõ'dá nïngá sî, õjílã Yúdä yí kâ 'dî 'bá yî drí tâ âtázó Yésū drí 'dásí sî kî, "Tíkó mä nñí kô kî, nî rî'á Sãmárÿä lé 'bá 'î, cû líndrí õnjí bê ní 'á yâ?"

49 Ìtí rî, Yésū drí tâ-drñ lôgõzó õjílã 'dî 'bá yî drí kî, "Má â'dó líndrí õnjí bê kô. Má rî nõ ámâ átá Ôvârî rî ïnjî'á. Gõ'dá nî gã dó ámâ ïnjîlî. **50** Má âtâ ãnî drí tâ pâtñí ró, má 'bâá ámâ nyâányâ nî kô õjílã ïnjî ró mâ bê. Ôvârî lê nî õjílã drí ámâ ïnjîlî, gõ'dá Ôvârî â'dô tâ gólîyíkâ kî'á nî. **51** Má âtâ ãnî drí tâ pâtñí-pâtñí ró, õzõ õjílã âzâ õlë tâ trá úlí ámákâ rî'á âtálâ nõ 'bá yî 'á rî, õjílã rî 'dî drâá kô, gólâ â'dô rî'á lédrë-lédrë ró zââ."

52-53 Gõ'dá õjílã 'dî 'bá yî ârî ïyî bê úlí Yésù kâ âtálé 'dî rî, drílîyî tâ âtázó gólâ drí kî, "Úlí ãmâ drí âtálé rî fõ trá 'álâ sî pâtñí. Ägô 'dî rî'á cû líndrí õnjí bê yí 'á. Ámâ á'bíyâ Äbäräyámâ tâ ângü 'bá  kû rî 'bá yî bê rî ôdrâ ïyíkâ trá. Gõ'dá õjílã âzâ kpá bê ângó nõ 'á drâ 'bá kô yâ? Gõ'dá ání nyâányâ, ní âtâ tâ kî, õzõ mä âârî úlí áníkâ trá rî, mä ícâ kô drâlé rî! Ní  sû áníkâ bê rî, nî â'dî  dî yâ? Ìtí rî, mbârâkâ áníkâ rî lâvû gära  mbârâkâ gólîyî tibê drâ 'bá 'dî 'bá yî kâ drñi sî yâ?"

54 Gõ'dá nïngá sî, Yésù drí tâ-drñ lôgõzó kpá ó'dí gólîyî drí kî, "Ní  sû áníkâ bê rî, má 'bâ ámâ nyâányâ nî â'dolé  mbá ró yâ? Â'dó Ìtí kô. Tí õzõ mä  rò ámâ nyâányâ 'bââ nî â'dolé  mbá ró rî, tí úlí ámákâ nõ â'dô 'bâ'á âzâ-âzâ ró ãnî drí.

Gólâ tibê ámâ 'bã 'bá ãmbá ró rî, rî'á ámâ átâ tibê ãnî drí rî'á ïnjilâ kî, ãâ'dô Ôvârî ãníkâ ï'dî rî ï'dî. ⁵⁵ Gõ'dá nî nîjí gólâ kô. Má nî gólâ trá cé nî. Tí õzõ má ãâtâ kî, má ûnjjí gólâ kô rî, má â'dô 'bã'á õnjõ 'bá ró õzõ ãní kâtí. Má nî gólâ trá tândí ró, gõ'dá má rî nô té tâ gólâ drí lélé má drí 'êlé rî 'êlé ï'dî. ⁵⁶ Ákû ró drë ãkpä Ñbârâyámâ drââ kô rî, gólâ 'bã lîfî trá âcâ-âcâ ámákâ drîj, gõ'dá gólâ rî'á ãyîkõ ró ámâ ndrêlé. Gõ'dá tâlâ ã'dô 'í ãnî gólâ rî õzowá yî drí ámâ lêzó kô yâ?"

⁵⁷ Gõ'dá Pârúsï 'dî 'bá yî drí kpá tâ lôgõzó Yésü drí kî, "Wáâwá, nî rî tâ âtálé ïti 'dî ã'dô tâsî yâ? Ndrô áníkâ cá drë nyâ'dî-rî-drî-lâ-ngâ-mûdrí kô. Ámâ á'bíyâ Ñbârâyámâ drâ trá ãkû ró, gõ'dá nî âkî'á nî rî, yî õndrê gólâ trá 'dî ángô tí yâ?"

⁵⁸ Yésü drí tâ-drî lôgõzó drîlîyî kî, "Má âtâ ãnî drí tâ pâtí-pâtí ró, sisí drë Ñbârâyámâ rî tî ãkó rî, mâ bê rî'á ãkû ró Ôvârî ngálâ."

⁵⁹ Gõ'dá nîngá sî, Pârúsï yî ârî ïyî úlí Yésü drí âtálé 'dî bê rî, kôrô drîlîyî ngâzó ãwâr ró, nî'á kúní mvá lôndâlé 'ezó Yésü rî lûvûlî ï'dî sî lâ fûlî, tâlâ gólâ ámâ yî trá â'dólé Ôvârî ró.* Gõ'dá kôrô Yésü drí íyîngá 'bêzó dî vólé gólîyî ágâlé sî ã'dî-drî jó ángí Ôvârî kâ kâ 'dî 'ásî.

9

Tâ Yésü drí ágô gólâ tûlî lîfî ãkó rî lîfî lâ njîzó kâtí lôvô-lôvô kâ sî rî

* **8:59** 8.59 Lâ'bí Yûdâ yî kâ vó ró rî, 'dî' rî'á lâñõ rî'á fêlâ õjilâ gólâ íyî ámâ 'bá Ôvârî ró rî drí rî ï'dî.

¹ Kâyî ãzâ sī, Yésū yî rī'á lâvū'á lâjó'bá íyíkâ rî 'bá yî bê lâtî drîjî sī. Gõ'dá drílîyî nîzó ãgô ãzâ ûsúlí, útî ãgô rî 'dî kó lîfî ãkó 'álé lésî. ² Lâjó'bá Yésû kâ 'dî 'bá yî ndrê ïyî bê ãgô 'dî lîfî ãkó rî, drílîyî Yésû rî ïjizó kî, "Tâ ìmbá 'bá, tâ ònjí rî gogó ãgô nõ 'bâ 'bá gólâ rî tîzó 'álé lésî lîfî ãkó nõ ã'dî kâ ï'dî yâ? 'Dîj tâ ònjí átá lâ yí kâ ï'dî ândré lâ bê, ngâtá tâ ònjí gólâ rî nyâányâ kâ ï'dî yâ?"

³ Gõ'dá Yésû drí tâ-drî jâzó gólîyî drí kî, "Tîtî ãgô 'dî kâ lîfî ãkó 'dî rî â'dó kô tâ ònjí õjílâ ãzâ ãlôlâ kâ tâsî. Tîtî gólâkâ lîfî ãkó 'dî, Ôvârî lê má drí mbârâkâ íyíkâ â'dálé ãgô nõ rú lîfî lâ njinjî sî. ⁴ Rî'á tândí ró ãmâ drí lôsî Ôvârî gólâ ámâ âjó 'bá rî kâ rî 'ëzó ngbâângbânõ ãkpâkâ'dâ ngá âní drê kô. Tâlâ ïtû õffî trá rî, õjílâ ãzâ gõ'dá yû'dâwâ lôsî 'êlé ngácjî sî. ⁵ Gõ'dá nî ndrê drê, kâyî má drí 'bâzó drê bê rî'á lédrê-lédrê ró ãngó nõ 'á rî, mâ ï'dî rî'á Ngá ï'ï 'î õjílâ ãngó nõ kâ drí."

⁶ Gõ'dá Yésû âtâlé bê úlî 'dî ïtí lâjó'bá íyíkâ 'dî 'bá yî drí rî, gólâ drí ândzîzó tû wûlî ïnyákú drîjî, gõ'dá drílâ tû 'dî ônjázó ïnyákú bê gõzó ûlútrâ lâ 'dî bêlê ãgô 'dî lîfî ïnyîrîkõ lâ 'á. ⁷ Gõ'dá nîngá sî, drílâ tâ âtázó ãgô 'dî drí kî, "Ní nî ání lîfî jîlî ápârî gólâ zîlî Sîlómâ* nâ 'álâ." Gõ'dá ãgô 'dî drí ngâzó nîlî ápârî rî 'dî tí 'álâ. Gólâ câ bê tólâ rî, drílâ íyî lîfî jîzó lûmvû ápârî 'dî kâ sî, õzõ Yésû drí âtâlé gólâ drí rî kâtí. Kôrô ãgô 'dî lîfî lâ drí rû njîzó, drílâ võ ndrêzó ngbâângbá. Gõ'dá ãgô 'dî drí ngâzó gôlé 'bâ 'álâ.

* 9:7 9.7 Sîlómâ Rú 'dî rî tâ ífî lâ kî, lîmvû tîbê âjólé õjílâ drí mvûlî rî.

8 Ítí rî, òjílā gólīyî 'bâ-tî-'dî-âzí gólâkâ ró rî yî gô'dá kpá gólīyî gólâ rî ndr  'b  tr  s s  r r  '  l t  g r  dr  '  r '  ng  z l  òjíl  t  s  r  dr  t  ât z  k , "H , ak  'd  f   g  l f   k  r  'b  r l  ng  z l  k r  òjíl  t  s  l t  g r  dr  '  r   d  k  y ? G l  g  r  ng  ndr l  n   ng  t  r  y ?" **9** G d  òjíl   z    'b  y  k , "D   d  k  g l   d !  g   z  b  r '  ny   z  d  g l  t ." G d   g  l f  l  dr  r u n l  tr  'd   r l  b  t  òjíl  'd  'b  y  dr  r '   j l   y  l f l  ' s  'd  r , dr l  g z  t   t l   l y  dr  k , "M   d  t b   f   k  r  'b  ng  z l  òjíl  t  s  l t  g r  dr  ' s  r . M  r  v  ndr l  n  n  p t f , t l   m   f  n j  r u tr !"

10 G d  òjíl  'd  'b  y  t  l  y  dr   d z  ndr . G d  dr l y   g  'd   j z  k , " n   f  n j  r u n  dr  r z  v  ndr l  'd   ng  t  y ?"

11  g  'd  dr  t -dr  l g z  g l y  dr  k , " g  g l  r  b  Y s  r  n j   m   f  n . G l  w t u n   ny k   n j z  'd  s  l , g z   l tr  l  'd  b l   m   f  ' . G d  g l  dr   m  j z  n l   p r   l  S l m  r  t  ' l   m   l f  j l  l mv  l  s . G d  m  j   m   f  l mv  n  s  b  r , k r   m   f  dr  r u n j z  m  dr  v  ndr z  n gb ng b !"

12 G d  òjíl  'd  'b  y  dr  kp  g l  r   j z  k , "G d   g  r  g g  'd  b   ng  l  y ?"  g  'd  dr  t -dr  l g z  g l y  dr  k , "M  n j  v  g l  dr  'b z  '  l  r  k ."

T  P r s  y  dr  l z  t  n l  t   g  l f   k  r  l f  l  n j z  r  t s  r 

13 G d  n ng  s , òjíl  'd  'b  y  dr  ng z   g  l f  l  n l  tr  'd  tr l   j l  P r s  y   nd r  t 

lâ â'dálé gólīyî drí. ¹⁴ Gólīyî âjî ãgô 'dī Prúsi yî ngálâ, tlâ kyi gólâ Ys drí ãgô 'dī lfi lâ njz 'á lâ ri r'á kyi lvkâ '. ¹⁵ G'd Prúsi yî drí ãgô 'dī ijz ki, "Án lfi nji ru tr ángô tí ro vo ndrl y?" Gólâ ki, "Ágô ru be Ys ri ônj nyk ni ts s lltr l trl bel ám lfi 'á, g'd gólâ ki, má ni n'á ám lfi jl. G'd má ji ám lfi be ri, kro ám lfi drí ru njz vo ndrl dd n!"

¹⁶ G'd Prúsi yî ârl be úl ãgô 'dī drí ngli gólīyî drí 'dī ri, kro drlyi ngaz r'á ti ânyl yi lfl 's. z 'búa yi ki, "'d ti ri, ãgô Ys 'dī ta nji 'búa '. Ôvri jo gólâ ni ko, tl gólâ w tr ta 'búa'búa mk kyi rta ki ri ki dri s." G'd z 'búa yi ki yka ri, "Ojl gólâ 'búa 'búa ta nji 'búa ro ri 'd ti yka mbrk s'á ta lrk mb ti 'd 'z 'd 'd 's y?"

¹⁷ ti ri, Prúsi 'd 'búa yi drí ãgô 'dī ijz kpá ó'd ki, "Ni gólâ tbe lfi lâ njl n, ni ât dr ta n tnd ro ám drí. T s nk go gólâ ni lfi nji 'búa 'd ts ri yka ángô tí y?" G'd ãgô 'd drí ta-dr lgz gólīyî drí ki, "Ágô ám lfi nji 'búa 'd, gólâ r'á ta ng 'búa Ôvri drí jl ri 'd!"

¹⁸ G'd kpl ta ndr ãgô 'd drí ngli Prúsi 'd 'búa yi drí 'd 'búa yi 's ri, gólīyî g yi vle d ta lle ki, pti ãgô 'd fri l 's ri gólâ r'á lfi ko, g'd Ys nji lfi l n vo ndrl dd. G'd drlyi vra jz ãgô 'd át l yi vo ândr l be gólīyî zl nl yi ngálâ. ¹⁹ G'd ãgô 'd át l yi âc be ândr l be ri, Prúsi 'd 'búa yi drí kpá gólīyî ijz ki, "Noô pti mv ág ni drí

tǐlí lǐfí ākó 'álé lésī rī ī'dí yā? Ōzō ā'dô păt̄t̄ gólâ ī'dí rī, lǐfí lâ gō nj̄i rû rī'á vō ndrēlē āmbā dr̄t̄ nō ángô tí ró yā?"

20 Gō'dá āgô 'dī átá lâ yî ândré lâ bê drí tâ-dr̄t̄ lôgôzó Pârús̄i 'dī 'bá yî drí kî, "Âwô păt̄t̄, nōô mvá ágó āmákâ rî ī'dí, mā n̄i trá păt̄t̄ kî, mā t̄i gólâ trá lǐfí ākó. **21** Gō'dá mā n̄ij̄ látt̄ āmâ mvá 'dī lǐfí lâ drí rû n̄j̄izó rî kô, ngâtâ ã'dî n̄j̄i lǐfí lâ n̄i vō ndrēlē yā rî. N̄i â'dô ij̄i'á lâ fí gólâ t̄i, gólâ ãâ'dâ ró íyî t̄i s̄i ãnî drí, tâlâ gólâ trá òjílâ āmbá 'î." **22** Âgô 'dī átá lâ yî ândré lâ bê âtâ ïyî tâ 'dî ìt̄ 'dī rî, tâlâ gólîyî ūr̄i ró tâ 'bâ'bâ Yûdâ yí kâ tâsî kî'á n̄i rî, ōzō òjílâ ãzâ òlē tâ trá Yésû 'á kî, gólâ ãâ'dô 'dýi pâ 'bá 'î rî, ââ'dô òjílâ rî 'dī drô'á vólé jô tâ Ôvârî kâ ârî kâ 'ásî. **23** 'Dî tâ ífí āgô 'dī átá lâ yî ândré lâ bê drí tâ âtzâzó Pârús̄i 'dī 'bá yî drí, gólîyî ïj̄i mvá 'dī ãâ'dâ ró bê cù íyî t̄i s̄i, tâlâ gólâ trá āmbá ró rî ī'dî.

24 Gō'dá Pârús̄i 'dī 'bá yî drí āgô lǐfí lâ n̄j̄ilí 'dī âzízó kpá ó'dí tâ ïj̄izó t̄i lâ kî. "Ní â'dâ dr̄t̄ tâ păt̄t̄-păt̄t̄ Ôvârî rî ïn̄j̄izó rî āmâ drí Ôvârî ágâlé, păt̄t̄ ãgô rú bê Yésû 'dī n̄j̄i ãnî lǐfí fí n̄i yâ? Mâ ij̄i n̄i nō rî, tâlâ mā n̄i trá āgô gólâ Yésû 'dī rî'á tâ ònjí 'bá 'î."

25 Gō'dá āgô 'dī drí tâ-dr̄t̄ lôgôzó Pârús̄i 'dī 'bá yî drí kî, "Má n̄ij̄ kô ngâtâ Yésû tâ ònjí 'bá 'î yâ ngâtâ â'dó kô tâ ònjí 'bá 'î yâ rî. Tâ má drí n̄ilí rî íyíkâ cé tâ ãlô 'î, ámâ lǐfí ndrê vō kó kô ãkpâ ámâ t̄r̄i lésî. Gō'dá n̄gbâângbânõ rî, Yésû n̄j̄i ámâ lǐfí trá, ámâ lǐfí ndrê vō gō'dá trá dódó."

26 Nîngâ s̄i, Pârús̄i 'dī 'bá yî drí āgô 'dī ïj̄izó kpá ó'dí kî, "Ní âtâ dr̄t̄ tâ mbî rî ī'dî ámâ drí! Gôlâ

'ê ã'dô tā 'î ánî l̄ifí drí rû nj̄izó vō ndr̄elé nō yā?"
 27 Gō'dá ãgô 'dī drí nḡazó tā-dr̄i l̄oḡolé gól̄iȳi drí kī, "Nī rī ámâ ïjílí kpá ó'dí tā álô nō tāsī 'dī tālâ ã'dô 'î yā? Tí õzō má õró tā-dr̄i l̄oḡoô ãnî drí kō rī, r̄i'á tāndí ró! Nī ïj̄i mâ 'dī, tālâ nī lē kpá trá â'dolé tā árí 'bá Yésū kâ ró yā?"

28 Gō'dá Pārúsī 'dī 'bá yī drí nḡazó ãwār̄ ró úlí 'dī 'bá yī tāsī. Dríl̄iȳi ãgô 'dī 'dāzó gō'dá tā âtázó drilâ kī, "Mā ndr̄e bē rī, nī rī gógó r̄i'á tā árí 'bá ãzâ álô Yésū kâ rī ï'dī. Gō'dá mā rī ãmákâ tā 'bā'bā Músā kâ rī árílí gō'dá 'élē ï'dī. 29 Tālâ mā nī trá kī, Ôvárí âtâ úlí trá ãmâ á'bíyá yī drí Músā sī, r̄i'á úlí păt̄iñ̄ 'î. Gō'dá mā nī tā ãzákâ kō Yésū rī tāsī. Gō'dá mā nī vō gólâ drí ân̄izó 'álâ sī rī kpá kō."

30 Nīngá sī, ãgô 'dī drí kpá tā-dr̄i l̄oḡozó 'wāâ gól̄iȳi drí kī, "Dī úlí ángô rī ï'dī ãnî drí r̄i'á âtálé ïtí 'dī yā? Nī kī, yī ūn̄iñ̄ vō gólâ drí ân̄izó 'álâ sī rī kō! Nī ìsū tā mbârâkâ gólâkâ tāsī. Út̄i mā r̄i'á l̄ifí ãkó, gō'dá ngbâângbânō rī, gólâ nji ámâ l̄ifí nī mā drí r̄izó vō ndr̄elé dódó nō! 31-33 Ítí ãkû lâ sī tā ómvó ngá 'ásī rī, nī árī tā ãzâ trá kī, õjílâ mvá ãzâ bē êdê õjílâ gól̄iȳi t̄l̄i l̄ifí ãkó rī 'bá yī trá, gō'dá l̄ifí lâ yī drí rû nj̄izó vō ndr̄elé dódó yā? Õzō mbârâkâ Yésū drí ámâ l̄ifí êdézó nō ã'dô Ôvárí kâ kō rī, gólâ ícâ tā lârâkô ïtí 'dī 'élē kō, tālâ Ôvárí f  e mbârâkâ íyíkâ kō õjílâ gól̄iȳi r̄i 'bá tā ònjí 'élē rī 'bá yī drí, gólâ rī cé tā õjílâ gól̄iȳi r̄i 'bá tā gólâkâ 'élē rī kâ árílí ï'dī."

34 Gō'dá Pārúsī 'dī 'bá yī árī ïȳi tā ãgô 'dī drí l̄oḡolé ïȳi drí 'dī bē rī, dríl̄iȳi â'dózó ãwār̄ ró rōô.

Gõ'dá drílŷi tā âtázó āgô 'dī drí kī, "Útī nî lïfī ākó 'dī ákī fí tā ōnjí áníkâ drí sī kō yā? Āmâ gólŷi tā Ôvârī kâ n̄ 'bá trá tāndí rō rī, ní â'dō āmâ īmbá'á tā Ôvârī kâ sī ángô tí yā?" Gõ'dá drílŷi āgô 'dī drōzó vólé īyī lāfálé sī.

³⁵ Gõ'dá Yésū ârlí bē kī, Pârúsī yī drô āgô yí drí lïfī lâ njilí 'dī trá rī, gólâ drí 'dēzō rī'á āgô 'dī lōndälé. Gõ'dá gólâ ûsúlī bē āgô 'dī rī, gólâ drí āgô rī 'dī ijízó kī "Pătī, ní lē tā fí trá 'dýi pā 'bá Ôvârī drí âjólé ûrú lésī rī 'á yā?" ³⁶ Āgô 'dī drí tā-drī lōgōzó Yésū drí kī, "Āmbá, ní â'dâ drē 'dýi pā 'bá rī gógó 'dī má drí, tâlâ má lē rō tā bē gólâ 'á."

³⁷ Nîngá sī, Yésū drí gõzó tā-drī lōgõlé gólâ drí kī, "Ní ndrê gólâ trá ánî lïfī sī. Gólâ rī gógó ī'dī rī 'bá tā âtálé ní bē ngbâângbânō rī." ³⁸ Gõ'dá āgô 'dī ârlí bē tā Yésū kâ âtálé 'dī rī, gólâ drí 'ā'î tûzó vûdrí Yésū rī īnjilí. Gõ'dá drílâ tā âtázó kī, "Kúmú, má n̄ trá kī, nî ī'dī 'dýi pā 'bá Ôvârī drí âjólé trá rī. Ngbâângbânō rī, má lē tā trá ní 'á."

Tā Yésū drí Pârúsī yī zïzó lïfī ākó lé 'bá rō rī

³⁹ Tā 'dī 'bá yī vósī rī, Yésū drí ngãzó tā âtálé āgô yí drí lïfī lâ njilí trá 'dī drí kī, "Má ânî ãngó nō 'á nō, tâlâ őjilâ gólŷi lïfī ākó tā Ôvârī kâ n̄ 'bá drē kō rī 'bá yī lïfī lâ yī ūnjí rō rû bē tā Ôvârī kâ nîlî, gõ'dá gólŷi kī 'bá nî, yī ūnjí tā Ôvârī kâ trá dódó rī, lïfī lâ yī drí âsïzó kpäkû. 'Dîi tā ífí gólâ má drí ânîzó ãngó nō 'á rī ī'dî 'dî."

⁴⁰ Gõ'dá Yésū őtírī rîj úlî 'dī 'bá yī âtálé rī, Pârúsī āzâ 'bá yī kpá bē âdré'á tólâ. Gõ'dá drílŷi

tā ijízó Yésū tí kī, "Úlí gólâ ní drí âtálé 'dī 'bá yī 'ásī rī, ní ịsū áníkâ bē rī, ămâ kpá lịfí ãkó yā?"

41 Yésū drí tā-drī lôgōzó gólīyī drí kī, "Tí ɔzō nī ɔró tā-drī lēe nō kī, nī â'dō lịfí ãkó rī, nī â'dō ânī'á Ôvárí ngálâ, gõ'dá gólâ â'dō ăní âyé'á tā ɔnjí ăníkâ 'ásī ndrī. Gõ'dá nī âtálé bē trá kī, yī â'dō cù lịfí bē vō ndrēzó rī, nī âdō 'dī ăní nyáányâ 'î. Gõ'dá Ôvárí â'dō lânjō fē'á ăní drí tā ɔnjí ăníkâ tāsī."

10

Tā Yésū drí úlí mänīgō âtázó tā ɔjílā íyíkâ vó lâ yī ndrēndrē kâ tāsī ɔzō kábìlìkī kâtí rī

1 Gõ'dá nïngá sī, Yésū drí ngäzó úlí mänīgō âtálé Pärüsī 'dī 'bá yī drí kī, "Má âtâ ăní drí tā pätí-pätí ró, ɔjílā gólâ fī 'bá kō jō tílì-tí kábìlìkī lòkí 'bá kâ rī 'ásī, gõ'dá mbā 'bá íyíkâ ăbē drī 'ásī filí jō 'álâ rī, gólâ rī'á ūgú 'î. **2** Gõ'dá ɔjílā gólâ ăní 'bá filí jō 'álâ kôrô jō tílì-tí 'ásī rī, rī'á kábìlìkī lòkí 'bá 'î. **3** Kábìlìkī lípī 'dī â'dō ânī'á âcálé átī tī. Ítí rī, kõró tī vó ndrē 'bá 'dī â'dō átī njī'á drílâ. Gõ'dá gólâ â'dō kábìlìkī íyíkâ 'dī 'bá yī zī'á rú sī ălō-ălō. Gõ'dá kábìlìkī gólâkâ 'dī 'bá yī ndrī â'dō gólâ rī gbórökō nī'á, gõ'dá drílīyī ânñzó gólâ ngálâ, drílâ gólīyī lôfözó íví 'álâ. **4** Gólâ â'dé'á sísi, gõ'dá kábìlìkī gólâkâ 'dī 'bá yī drí 'dëzó gólâ vósī. Ítí rī, kábìlìkī 'dī 'bá yī â'dō ỹyī 'dë'á ndrī nñlí vó lâ sī ūrī ãkó, tälâ gólīyī nī gólâ rī gbórökō trá tändí ró. Gólâ â'dō gólīyī drī'á nī'á âjílâ vō õmā bē rī 'álâ. **5** Gõ'dá ɔzō ã'dō ɔjílā lídí 'î rī, kábìlìkī 'dī 'bá yī â'dō 'bá'á ỹyī ūrī ró 'dëlé vó lâ sī, gólīyī â'dō lârá'á vólé, tälâ gólīyī nī'í gólâ rī

gbórókō kō.” ⁶ Ítí rī, Pãrúsí 'dī 'bá yī ârī íyī bē úlí Yésū kā âtálé 'dī rī, tā ífí lā fí gólīyī drījī kō, tālā gólā âtâ úlí 'dī 'bá yī úlí mānīgō sī.

Tā Yésū drí tā âtázó kī, yí â'dō ī dī Kábīlīkī lōkí 'bá tāndí 'ī rī

⁷ Gō'dá Yésū drí kpá tā âtázó ó'dí Pãrúsí 'dī 'bá yī drí kī, “Má âtâ tā pătījī ró ãnī drí kī, mā ī'dī rī 'bá òjílā ámákā rī 'bá yī vó lā yī ndrēlē dódó õzō kábīlīkī lōkí 'bá drí rīrī kábīlīkī íyíkā vó lā yī ndrēlē rī kâtí. Gō'dá mā rī gógó ī'dī átī jō túlī-tī kā ī'dī gólīyī drí ndrī.

⁸ “Gō'dá òjílā ãzâ 'bá yī ânī 'bá sísí má drí sī rī 'bá yī 'bá íyī nyāányā trá â'dolé kábīlīkī lōkí 'bá ró, tákō gō'dá gólīyī rī'á ûgú 'ī. Tā 'dī tāsī rī, kábīlīkī gā dó gólīyī gbórókō ârīlī 'dēzó gólīyī vósī. ⁹ Ítí rī, mā ī'dī rī'á átī tī 'ī kábīlīkī drí. Kábīlīkī gólīyī fī 'bá jō 'álâ kôrô má sī rī â'dō íyī ngá pā'á. Má â'dō gólīyī vó ndrē'á, ngá õnjí 'é gólīyī kō. Õzō gólīyī òtirī íyī 'êê âfôlé nī'á õmā nyâlē rī, gō'dá drîlîyī âgôzó filí jō 'álâ lâñō ãzâ ãkó. ¹⁰ Úgú ânī íyíkâ cé kábīlīkī ûgûlî, gō'dá kpá gólīyī ûfûlî vólé. Gō'dá mā rī gógó, má ânī nō, tālā kábīlīkī ámákā rī 'bá yī ūsû ró ngá pâpâ bê, ngá pâpâ gólâ 'ê 'bá gólīyī 'bâlê rîlî zââ lêdrê-lêdrê ró âyîkō sī mbârâkâ Ôvârî kâ sī rī.

¹¹ “Mâ ī'dī rī'á “ ‘Kábīlīkī lōkí 'bá tāndí” ’ rī 'bá vó kábīlīkī íyíkâ vó lā yī ndrēlē dódó rī ī'dī. Mâ rī'á njââ ámâ nyâányâ fêlé drâlē gólīyî pâlē tā õnjí 'ásî. ¹² Òjílā gólâ rī 'bá kábīlīkī vó ndrêlê cé lâfâ tâsī rī ndrê kábîlîkî vó dódó kô, tâlâ gólâ â'dô kô kábîlîkî 'dî 'bá yî lípî lâ 'î. Õzō gólâ õndrê

kíâkêlówá trá ânříř 'á kápílkí rūlì rî, gólâ â'dô rã'á kápílkí 'dî 'bá yí âyélé kíâkêlówá 'dî drí rûlì, gõ'dá kpá gólyí lâpélé lâ'búlì fãã. ¹³ Kápílkí vó ndrë 'bá 'dî râ kápílkí 'dî 'bá yí âyélé, tälâ gólâ 'ê lôsí 'dî cé lâfâ ûsúzó. Tí õzõ kápílkí vó ndrë 'bá 'dî õró 'bââ ngá lêlê bê kápílkí 'dî 'bá yí vó lâ yí ndrëndrë tâsí rî, gólâ ícá râlé gólyí âyélé kô.

¹⁴⁻¹⁵ "Mâ rî gógo ř'dî "Kápílkí lôkí 'bá tândí" rî 'bá kápílkí ámákâ rî 'bá yí vó lâ yí ndrëlé dódó rî ř'dî. Âmâ rî'á ámâ átâ bê ngá âlô 'î. Má ní gólâ trá tândí ró, gõ'dá gólâ ní má kpá trá tândí ró. Kpá řtí, kápílkí ámákâ rî 'bá yí ní ūyí má trá dódó, kpá õzõ má drí gólyí níří dódó rî kâtí. Má rî'á njââ drâlé gólyí pâlé tâ őnjí 'ásí. ¹⁶ Kápílkí ăzâ 'bá yí kpá bê.* Má â'dô gólyí 'bâ'á â'dolé kápílkí ámákâ ró. Ngbaângbânõ gólyí rí kô vó âlô 'á kápílkí ámákâ nõ 'bá yí bê. Gõ'dá má â'dô gólyí ăzí'á kpá ânñíl má ngálâ, tälâ gólyí ūrî ró ūyí bê ngá âlô ró kápílkí ámákâ nõ 'bá yí bê. Gólyí â'dô ámâ gbórókõ ní'á. Gõ'dá má â'dô gólyí ê'bé'á ndrî vó âlô 'á â'dolé kápílkí ámâ nyâányâ kâ ró. Má lôkí 'bá gólyíkâ ř'dî ndrî. ¹⁷ Má â'dô ámâ nyâányâ fê'á drâlé. Õzõ má ődrâ trá rî, má â'dô lîdrí'á kpá ó'dí ődrâ rî 'dî 'ásí, tälâ őjílâ ámákâ rî 'bá yí pâlé. 'Dî tâ ámâ átâ drí 'bâlé má drí 'élé rî ř'dî. ¹⁸ Őjílâ ăzâ yû 'ě 'bá ámâ fûlí cù řtí mbârâkâ íyíkâ sî. Má â'dô ámâ nyâányâ fê'á ní drâlé. Má kpá rî'á mbârâkâ bê lîdrízó ődrâ rî 'dî 'ásí. Tälâ 'dî rî'á tâ gólâ ámâ átâ Ôvârî drí 'bâlé má drí 'élé rî ř'dî."

* ^{10.16} Kápílkí ăzâ 'bá yí 'dî rî'á őjílâ 'bâsúrú lídí ăzâ 'ásí rî 'bá yí ř'dî.

19 Gõ'dá dr̄i-'bá ángí Yúdä yí kâ 'dī 'bá yî ârî ïyî bê úlí Yésū kâ âtálé 'dī rî, gólïyî lëé ïyî tā-dr̄i kô ïyî lâfálé 'ásî úlí Yésū kâ âtálé 'dī 'bá yî tâsî, gõ'dá drílïyî lâfálé cãzó. **20** Őjílã dûû gólïyî lâfálé sî kî, "Yésū ã'dô cù líndrí õnjí bê yí 'á rî'á gólâ rî 'bâlé â'dólé lîfõ-lîfõ ró. Tâlâ ã'dô 'í ãnî drí rîzó tâ gólâkâ ârîlî yâ?" **21** Gõ'dá õjílã ãzâ 'bá yî gólïyî lâfálé sî kî ïyíkâ rî, "Õjílã gólâ líndrí õnjí bê rî ícâ kô úlí âtálé ïtí. Líndrí õnjí â'dô mbârâkâ ûsú'á õjílã gólïyî lîfî lâ yî drí võ ndrêlê kô rî 'bá yî lîfî lâ yî njîzó ã'dô 'ásî yâ?"

Tâ Pärúsî yî drí ngâzó  w  r  Y s  b  r 

22 Tâ 'dî 'bá yî v s  ndr , k y  Y d  y  k  k r m  j  áng  Ôv r  k  'b  k  â'd l  c  Ôv r  dr  r '  ' l  ndr  v s  c  v   'd  s  Y r s l m  ' l  r  dr  âc z . Gõ'd  ït  r , Y d  y  dr  ng z  n l  ndr  k r m  r  'd  ' l . **23** K r m  n  '  t l  r , k y  ãz  s , Y s  dr  ng z  n l  l v l   'd -dr  j  áng  Ôv r  k  r  k  'd  ' s , n '  g l  ' l  S l m  k  r  ' l . **24** Gõ'd  Y s  dr  r r  l v l  r  '  r , dr -'b  áng  Y d  y  k  dr  ân z  g l  r  êdr l  g d  ' d  âdrézó ïy  r  l  s  d r . N ng  s , dr l y  g l  r  ij z   w  s  k , "N  ' d  k   m  dr  ' '  r '  l j l  n t  n  b u u  áng  t  y ? N  ât  dr   m  dr  h ,  z  n  ' d  p t  ' d y  p  ' b  t b  Ôv r  dr   j l  r  ' d  r ."

25 G d  n ng  s , Y s  dr  t -dr  l g oz  g l y  dr  k  n  r , "M  ât  t  ' d  tr   n  dr   k  r  k , m  ' d y  p  ' b  t b  Ôv r  dr   j l  r  ' d , g d  n  g  v l  d  u l   m k  ât l  ' d  ' r l , g b  l  n  ndr  b  t  l r k  g l  m  dr  ' l  tr  ng  l z  ' b   ng z 

mbârâkā Ôvârí kâ sī rî 'bá yî rî. Gõ'dá tâ lârâkô 'dî 'bá yî rî tâ â'dálé kî, mâ ï'dî pâtï őjílã gólâ má drí tâ lâ âtálé trá ãnî drí rî ï'dî. ²⁶ Gõ'dá nî gâ vólé dó tâ lélé má 'á, tälâ nî â'dó kô kábîlîkî ámákâ ï'dî. ²⁷ Kábîlîkî ámákâ rî 'bá yî rî ȳílkâ zââ kárá tâ ìmbâ ámákâ rî 'bá yî ârîlî 'élé tândí ró, gõ'dá má rî gógó, má nî gólîyî trá âlô-âlô kábîlîkî ámákâ ró, gõ'dá gólîyî rî 'délé má vó pípísílî âlô sî tâ ârî 'bá ámákâ ró. ²⁸ Mâ rî gógó, má â'dô gólîyî 'bâ'á rîlî zââ gbâdú  dûkû  kó. Gõ'dá gólîyî ôdrâá kô zââ gbâdú. Gõ'dá  tí rî,  jílã  zââ  cá kô gólîyî ôpálé má drígá sî. ²⁹ Mî ndrê drë, ámâ átâ Ôvârí  f  gólîyî nî má drí, gõ'dá mbârâkâ gólâkâ lâv  trá g r  ngá  ngó n  k  rî 'bá yî dr  sî ndr . T  'dî t s  rî,  jílã  zââ  c  k  g l y  ôp l  ám  át  dr g  s . ³⁰ Mî ndr  dr ,  m  ám  át  b  r '  ng  âl  ' ."

³¹ Gõ'dá P r s  'd  'b  y   r  ȳ  b   l  Y s  k  'd  r , dr l y  ng z   w  r  r o gúdš k n  mv   d l  ȳ  dr g , t k  y   l v  r  Y s  ï'd  s  l  dr l  v l . ³² N ng  s , Y s  dr  g z  ng l  t   t l  g l y  dr  k , " n  ndr , n  ndr   j l  g l y  ng  l z  b  m  dr  r '   ng l  ng  l z  ' s  mbârâkâ ám  át  Ôvâr  k  s  r  'b  y  tr   n  l f  s  t nd  r . G d  t  g l  s  'b   n  r  k ,  n  dr  ' z  ám  l v l  k n  mv  s  f l  v l  n   y k   ng  r  ï'd  y ?"

³³ G d  P r s  'd  'b  y  dr  t -dr  l g z  Y s  dr  k , "M  '   n  f l  n , â'd  k  t  t nd   n k  ' l  'd  t s . M  '   n  f l  n , t l   l  ' s   n k   b l  Ôvâr  r  g g  r  k '  n  r , y    d   l   b l  Ôvâr  b  n  t s . N   j l  mv  t k  n  ï'd , n  â'd 

áníkâ ánî lômbé'á 'bälé ãlô Ôvârî bê 'dî ángô tí yã?"

³⁴ Gõ'dá Yésū drí kpá tã-drî lôgôzó gólîyî drí kî, "Ngã gõ'dá úlí Ôvârî drí âtálé îgîlî búkû gólâkâ 'á rî kî ã'dô yã? Gólâ âtâ tã trá kî, tã kî 'bá yî drí 'bälé ôjîlâ íyíkâ drîlîyî rî 'bá yî rî'á õzô yî Ôvârî tí.

³⁵ Mä nî trá kî nî rî, úlí gólâ Ôvârî drí rî'á âtálâ rî rî'á pâtí-pâtí ró zââ gbâdú. Gõ'dá ïtí rî, Ôvârî zî tã kî 'bá rî 'dî 'bá yî ôvârî yî ró. 'Dîj ôjîlâ gólîyî tã âtî-âtî gólâkâ âfêzó trá drîlîyî rî ï'dî. ³⁶ Gõ'dá õzô má tí rî, ámâ átâ âjô mâ trá ángó nõ 'á. Bê trá ïtí rî, nî icâ tã âtálé kî, má ãâ'bâ tã 'î, tâlâ má ãâtâ tã trá kî, má ãâ'dô Ôvârî rî mvá 'î rî ángô tí ró yã? ³⁷ Nî ârî drê úlí nõ, tí õzô tã lârâkô ndrî má drí rî'á 'êlâ nõ 'bá yî, má õ'ê mbârâkâ ámâ átâ kâ sî kô rî, nî lë tã má 'á kô. ³⁸ Õzô gõ'dá má õrî fí tã lârâkô 'dî 'êlé ndrî mbârâkâ ámâ átâ kâ sî rî, 'dõvó nî lë tã má 'á, tâlâ tã lârâkô ndrî má drí rî'á 'êlâ 'dî 'bá yî rî'á Ôvârî kâ ï'dî, gólâ f  mbârâkâ lâ nî 'ezó lâ, gõ'dá ámâ gólâ bê ngá ãlô 'î." ³⁹ Gõ'dá Yésū rî ãjú-'bá-ãzí 'dî 'bá yî ârî ïyî bê úlí Yésū drí âtálé 'dî rî, gólîyî drí kpá ngãzó ïyî, tâlâ úürû ró Yésū bê fûlî, gõ'dá Yésū drí íyîngá 'bêzó gólîyî drígá sî dî íyîngá nîlî vólé.

Tã ôjîlâ dûû Jõrõdénî rî 'á'á lé drî lésî rî drí tã lêzó Yésû 'á rî

⁴⁰ Nîngá sî, Yésû drí ngãzó Yêrõsâléma rî âyélé nîzó áyágá zîlî Jõrõdénî rî mbâlê, nîzó lâvûlî rîlî võ sisí Yôwánî bâbâtízî 'ê 'bá ró rî drí rîzó tã Ôvârî kâ pêlé gõ'dá kpá ôjîlâ gólîyî tã lë 'bá trá

rî îbábátízälé rî 'álâ. ⁴¹ Gõ'dá Yésū ã'dô bê tólâ rî, õjílã dûû drí rízó ânñlî tã ìmbâ gólákâ 'dî ârlí. Gõ'dá õjílã 'dî 'bá yí ârî ïyî bê tã ìmbâ gólákâ 'dî, gõ'dá ndrê ïyî bê kpá tã lârâkô gólákâ rî'á 'élâ 'dî 'bá yí rî, drílÿi tã âtázó kî, "Pătñi, ãgô nõ rî'á 'dýi pâ 'bá Yōwánī drí tã lâ ìmbálé trá ãmâ drí kî'á nî rî, ãâ'dô ácá'á Ôvârî ngá lésî rî ï'dî, tâlâ ãmâ rî'á tã lârâkô gólâ drí rî'á 'élâ rî ndrê'á. Gbõ lé Yōwánī 'é bê tã lârâkô ãmâ drí ndrêlé kô rî, úlí Yōwánī kâ âtálé Yésû rî tâsî rî rî'á ndrî pătñi ró." ⁴² Gõ'dá tã 'dî kâ rî tí rî, õjílã dûû võ 'dî 'á 'dî drí ïyî tã lëzó Yésû 'á kî, pătñi Yésû rî'á 'dýi pâ 'bá gólâ Ôvârî drí âjólé rî ï'dî.

11

Tâ Yésû drí íyî rû-lê-ãzí Lázärô rî ìngázó õdrâ 'ásî rî

¹⁻² Ægô ãzâ bê rú lâ Lázärô, gólâ rî'á ïzó bê zâlô rî, rú lâ yí rî'á Mârýä gõ'dá ãzâ rî rú lâ íyíkâ Márâtã. Gólÿi nî ïyî rû trá Yésû yí bê tândí ró. 'Bâ gólÿíkâ jârîbâ zilí Bëtánî* rî 'álâ. Gõ'dá Mârýä rî Lázärô rî ïzó ró 'dî 'á'dô dõ lâgî-lâgî lâ drí lâvûlî gârâ rî dâ'á kpá nî Yésû rî pá drîñi ïzátû.

Gõ'dá kâyî ãzâ sî rî, Lázärô drí 'dëzó ngá lâzé bê Yésû vólé sî. ³ Gõ'dá nîngá sî, Lázärô rî ïzó yí ndrêlé bê ngá lâzé Lázärô kâ 'dî lâñjî-lâñjî ró kî, gólâ iicá kô ngá pâlé 'álâ sî rî, drílÿi ngâzó vôrâ jôlé Yésû drí kî, "Kúmu, ánî rû-lê-ãzí tândí Lázärô trá ngá lâzé bê lâñjî-lâñjî ró ãnyî 'é'á drâlé." ⁴ Gõ'dá Yésû ârîlî bê ngá lâzé Lázärô

* **11:1-2** 11.1-2 Bëtánî 'Dî Bëtánî gólâ ãnyî Yêrõsâlémâ lâgâtí rî ï'dî.

kâ 'dī tā lâ rî, gólâ drí tā âtázó lājó'bá íyíkâ drí kĩ, "Ngá lāzé Lázärō kâ 'dī íyíkâ fí lānji-lānji ró rî, gõ'dá gólâ ïcá drälé trõlé 'bâlē 'bú 'á zãâ kô, tälâ ngá lāzé gólâkâ 'dī â'dô ̄tí 'dī, ̄'dô ró bê mbârâkâ Ôvârí kâ â'dázó, gõ'dá kpá n̄izó lâ kĩ, pâtjíi Ôvârí âjô mâ n̄i mbârâkâ íyíkâ 'dī bê." ⁵ Tâ pâtjíi ró, Yésü lë Lázärö trá rôô ̄zó lâ yí bê. ⁶ Gbõ lé Yésü ârî tâ bê kĩ, ngá lāzé Lázärö kâ lānji-lānji ró, gõ'dá gólâ ̄opá ngá 'á lâ sî kô 'dī tâ lâ rî, gólâ ngá kôrô nñlí Lázärö rî ndrélé kô. Võ 'dî 'á rî, gólâ 'ê kâyî zâlô rî vörä 'dî ârî-ârî lâ vólé dr̄i 'ásî.

⁷ 'Dî vósí rî, Yésü drí tâ âtázó lājó'bá íyíkâ drí kĩ, "Mã n̄i gõlé kpá vólé Yûdáyä 'álâ, tälâ mã n̄i ró bê Bëtánï 'álâ." ⁸ Gõ'dá lājó'bá gólâkâ drí tâ-dr̄i lôgõzó gólâ drí kĩ, "Tâ ìmbá 'bá, ̄ndrátú dr̄i-'bá ángí Yûdä yí kâ rî 'bá yí 'ê ̄iyí kpá ánî fûlî tólâ kô yä? Gólîyî â 'bâ'á nõ zãâ rî'á lâtî lôndâ'á 'ezó ánî fûlî. Gõ'dá ní lë nô kpá ãmâ drí gõzó tólâ ó'dí yä?" ⁹⁻¹⁰ Gõ'dá nñngá sî, Yésü drí ngâzó úlî âtâlé gólîyî drí tälâ ūrî gólîyíkâ 'dî tâsî kĩ, "Nî 'ê ūrî kô, Ôvârí â'dô ámâ vó ndrë'á bûúü má drí lôsî gólâkâ ndezó. Kâyî bê drë rî'á ãmbá, má â'dó kô ūrî ró tâ gólîyî drí 'ezó ámâ fûlî 'dî 'á."

¹¹ Gõ'dá Yésü âtâ bê úlî 'dî ̄tí rî, gólâ drí kpá tâ yí drí lêlé 'e'á 'êlâ Yûdáyä 'álâ rî âtázó kĩ, "Ámâ rû-lê-ãzíyä Lázärö bê rî'á ̄'dú kõ'á Bëtánï 'á tólâ, mã n̄i, gõ'dá má n̄i ró bê gólâ rî ôlôlé ̄'dú 'ásî." ¹² Gõ'dá lājó'bá gólâkâ 'dî 'bá yí drí tâ-dr̄i lôgõzó gólâ drí kĩ, "Kûmú, ̄ozô Lázärö ̄â'dô ̄'dú kõ'á rî, rî'á tândí ró, gólâ â'dô lîfî njî'á trá ̄'dú rî 'dî 'ásî."

13 Gõ'dá nñngá sī, tákõ tā Yésū kâ âtálé lājó'bá íyíkâ 'dī 'bá yí drí kĩ'á nī rî, Lázärō ãâ'dô  'dú kõ'á nõ rî, íyíngá rĩ'á úlí mänïgõ 'i, gólâ nī trá tãndí ró kĩ, Lázärō drã trá. Gõ'dá lājó'bá gólâkâ 'dī 'bá yí nñjí íyíkâ úlí mänïgõ gólâkâ âtálé 'dī ífí lâ kõ, gólÿí  sü íyíkâ rî kĩ, tā pãtì-pãtì ró, Lázärō ãâ'dô  'dú tákó rî kõ'á i'dì. **14** Gõ'dá Yésū drí tā yí drí âtálé 'dī ífí lâ lôfõzó gólÿí drí trâ, tälâ gólÿí ümí ró íyí ífí lâ bê. Ítí rî, gólâ kĩ, "Lázärō drã trá! **15** Gõ'dá m  r 'á  yík  r , tälâ Lázärō drã tr  má v l  s , 'd i  tr  r 'á t nd  r , t l  n  l  r  t  b  m  '  p t -p t  r . B  tr   t  r , 'd v  n   n  m  n  r  b   w  v  ' l ."

16 Gõ'dá nñngá s , l j 'b  Y s  k  r  b  T m * r  dr  ng z  t  ât l  íy   z - z  y  dr  k , " 'd o  tr   t  r , 'd v  m  n  g l y  b   w  'd i  v  l  ' , t l   z   o l  g l  r  f l  r ,  g  r  b   m   f l  nd r  g l y  b ." G d   t  r , Y s  y  dr  ng z  n l  B t n  ' l  l j 'b  íy k  'd i  'b  y  b  nd r .

17-18 G d  Y s  y  ng  b  n l  l j 'b  íy k  y  b  r , g d  c l   ny  j r b  B t n  k  'd i  r  r , dr l y  r  r   s z   j l   z  'b  y  b . G d   j l  r  'd i  'b  y  dr  t  ât z  g l y  dr  k  n  r , y  o b  L z r o  tr  'b  ' , 'd i  g l  '  tr  k y  s  'b  ' . **19**  t  r ,  j l  Y d   y  k   z  'b  y  d u   n   y  kp  tr  n '   w  ng l  M r t   y  ng l  M r y  b  g d  kp  t  t nd  l g l  g l y  dr , t l   z   z  g l y  ' e  r o  k .

20 G d  M r t   r  t  b  k '  n  r , Y s   a 'd o  tr   n ' , g d  g l    c  tr   ny  r , M r t  dr  ng z  r l  n '  Y s  r  dr  t l  l t  ' l . G d 

* **11:16** 11.16 T m   z  g l  kp  L t g .

Mārīyā drí iyíkâ rīzó ākpā ãwó jó 'á tólâ. ²¹ Gõ'dá nīngá sī, Márātā ndrē Yésū bē rī, gólâ drí tā âtázó Yésū drí kī nī rī, “Óõ kúmú, tíkó ní õró 'bââ nōngá rī, āmâ lōnyí nō drää kô, tí ní ìngâ gólâ nō trá ngá lăzé gólâ rī fū 'bá trá nō 'ásī. ²² Gõ'dá má nī trá kī, Ôvârī â'dô tā ndrī ní drí ijilí gólâ tí rī 'ë'á, Lázärō õdrä gbõ lé rī.” ²³ Gõ'dá nīngá sī, Yésū drí tā âtázó Márātā drí kī, “Márātā ámâ ïzó, ánî lōnyí â'dô lîdrí'á õdrä 'ásī.” ²⁴ Gõ'dá ïtí rī, Márātā drí tā-drī lôgõzó kpá Yésū drí kī, “Ãwô, má nī trá, Ôvârī â'dô gólâ rī 'ë'á lîdrilí õdrä 'ásī kâyî Ôvârī drí õjilâ iyíkâ lîdrizó ndrī rī 'á.”

²⁵ Gõ'dá nīngá sī, Yésū drí tā-drī lôgõzó kpá Márātā drí kī, “Márātā, mā rī'á cú mbârâkâ õjilâ lîdrî kâ bê õdrä 'ásī. Gõ'dá õjilâ gólâ tâ lë 'bá trá má 'á rî, õzõ gólâ õdrä kpálé ãngó nō 'ásī rî, gólâ â'dô lîdrí'á kpá ó'dí õdrä 'ásī. ²⁶ Õzõ õjilâ rî 'dī õlîdrî trá õdrä 'ásī rî, gólâ drää gõ'dá kô ãlôwálâ. Ïtí rî, Márātā, ní lë tâ trá úlí má drí âtálé nō 'á yâ?” ²⁷ Gõ'dá nīngá sī, Márātā drí tā-drī lôgõzó Yésū drí kī, “Ãwô kúmú, má lë tâ trá úlí 'dī 'á, tâlâ má nī trá, ní ánî Ôvârī ngá lésî 'dîyî pâ 'bá ró. Má nī trá, nî Ôvârī rî mvá 'î.”

²⁸ Gõ'dá Márātā âtâ úlí 'dī bê Yésū drí ïtí rî, gólâ drí ngãzó nîlî 'bâ 'álâ tâ âtálé iyî âmvúpî Mârîyâ drí kírî ró kî, “Tâ ïmbá 'bá ãmákâ âcâ trá, gólâ kî, yí õlë úlí âtálé ní bê.”

²⁹ Gõ'dá nīngá sī, Mârîyâ ârîlî bê úlí âmvúpî lâ drí âtálé 'dî rî, gólâ drí ngãzó  v   nîlî 'w  'w   Yésû ngâlâ. ³⁰ 'D   Yésû dr   z   âdr  'á lát   'á v   t  b   Mârât   drí gólâ rî ây  z   'álâ rî 'á.

'Dī gólâ cá drē zāâ ãwó vō 'dī 'álâ kô. ³¹ Gõ'dá õjílā õ'bí Yúdä yí kâ rī 'bá ūyî Márâtä yî lágatí Máríyâ bê ãwó vō 'álâ nã 'bá yî ndrê bê ūyî Máríyâ nř'á 'wââ'wâ rî, gólîyî drí kpá ngâzó 'délé Máríyâ vósí, tâlâ gólîyî ̄sû ūyíkâ bê rî kî, Máríyâ õrî nñlî 'dî ló'dé drî 'álâ.

³² Nñgá sî, Máríyâ yî nî bê cälé Yésû rî ûsúlí rî, Máríyâ drí ârázó 'ã'î ūlî Yésû ândrá ãwó bê, gõ'dá drílâ tâ âtázó Yésû drí kî, "Óo kúmú, tí ní õró 'bââ nõ kó nõngá rî, tí ámâ lonyí nõ drâá kô, tâlâ tí ní pâ gólâ nõ trá ngá lâzé 'dî 'ásî."

³³ Gõ'dá Yésû ndrélé bê Máríyâ õjílâ dñû 'dë 'bá vó lâ sî 'dî 'bá yí bê 'dó ãwó ngõ'á ūyî rî, kôrô ïzâ drí gâzó gólâ rú. ³⁴ Gõ'dá drílâ tâ ïjízó gólîyî tí kî, "Nî 'bâ gólâ rî ãvõ nô ángô lé ró yâ?"

Gõ'dá drílîyî tâ-drî lôgõzó Yésû drí kî, "Kúmú, ní ânî, mä nî ró bê vō gólâ rî 'bâzó rî â'dálé ní drí."

³⁵ Gõ'dá ïtí rî, kôrô ïlínđrî drí lâdâzó Yésû lîfî sî.

³⁶ Gõ'dá õjílâ gólîyî ânî 'bá 'dî 'bá yî ndrê ūyî Yésû bê ãwó ngõ'á rî, ãzâ 'bá yî drí ngâzó tâ âtâlé kî nî rî, "Nî ndrê drê, gólâ lë Lázârô trá rôô!"

³⁷ Gõ'dá õjílâ rî 'dî ãzâ 'bá yî âtâ ūyíkâ tâ kî, "'Dî â'dó kô tí âgô gólâ rî 'bá õjílâ lîfî êdélé rî 'dî yâ? Tí gõ'dá gólâ ìngá rû-lë-ãzí lâ ngá lâzé õdrâ kâ 'dî 'ásî kô â'dô tâsî yâ?"

³⁸ Gõ'dá Yésû ndrélé bê õjílâ dñû 'dó rû ê'bé 'bá ãwó ngõlé Máríyâ yî bê 'dî 'bá yî rî, gólîyî ïzâ drí gólâ rî 'ezó rôô, ï'dî gólâ drí rîzó ãwó ngõlé 'dî. Ïtí rî, Yésû yî õtírî nñlî cälé ló'dé drî 'álâ rî,

gólâ drē zāâ ãwó ngõ'á. Ó'bã Lázärõ rî ãvõ 'dî ūgí 'á, gõzó kúní úngû âtrõlé 'bälé kpäkû tí lâ.

39 Nïngá sî, Yésü yî câ bê ló'dé dr̄i 'álâ rî, gólâ drí tâ âtázó gólÿi drí kî, gólÿi õlîlî kúní úngû 'bälé ūgí tí 'dî vólé.

Gõ'dá ïtí rî, Márâtã drí tâ âtázó Yésü drí kî, "Kúmú, ãvõ  yí 'bá trá 'bú 'á kâyî sû nõ rî áâ'dô tí lâ njî'á ángô tí ró yâ?  jí lâ ngû nõ trá õnjí ró."

40 Gõ'dá nïngá sî, Yésü drí tâ-dr̄i lôgõzó Márâtã drí kî, "Márâtã, tâ má drí âtálé rî fí drē zââ ní dr̄i kô yâ? Má kî ní drí rî, õzõ ní õlë tâ trá má 'á pípîsílî ãlô sî rî, ní â'dô mbârâkâ Ôvârî kâ ndrë'á."

41 Nïngá sî, drílÿi kúní úngû ūgí tí 'dî lîlizó vólé. Gõ'dá Yésü drí lîfí îngázó ûrú 'álâ, gõzó râtââ 'êlé Ôvârî drí kî, "Tátá, ãwô-ïtí ââ'dô ní drí, má lûyî nî, tâlâ ní rî ïtu vósí cé zââ râtââ ámákâ ârîlî mbârâkâ âf zó má drí. **42** Má nî trá kî, ní âf  mbârâkâ trá ndrî má drígá. Gõ'dá má ïrâtâ nî nõ rî, tâlâ õjîlâ gólÿi má l g t  nõ 'bá yî ūnî ró ïyî tâ b  kî, p t -p t  ró ní âj  m  nî."

43 Gõ'dá nïngá sî, Yésü nd  râtââ íyikâ 'dî b  ndrî rî, gólâ drí Lázärõ rî z z  ngb l -ngb l  kî, "L z r , ám  r -l - z y , n  f  i  'á n l !"

44 Gõ'dá nïngá sî rî, L z r  t b  dr  'b  tr  'd  r  dr  l dr z  õdr  ' s   f l   v  ūg  'd  ' s .  t  r , g l  dr  z ââ  t  g l  r  'b z  r  b  y  r , g d   t  t  ômbélé kp k  k  l  '  r  dr  kp  z ââ b .

Nïngá sî, Y s  dr  t   t z   j l  r  'b  y   dr l  'd  'b  y  dr  k , "N   n j   t  'd  'b  y  g l  r  s ,  t  dr  l  '  d  b , m  n  r  b  'b  ' l ."

Tā dr̄i-'bá ángí Yúdā yí kâ drí tā ì'b̄izó 'ezó Yésū rî fūlî rî

⁴⁵ Gõ'dá õjílā gólíyî ãwó võ 'á 'dî 'bá yî ndrélé bê ïyî tâ lârâkô Yésû drí 'êlé Lázârõ rî ìngázó õdrâ 'ásî 'dî rî, ãmbá võ lâ yî drí ngãzó ïyî 'dó tâ lêlé Yésû 'á. ⁴⁶ Gõ'dá ãzâ 'bá yî drí ìyíkâ râzó bê-rî nî'á tâ lârâkô Yésû kâ 'êlé 'dî tâ lâ âtálé ì'dî Pârúsî yî drí. ⁴⁷ Gõ'dá Pârúsî yî dr̄i-'bá ángí rî 'bá yî bê ârî ïyî bê tâ 'dî rî, gólíyî drí â'dózó ndrî ãwâró. Nîngá sî rî, drílîyî tâ kî 'bá Yúdâ yí kâ ró rî 'bá yî ãzízó ndrî rû ê'bélé võ ãlô 'á tâ ì'bîlî Yésû rû. Gõ'dá ê'bê rû ïyî bê ndrî rî, drílîyî rîzó tâ ì'bîlî kî, "Mâ â'dô ã'dô 'ë'á ì'dî ãgô nõ ëdrëzó, tâ gólâkâ rî'á 'êlâ nõ 'ásî yâ? Gólâ rî'á õjílā dr̄i ìzâ'á tâ lârâkô ìyíkâ 'dî sî nô. ⁴⁸ Òzõ mä ãayê gólâ trá rî'á zââ tâ 'dî 'êlé ìtí rî, gólâ â'dô õjílâ dr̄i ìzâ'á ndrî 'dó 'dëlé yí vósî, tâ ìyíkâ rî lêlé ì'dî! Gõ'dá òzõ mîrî Rómâ kâ ãârî ïyî tâ lâ trá rî, gólíyî â'dô ngã'á ãmá bê ãwâró, gólíyî â kî'á nî rî, mä ïj'bî tâ 'dó nî gólíyí bê tâ 'dî 'bá yî 'ezó 'dî. Gõ'dá gólíyî â'dô ânî'á ãjú 'bû 'bá ìyíkâ yî bê ânî'á ãmâ rûlî õjálé vólé kûmû ãmákâ 'ásî."

⁴⁹ Gõ'dá dr̄i-'bá dr̄i-'bá Yúdâ yí kâ rî kâ ndrô 'dî sî zîlî Kâyifâ rî drí ngãzó tâ âtálé gólíyî drí kî nî rî, "Ürî ãníkâ nõtî nõ kó â'dô kâ 'î yâ? Nî nî'í tâ ãmâ ìnjízó lâñõ 'dî 'ásî rî kô yâ? ⁵⁰ Nî nî'í kô kî'á nî rî, rî'á tândí ró õjílâ ãlô drí drâlê õjílâ dûû dr̄i tîlî yâ? Õjílâ rî 'dî â'dô drâ'á 'bâsûrû ãmákâ Yúdâ yí kâ pâlé, tâlâ mîrî Rómâ kâ òzó kô ânî'í õjílâ ãmákâ ûfûlî ndrî."

⁵¹ Kâyifâ âtâ úlí 'dî ìtí 'dî, tâlâ úüfû ró Yésû bê. Gólâ nî'í kô kî, Ôvârî 'bâ úlí 'dî nî yí sîlî âtálé ìtí,

õzō tā ɣ̄ngū 'bá kâtí kī, Yésū ãâ'dô drā'á 'bãsúrú Yúdã yí kâ tãsī ndrī, ⁵² gõ'dá kpá 'bãsúrú ãzâ 'bá yí ngiíngî rí yí pälé. Drãdrã Yésū kâ 'dī 'á rí, gólâ â'dô õjílã gólyi tibê õjílã íyíkâ ró rí yí 'bã'á â'dólé ngá ãlô ró íyí mvá yí ró.

⁵³ Gõ'dá dr̄i-'bá ɣ̄ngí Yúdã yí kâ 'dī 'bá yí ârî íyî bê úlí Kãyífã kâ âtálé 'dī rí, gólyi kí íyíkâ, ãwô-'dī yí ûsû látpí trá Yésū rí fûzó. 'Dîi vósí rí, 'â lâ íyî drí íyíkâ gõzó gílì Yésū rú rõô lâvûlì sisí rí dr̄i sî.

⁵⁴ Gõ'dá Yésū n̄i bê trá kí'á n̄i rí, gólyi lë trá íyî fûlì rí, gólâ drí rízó íyî lâpílì lâpî, gõ'dá drílâ n̄zó n̄i'á rílì järíbã mvá zílì Êférémâ rí 'álâ lâjó'bá íyíkâ yí bê kâyî dã sî. Järíbã 'dî rí'á ãnyî võ gólâ 'bã ãkó rí lâgâtí.

⁵⁵ Tâ 'dî 'bá yí vósí rí, kâyî Yúdã yí kâ kârámâ lâvû-lâvû kôrô kâ rí trá ãnyî. Gõ'dá õjílã dûû trá 'dó rí'á íyî n̄i'á Yerôsâlémâ 'álâ kârámâ rí 'dî tâsî.

⁵⁶ Gõ'dá Yúdã yí ãzâ 'bá yí câ bê íyî Yerôsâlémâ 'álâ rí, lîfí lâ yí íyíkâ trá 'dó pávó 'á Yésù rí tê'á âcálé ɣ'dí-dr̄i jô ɣ̄ngí Ôvârí kâ rí kâ 'dî 'álâ. Gõ'dá ãzâ 'bá yí íyíkâ tâ ïjí'á íyî lâfálé 'ásî ngâtá Yésù ãâ'dô âcâ'á fí té trá kârámâ 'dî 'á yâ rí. ⁵⁷ Ìtí rí, ɭkû dr̄i-'bá ɣ̄ngí Yúdã yí kâ Pârúsî yí bê rí, 'bã íyî tâ trá lânjî-lânjî ró gólyi íyíkâ ró rí 'bá yí drí. Õzõ õjílã ãzâ õndrê võ Yésù drí 'bâzó 'á lâ rí trá rí, gólyi ânî kôrô tâ lâ âtálé íyî drí, tâlâ yí õnî ró bê gólâ rí ɣrûlî.

12

Tâ Mâriyâ drí dõ dâzó Yésù rí pá ūgûlî 'á gólâ

rî ɿn̄j̄izó rî

(*Mātāyō 26.6-13; Márākō 14.3-9*)

¹⁻² Gō'dá nñngá sī, Yésū yí drí ngãzó gõlé kpá ó'dí Bëtánī 'álâ vō Lázārō gólâ Yésū drí ìngálé õdrã 'ásī rî drí rízó rî 'álâ rî, 'dī kagyï ɣambúkū âyê trá cé nj̄i-káziyá kärámä lâvü-lâvü kôrô kâ drí ácázó. Tólâ rî, õjilä ãzâ 'bá yí drí Yésū rî zizó lâjó 'bá íyikâ yí bê ngá nyälé Yésū rî lâgúzó, gõ'dá Lázārō kpá bê ngá nyãnyä 'dî vō lâ 'á. Márâtä rî nñ rû ɿ'bülí gólïyí drí ngá nyãnyä 'dî vō lâ 'á tólâ. ³ Gō'dá Yésū yí òtirí 'bââ ngá nyâ'á rî, Mâriyâ drí ânñzó dõ ɿjí bê tûrû-tûrû lâgî lâ drí lâvü'lí kôrô rî bê mälängí 'á dûû. Drilâ ânñzó kôrô dõ 'dî bê ûtûlâ Yésū rî pá ūgûlí 'á gólâ rî ɿn̄j̄izó, gõ'dá rízó lîlâ íyî drí-'bí sī. Gõ'dá dõ rî 'dî ɿjí lâ drí lâ'bûzó jó 'dî 'álé lâ 'ásī ndrî tûrû-tûrû. ⁴ Ìtí rî, lâjó 'bá ãzâ Yésû kâ rú bê Yûdä Ísïkârïyótâ rî kpá bê vō 'dî 'á. Yûdä rî gógo ɿ'dî 'e 'bá tûbê Yésû rî drí-bâ félé ɿjú-'bá-ãzí Yésû kâ rî yí drí rî. Gõ'dá Yûdä ndrê bê tâ Mâriyâ drí 'êlé 'dî rî, gólâ drí ngãzó tâ âtálé ɿwâ sî kî, ⁵ "Dõ lâgî lâ drí lâvü'lí kôrô 'dî órî ɿzâlâ Ìtí ɿ'dô drí yâ?* Tí gólâ gí dõ 'dî vólé gõzó lâfâ lâ ûsûlî ɿfélé ãmâ drí lânjílî ngá ãkó lé 'bá drí kô ɿ'dô drí yâ?" ⁶ Tâ Yûdä kâ âtálé 'dî rî â'dó kô kî, gólâ lê pâtjî lâfâ 'dî félé ngá ãkó lé 'bá drí. Yûdä âtâ tâ 'dî Ìtí 'dî rî, tâlâ gólâ ɿ'dî lâfâ ãzí-ãzí lâ 'dî 'bá yí kâ vó lâ ndrê 'bá 'î. Gólâ lê õzõ óofé lâfâ 'dî trá yí drí vó lâ ndrêlê rî, yí õrî ró bê rî 'á ûgûlâ nñzó íyî tî nyâ bê.

⁷ Yûdä âtâ úlî 'dî bê Ìtí rî, Yésû drí tâ âtázó

* **12:5** 12.5 Lâgî dõ 'dî kâ lâfâ lâ â'dô ìcâ'á félé õjilä drí lôsî 'ezó ndrô âlô.

góлâ drí kĩ, "Ní ïkpókpólõ õkó 'dĩ kô! Gólâ 'ê 'dĩ tã tãndí 'î. Tã góлâ drí 'ëlé dõ dãzó ámâ pá rú 'dĩ rî â'dálâ kĩ, góлâ êdê 'dĩ ámâ rú'bá 'î njãâ 'bâlé 'bú 'á. ⁸ Ozõ ní õlẽ ngá ãkó lé 'bá pâlé rî, góлiyî bê ãní bê nõngá ̃itú vósí cé ãnî drí rí'á pâlâ. Gõ'dá mâ rî gógó nõ, má â'dó kô rí 'bá 'i ãní bê nõngá ̃itú vósí cé. Má â'dô nř'á vólé 'wãâ."

⁹ Nïngá sї, õjílã gõ ârî ̃yî bê tã kĩ'á nř'í, Yésü ã'dô bê Bëtánî 'álâ rî, drílîyî ngäzó nñlí tólâ, ã'dô ró bê Yésü rî ndrëlé, gõ'dá lâvñlî bê gäqrä lâ, góлiyî lë Lázärõ tibê Yésü drí ïngálé õdrä 'ásí rî ndrëlé. ¹⁰ Gõ'dá drí-'bá ̃angí Yúdã yí kâ ârî ̃yî bê kpá tã kĩ, õjílã dñu nř'íyî trá 'dó Lázärõ rî ndrëlé rî, drílîyî kpá tã ̄i'bízó ̃yî lâfâlé 'ásí 'ezó Lázärõ rî fûlî vólé, ¹¹ tâlâ mbârâkâ Yésü drí Lázärõ rî ïngázó ̄idî sї lâ õdrä 'ásí 'dî pâtñi Ôvârî kâ ̄idî. Ítí rî, mbârâkâ ãkí 'dî drí tã â'dázó õjílã õ'bí 'dî 'bá yí drí kĩ, pâtñi Yésü Ôvârî rî mvá 'î. Õjílã ãmbá góлiyî lâfâlé rî 'bá yí drí drí-'bá ̃angí Yúdã yí kâ 'dî 'bá yí âyézó, gõ'dá 'dëzó Yésü vósí tã ârî 'bá ró.

*Tã õjílã drí Yésü rî lâgúzó kúmú ̃yíkâ ró fîrî
'á Yërösâlémâ 'álâ rî
(Mätáyõ 21.1-11; Máräkõ 11.1-11; Lükä 19.28-40)*

¹² Gõ'dá kâyî ãzâ rî sї, Yésü yí drí ngäzó lâjó'bá ̃yíkâ yí bê nñlí Yërösâlémâ 'álâ. Látñ 'á, lâjó'bá 'dî 'bá yí drí döngí âtrõzó ã'dô ró bê Yésü drí mbäzó bê drí lâ 'á nñlí filí Yërösâlémâ 'álâ. Ítí rî, õjílã õ'bí tibê ânî 'bá góлâ rî ndrëlé Lázärõ bê Bëtánî 'á nïngá rî, ndrê ̃yî bê Yésü nř'á Yërösâlémâ 'álâ rî, drílîyî 'dëzó kpâá Yésü yí vó. Gõ'dá õjílã õ'bí

ãzâ 'bá yî ânî 'bá Yērōsâlémâ 'álâ kârámâ lâvû-lâvû kôrô kâ 'ělé rî, ârî ȳî bê tâ kî'á nî, Yésû ââ'dô bí ânî'á rî, drílîyî nîzó gólâ rî lûyí bê âjilí Yērōsâlémâ 'álâ. ¹³ Drílîyî ngâzó ndrî 'dó mbírá bí ônjolé ȳî drígá râzó nî'á Yésû rî drî têlé látfi 'álâ. Gõ'dá drílîyî rîzó kpá Yésû rî lûyílí gõ'dá kpá Ȅnjilí úlí âtâ-âtâ bê ngbâlâ-ngbâlâ kî, "Âmâ ndrî, mä lûyî Ôvârî! Mä lûyî nî gólâ âcâ 'bá Ôvârî ngá lési rî. Ní ânî rîlí kúmú ángí ãmákâ ȏsîrâ'élê kâ ró!"

¹⁴ Yésû rî râlé döngí drîjî nyé ȏzô búkû Ôvârî kâ drí âtâlé rî kâtí kî'á nî rî,

¹⁵ "Ãnî ȏjilâ Yērōsâlémâ kâ, nî 'ê ūrî gõ'dá kô. Ní ndrê kúmú ãníkâ bí ânî'á!
Ní ndrê gólâ rî'á ânî'á döngí jôrâ drîjî."

Zékârîyâ 9.9

¹⁶ Ítí rî, lâjó'bá Yésû kâ 'dî 'bá yî nûjí ȳî tâ rû 'ë 'bá 'dî ífí lâ kô. Yésû ngâ té nî zâlô ȏdrâ 'ásî, drílîyî gozó úlí ífí Ȅgîlî búkû Ôvârî kâ 'á nâ nîlî. Yésû ȏtirî ngââ ȏdrâ 'ásî rî, drílîyî nîzó lâ kî, tâ Yésû drí ácázó döngí drîjî ȏjilâ drí gólâ rî lûyízó nâ 'ê rû trá té ȏzô búkû Ôvârî kâ drí tâ lâ â'dâlé rî tí.

¹⁷⁻¹⁸ ȏjilâ õ'bí 'dî 'bá yî ngâ ȳî ndrî 'dó nî'á Yésû rî lâgûlî 'dî rî, tâlâ gólîyî ârî tâ gólâ kî'á nî rî, Yésû Ȅngâ Lázârô trá ȏdrâ 'ásî rî ȏdî. Tâlâ ȏjilâ gólîyî Yésû rî ndrê 'bá cù Lázârô rî Ȅngárë 'á ȏdrâ 'ásî rî yî, gólîyî rî nî nîlî vörâ lâ lânjí bê ȏjilâ drí kî, Yésû ââ'dô cù mbârâkâ Ôvârî kâ bê.

¹⁹ Gõ'dá Pârúsî yî ndrê ȳî bê ȏjilâ dûû 'dó Yésû rî lûyí'á rî, drílîyî 'bâzó gõ'dá tâ ȏsû ró rôô. Drílîyî rîzó tâ âtâlé ȳî võ 'ásî kî, "Mä â'dô Yésû

rī êdrē'á ángô tí yā? Nī ndrē drē gbō õjílā õ'bí rī 'bá 'dělé gólâ sī 'dī 'bá yī."

Tā Yésū drí âtálé õdrā íyíkâ tā lâ tāsī rī

20 Õjílā õ'bí āmbá ânī 'bá Yērōsälémā 'á Ôvârī rī ìrátälé kâyî kärámā kâ 'dī 'á 'dī, 'bäšúrú Gîrîkî kâ kpá bê lâfálé lâ ūyî 'á. **21** Gô'dá õjílā Gîrîkî kâ ūrûkâ 'bá yî drí ânizó tā âtálé Fîlîpô* drí. Góliyî kî gólâ drí rî, "Âmbá, mā lë Yésū rī ndrêlé." **22** Gô'dá Fîlîpô drí ngâzó nîlî tā õjílā Gîrîkî kâ 'dî 'bá yî drí âtálé yî drí 'dî âtálé Ândîrîyâ drí, gô'dá drîlîyî ngâzó kpârâtí Ândîrîyâ bê nî'á õjílā 'dî 'bá yî âjílî Yésû ngálâ. Drîlîyî ngá õjílā 'dî 'bá yî drí lêlê rî tâ lâ âtázó ndrî Yésû drí.

23 Gô'dá Yésû ârlílî bê ngá õjílâ gólîyî Gîrîkî kâ 'dî 'bá yî drí lêlê 'dî tâ lâ rî, gólâ drí ngâzó úlî âtálé gólîyî drí ndrî lâjô'bá íyíkâ 'dî 'bá yî bê kî, "Kâyî gólâ Ôvârî drí ámâ â'dázó gólâ tibê yî drí âjólé ūrû lésî rî âcâ trá. Ôvârî â'dô tâ lâ â'dâ'á gólîyî drí õdrâ ámákâ sî lîdrî-lîdrî ámákâ õdrâ 'ásî rî bê. **24** Nî ârî tâ má drí 'e'á âtálâ nô dódó, má â'dô 'e'á drâlê 'bâlê 'bú 'á, nyé õzô  drûgú ífî  'dîrî kâtí. Õzô nî ôlê  drûgú ífî  lô rî drí tûlî dûû rî, nî â'dô  drûgú ífî  lô 'dî  'dî'á zâlô 'bú 'á,  drûgú ífî 'dî drí gôzó  fôlê ó'dí mbâlê  cê, drîlâ fôzô, drîlâ gôzó ífî 'bâlê dûû. Rî'á tândí rô  drûgú ífî rî 'dî  'dîzô zâlô 'bú 'á, drîlâ gôzó  fôlê dûû. Tí õzô  'dî 'bú 'á kô rî, ífî lâ 'dî â'dô 'bâ'á kô zââ cé  lô  tí.  tí rî,  câ trá má drí drâlê ámâ 'bâzó 'bú 'á. **25** Õjílâ gólâ tâ  ngó nô kâ lë

* **12:21** 12.21 Âgô rû bê Fîlîpô 'dî Gâlîlâyâ lé 'bá 'i, 'bâ gólâkâ rî'á Bêtâsédâ 'álâ, gólâ kpá lâjô'bá Yésû kâ  'dî.

'bá ū'dî rōô gārā má dr̄i sī rī, gólâ â'dô drā'á zāâ gbádú ădūkū ākó. Gō'dá ăjílā gólâ íyî nyāányâ fē 'bá drālé ámâ tāsī rī, gólâ â'dô lédrē-lédrē ădūkū ākó rī ūsú'á. ²⁶ Ozō ăjílā ăzâ păt̄i-păt̄i rō ălē trá 'dĕlé má vó rī, ărī íyî ănyî má bē nōngá tā ārí 'bá ámákâ rō. Gbō lé ăolē ámâ fūlî gólîyî bē rī, gólîyî ărâ kô vólé. Ozō gólîyî ăt̄tū fū trá 'dūwă má bē rī, ámâ átâ â'dô drí-'â fē'á gólîyî drí."

²⁷ Gō'dá Yésū drí ngăzó tā ăsū íyíkâ â'dálé gólîyî drí kī nī rī, "Ngbăângbânō rī, má tā ăsū bē rōô. Má nñi kô, ngătâ má âkī'á nī rī ă'dô yă rī. Ngătâ má ăjjî ámâ átâ má ăzó kô drăâ yă? Kó, má ăcă kô tā ăjjílî ătí, tălâ má ânî trá ăngó nō 'á lănjō tā ănjí kâ trōlé má dr̄i ăjílā ndrī pălé. ²⁸ ătí rī, ámâ átâ, má fē ámâ nyāányâ ní drígá. Ní â'dâ mbărâkâ ăníkâ ăjílā drí ăzó ámâ drí ă'bîlî trá ní bē rī kâtí!"

Gō'dá Yésū âtâ bē úlí 'dî ătí rī, Ôvârî drí tā âtázó ărú lésî kī, "Má â'dâ mbărâkâ ámákâ trá, gō'dá má kpá trá njăâ â'dálâ ăjílā drí ngbăângbânō ó'dí rō ní sī."

²⁹ ăjílā ndrī vō 'dî 'á 'dî drí íyî úlí ă'ú 'bá ărú lésî Ôvârî drí âtálé 'dî ărizó ndrī. Gō'dá ăjílā ăzâ 'bá yî kī ăyíkâ rī, 'dî ă'a'dô mōgbáră 'î. Gō'dá ăzâ 'bá yî kī, mălăyíkâ Ôvârî kâ ăâtâ tā nī Yésū drí ărú lésî.

³⁰ Gō'dá Yésū drí tā âtázó ăjílā 'dî 'bá yî drí kī, "Ăwô, Ôvârî âtâ úlí 'dî nī, gólâ âtâ tā 'dî kô ámâ pălé, gólâ âtâ tā 'dî ámâ â'dálé ănî drí Ôvârî rī mvâ rō. ³¹ Má â'dô Sătánă gólâ íyî 'bă 'bá kúmú rō ăngó nō 'á nō pë'á ngbăângbânō, má drí gólâ rī drözó vólé. Gō'dá ăjílā vō 'ásî ndrī gólîyî tibê rī 'bá tā Sătánă kâ rī 'ĕlē ū'dî rī drí íyî jăzó 'dĕlé

má gó tā ámákâ rī 'é'lé ū'dî. ³² Özō ū'ingâ má trá fê drū' rī, gō'dá ōjilā ndrī drí âgōzó 'dē'lé má vósī." ³³ 'Dî' tā Yésū drí ūdrā lârâkô íyî ūjú-'bá-âzí yî drí 'ezó íyî fûlî rī â'dázó rī ū'dî.

³⁴ Gō'dá Yésū âtâ tā 'dî bê ūtí rī, ōjilā âzâ drí tā âtázó ū'bí 'dî 'bá yî lâfâlé sî kî, "Úlí ánîkâ âtâlé 'dî 'bá ámâ drî gō'dá trá nôlê lîjâlê lîjâ. Ígî trá búkū Ôvârî kâ 'á kî, 'dîyî pâ 'bá Ôvârî drí 'e'á âjolâ rī ūdrâa kô, ââ'dô rî'á zââ gbâdû ădûkû ăkô rî, gō'dá ní âtâ tâ kî'á nî rî, ū'ingâ gólâ tibê âjolé trá ûrû lésî 'dî fê drû' rî â'dô tâsî yâ? Gólâ tibê âjolé trá ûrû lésî ní drí tâ âtâlé tâ lâ tâsî 'dî â'dî ū'dî yâ?"

³⁵ Nîngá sî rî, Yésū drí tâ âtázó kpá gólîyî drí kî, "Mâ bê âní bê ngá ū'í ró ânî drí cé kâyî fînyâwâ sî. Bê trá ūtí rî, nî tô ăcî drê ăkpâ ngá ū'í drê bê nô, tâlâ vō ūtirî gō'dá ănî rî, nî ăcâ gō'dá ăcî tôle ūnîrîkûwâ 'ásî kô, ūnîrîkûwâ 'ásî rî, ōjilâ ăcâ kô vō yî drí lêlê nîlî 'álâ rî ndrêlê dôdô. ³⁶ Nî lê tâ má 'á ngbâângbânõ pîpîsîlî ălô sî má drí 'bârê bê nöngá nô 'á nô! Özô nî ūlê tâ trá má 'á ngá ū'í lâtî Ôvârî kâ â'dá 'bá rî ró rî, ânî drí â'dozó ōjilâ ámákâ ró â'dolé cù ngá ū'í ámákâ bê. Ūtí rî, nî â'dô lâtî Ôvârî kâ nî'á dôdô ăcî tôzó drî lâ sî mbîmbî ró." Gō'dá Yésū âtâ úlí 'dî bê ūtí rî, gólâ drí ngazó gólîyî âyélé ndrî 'dô nîngá nîzó íyî lâpîlî íyî ūjú-'bá-âzí yî lîfî drî 'ásî kîrî ró.

Tâ Yésū drí tâ Yûdä yî drí vólé gâzó dô tâ lêlê yî 'á rî tâ lâ âtázó rî

³⁷ Gbô lé Yésû â'dâ yî bê ōjilâ Yûdä yî kâ rî 'bá yî drí ândâlé tâ lârâkô dûû sî kî, Ôvârî âjô yî nî rî,

õjílā dūu gâ vólé trá dó tā păt̄jī 'dī lélē. 38 Gólīyî
gâ vólé trá dó tā păt̄jī rî lélē, nyé õzō õjílā gólīyî
ãkû vólé gâ 'bá 'dó dó tā lélē rî yí kâtí. Tā  ngü
'bá  s y   ngü tā gólīyî t s i k  n  r ,
" v r ,  j l  n  'b  y   l l l  l   t  k   l   n k 
　　 m  dr  r '   t l l  g l y  dr  n  ' !
 j l   z  f  b   l l  g l y  l  f l  s  m r k   n k 
　　 dr  'b  y ?"

Ísáyã 53.1

³⁹ Ŏjílā gólyí tā lē 'bá Yésū 'á kô 'dī, gólyí nyé
őzõ Ŏjílā gólyí gã 'bá dó tā lârâkô tî drí â'dízó â'dí
Ôvârí drí rí 'á 'ělâ Ísáyâ drí rírí tā îmbálé gólyí
drí rí 'á rí kâtí. Gõ'dá Ôvârí âtâ kpá ïtí Ísáyâ tî
sî Ŏjílā gólyí tā lē 'bá Yésû 'á kô 'dî 'bá yî tâsî.
Gólâ kî nî rî.

⁴⁰ “Gólŷi dr̄i r̄'á âmbâ-âmbâ ró tã ámákâ Ôvâríkâ drí fizó 'á lâ.

Gô'dá góliyî âmbê ïyî lïfî kpá trá gágá.

Tí ōzō ā'dō kô ītí rî, tí góliyî â'dô ícá'á păt̄iñ tâ
ámákâ ndr̄elé ïyî lîfî sî nñizó lâ.

Tí tā âtī-âtī ámákâ â'dô fī'á gólyī drīi,
tālā gólyī ãâdī ró drīi tā õnjí 'ásī âgōzó má
ngálâ.

Ítí rí, má â'dô góliyî êdé'á â'dólé dódó."

Ísáyā 6.10

41 Ísáyā âtâ tā 'dî tā ąngū 'bá ró tā őjílā drí Yésū rí gázó dó rí â'dázó, tälâ Ôvárí â'dâ mbârâkã Yésû kâ trá Ísávã drí.

42 Gbō lé dr̄-bá ángí Yúdā yí kâ 'dī 'bá yî ãmbá
lâ gâ vólé bê dó tâ lélé Yésū 'á rî, gô'dá ãzâ 'bá yî
gólîyî lâfálé 'ásî lê íyíkâ tâ kpá trá Yésū 'á. Gô'dá

gólîyî ázâ 'bá yî 'dó tâ lê 'bá trá Yésü 'á 'dî rî,
gólîyî lêé ïyî kô â'dálâ õ'bí 'á kî, yî òlë tâ trá Yésü
'á, tâlâ gólîyî ūrî ró ïyî ází-ãzí Pârûsî ró 'dî 'bá yî
tâsî. Tâlâ Pârûsî 'dî 'bá yî 'bâ ïyî tâ trá kî, õjîlâ
tíbê tâ lê 'bá trá Yésü 'á rî, gólîyî trá ndrî õjîlâ
õnjí 'î, áayé gólîyî kô fîlî jó tâ Ôvârî kâ ârî kâ 'á.
⁴³ Tâlâ Pârûsî tibê tâ lê 'bá Yésü 'á 'dî 'bá yî, lêé
ïyî kô ïyî ází-ãzí yî drí ïyî zîlî õjîlâ õnjí ró, gólîyî
lê tâ ïsû ïyî ází-ãzí Pârûsî ró rî 'bá yî kâ gârã tâ
ïsû Ôvârî kâ rî drîi sî.

*Tā Yésū drí tā âtázó kī, õjílā góliyī tā lē 'bá yí
'á kō rī 'bá yí*

l     y   t    v    '  kp   k   r  

⁴⁴ Gô'dá kâyî ãzâ sî rî, Yésû kpá rî'á õjílã lîfî îmbá'á. Ìtí rî, Yésû drí tã âtázó ûrû gólîyî drí kî, "Özõ õjílã òlë tã trá má 'á rî, gólâ lë tã 'dî kpá Ôvârî tibê ámâ âjó 'bá nõ 'á. Gólâ lë tã 'dî â'dó kô cé má 'á. ⁴⁵ Õjílã gólâ ámâ nñ 'bá trá tändí ró kî, mâ Ôvârî rî mvá 'î rî, 'dî gólâ nñ Ôvârî kpá trá. ⁴⁶ Má ânñ ãngó nõ 'á nõ â'dolé ngá 'î ró ânñ drí. Õjílã gólâ tibê tã lë 'bá trá má 'á rî, õjílã rî 'dî â'dô íyíkâ zââ rî'á âcí tõlé ngá 'î 'ásî, gô'dá gólâ rí kô íniríkúwá 'á.

47-48 “Ózõ õjílã ãzâ õlẽ tã lélé tã ìmbâ ámákâ 'á gõ'dá kpá má 'á kô rî, õjílã rí 'dî â'dô lânjõ lânjõ ûsú'á. Tã lẽ ãkõ gólâkâ 'dî â'dô tã-vó gólâkâ kí'á ãkpã ní. Mâ rî gógó â'dó kô õjílã gólâ 'e 'bá tã-vó gólâkâ kílí rí ï'dî, tälâ má ânã trá ãngó nõ 'á nõ õjílã pâlé tã õnjí gólîyíkâ 'ásí, â'dó kô lânjõ félé drilîyí tã õnjí gólîyíkâ tâsí. 49 Tã gólâ má drí

r̄í'á âtálâ ãní drí nõ r̄í â'dó kô úlí ámákâ ï'dî, ámâ átá ûrú 'álâ r̄í âtâ úlí nõ nĩ má sílí. Gólâ kĩ nĩ r̄í, má ãánï âtálâ ãní drí, nyé õzõ yí drí âtálé má drí r̄í kâtí. ⁵⁰ Má r̄í nõ té tã gólâ drí âtálé má drí r̄í âtálé ï'dî ãní drí nõ. Má nĩ kpá trá tãndí ró, õzõ õjílã ãzâ õlẽ tã trá úlí ámâ átá kâ nõ 'á r̄í, õjílã r̄í 'dî â'dô lédrē-lédrē  dükü ãkó r̄í ûsú'á."

13

Tā Yésū drí ngá lélë íyíkâ â'dázó lājó'bá íyíkâ r̄í 'bá yí drí

gólïyî pá jíjî sî rî

¹ Kâyï Yésū drí kârámä lâvû-lâvû kôrô r̄í kâ* 'ezó lâjó'bá íyíkâ r̄í 'bá yí bê r̄í drí âcázó. Gõ'dá Yésū drí tã â'dázó lâjó'bá íyíkâ yí drí kĩ, yí lẽ gólïyî trá kó îtõ võ 'ásï bûúú kâyï gólâ yí drí rîzó gólïyí bê ãngó nõ 'á ngá lélë â'dálé gólïyî drí 'dî 'á. Kâyï 'dî 'á r̄í, Yésū nĩ trá kĩ, kâyï yí drí drâzó r̄í âbí âcâ'á. Ítí r̄í, Yésū â'dâ ngá lélë íyíkâ lâjó'bá íyíkâ r̄í yí drí lâtû nõ 'bá yí 'ásï. ² Kâyï r̄í gógó 'dî 'bá yí 'á r̄í, Yûdä Ìsíkârïyótâ Sîmónä r̄í mvá, 'bâ 'bá bê kpá lâjó'bá Yésù kâ ró r̄í, Sâtánä fî trá pîpîsílî lâ 'á, gólâ õ'ê Yésù r̄í drí-bâ fêlé. Ítí r̄í, kâyï kârámä lâvû-lâvû kôrô r̄í kâ 'dî lânjátulí lâ sî r̄í, Yésù yí lâjó'bá íyíkâ yí bê ê'bê rû  yî trá 'dó võ  lô 'á ngá nyâlé. ³ Gõ'dá Yésù nĩ trá kĩ, íyî átá

* **13:1** 13.1 Kârámä lâvû-lâvû kâ Kârámä 'dî õjílã Yûdä yí kâ r̄í drí kâyï gólïyî á'bíyá yí drí âfôzó Mâsïrï 'ásï r̄í, Ôvârï kĩ, gólïyî ūûfû kâbîlîkî  rí lâ lôbêlél gólïyî drí átû tí sî,  dô ró bê lâmbé ró mâlâyíkâ drí ndrêlél lâvûzó bê kôrô áfî tí sî tã lâ õzó mvá drî-káká gólïyíkâ ágó ró r̄í 'bá yí ūfû kô.

fē mbârâkā trá ndrī 'dó yí drígá tā 'bā 'bá bê rī 'bá yî ndezó. Gõ'dá gólâ nĩ kpá trá kī, yí ânî Ôvârî ngá lési, gõ'dá yí â'dô 'ẽ'á kpá gõlé ngbâângbânô Ôvârî ngálâ.

⁴ Gõ'dá gólîyî drí 'bârē ngá nyã'á lâjó'bá íyíkâ yí bê rî, Yésü drí ngá nyanyâ âyézó, gõ'dá ngãzó âdrélé ûrû, gõzó ítâ íyíkâ ãmbá rî'á âsálâ yí rú ítâ ãzí drñî rî ângízó 'bâlê vûdrí, gõzó ítâ rú'bá lî kâ âtrôlê ãmbélê íyî ípítikû 'á. ⁵ Nîngá sî rî, gólâ drí lûmvû âdâzó límvó lûmvû dâ kâ 'á õzõ rägñî tândí kâtí, gõ'dá ngãzó rî'á lâjó'bá íyíkâ 'dî 'bá yî pá lâ yí jîlî ãlô-ãlô gõzó lîlâ ítâ rú'bá lî kâ 'dî sî.

⁶ Gõ'dá Yésü rî bê lâjó'bá íyíkâ 'dî pá lâ yî jîlî ãlô-ãlô cãzó ï'dí bê lâ bûuu Sîmónâ Pétérô rú, gõ'dá kpá yí õjî ró Pétérô rî pá rî, Pétérô ní drí vólé gãzó dó. Ní kî Yésü drí rî, "Kûmú, má lêé kô ní drí ámâ pá jîzó õzõ rägñî ámákâ kâtí!" ⁷ Gõ'dá Yésü drí tâ-drñî lôgõzó Pétérô drí kî, "Pétérô, ní nîjî drë tâ má drí rî'á 'êlâ nõ ífî lâ kô, gõ'dá ní â'dô ífî lâ nî'á trá tândí ró." ⁸ Ìtí rî, Pétérô gâ vólé zââ dó Yésü drí íyî pá jîzó. Gólâ kî nî rî, "Kûmú kô kô, ní â'dô ánî lôgõ'á õjîlâ rägñî ró ámâ pá jîlî 'dî kó ángô tí yâ? Má lêé kô!" Gõ'dá Yésü drí kpá tâ-drñî lôgõzó Pétérô drí kî, "Pétérô, õzõ má õjî ánî pá kô rî, ní â'dô gõ'dá kô lâjó'bá ámákâ ï'dî."

⁹ Nîngá sî rî, gbõ Pétérô drí tâ-drñî lêzó Yésü drí íyî pá jîzó. Gólâ kî, "Ã'dô ïtí rî Kûmú, 'dõvó ní jî kpá ámâ drí yî ámâ drñî bê, má â'dô ró bê zââ áníkâ ró." ¹⁰ Gõ'dá Yésü drí tâ-drñî lôgõzó Pétérô drí kî, "Ní ndrê drë, õjîlâ gólâ tibê lûmvû dâ 'bá trá rî, rú'bá lâ trá ndrî ngbâângbâ. Õzõ õjîlâ rî 'dî ôtô Ạcí trá rî, rî'á tândí ró gólâ drí cé

íyî pá jīzó ū'dî. Ānî lājó'bá ámákâ rî 'bá yî, ānî trá ngbángbá, gō'dá cé ūjîlā ālô ānî lāfálé 'ásî gólâ ā'dó kô ngbángbá." ¹¹ Yésū âtâ tâ 'dî ūtí 'dî rî, tâlâ gólâ nî trá kî, lājó'bá íyíkâ rî 'bá yî lāfálé sî rî, ālô rî ā'dô íyî drí-bâ fē'á nî íyî ăjú-'bá-ăzí yî drí. ū'dî gólâ drí tâ âtázó kî, "Nî ā'dó kô ndrî ngbángbá ūtí."

¹² Gō'dá Yésū jî bê lājó'bá íyíkâ 'dî 'bá yî pá lâ yî ndrî rî, gólâ drí ūtâ íyíkâ âtrōzó sôlé yí rû ngâzó gôlê íyî vô 'álâ. Drîlâ gôzó tâ ūjîlî lājó'bá íyíkâ 'dî 'bá yî tî kî, "Nî nû tâ gólâ má drí 'élé ānî drí 'dî ūfî lâ trá yâ? ¹³ Rû'á tândí ró ānî drí rîzó ámâ ūzîlî " 'Tâ ūmbá 'bá" ' gō'dá kpá "Kúmú" ', ūzô má drí 'bârë ămbá ăníkâ ró rî tî rî. ¹⁴ Nî ūsû drë ngbâângbânô, má drí ngâzó ūrû ānî pá ūjîlî ndrî ūzô ūragîjî ăníkâ kâtí ngá lêlë sî 'dî, má lê kpá ānî drí tâ gólâ má drí 'élé ānî drí 'dî 'élé ānî lâfálé 'ásî, ānî ăzí-ăzí yî pá ūjîlî kpá, ūzô má drí ăníkâ ūjîlî tî. ¹⁵ Má lê ānî drí ānî lôvó 'bâlê ānî lâfálé 'ásî, nyé ūzô má drí rû ū'bûrîjî ănî drí ngbâângbânô rî kâtí. ¹⁶ Nî ârî úlí má drí 'e'á âtálâ nô tândí ró. Ngbâângbânô, nî ndrê mâ gólâ tibê 'bâ 'bá kúmú ăníkâ ró nô trá rû ū'bûrîjî ănî lâjó'bá ámákâ ró rî 'bá yî drí, ūtí rî, má lê kpá ānî drí rû ū'bûlîjî ănî ăzí-ăzí yî drí, ūzô má drí 'élé 'dî kâtí. ¹⁷ Ūzô nî ū'e' tâ má drí ā'dálé nô trá ānî ăzí-ăzí yî drí rî, Ôvârî ā'dô 'bâ'á ūyîkô ró ānî bê."

Tâ Yésū drí tâ âtázó kî lâjó'bá íyíkâ ālô rî ā'dô

íyî drí-bâ fē'á nî rî

(Mâtâyô 26.20-25; Márâkô 14.17-21; Lúkâ 22.21-23)

18 'Dī vósī rī, Yésū drí kpá tā âtázó lājó'bá íyíkâ 'dī 'bá yī drí kī, "Ānî gólīyî ámákâ ró má drí njílī nī rī, má nī tā ̄isū ãníkâ trá tāndí ró. Gō'dá ãnî lāfálé 'ásī rī, má nī trá kī, ̄ojílā ãlô â'dô 'bā'á nyé ̄ozō ̄ojílā gólâ tā lâ ̄igīlī trá ̄akû ró búkū Ôvârî kâ 'á rī kâtí kī'á nī rī, 'Ojílā gólâ ãmâ drí rīzó ngá nyâlé gólâ bê ngá ãlô 'á rī â'dô ámâ drí-bâ fē'á ãkpâ nī.' Gō'dá tā má drí âtálé 'dī â'dô rû 'e'á ngbâângbânō. **19** Má âtâ tā 'dī ãnî drí dré ãkpâkâ'dâ tā lâ 'é rû dré kô. Gō'dá ̄ozō tā rī 'dī ̄o'è rû trá rī, nī lē ró tā bê kī, pât̄i, mâ Ôvârî rī mvá 'î. **20** Nī ârî úlí ámákâ nō tāndí ró, ãnî nō 'bá yī lājó'bá ámákâ rī 'bá yī ̄dī. ̄Ozō ̄ojílā ̄olē tā trá úlí ãnî drí âtálé gólīyî drí rī 'á rī, 'dī gólīyî lē tā 'dī kpá úlí ámákâ 'á, ̄ozō gō'dá gólīyî ̄olē tā trá úlí pât̄i-pât̄i ró ámákâ nō 'á rī, 'dī gólīyî lē tā 'dī kpá Ôvârî rī gógó ámâ âjó 'bá rī 'á."

21 Gō'dá Yésū âtâ bê úlí 'dī 'bá yī ndrī rī, 'dī vósī rī, drílâ 'bâzó ̄izā ró rōô íyî pîpîsílî 'á tā íyî drí-bâ fefē kâ 'dī tâsī. ̄Ití rī, gólâ drí ngâzó kpá ó'dí tā âtálé ngbâlâ-ngbâlâ lājó'bá íyíkâ 'dī 'bá yī drí kī, "Nī ârî dré, ̄ojílā ãlô ãnî lâfálé sī â'dô ámâ drí-bâ fē'á nī ámâ ̄ajú-'bâ-azí yî drí rûlî." **22** Yésū gō âtâ tā 'dī bê ̄ití rī, lâjó'bá 'dī 'bá yî drí lâ ̄iyî gō'dá trá 'dó lîjâ-lîjâ ró úlí 'dī 'bá yî tâsī, gólīyî nîl lâjó'bá Yésū drí tā lâ âtálé 'dī kô, gō'dá drílîyî ngâzó rî'á ̄iyî lôndrélé ̄iyî lâfálé 'ásī. **23** Gō'dá lâjó'bá ̄azâ Yésū drí lêlê rōô rī, rî íyíkâ trá ̄anyî Yésû lâgâtî. **24** Gō'dá Sîmónâ Pétérô drí tā âtázó lâjó'bá Yésû drí lêlê rōô 'dī drí lîfî sî kî, gólâ lîfî dré Yésû ngâtâ ̄ojílā gólâ drí tā lâ âtálé 'dī ̄a'dî

ĩ'dî yã rî. ²⁵ Gõ'dá lãjó'bá rî 'dî drí rû êsézó ãnyî Yésū rú tã ijílî kî, "Kúmú, õjílã ní drí tã lâ âtálé 'dî ã'dî ĩ'dî yã?" ²⁶ Yésū drí tã-drî lôgõzó kî, "Õjílã rî 'dî â'dô 'bã'á õjílã gólâ má drí 'ezó ãmbâtã má drígá nõ sôlé ãtô 'á fêlé drílâ rî ĩ'dî." Gõ'dá kôrô Yésū drí ãmbâtã yí drígá 'dî sôzó ãtô 'á fêlé Yúdã Símónã ïsikäríyótã rî mvá drí. ²⁷ Gõ'dá Yúdã ní drí ãmbâtã 'dî trôzó nyâlé, gõ'dá ní nyâ ãmbâtã 'dî bê rî, kôrô Sátánã drí fízó ánî pípísílî 'á. Ítí rî, Yésū drí tã ãtázó Yúdã drí kî, "Ní nî tã ní drí 'ẽ'á 'êlé rî 'êlé 'wââ'wâ!"

²⁸ Õjílã álô lãjó'bá Yésū kâ 'dî 'bá yî lãfálé 'ásí úlí Yésū drí âtálé Yúdã drí 'dî ífí lâ nî 'bá rî yû. ²⁹ Gõ'dá lãjó'bá 'dî 'bá yî, ãzâ 'bá yî gólîyî lãfálé sî ïsû ïyíkâ bê-rî kî, Yésū ãtâtâ úlí 'dî ìtí 'dî, tälâ gólâ òlë Yúdã õnî ró ngá nyânyâ ãlîpî gîlî, ãzâ 'bá yî ïsû ïyíkâ kî, ngâtá Yésû òlë Yúdã rî jõlé nî'á lãfâ felé ngá ãkó lé 'bá drí,* gólîyî ïsû tã 'dî ìtí, tälâ Yúdã ĩ'dî lãfâ vó ndrë 'bá 'î. ³⁰ Gõ'dá Yúdã nyâ ãmbâtã Yésû drí fêlé 'dî bê rî, kôrô gólâ drí ngazó fôlé ïví 'álâ. 'Dî gõ'dá trá ngácî bê.

Tã Yésû drí âtálé õdrã íyíkâ tã lâ tâsî rî

³¹ Gõ'dá Yúdã fô bê ïví 'álâ nîlî rî, Yésû drí gôzó tã âtálé lãjó'bá ãmbükû lákí 'bá 'dî 'bá yî drí kî, "Tã â'dô 'ẽ'á rû 'êlé ngbâângbânõ 'wââ tibê ãmbâ ámákâ â'dázó õjílã drí gólîyî ūnî ró bê kî, mâ ĩ'dî gólâ tibê âjólé trá ûrú lésî rî. Nî â'dô ãmbâ Ôvârî kâ ndrë'á mbârâkâ gólâkâ 'ẽ'á â'dálâ ánî drí rî sî. Tã 'dî tâsî rî, õjílã ndrî â'dô Ôvârî rî

* **13:29** 13.29 Kâyî kârámâ 'dî nyâ kâ 'dî rî'á kâyî ngá fê kâ 'î ngá ãkó lé 'bá yî drí.

lûyí'á. ³² Ngbāângbânō, Ôvârī â'dô ãmbã íyíkâ â'dá'á mbârâkâ íyíkâ bê tã 'ë'ë ámákâ sî. Tã 'dî sî, gólâ â'dô ãmbã ámákâ â'dá'á õjílã lñfí drí 'á.

³³ “Ámâ rû-lë-ãzí yí, má â'dô 'ë'á rílí ãní bê cé dã ïtí, tâlâ mâ 'ë'á nñlí ngbāângbânō vólé. Nî â'dô 'bã'á cù ámâ lôvó bê ndrélé, gõ'dá nñ îcá kô ámâ ûsúlý. Gõ'dá ngbāângbânō má âtâ ãní drí, nyé õzõ má drí âtálé drí-'bá ángí Yûdã yí kâ rî 'bá yí drí rî kâtí. Nî îcá cälé vñ má drí 'ezó nñlí 'álâ rî 'á kô.

³⁴ “Ngbāângbânō, mâ trá tã ó'dí nõ 'bã'á ãní drí 'ëlé nõ, nñ 'bã ãní ãzí-ãzí yí lôvó nyé õzõ má drí ãní lôvó 'bârë kâtí. ³⁵ Õzõ nñ òlë ãní trá ãní vó 'así ïtí rî, õjílã drí nñzó lâ kñ, pâtí-pâtí ãní lâjó'bá ámákâ ï'dí.”

Tã Yésü drí âtálé kñ, Pétérõ ã'dô tì gã'á yí rú sî rî

(Mätáyõ 26.31-35; Máräkõ 14.27-31; Lükä 22.31-34)

³⁶ Gõ'dá Sîmónä Pétérõ drí Yésü rî ïjízó kñ, “Kúmú, ní 'ê nñlí ángô lé yã?” Yésü drí tã lôgõzó kñ, “Nî îcá kô cälé vñ má drí 'ezó nñlí nõ 'á ngbāângbânō nõ. Gõ'dá ïzátú rî, nñ â'dô cã'á nñ'á rílí má bê tólâ.” ³⁷ Tã Yésü drí âtálé 'dř ícá Pétérõ drë zââ kô, Pétérõ drí kpá tã âtázó ândálé kñ, “Kúmú, má 'dé ní vósí kô ã'dô drí yã? Mä â'dô nñ'á ní bê gbõ lé ã'dô õdrâ 'î rî, mâ njââ 'ë'á drâlé ní bê.” ³⁸ Yésü drí kpá tã-drí lôgõzó Pétérõ drí kñ, “Ní kñ, mä â'dô drâ'á yí bê yã? Ní ârî tã má drí 'ë'á âtálâ nõ. Má nñ trá kñ, pâtí ró, ngácí bê nõ ní â'dô tì gã'á má rú sî ândâlâ nâ ûrî drí sî, drë ãkpâkâ'dâ 'ä'ú-lúgú 'bé círî kô.”

14

*Tā Yésū drí âtálé mbârâkā sôlé lājó'bá íyíkâ rî
'bá yî 'á rî*

¹ Gõ'dá Yésū drí kpá zââ rizó úlí âtálé kĩ, "Nî ñsû tâ kô rôô tâ gólâ má drí 'ezó ãnî âyélé nõ 'á. Võ lâ 'á rî, nî 'bâ lïfî Ôvârî drïj, gólâ õrî ró bê zââ ãnî vó ndrélé. Gõ'dá nî gõ ró lïfî 'bälé kpá má drïj, mä rî ró kpá bê ãnî vó ndrélé. ² Má 'ê nîlî vó êdélé ãnî drí ámâ átá Ôvârî ngálâ. Võ rîrî kâ bê rî'á dûû ámâ átá Ôvârî drí 'bâ 'álâ. Tí õró 'bââ ïtí kô rî, tí má átâ tâ lâ ãnî drí ïtí kô. ³ Gõ'dá òzô má êedé vó ãníkâ trá ndélé rî, má drí gôzó âgôlé ãnî drïlî nîzó ï'dí bê lâ vó má drí êdélé ãnî drí nã 'álâ, tâlâ mä rî ró bê kpâkâ âlô ãnî bê tólâ. ⁴ Võ gólâ má drí 'ezó nîlî 'á lâ 'á rî, nî nî trá gõ'dá nî nî lâtî lâ câzó 'á lâ rî kpá trá."

⁵ Gõ'dá lâjó'bá ãzâ zîlî Tómâ rî drí tâ ïjízó Yésû tí kĩ, "Kumú, mä nîj vó ní drí 'ezó nîlî 'álâ 'dî kô. ïtí rî, mä â'dô lâtî nîzó vó 'dî 'á tólâ rî nî'á ángô tí yâ? Ní â'dâ lâtî lâ ãmâ drí kë!"

⁶ ïtí rî, Yésû drí gôzó tâ-drï jälé Tómâ drí kĩ, "Mâ ï'dî lâtî mbî Ôvârî kâ rî â'dá 'bá lâ 'î ãnî drí, gõ'dá mâ kpá ï'dî lédrë-lédrë  dükü  kó rî fê 'bá lâ 'î ãnî drí. Tâ ìmbá 'bá tândí ãzâ yû 'e 'bá tâ mbî ámâ átá Ôvârî kâ ìmbálé ãnî drí rî, kó cé mâ ï'dî. ⁷ ãnî gólîyî lâjó'bá ámákâ ró rî 'bá yî, nî nî mâ trá tândí ró. Òzô nî ūnî mâ trá ïtí rî, nî nî ámâ átá kpá trá. Gõ'dá nî ndrê mâ trá. Òzô ãnî drí ámâ ndrérë tí rî, ï'dî nî ndrê ámâ átá kpá trá. Gõ'dá ngbâângbânô zââ nî'á  tî 'álâ rî, nî â'dô ámâ átá rî nî'á g r  s s  rî drïj s i."

8 Gõ'dá nñngá sī, lājó'bá ãzâ rú bē Fílippõ rī drí kpá tā âtázó kī, "Kúmú, mâ bē tā bē ãlô 'ẽ'á ijilâ ní tí. Ní â'dâ átá gólâ rī 'bá ûrú 'álâ rī ãmâ drí kē, tälâ mā nñ ró gólâ bē dódó. 'Díi rī'á cé tā gólâ ãmâ drí lélé ní drígá sī rī ū'.

9 Ítí rī, Yésū drí gõzó tā-drí Fílippõ kâ 'dī lögölé kī, "Fílippõ, má rī trá ãní bē nõngá ãkû ró būúú ngbääângbânõ. Gõ'dá nñ nñ mâ trá tāndí ró, gõ'dá 'dīi rī, nñ nñ ãmâ átá kpá trá. Õzõ nñ öndrê mâ trá tā 'erẽ 'á rī, 'dīi nñ ndrê tā 'ẽ'ë ãmâ átá kâ kpá trá ū' 'dī. Ní nñi drē zäâ tā 'ẽ'ë ãmákâ rī kô ãní drí rizó zäâ ãmâ ijilí ìtí, kí'á nñ, má ãâ'dâ átá ãní drí rī yâ? **10** Ní lée drē zäâ tā kô kí'á nñ rī, tā 'ẽ'ë ãmákâ rī nyé õzõ ãmâ átá kâ rī tí yâ? Ámâ átá rī nñ tā má drí rī'á ìmbálâ ãní drí nõ â'dálé, ū' díi má drí rizó ãní ìmbálé ū' díi sī lâ nõ. Ámâ átá rī má 'á, gõ'dá gólâ rī kpá nñ rī'á mbârâkâ félé má drí rizó tā ndrīi má drí rī'á 'élâ rī ū'élé. **11** Õzõ nñ õlë drē zäâ tā úlí má drí âtálé nõ 'á kô rī, 'dõvó nñ iisü drē tā lârâkô má drí rī'á 'élâ rī 'bá yî vó lâ, 'dīi nñ â'dô kôrô tā lë'á 'wââ tāndí ró má 'á. Tä pâtijíi ró, ãmâ ãmâ átá bê, ãmâ rī'á ngá ãlô ró.

12 "Gõ'dá nñ ârî drē úlí má drí 'ẽ'á âtálâ nõ! Õzõ õjilâ ãzâ õlë tā trá má 'á pâtijíi ró pípîsílî ãlô sī rī, õjilâ rī 'dī â'dô tā lârâkô má drí rī'á 'élâ rī 'ẽ'á, gõ'dá má â'dô mbârâkâ f 'á gólâ drí tā 'ezó g r   má drí rī'á 'élâ rī 'bá yî dr  i sī, tälâ mâ trá nñ'á g l   ámâ átá ng  l  . **13** Má â'dô tā ndrīi ãní l  j  'b   ámákâ rī 'b   y   dr  i ijilí ámâ rú sī rī 'ẽ'á ãní drí, tälâ mâ Ôv  r   r   mv   'î, gõ'dá má l   õjilâ ūl  y   r   g  l   b  . **14** Má ât   t   p  t  j   r  , õzõ ãní õjilâ ámákâ rī 'b   y   iij   t   tr   má t   s   r  , má

â'dô 'ẽ'á lâ ãnî drí."

Tā Yésū drí 'bälé Líndrí Tāndí Ôvârī kâ tāsī rî

¹⁵ Gō'dá nīngá sī, Yésū drí kpá tā ãzā átázó
lājó'bá íyíkâ drí kī, "Ámâ rû-lé-ãzí yî, ōzō nī
õ'bā ámâ lôvó trá rî, nī â'dô tā ìmbâ gólâ má
drí ìmbálé ãní drí rî ìnjí'á 'élé. ¹⁶ Gō'dá ōzō má
õcâ trá ûrú 'álâ ámâ átá ngálâ rî, má â'dô gólâ rî
ijí'á, tâlâ gólâ ëfë ró Líndrí Tândí íyíkâ bê rîlî ãní
bê zââ gbâdú ãní  mú 'bá ró, gô'dá kpá õrî ró bê
mbârâkâ félê ãní drí. ¹⁷ Líndrí Tândí Ôvârî kâ 'dî
â'dô rî'á ãní ìmbálé tâ pâtíjí rî sî. Gô'dá ãní drí
gólâ rî nîzó ndrî, tâlâ Líndrí Tândí 'dî â'dô rî'á
ãní bê mbârâkâ sô 'bá ró rîlî zââ ãní 'á. Gô'dá
ojilâ ãngó nô 'á gólîyî â'dô 'bá kô ámákâ ró rî,
â'dô íyíkâ gólâ rî gâ'á dô, tâlâ gólîyî ïcá kô gólâ
rî ndrêlé íyî lîfî sî gô'dá nîjí íyî â'dô-â'dô gólâkâ rî
kpá kô. ¹⁸ Ōzō má õnî trá rî, má ïcá kô ãní âyélé
rîlî ãní drîjí sî ōzô ìmvâ-ãnjî kâtí. Má â'dô kpá
âgô'á trá ãní pâlê.

19 "Kâyî ãandrõ nô kâ vósí rî, õjílã ãngó nô kâ
ïcá gõ'dá kô ámâ ndrélé kpá ó'dí. Gõ'dá ãnî gólîyî
ámákâ ró rî 'bá yî â'dô ámâ ndrê'á cé nî kâyî
dã vósí, tälâ mâ 'ẽ'á lîdrílî kpá ó'dí. Gõ'dá lîdrî-
lîdrí ámákâ sî rî, má â'dô ãnî 'bã'á rîlî zââ gbádú.
20 Õzõ gõ'dá má òlîdrí trá ó'dí rî, ãnî drí gõzó nîlâ
pâtí-pâtí ró kî, ãmâ rî'á ngá âlô ró ámâ átá Ôvârî
bê. Ìtí rî, ãnî drí gõzó kpá nîlâ tândí ró kî, pâtí
ãnî ámákâ ì'dî gõ'dá mâ kpá ãníkâ ì'dî.

21 “Ózō õjílā āzâ āârî gõ'dá ɿjn̄jí tā 'bã'bã
ámákâ rî 'bá yí trá rî, 'díi má â'dó n̄'á lâ kí,
õjílā rî 'díi lë má trá pípísílí ɬlô sí. Gõ'dá mâ rî

gógo â'dô kpá òjílā rî gógo 'dî lë'á, gõ'dá ámâ átá â'dô kpá gólâ rî lë'á. Gõ'dá má â'dô ámâ nyãányâ â'dá'á kpá òjílā rî gógo 'dî drí."

²² Nïngá sî, lâjó'bá ãzâ kpá bê ãlô rú lâ Yûdä^{*} gólâ â'dó kô Yûdä Ōsikärîyótâ ū'dî. Gõ'dá gólâ drí ngâzó tâ ïjílî Yésû tí kî, "Kúmú, ní â'dô ánî nyãányâ â'dá'á cé ãmâ drí gõ'dá â'dó kô òjílā ãngó nô kâ drí ã'dô tâsî yâ?"

²³ Gõ'dá nïngá sî, Yésû drí tâ-drí lôgõzó lâjó'bá 'dî 'bá yî drí ndrî kî, "Nî ârî drë, õzõ òjílā ãzâ òlë mâ fí trá rî, òjílā rî 'dî â'dô tâ ìmbâ ámákâ ïnjj'á 'élâ. Õzõ òjílā rî 'dî ïnjj' tâ ìmbâ ámákâ trá rî, ámâ átá Ôvârî drí kpá gólâ rî lëzó gõ'dá ãmâ drí ânizó kpärâtí rílî òjílā rî 'dî 'á. ²⁴ Gõ'dá õzõ òjílā ãzâ òlë mâ kô rî, gólâ ícâ kô tâ ìmbâ ámákâ ïnjj'í gõ'dá 'ezó lâ. Gõ'dá nî nî trá ndrî kî nî rî, tâ ìmbâ má drí rî'á ìmbálâ ãnî drí nô ânî ámâ átá ngá lési. Má ìmbâ tâ kô cú ïtí drí-äcê ámákâ sî. Ámâ átá âjô mâ trá tâ 'dî ìmbálé.

²⁵ "Má lë tâ 'dî 'bá yî â'dálé ãnî drí drë âkpákâ'dâ má drí 'bärë ãnî bê nô 'á nô. ²⁶ Gõ'dá õzõ Líndrí Tândí ámâ átá kâ õtirî ânî gólâ ngá lési rílî ãnî bê ãnî pälé ámâ võ 'á rî, gólâ â'dô tâ ámákâ ndrî ìmbâ'á ãnî drí tândí ró, ãnî drí gõzó tâ má drí ìmbálé ãnî drí rî nîlî tândí ró, mbârâkâ gólâkâ sî, gõ'dá tâ ndrî gólîyî má drí ìmbálé trá ãnî drí rî â'dô âgá'á ãnî drí.

²⁷⁻²⁸ "Gbõ lé má â'dô bê 'e'á nîlî vólé ãnî âyélé rî, má â'dô tâ ã'dí ámákâ âyé'á ãnî pîpîsîlî 'á. Má lë ãnî drí â'dozó cú tâ ã'dí bê ãnî pîpîsîlî 'á. Tâ

* ^{14:22} 14.22 Gólâ íyíkâ ū'dî kpá zîlî Tâdéyô, Yâkóbâ rî mvá ró rî.

ã'dí má drí 'ẽ'á félâ ãnî drí rî â'dô lâvũ'á gärä tâ
 ã'dí gólâ ngá ãngó nõ kâ rî 'bá yî drí ïcálé félé
 ãnî drí rî drïj sî. Má lêé kô ãnî drí â'dolé ūrî ró
 gõ'dá kpá tâ ïsû ró, õzõ má õtírî ãnî âyé rî. Õzõ
 nî õlë mâ pípísílî ãlô sî rî, nî â'dó kô tâ ïsû ró,
 tâlâ tâ gólâ má drí âtálé ãnî drí kî'á nî rî, 'Má
 â'dô 'ẽ'á nñlî vólé ãnî rú sî' rî tâsî, tâlâ má â'dô
 âgô'á trá ãnî ngálâ. Tí nî â'dô 'bâ'á ãyíkô ró, tâlâ
 má 'ê nñlî 'dî ámâ átâ mbârâkâ lâ drí lâvûlî gärä
 má drïj sî rî ngálâ, gõ'dá mä â'dô ró bê kpá ãmbá
 ró ó'dí gólâ bê. ²⁹ Nî ârî drë, má âtâ tâ nô 'bá yî
 ãnî drí drë ãkpâ 'é rû kô, tâlâ õzõ tâ lâ õ'ê rû trá
 rî, nî lë ró tâ bê má 'á dódó.

³⁰ "Ngbâângbânõ rî, mâ gõ'dá trá kâyî ãzâ ãkó
 dûû ãnî bê má drí rîzó zââ rî'á ãnî ïmbálé, tâlâ
 Sâtánâ kúmú ãngó nõ kâ ró rî, trá 'ẽ'á tâ õnjí 'élé
 ngbâângbânõ má drí, má õzó kô lôsî Ôvârî kâ nõ
 ndëê. Gõ'dá kpálé rî, gólâ ïcá kô ámâ pélé. ³¹ Mâ
 rî gógó trá njââ drâlé, tâlâ má ndë ró tâ ámâ átâ
 drí 'bâlé má drí rî bê. Má lë õjílâ ndrî ūnî ró ïyî
 bê kî, pâtí-pâtí ró, má lë ámâ átâ trá. Nî ngâ, mä
 nî ró bê vò rî gógó ãmákâ rî 'álâ."

15

Tâ õjílâ Yésû kâ drí 'bâzó Yésû bê ngá ãlô ró rî

¹ Gõ'dá ïtí rî, Yésû drí rîzó zââ b  d   úlî âtálé
 l  j  'b   íy  k   'd  'b   y   drí k  , "M   âtâ ãnî drí p  t  -
 p  t   r   ámâ   dr  p   y  , má r   nî mbârâkâ f  l   ãnî
 drí. Ámâ ãnî b   kp  kâ ãlô õzõ f   r   'b   'w  l   r  
 k  t  . M   íy  k   r  'd   õzõ   mb  nd   l   k  t  . Gõ'dá
 ámâ átâ íy  k   ámv   líp   r   'b   ámâ v   ndr  l   r  
 r  'd  . ² Õzõ g  rá l   ãzâ 'b   y   õ'w   l  'w   k   r  , g  l  

drí âgāzó lâ vólé, gólīyî rī 'bá lō'wâ 'wälé rî âyézó ū'dî. Gõ'dá kpá gárá gólīyî ōnyíkõ ró 'wâ 'bá dódó kô 'dî 'bá yî, gólâ drí drí lâ âgāzó vólé, tâlâ ū'wâ ró gõ'dá bê g  r   s  sí rî dr   s  . ³ Ânî l  j  'bá ámákâ rî 'bá yî, ámâ átá Ôv  r   nj   ãnî tr   â'd  lé ámâ g  rá r  . T   i  mb   g  l   má drí r  'á i  mb  l   ãnî dr   n   drí r  z   ãnî 'b  l  é â'd  lé ōz   f   g  rá g  l   l  'w   'b   r  o   r   k  t   Ôv  r   r   l  f   dr   'á. ⁴ Ânî ndr  , n   r   ng   l  l   r   má b  , ït   r  , má â'd   kp   r  'á ng   l  l   r   ãnî b  . T  l   f   g  rá ãz   y  'd  w   l  'w   'w   'b   ōz   o  g   tr   v  l     mb  nd   l   r   s   r  . F   g  rá r   'w  l  é, ōz   ã'd   dr     kp     mb  nd   l   r   r   ū'd  . G  d   ãnî kp   ït  , n   ic   k   t   Ôv  r   dr   l  l   ãnî dr   '  l   r   '  l   c   ït   m     k  .

⁵ "M   át   ãnî dr   kp   ó'd   n  t   k  , ámâ ãnî b   r  'á kp  k   l  l   ōz   f   r   'b   'w  l  é r   k  t  . M   ámákâ ū'd     mb  nd   l   '  , g  d   ãnî ãn  k   ū'd   ōz   g  rá l   k  t  . Ōz     j  l   ãz     r   tr   ng   l  l   r   má b   r  , g  l   â'd   t   t  nd   g  l   Ôv  r   dr   l  l   r   '  '   ū'd   g    r   s  sí r   dr   s  . N   âr   dr  , n   ic   k   t   Ôv  r   dr   l  l   ãnî dr   '  l   r   '  l   c   ït   m     k  . ⁶ G  d   ōz     j  l   ãz     r   z  ng   l  l   r   má b   k   r  ,   j  l   r   '  '   â'd   'b  '  , ōz   f   g  rá g  l   '   'b   tr   r   k  t  . Ámv   l  p   r   f   g  rá g  l   '   'b   tr   r   âg  l  é v  l   v  l  , ō'   r   b   d  d  . G  d   g  rá '  '   â'd   'b  '   t  nd   r   cé l  s   r   ū'd  . ⁷ G  d   ōz   ãnî dr   'b  r   tr   ng   l  l   r   má b   b   t   i  mb   ámákâ ūnj  -  nj   s   '  l   r   k  t   r  , t   ndr   ãnî dr     j  l   má t   s   r  , má â'd   '  '   l   ãnî dr  . ⁸ N   âr   dr  , t   '  '   t  nd   ãn  k   r   â'd     j  l   'b  '   n   ámâ átá Ôv  r   r   l  y  l  , ōz   n   ã  d   tr   p  t  -p  t   k   ãnî l  j  'b   ámákâ ū'd   t   '  '   t  nd   ãn  k   '  '   s   r  .

9 “Ámâ átá lẽ mâ trá rōô. Gõ'dá má lẽ ãní kpá trá rōô õzõ ámâ átá drí ámâ lérē kâtí. Ítí rî, nĩ rî zãâ ngá lélê ámákâ ãní drí 'dî 'á, tälâ má lôkî ró ãní bê tãndí ró lõvõ ámákâ 'dî sî. **10** Ænî gõ'dá õzõ nĩ õrî zãâ tã ìmbâ ámákâ 'élê rî, nĩ â'dô rî'á zãâ ngá lélê ámákâ ãní drí 'dî 'á, gõ'dá má drí ãní lôkízó tãndí ró. Nĩ â'dô ámâ ïnjî'á gõ'dá tã ámákâ 'ëzó, nyé õzõ má drí rîrî ámâ átá rî ïnjîlî gõ'dá tã gólâkâ 'ëzó, gõ'dá drílâ rîzó ámâ vó ndrêlé tãndí ró rî kâtí. **11** Má rî tã nô ìmbálé ãní drí nõ rî, tälâ nĩ ūûsû ró ãyïkõ gólâ má drí ūsúlî ámâ átá rî ïnjîrî 'á rî bê, gõ'dá kpá ãyïkõ ãníkâ ã'dô ró bê gära.

12 “Nõô tã 'bâ'bâ ámákâ ï'dî ãní drí. Nĩ lẽ ãní ãní vó 'ásî, õzõ má drí ãní ãlô-ãlô lérē rî kâtí. **13** Má lẽ bê ãní trá rōô rî, ï'dî 'dî mâ trá nî'á drâlé ãní tâsî. Åkû lâ sî, nĩ ndrê tã Ítí 'dî 'bâ yî trá rû 'ë'á, õjîlâ ãlô drí íyî nyâányâ fêzó drâlé íyî ãzí-ãzí yî pâlé yâ? 'Dî' rî'á ngá lélê ángí 'î! **14** Ítí rî, ãní gõ'dá trá ámâ rû-lê-ãzí yî ï'dî, tälâ nĩ rî trá zãâ tã ìmbâ ámákâ ãní drí rî 'élê ï'dî. **15** Gõ'dá ngbâângbânõ rî, má zí gõ'dá ãní kô cé lâjô'bâ ámákâ ró, tälâ lâjô'bâ yî nûjî tã ndrî gólîyî ãmbá gólîyîkâ rî drí rî'á 'élâ rî kô. Ænî trá ámâ rû-lê-ãzí yî ï'dî, tälâ tã gólîyî má drí ârîlî ámâ átá tí sî rî, má âtâ trá ndrî ãní drí. **16** Ítí rî, nĩ njîi mâ nĩ kô, má njîi ãní nõ nî, tälâ nî nî ró bê zãâ tã ámákâ nõ ìmbâ bê õjîlâ drí, gólîyî drí tã lêzó 'á lâ pîpîsîlî ãlô sî. Õzõ nî õrî trá tã 'dî 'élê Ítí rî, Ôvârî â'dô tã ãní drí ijîlî gólâ tí ámâ rû sî rî 'ë'á ãní drí. **17** Ítí rî, tã ángí má drí lélê ãní drí 'élê rî ï'dî nõ. Nĩ lẽ ãní ãní vó 'ásî.”

Tā ōjílā ãngó nō kâ drí lâŋõ fẽzó lajó'bá Yésū kâ drí rî

¹⁸ Gõ'dá nñngá sī, Yésū drí tā âtázó lajó'bá íyíkâ yī drí kī, "Má âtâ ãnî drí, ōjílā gólíyî ãngó nō 'á nō â'dô 'ẽ'á ãnî gälé dó ōjílā ámákâ ró, tälâ gólíyî gã má kpá trá dó sísí ãnî drí sī. ¹⁹ Tí nī ōró rři nō zäâ tā 'élé nyé ōzõ ōjílā ãngó nō 'á rî drí rř'á 'élé rî kâtí rî, tí ōjílā ãngó nō 'á nō â'dô ãnî lë'á ōjílā íyíkâ ró. Gõ'dá â'dó kô ïtí, â'dô-â'dô ãníkâ trá ngüí gólíyíkâ rî yī drři sī, tälâ má njí ãnî trá rî drí sī â'dolé ōjílā ámákâ ró tā ámákâ 'élé. ïtí rî, ãnî lôvó fõ trá gólíyî 'ásī. ²⁰ Tā má drí âtálé ãnî drí rî 'bá yī ūvî ãnî drři sī kô, kĩ'á nî rî, lajó'bá ãzâkâ yû'dawá ïnjílí gârã ãmbá gólâkâ drři sī rî. 'Díi kâ rî tí rî, ōjílā ãngó nō kâ â'dô lâŋõ fẽ'á ãnî drí, nyé ōzõ drílîyî lâŋõ fẽrẽ má drí rî tí. Tí ōzõ gólíyî ōrî trá tā ìmbâ ámákâ ârílî rî, tí gólíyî â'dô tā ãníkâ âr'á. ²¹ ãnî lôvó â'dô fõ'á gólíyî 'ásī, tälâ ãnî trá ōjílā ámákâ ï'dî, tälâ gólíyî gâ vólé dó tā lëlé kî, pâtíi Ôvârî âjô mâ nî. ²² Mâ ï'dî gólâ Ôvârî drí âjólé tā íyíkâ pélé ōjílā ãngó nō kâ drí rî, gõ'dá gólíyî gã tā âtî-âtî Ôvârî kâ 'dî trá dó. Tí má ōró ânñi tā âtî-âtî 'dî bê gólíyî drí kô rî, tí gólíyî â'dô 'bâ'á tā õnjí tā âtî-âtî 'dî gâgã lâ kâ ãkó. Gõ'dá ngbâângbânõ rî, gólíyî ïcâ gõ'dá kô ïyî nyâányâ pâlé lâŋõ tā õnjí 'dî kâ 'ásī kî, ïyî ãâ'dô tā õnjí 'dî ãkó.

²³ "Má âtâ ãnî drí, ōjílā gólâ ámâ gã 'bá dó rî, 'dîi gólâ gã 'dî kpá ámâ átâ gólâ ámâ âjô 'bá rî ï'dî. ²⁴ Tí gólâ ōró ámâ ndrêê tā lârâkô ámákâ gólíyî ōjílâ ãzâ 'bá yî drí ïcâlê kô 'elâ rî 'erẽ 'á kô rî, tí lâŋõ tā õnjí gólâkâ ámâ gã kâ dó 'dî kâ ïcâ

kô â'dólé gólâ dr̄i lâvñlí gãrã. Gõ'dá gólâ ndrê bê tâ lârâkô má drí r̄'á 'ëlâ rî trá, gólâ drí gõzó ãmâ gälé dó kpãrãtí ámâ átá bê rî, gõ'dá tâ õnjí têtë gólâkâ ãmâ gãzó dó 'dĩ íyíkâ trá gólâ rî ômbé'á õzõ bãgó kâtí. ²⁵ Õjílã gólïyî ámâ gã 'bá dó 'dĩ 'bá yî r̄'á ïyî, nyé õzõ õjílã gólïyî tâ lâ ìgílí búkû Ôvârî kâ 'á kî'á nî rî,
 'Gólïyî 'bâá ámâ lôvó kô tâkó ïtí,
 má 'é tâ ãzâ õnjí lâ gólïyî drí rî kpá kô.'

Lóngó 35.19; 69.4

²⁶ "Ámâ rû-lë-ãzí yî, nî ïsü tâ kô. Õzõ má õcâ trá ámâ átá ngálâ rî, má â'dô Líndrí Tândí tâ pâtíi â'dá 'bá ró rî ájó'á 'wãâ ãnî pâlé. Õzõ Ôvârî ãajô Líndrí Tândí íyíkâ 'dĩ trá rî, Líndrí Tândí 'dĩ â'dô tâ gólïyî má drí ìmbálé trá ãnî drí 'dĩ ifí lâ â'dá'á ngebâlì-ngebâlì ãnî drí. ²⁷ Ìtí rî, ãnî drí gõzó úlì ámákâ â'dálé õjílã drí ndrî, tâlâ ãnî ï'dî õjílã gólïyî â'dó 'bá ámákâ ró kó ïtô võ lési rî, gõ'dá nî nî tâ ìmbâ ámákâ rî 'bá yî trá tândí ró."

16

¹ "Má rî tâ õjílã 'dî 'bá yî kâ 'ezó ãnî lôvó 'bâlé kô 'dî âtâlé ãnî drí nõ, tâlâ nî âdrê ró bê gágâ, nî õzõ kô tâ lêlë ãníkâ má 'á rî âyé ûrî drí sî, õzõ õjílã 'dî 'bá yî òtirî ïyî ïtô tâ õnjí 'ëlé ãnî drí rî.
² Má âtâ ãnî drí, kâyî lâ òtirî ácâ rî, õjílã 'dî 'bá yî, ãzâ 'bá yî â'dô ïyî ãnî drô'á vólé jó gólïyíkâ tâ Ôvârî kâ ârî kâ rî 'ásî. ãzâ 'bá yî â'dô ïyî rû cõ'á ãnî fûlî, gõ'dá gólïyî â'dô kî'á nî rî, yî õrî tâ 'dî 'ëlé 'dî lâtî pâtíi rîzó Ôvârî rî ïnjílî rî 'ásî.
³ Gólïyî â'dô tâ 'ë'á ãnî drí ïtí 'dî rî, tâlâ gólïyî nîjí ámâ átá Ôvârî kô, gõ'dá gólïyî nîjí mâ kpá kô.

⁴ Ngbāângbânō rî, má âtâ tā gólîyî 'ě 'bá rû 'ělé ãnî drí rî yî trá, tälâ õzõ nî õndrê tā 'dî 'bá yî trá rû 'ě'á ãnî drí rî, tā má drí âtálé ãnî drí 'dî ãágâ ró bê ãnî dr̄jî ãnî pälé âdrélé gágâ."

Tā Yésū drí âtálé mbârâkā sôlé lâjó'bá iyíkâ rî 'bá yî 'á rî

Gõ'dá Yésū drí kpá zââ rîzó tā âtálé lâjó'bá iyíkâ 'dî 'bá yî drí kî, "Má âtâ tā 'dî 'bá yî ãnî drí sísí ãnî drí itörë 'dĕlé má vó rî 'á kô, tälâ mâ drë bê ãnî bê nõngá rî drí sî. ⁵ Gõ'dá ngbāângbânō rî, má 'ě trá nî'á gõlé gólâ tibê ámâ âjó 'bá rî ngálâ. Gõ'dá â'dô kpálé ūtî rî, ojilâ ãzâ ãlô ãnî lâfâlé sî ámâ ijí 'bá nînî ámákâ 'dî tâsî rî yû.

⁶ Gõ'dá má âtâ tā 'dî 'bá yî bê ãnî drí rî, ãnî gõ'dá trá ndrî tā ïsû ró rôô. ⁷ Má âtâ tā pâtjî ãnî drí, gõgõ ámákâ ûrú 'álâ nõ â'dô 'ě'á tâ tândí âfélé ãnî drí. Tälâ má â'dô Líndrí Tândí Ôvârî kâ âjó'á 'wââ, ãnînî ró bê ãnî pälé tâ ìmbá 'bá ãníkâ ró. Tí õzõ má õnî vólé kô rî, tí Líndrí Tândí Ôvârî kâ 'dî icá kô ânîlî ãnî ngálâ. ⁸ Gõ'dá õzõ Líndrí Tândí Ôvârî kâ 'dî ãâcâ trá rî, gólâ â'dô â'dâ'á lâ ojilâ ãngó nõ kâ nõ drí mbî kî, gólîyî ndrî 'ě ūyî tâ õnjí trá, gõ'dá tâ mbî gólâ sû 'bá Ôvârî rú rî iyíkâ ángô rî ūdî, gõ'dá tâ pâtjî ró Ôvârî â'dô tâ-vó gólîyíkâ kî'á. ⁹ Líndrí Tândí 'dî â'dô â'dâ'á lâ gólîyî drí mbîmbî kî nî rî, lâñõ tâ õnjí gólîyíkâ kâ â'dô 'dě'á ãkpä gólîyî dr̄jî, tälâ gólîyî gã dô tâ lêlé má 'á 'dîyî pâ 'bá gólîyíkâ ró. ¹⁰ Líndrí Tândí 'dî â'dô kpá tâ â'dâ'á gólîyî drí tâ mbî 'ě'ě tâsî kî, pâtjî má rî kárá tâ mbî gólîyî sû 'bá Ôvârî rú rî 'bá yî 'ělé ūdî. Líndrí Tândí 'dî â'dâ tâ mbî 'dî nî,

tālā mā rī gógó bí nī'á gólé ámâ átâ Ôvârî ngálâ, gõ'dá nī ndré mā kô nõngá. ¹¹ Gõ'dá Líndrí Tãndí 'dī â'dô kpá â'dá'á lâ gólîyî drí kî, Ôvârî â'dô tâ-vó gólîyíkâ kî'á tâ ñnjí gólîyíkâ tâsî, tâlâ Ôvârî kî tâ-vó Sâtánâ tibê õjílă ãngó nô kâ âdó 'bá rî kâ trá kî, gólâ tâ ñnjí têtê 'e 'bá 'î.

¹² "Mâ rî'á úlí bê dûû 'e'á âtálâ ãnî drí, gõ'dá ngbâângbânô rî, tâ nññi ãníkâ drë ngbââ dâ ïtí, gõ'dá nî icá kô tâ rî 'dî 'bá yî ífí lâ nñlî ndri. ¹³ Gõ'dá õzõ Líndrí Tãndí gólâ tibê tâ pâtjî â'dá 'bá 'dî ãâcâ trá rî, gólâ â'dô tâ gólâ má drí ìmbálé ãnî drí rî ífí lâ â'dá'á ãnî drí tândí ró. Líndrí Tãndí rî 'dî â'dô tâ má drí 'e'á âtálâ gólâ drí rî ìmbâ'á ï'dî ãnî drí. Gõ'dá gólâ ìmbá tâ kô cé drí-âcê íyíkâ rî sî. Gólâ â'dô tâ gólîyî 'e 'bá rû 'elé ámâ tâsî gõ'dá kpá ãnî tâsî rî ífí lâ â'dá'á ãnî drí. ¹⁴ Gõ'dá gólâ â'dô kpá mbârâkâ ámákâ rî â'dá'á ãnî drí tâ ìmbâ ámákâ gólâ drí ìmbálé ãnî drí rî sî. ¹⁵ Ámâ átâ Ôvârî 'bâ mâ nî tâ ndri íyíkâ rî ìmbálé õjílă drí. Tâlâ ï'dî 'dî má drí tâ âtázó ãnî drí kî'á nî rî, tâ ìmbâ gólâ Líndrí Tãndí 'dî drí 'e'á tâ ífí lâ â'dálé ãnî drí 'dî, 'dîrî'á tâ ìmbâ ámákâ ï'dî.

¹⁶ "Nî ârî drë, ïtú-pá dâ vósî má â'dô âvî'á ãnî lâfâlé sî, gõ'dá nî ndré mâ kô. Gõ'dá kâyî dâ vósî rî, nî â'dô ámâ ndrë'á kpá ó'dí ãnî lâfâlé."

¹⁷ Gõ'dá lâjó'bá gólâkâ ãzâ 'bá yî drí rîzó tâ ïjílî ïyî võ 'ásî kî, "Úlí gólâkâ âtálé 'dî ífí lâ íyíkâ ángô tí kî'á nî rî, ïtú-pá dâ vósî mâ õndré yî kô, gõ'dá kâyî dâ vósî mâ ãâ'dô íyî ndrë'á kpá ó'dí 'dî, tâ ífí lâ â'dô 'î yâ? Gõ'dá nññi Yésü kâ íyî átâ ngálâ rî, tâ lâ ïcû rû úlí gólâkâ Líndrí Tãndí tâsî 'dî bê

'dī íyíkâ ángô tí ró yā?" ¹⁸ Lājó'bá 'dī 'bá yī dr̄i lâ ïyî gō'dá trá lîjâ-lîjâ ró, tâlâ gólîyî nñí úlî Yésû kâ âtálé "ïtú-pá dâ" ' gō'dá kpá "kâyî dâ" ' kâ 'dī ífí lâ kô.

¹⁹ Ítí rî, Yésû nñí trá íyî pîpîsílí 'á tólâ kî, lâjó'bá íyíkâ 'dī 'bá yî lê trá íyî ijílî úlî íyíkâ 'dī ífí lâ tâsî. Gō'dá Yésû drí gólîyî ijízó kî, "Nî rî tâ ijílî ãnî vō 'ásî tâ gólâ má drí âtálé ãnî drí kî'á nñí rî, Ïtú-pá dâ vósî nñí ndré mâ kô, gō'dá nñí â'dô ámâ ndr̄é 'á kâyî dâ vósî' nô tâ ífí lâ tâsî yâ? ²⁰ Nî ârî drë, má â'dô úlî 'dî 'bá yî ífí lâ â'dâ'á ãnî drí. Ïtú-pá rî 'dî 'á rî, nñí â'dô ámâ ãwó ngôd'á. Gō'dá gólîyî ámâ lôvó 'bâ 'bá kô rî 'bá yî â'dô íyî 'bâ'á ãyîkô ãmbá bê. Gō'dá õzõ nñí òtírî ámâ ndr̄é kpá ó'dí rî, ãwó ãníkâ 'dî drí gôzó rû jälé ãyîkô ândrê ró. ²¹ Ízâ ãníkâ 'dî â'dô 'bâ'á nyé õzõ õkó gólâ mvá drí rîzó lâzélé 'á lâ 'e'á fîlâ rî kâtí. Õkó rî 'dî rî ãwó ngôlé rôô mvá lâzé-lâzé 'dî drí, gō'dá mvá 'dî òtírî kpá âfôô ïvî rî, ngá lâzé-lâzé ãmbá rî 'bá lâzélé 'dî tâ lâ vî trá gólâ 'ásî, tâlâ ãyîkô cî trá gólâ rû mvá drîlâ fîlî 'dî tâsî. ²² Ngbâângbânõ rî, â'dô 'e'á â'dôlé ãnî drí kpá ïtí. Â'dô 'bâ'á ïtú-pá ïzâ kâ 'î ãnî drí. Gō'dá õzõ nñí òtírî ámâ ndr̄é kpá ó'dí rî, nñí â'dô â'dô'á ãyîkô ró rôô, õjílâ ãzâ ícâ kô ãnî 'bâlé ãyîkô 'dî âyéle.

²³ "Ítí rî, kâyî gólâ má drí 'ezó âgôlé rî sî, ícâ kô ãnî drí ámâ ijílî tâ ãzâ 'bá yî sî, ífí lâ â'dâlé ãnî drí, tâlâ 'dî' gō'dá nñí ícâ trá cù tâ ijílî ámâ átâ tí sî. Nî ârî drë, tâ ndrî ãnî drí ijílî ámâ átâ tí sî rî, gólâ â'dô 'e'á lâ ãnî drí, tâlâ ãnî rî'á õjílâ ámákâ ï'dî. ²⁴ Gō'dá câlé bûúú ngbâângbânõ, nñí â'dô bê lé ámákâ ï'dî rî, nñí ijí drë zââ ngá ámâ átâ tí sî

ámâ drí-ācê sī rî kô. Gõ'dá ngbãângbânõ rî, nĩ ìjî tã ïtí ámâ rú sī ngá ãnî drí lêlé rî yî tâsî, gõ'dá gólâ â'dô fẽ'á lâ ãnî drí, tâlâ ãnî pípîsílý ã'dô ró bê ãyïkõ ró.

25 “Bûúñ ngbãângbânõ rî, má rî ãnî ìmbálé zââ úlí mänigõ sī í'dígówá bê. Gõ'dá sisí 'álâ rî, má â'dô gõ'dá ãnî ìmbá'á ífí sī ámâ átá Ôvârî rî tâsî, tâlâ tã ámâ átá kâ nõ õfí ró bê ãnî drí lâñõ ãkó.

26 Tã 'dî vósî rî, nĩ â'dô ámâ átá rî ìjí'á ngá ãnî drí lêlé rî yî tâsî. Gõ'dá tâlâ ãnî õjílã ámákâ ï'dî, gólâ â'dô âfẽ'á lâ ãnî drí tâkó ïtí. Â'dó kô mâ ï'dî tã ãníkâ ìjî 'bá ró. Nĩ â'dô 'ë'á lâ ãnî. **27** Gólâ â'dô ngá 'dî 'bá yî âfẽ'á ãnî drí lôvó 'bã'bã gólâkâ sî, tâlâ nĩ lê mâ trá rôô gõ'dá tã lêzó kî, pâtí Óvârî âjô mâ trá ãnî drí. **28** Má ânî ãngó nõ 'á nõ ámâ átá ngá lésî. Gõ'dá ngbãângbânõ rî, ãtú-pá lâ câ trá má drí ãngó nõ âyézó nîzó gôlé gólâ ngálâ.”

29 Gõ'dá lâjó'bá Yésû kâ 'dî 'bá yî drí tã âtázó Yésû drí kî, “Ngbãângbânõ Kûmú, nî gõ'dá trá úlí âtâ'á ámâ drí hâ. Úlí áníkâ â'dó gõ'dá kô úlí mänigõ ró. **30** Ngbãângbânõ rî, mä nî gõ'dá trá kî, ní nî tã ámákâ trá ndrî, tâlâ tã ìjî gólîyî ámâ drí ïsûlî 'ë'á ìjílâ ní tí rî, drê ãkpâkâ'dâ mä ìjí kô ní tí ۀkû ró, ní lôgõ tã-drí lâ trá ámâ drí. Ìtí rî, mä nî gõ'dá trá pâtí-pâtí kî, ní ânî trá Ôvârî ngá lésî.”

31 Gõ'dá Yésû drí tã-drí lôgõzó gólîyî drí kî, “Diyí mâní, nî lê gõ'dá tã trá má 'á ngbãângbânõ!

32 ãnî lîfî õmbâ ãnî rú. Tã â'dô 'ë'á âcâlé ngbãângbânõ ãnî drí â'dózó ndrî ūrî ró gõ'dá ãnî drí râzó ndrî 'dó vólé má rú sî, nî'á ãnî lâpí bê,

ámâ âyélé élêwálâ ámâ ãjú-'bá-ãzí yî drígá. Õzõ nĩ ãâyê mâ gbõ lé élêwálâ rî, gõ'dá má â'dó kô élêwálâ, tâlâ ámâ rí'á kárá ámâ átâ bê, gólâ rî nĩ ámâ lôkílî. ³³ Má âtâ tâ 'dî 'bá yî ndrï ãnî drí, tâlâ nĩ õlë ró tâ bê má 'á pípísílî ãlô sî, gõ'dá tâ lëlë 'dî õ'bâ ró ãnî bê â'dólé tâ ã'dí bê kâyî lânjõ kâ 'á. Tâlâ õjílã ãzâ 'bá yî ãngó 'á nõngá â'dô ïyî lânjõ fẽ'á ãnî drí rõô ámâ tâsî. Gõ'dá nĩ âtû ãnî fñi tâ lëlë ãníkâ má 'á 'dî 'á tândí ró, tâlâ mâ cù mbârâkâ bê gârã õjílã 'dî 'bá yî drïi sî ãnî vó ndrëzó lânjõ 'dî 'bá yî 'ásî ndrï!"

17

*Tâ Yésü drí râtáã 'ezó átâ lâ Ôvârî drí lâjó'ba
iyíkâ tâsî rî*

¹ Gõ'dá nîngá sî, Yésü âtâ úlí bê ndëlé lâjó'ba iyíkâ 'dî 'bá yî drí rî, drílâ lïfí îngázó ûrú 'álâ râtáã 'ezó Ôvârî drí. Gólâ kî, "Tátá, má nû trá kî, ̄itú-pá ámákâ drâ kâ rî trá ãnyî, õzõ ní drí 'bälé trá rî kâtí! Ní ̄injî mâ mbârâkâ áníkâ fefê lâ má drí rî sî, tâlâ má ̄injî ró nî kpá bê õjílã lïfí drï 'á mbârâkâ 'dî sî. ² Ní ̄injî mâ, tâlâ mâ cù drí-âcê áníkâ bê 'dýyî pâ 'bá ró õjílã gólîyî ní drí âfélé má drígá nõ 'bá yî 'bâzó rîlî zââ gbâdú âdûkû âkó. ³ Gõ'dá má â'dô lédrë-lédrë âdûkû âkó rî fẽ'á gólîyî drí, õzõ gólîyî õlë tâ trá kî, nî â'dô ̄'dî Ôvârî ãlô tibê 'bâ 'bá Ôvârî pâtí-pâtí ró rî, gõ'dá gólîyî õlë tâ kpá trá kî, ní âjô mâ Yésü nî ânîlî ãngó nõ 'á õjílã pâlé rî. ⁴ Tátá, má â'dâ ãmbâ áníkâ trá dódó õjílã drí ãngó nõ 'á nõngá, gõ'dá gólîyî drí ánî lûyízó tâ lâ tâsî, tâlâ má rî trá tâ ní drí 'bälé trá má drí 'êlé rî 'êlé ndrï dódó.

5 Ngbāângbānō rî, tátá, má ijî nî, ní sô mbârâkâ má 'á má drí tâ 'dî 'bá yî ndëzó dódó, gõ'dá ní trô ró mâ kpá ó'dí ûrú 'álâ rîlî ní bê kûmû áníkâ zéle, õzô ãmâ drí rîrî ní bê îtô võ 'ásî drê âkpâkâ'dâ ó'bâá drê ãngó nô kô rî kâtí.

6 "Tátá, má irátâ nî òjîlâ gólîyî ní drí njîlî ãngó nô 'á âfélé má drí nô 'bá yî tâsî. Má ìmbâ tâ áníkâ trá gólîyî drí, drîlîyî ánî nîzó dódó. Ní 'bâ òjîlâ áníkâ trá tâ lélé má 'á, gõ'dá gólîyî ìnjî ïyî nî trá tâ áníkâ 'e'ë lâ sî. **7-8** Ìtí tátá, má ìmbâ gólîyî trá tâ âtî-âtî tândí áníkâ sî, gõ'dá gólîyî lê tâ trá 'á lâ pîpîsîlî ãlô sî. Ìtí rî, ngbâângbâno rî, gólîyî nî tâ trá pâtî ró kî, ní âjô mâ nî tâ áníkâ â'dâlé òjîlâ drí.

9 "Ngbâângbâno tátá, má 'ê râtââ òjîlâ áníkâ ní drí njîlî âfélé má drí nô 'bá yî tâsî. Gõ'dá má irátââ nî nô kô òjîlâ gólîyî ndrî ãngó nô 'á rî 'bá yî tâsî. **10** Òjîlâ ámákâ ró rî 'bá yî ndrî kpá áníkâ ë'dî. Ní 'ê gólîyî trá ndrî 'dëlé má vó, gõ'dá òjîlâ ãzâ 'bá yî nû ïyî ãmbâ ámákâ trá gólîyî sî. **11** Tátá, òjîlâ gólîyî ní drí âfélé trá má drí nô 'bá yî, mâ 'ë'á trá gólîyî âyélé ãngó nô 'á nõngá ïyî drîyî sî òjîlâ gólîyî ní drí njîlî kô nô 'bá yî lâfâlé, õzô má òtirî gõô ní ngálâ ûrú 'álâ rî. Tátá tândí, má ijî nî ngbâângbâno, ní ątî gólîyî gâ mbârâkâ áníkâ sî, gólîyî òrî ró bê zââ òjîlâ tândí áníkâ ró, gõ'dá gólîyî òrî ró bê ngá ãlô ró ïyî lâfâlé 'ásî, õzô ãmâ drí 'bârë ní bê nô kâtí. **12** Ní âfë mbârâkâ trá má drí, gõ'dá má ìmbâ gólîyî trá gólîyî ątîlî gágâ mbârâkâ áníkâ 'dî sî. Má lôkî gólîyî trá ndrî tândí ró. Gõ'dá ìtí rî, cé òjîlâ ãlô gólîyî lâfâlé sî gâ vólé íyíkâ trá dó tâ ârîlî, gólâ ë'dî tibê lâtî ñnjí

njī 'bá ró, õzō tā Ɂ̄ngū 'bá áníkâ rī yī drí tā lâ ïjílî trá ɢ̄kú ró bükü áníkâ 'á rī kâtí.

¹³ "Ngbãângbânõ rí, mâ trá 'ẽ'á õjilã ámákâ 'dī 'bá yī âyélé nizó gôlé ní ngálâ ûrú 'álâ. Má rî ánî ïjílî gólîyî pälé ìtí drê Ɂ̄kpâkâ'dâ má drí 'bârë bê gólîyî bê nõ 'á, tälâ má lê gólîyî òrî ró bê zââ ánî ïnjílî, gõ'dâ gólîyî ɢ̄'dô ró bê ɢ̄yíkõ ró yî pîpîsîlî 'á õzō ámá kâtí. ¹⁴ Má ìmbâ gólîyî trá tâ âtî-âtî áníkâ sî, drilîyî gõ'dâ tâ lëzó 'á lâ. Gõ'dâ õjilã gólîyî ɢ̄ngó nõ 'á nõ 'bâá gólîyî lôvó kô tâ 'dî tâsî, tälâ gólîyî 'é gõ'dâ tâ õjilã ɢ̄ngó nõ kâ drí lêlê rî ã' dî kô, nyé õzō má drí gõ'dâ tâ ɢ̄ngó nõ kâ 'erë kô rî kâtí. ¹⁵ Tátá, ní fê mbârâkâ gólîyî drí rîzó tâ áníkâ 'elé ɢ̄ngó nõ 'á. Má rî ánî ïjílî nõ, ní lôkî ró gólîyî bê, õzō gólîyî òtírî rî õjilã ɢ̄ngó nõ 'á nõ 'bá yî lâfâlé rî. Ní pâ gólîyî, tälâ Sâtánâ õzo gólîyî âdó kô. ¹⁶ Tátá, ní ndrê õjilã ámákâ nõ 'bá yî ɢ̄'dô yî gõ'dâ kô tâ ɢ̄ngó nõ kâ 'e 'bá lâ 'î, õzō mâ rî gogó drí rîrî tâ ɢ̄ngó nõ kâ 'e ɢ̄kó rî tí. ¹⁷ Tátá, ní êdê gólîyî njââ tâ pâtîjí áníkâ sî, gólîyî drí rîzó tâ áníkâ ndrî 'elé dódó. Ní rî tâ pâtîjí ɢ̄'dâlê gólîyî drí tâ ìmbâ áníkâ sî. ¹⁸ Tátá mâ trá 'ẽ'á gólîyî jôlé nî'á tâ âtî-âtî tândí áníkâ nõ ìmbâ bê õjilã ɢ̄ngó nõ kâ rî 'bá yî drí, õzō ní drí ámâ ɢ̄jórë ânîlî tâ âtî-âtî tândí áníkâ nõ ìmbâlê õjilã ɢ̄ngó nõ kâ lâfâlé rî kâtí. ¹⁹ Ìtí rî, gõ'dâ má fê ámâ nyâányâ trá drâlê gólîyî tâsî, tälâ gólîyî òrî ró bê lôsî áníkâ nõ 'elé tândí ró mbârâkâ áníkâ sî.

²⁰ "Tátá, má rî ánî ïjílî lâjó'bá ámákâ nõ 'bá yî tâsî. Gõ'dâ má ɢ̄jî nî kpâ õjilã gólîyî 'e 'bá tâ lêlê má 'á tâ pêpê gólîyíkâ sî rî yî tâsî. ²¹ Tátá, ní fê mbârâkâ gólîyî drí, tälâ tâ ɻ̄sû gólîyíkâ ɢ̄'dô ró bê

ãlô, nyé õzõ tā ̄isū ãmákâ drí 'bârē ní bê ãlô rî kâtí. Ní pâ gólîyî, gólîyî ̄orî ró bê ngá ãlô ró ãmá bê, tâlâ ̄ojílã gólîyî ãngó nõ 'á nõ ūnî ró ̄iyî bê kî, pâtí-pâtí ní âjô má nñ. ²² Má â'dâ tā áníkâ rî 'bá yî trá ndrî gólîyî drí, õzõ ní drí â'dárê lâ trá má drí rî kâtí. Má lê gólîyî ̄orî ró ngá ãlô ró ̄iyî lâfálé 'ásî, nyé õzõ ãmâ drí rîrî ngá ãlô ró ní bê rî kâtí. ²³ Gõ'dá õzõ ãmâ drí 'bârē ní bê ãlô rî kâtí rî, má lê gólîyî drí 'bâlé kpá kpâkâ ãlô má bê. Â'dô bê ̄ití rî, ̄ojílã ãngó nõ 'á rî 'bá yî â'dô nñ'á lâ kî, ní âjô má nñ, gõ'dá ní lê ̄ojílã ãmákâ 'dî 'bá yî rôô, nyé õzõ ní drí ámâ lêrê rôô rî kâtí. ²⁴ Tátá, má lê gólîyî ūnî ró bê pâtí-pâtí kî, ní fê drí-ãcê ngá kâ trá ndrî má drígá drê ̄akpâkâ'dâ ó'bâá drê ãngó nõ kô, tâlâ ní lê má trá rôô rî drí.

²⁵ “Tátá tā mbî 'bá ró rî, gbõ lé ámâ ̄ajú-'bá-ãzí yî ̄ogã ̄iyî dó â'dô-â'dô áníkâ nñlî rî, má nñ â'dô-â'dô áníkâ trá tândí ró! Gõ'dá ̄ojílã ãmákâ nõ 'bá yî nñ ̄iyî trá kî, pâtí ní âjô má nñ. ²⁶ ̄Ití rî, Tátá, má ̄imbâ gólîyî trá tândí ró â'dô-â'dô áníkâ tâsî, gõ'dá má â'dô kpá zââ rî'á gólîyî ̄imbálé. Tátá, má lê gólîyî ̄olê ró ̄iyî ̄azí-ãzí yí bê rôô, õzõ ní drí ámâ lêrê kâtí. Gõ'dá má lê kpá má drí rîzó bê gólîyî pîpîsîlî 'á ngá ãlô ró gólîyî bê. Â'a'dô ̄ití.”

18

*Tâ Yésû rî rûzó rî
(Mâtâyô 26.47-56; Márâkô 14.43-50; Lúkâ 22.47-53)*

¹ Gõ'dá Yésû ndë bê râtáâ 'ẽ'ẽ rî, gólîyî drí ngâzó nñlî lâjô'bá íyikâ yí bê. Gólîyî drí áyágá mvá zîlî Kîdrónâ rî mbâzó. Áyágá 'dî 'á'á lé drî

lâ lésī rî, ámvú ãzâ bê rī'á fê dõ kâ zilí õlívī rî bê dūu 'á lâ. Gólīyî drí cãzó ámvú rî 'dī 'á tólâ.

² Āgô gólâ rú bê Yúdä tibê Yésü rí drí-bä fê 'bá rî nñi vñ tibê Yésü yî drí 'ẽzó  'dú kõlé 'á lâ lajó'bá íyíkâ yí bê rî trá, tâlâ 'dî vñ Yésü yî drí rîzó 'á lâ ândálé ândálé rî 'dî. ³ Gõ'dá Yúdä tibê Yésü rî drí-bä fê 'bá rî drí 'dêzó sisí  jílã tibê drî-'bá  ngí Yúdä yí kâ rî 'bá yî drí âjólé rî yî ágálé nñ'á Yésü rî vñ  'dále rûlî.  jú 'bû 'bá rî 'bá yî kpá bê rī'á lómígówá gõ'dá jó  ngí Ôvârî kâ rî kâ rî 'bá yí bê gólîyí bê. Gólîyî 'dó ngá  jú 'bû kâ bê, lígû  râwâ  cê- cê,  jú yí bê. Gõ'dá ãzâ 'bá yî íyíkâ cù lásí yí bê íyî drígá sî nyânyâ,  'dô ró bê vñ ndrêzó ngacî bê 'dî.

⁴ Gõ'dá Yésü ndrê bê  jílã 'dî 'bá yî ânî'á rî, gólâ drí ngâzó  fölé lajó'bá íyíkâ 'dî 'bá yî lâfálé sî âdrélé sisí 'álâ,  'dô ró bê gólîyî drí íyî ndrêzó bê tõ, tâlâ gólâ nñ tâ gólîyî drí 'e'á ' lâ yí drí rî trá ndrî. Gõ'dá  jílã âjólé 'dî 'bá yî âcâ íyî bê  nyî rî, Yésü drí tâ  jízó gólîyî tí kî, "Nî rî  'dî rî ndâlé  'dî yâ?" ⁵ Gólîyî drí tâ-drî lôgôzó kî, "Mâ rî Yésü tibê ânî 'bá Nãzârétâ lésî rî ndâlé  'dî." Gõ'dá Yésü drí tâ-drî lôgôzó gólîyî drí kî, "Mâ  'dî rî 'bá nô." 'Dî Yúdä 'e 'bá gólâ rî drí-bä fêlê rî kpá bê rī'á âdré'á  nyî gólâ lâgâtí  tî. ⁶ Gõ'dá Yésü lôgô tâ-drî bê gólîyî drí kî'á nñ rî, yî rî'á nô rî, gólîyî drí ngâzó íyî wâlé gôlé vólé dâ, gõ'dá drilîyî lô'dezó 'dó vûdrî  rî drí.

⁷ Gõ'dá nñngá sî, Yésü drí tâ  jízó kpá ó'dí gólîyî tí kî, "Nî rî  'dî rî lôndâ'á  'dî yâ?" Gólîyî âjólé 'dî 'bá yî drí tâ-drî lôgôzó kpá ó'dí kî, "Mâ ndâ Yésü ânî 'bá Nãzârétâ lésî rî  'dî." ⁸ Yésü drí gõzó

tā âtálé gólÿyî drí kpá ó'dí kī, "Má âtâ trá ãnî drí kī nī rî, mâ ū' dí rí' á nō. Ōzō ãnî drí ámâ ūsúrñ tí rî, 'dõvó nī âyê lâjó'bá ámákâ nō 'bá yí õnî ró ū'yî vólé. Nī îkpókpólô gólÿyî kô." ⁹ Tā 'dí â'dô ïtí 'dī, tâlâ úlí gólâ drí âtálé trá kī nī rî, "Öjílã tibê ní drí âfélé má drí rî, má ū'yî ãlôlâ kô" rí ã'dô ró bê tâ pâtñî ró.

¹⁰ Gõ'dá lâjó'bá Yésü kâ ãlô rú bê Sîmónâ Pétérö rî rí' á cù lígú mbêlësõ bê, gõ'dá gólâ drí lígú 'dî ângizó fókâ lâ 'ásî ãgô gólÿyî âjólé 'dî 'bá yí ãlô* rí 'bá âdrélé ãnyî yí lâgatí ïtí 'dî bí lâ drí-ágó lésí rí gãzó njýá vólé. ¹¹ Gõ'dá Yésü drí tâ âtázó Pétérö drí kī nī rî, "Ïtí kô Pétérö, ní lôgô lígú áníkâ fókâ lâ 'á! Ní ïsü áníkâ bê rî, má ūnjî lâjô tibê ámâ átá drí êdélé trá má drí nō kô yâ? Má â'dô njî'á lâ."

¹² Gõ'dá nîngá sî kôrô, drí-'bá ãjú 'bû 'bá gólÿyî âjólé 'dî 'bá yí kâ drí tâ âtázó ãjú 'bû 'bá íyíkâ drí, gólÿyî ūrû ró Yésü. Gõ'dá ïtí rî, drílÿyî Yésü rî rûzó ômbélé. ¹³ Gõ'dá rû ū'yî Yésü bê ômbélé rî, drílÿyî gólâ rî trôzó âjílî ãmbá íyíkâ rî 'bá yí ngálâ. Sísí rî, gólÿyî âjî gólâ ãmbá drí-'bá ángí õjílã Yûdâ yí kâ rî 'bá yí kâ rî 'bá yí kâ ágálé, tibê rí' á zílâ Ánâsî rî. Ánâsî 'dî rí' á Kâyífâ* rî á'bí 'î. ¹⁴ Kâyífâ ū' dî tibê tâ átá 'bá õjílã ū'yíkâ Yûdâ yí kâ drí kî' á nî rî, "Rí' á tândí ró õjílã ãlô drí drâzó, ã'dô ró bê õjílã ndrî drí tîlî rî."

* **18:10** 18.10 Âgô bí lâ gâlé 'dî rú lâ Málâkâ, gólâ ū' dî rû ū'yû 'bá drí-'bá drí-'bá Yûdâ yí kâ rî 'bá yí kâ rî kâ. * **18:13** 18.13 Kâyífâ 'dî ū' dî tibê â'dô 'bá drí-'bá drí-'bá Yûdâ yí kâ rî 'bá yí kâ ndrô 'dî 'á rî.

*Tā Pétērō drí tī gãzó Yésū rú sī rī
 (Mătăyō 26.69-70; Mărăkō 14.66-68; Lükă 22.55-57)*

¹⁵ Gõ'dá nîngá sī, Sîmónă Pétērō yî drí 'dẽzó kpââ õjîlă gólîyî Yésū rî rû 'bá 'dî 'bá yî vósî. Gõ'dá lăjó'bá Yésū kâ âzâ ãlô* rî drí 'dẽzó kpá gólîyî vó. Gõ'dá drî-'bá drî-'bá Yûdă yí kâ rî kâ 'dî nî lăjó'bá ãlô 'dî trá tăndí ró. Tă 'dî tâsî rî, õjîlă gólîyî Yésū rî trô 'bá 'dî 'bá yî õtîrî ūyî cââ átî ă'dí-drî gólâkâ rî kâ 'á rî, lómígówá gólâkâ 'dî 'bá yî drí lăjó'bá 'dî âyézó filí ă'dí-drî 'álâ Yésû rî ájîlî. ¹⁶ Gõ'dá gólîyî âyé ūyîkâ Pétērō kô filí ă'dí-drî 'dî 'álâ. Gólâ âdrê íyîkâ ãkpâ átî âgâ kâ tú. Gõ'dá lăjó'bá âzâ ãlô fî 'bá cù ă'dí-drî 'álâ nâ rî ndrê Pétērō bê âdré'á ūvî 'álâ rî, gólâ drí tâ âtázó râgîi õkó ró átî âgâ kâ vó lâ ndrélé 'dî drí, âyâye ró Pétērō bê filí ă'dí-drî 'álâ. ¹⁷ Gõ'dá õkó 'dî drí lîfî jâzó Pétērō ngálâ tâ ïjîlî gólâ tú kî, "Tí nî ă'dó lăjó'bá âgô zîlî Yésû rî kâ ãkipálâ ū'dî kô yâ?" Gõ'dá Pétērō drí tî gãzó dó õkó râgîi ró 'dî drí kî, "'Á'â! Â'dó má ū'dî kô!"

¹⁸ *Ití, râgîi kpá lómígówá yí bê icî ūyî lăsî trá átî âgâ kâ tú ití ūyî drí rî'á yălâ ū'dě drí sî, gõ'dá Pétērō drí kpá ânîzó âdrélé gólîyî lăfálé 'á lăsî yălâ ū'dě drí sî.*

*Tâ Yésû drí âdrézó drî-'bá drî-'bá Yûdă yí kâ rî kâ ândrá rî
 (Mătăyō 26.59-66; Mărăkō 14.55-64; Lükă 22.66-71)*

* **18:15** 18.15 Lăjó'bá ãlô fî 'bá Yésû bê jó 'álâ 'dî rú lâ Yōwánî búkû nô îgî 'bá rî ū'dî.

19 Gõ'dá áâjî bê Yésū dr̄i-'bá ãmbá z̄ilí Ánãsí 'd̄i ágálé r̄i, gólâ drí Yésū r̄i ijízó lâjó'bá gólâkâ r̄i 'bá yî tâsí gõ'dá kpá tâ gólâ drí r̄i'á ìmbálâ gólîyî drí r̄i tâsí. **20** Nîngá sî, Yésū drí tâ-dr̄i jâzó gólâ drí kî nî r̄i, "Má r̄i ïtú vósí cé r̄i'á òjílã ìmbálé gbórókô rê-rê sî. Má lâpí rû kô òjílã ìmbárë 'á. Má r̄i trá òjílã ìmbálé võ Yûdã yî drí rîzó rû ê'bélé úlí Ôvârí kâ ârîlî r̄i 'á. Ngá ãzâ yû má drí ìmbálé ūgû ró ãmâ drí 'bârë cé ãmâ dr̄i'í sî r̄i 'á. **21** Ngã nî ijî mâ ïtí ã'dô tâsí yâ? Ní nî òjílã gólîyî r̄i 'bá tâ má drí r̄i'á ìmbálé r̄i ârîlî r̄i yî ngálâ, gólîyî â'dô tâ mbî lâ â'dá'á nî drí, ngâtá má ìmbâ tâ ányâ 'i yâ r̄i."

22 Gõ'dá Yésū âtâ bê tâ 'dî ïtí r̄i, lómígówá ãlô r̄i 'bá dr̄i-'bá ãmbá 'dî vó lâ ndrélé gólâ r̄i 'bá ányâ Yésù lâgâtì ïtí 'dî r̄i drí Yésù r̄i áyâ'bú sâzó íyî drí sî, gõzó kpá tâ âtálé kî, "'Dîí úlí nî drí âtálé òjílã ãmbá drí r̄i i'dî yâ?"

23 Gõ'dá Yésù drí tâ âtázó dr̄i-'bá ãmbá Ánãsí 'dî drí kî, "'Ozõ má ãâtâ úlí ányâ 'i r̄i, 'dõvó nî â'dâ drê úlí ányâ má drí âtálé 'dî. Ócâ òjílã r̄i 'bá tâ mbî âtálé i'dî r̄i kpá bê yâ?" **24** 'Dîí vósí r̄i, Ánãsí drí Yésù r̄i jõzó Kâyífâ ngálâ, drê zââ ômbê-ômbê ró, tâlâ Kâyífâ i'dî dr̄i-'bá dr̄i-'bá Yûdã yí kâ r̄i 'bá yí kâ gólâ r̄i 'bá tâ ángí kîlî r̄i.

*Tâ Pétérô drí tî gâzó Yésù rú sî kpá ó'dí rî
(Mâtáyô 26.71-75; Márâkô 14.69-72; Lúkã 22.58-62)*

25 Gõ'dá nîngá sî, Sîmónâ Pétérô kpá zââ r̄i'á âdré'á lâsí yâ'á ïtí. Gõ'dá òjílã gólîyî r̄i 'bá kpá âdrélé Pétérô bê 'dî 'bá yî drí tâ ijízó Pétérô tî

kī, “Tí nî fí lājó'bá Yésū kâ ī'dî yā?” Pétērō drí tī gāzó dó kī, “'É'ē! Má â'dó ī'dî kō.”

²⁶ Nīngá sī, ãgô ãzâ kpá bê rī'á âdré'á lāsí lāgátí 'dó Pétērō yí bê. Ægô rī 'dī rû ì'bū 'bá drī-'bá drī-'bá Yúdā yí kâ rī 'bá yí kâ rī kâ, gō'dá kpá ãgô tibē Pétērō drí bí lâ gâlé njiyá Yésū rī rūrī 'á rī áró lâ 'i. Gō'dá drilâ kpá tā ijízó mbârâkâ sī Pétērō tī kī, “Ní â'dó kō ī'dî má drí ndrēlē Yésū yí bê ámvú fê dō kâ bê nā 'álâ rī yā?” ²⁷ Gō'dá Pétērō drí kpá tī gāzó dó ó'dí kī, yí nñí ãgô 'dī kō. Gō'dá nīngá sī, kôrô, 'ã'ú-lúgú drí círi 'bëzó.

Tā drī-'bá ángí Yúdā yí kâ rī 'bá yî drí kúmú Pílátō rī icízó tā kílî Yésū rú rî

(Mätáyō 27.1-2, 11-31; Márakō 15.1-20; Lükä 23.1-5, 13-25)

²⁸ Gō'dá nīngá sī, tā Käyífâ drí Yésū rī ijízó rî vósí rî, ãkpâ cíynó ìtú drí âfôrë 'á, gólïyî drí Yésû rî âdrizó Käyífâ drí 'bâ lésí âjílî kúmú Rómâ yí kâ zílî Pílátō rî drí 'bâ 'álâ. Drî-'bá ángí Yúdâ yí kâ 'dî 'bá yî fí iyíkâ cù jó kúmú Pílátō kâ 'álâ kô, óozó ïyî 'bââ â'dolé ònjí rô Ôvârî lîfî drî 'á,* tâlâ kârámâ lâvû-lâvû kôrô kâ trá ãnyî. Â'dô lâ'bí gólïyíkâ vó ró rî, icâ trá gólïyî drí â'dozó tândí rô Ôvârî lîfî nyâsá kârámâ 'dî kâ nyârë 'á. Gō'dá gólïyî drí vörâ jözó kúmú Pílátō vó. ²⁹ Gō'dá Pílátō âfô bê ïvî rî, gólâ drí tâ ijízó drî-'bá ángí Yúdâ yí kâ 'dî 'bá yî tî kī, “Ægô nô 'ê tâ ònjí ã'dô kâ 'i ãnî drí gólâ rî âjízó má ngálâ nô yâ?”

* **18:28** 18.28 Lâ'bí Yúdâ yí kâ kī, õzô gólïyî õfî trá jó õjílâ â'dó 'bá kô õjílâ Yúdâ yí kâ ró rî kâ 'á rî, gólïyî ãâ'dô trá ònjí rô Ôvârî lîfî drî 'á.

30 Gõ'dá dr̄i-'bá ángí Yúdã yí kâ 'dî 'bá yî drí tâ-dr̄i lôgõzó Pïlátõ drí kî, "Özõ őjílã õ'ê tâ õnjí têtë âzâ kô rî, mä â'dô fí gólâ rî âjí'á trá ní ágálé yã? Mä rî ãmákâ fí zââ őjílã tâ õnjí têtë 'e 'bá âjílí ū'dî ní ágálé."

31 Gõ'dá ïtí rî, Pïlátõ drí tâ-dr̄i jazó gólýi drí kî, "Özõ ã'dô trá ïtí rî, ãnî nyãányâ, nî 'ê ngá ãnî drí lëlé 'êlé gólâ drí rî, nyé lâ'bí ãníkâ Yúdã yí kâ rî vó ró."

Gõ'dá nñngá sî, dr̄i-'bá ángí Yúdã yí kâ drí tâ-dr̄i lôgõzó Pïlátõ drí kî, "Ãnî mírî Rómä kâ âyé ãmâ kô őjílã gólýi ãmâ drí ûsúlî trá tâ õnjí têtë bê rî yî ûfûlî, nî kî, yî â'dô őjílã tâ õnjí têtë 'e 'bá ûfû'á cé nî." **32** Dñi lâtî tibê dr̄i-'bá ángí Yúdã yí kâ yî drí ûsúlî Pïlátõ rî 'bázó Yésü rî fûlî fê lâlî-lâlî drñi rî ū'dî. Tâ rî gógo 'dî Yésü  ngû kó trá ãkpâkâ'dâ sisí kî'á nî rî, Yúdã yí ã'dô íyî fû'á, íyî ipâ-îpâ sî fê lâlî-lâlî drñi.

33 Gõ'dá Pïlátõ drí fîzó kpá ó'dí jó 'álâ, drílâ tâ 'bázó Yésü rî âjízó yí ngálâ jó 'á tólâ. Gõ'dá áâjî bê Yésü gólâ ngálâ rî, gólâ drí Yésü rî ijízó kî, "Má lë nñlâ kî, nî kúmú ángí őjílã áníkâ Yúdã yí kâ kâ ū'dî yã?"

34 Nñngá sî, Yésü drí tâ-dr̄i lôgõzó Pïlátõ drí kî, "Ní rî tâ 'dî ijílí má tí 'dî, tâlâ pâtñi nî rî gógo lë nî nñlâ kî, mä ū'dî kúmú Yúdã yî drí rî'á télâ rî ū'dî yã, ngâtá 'dñi tâ ijílí gólâ őjílã âzâ 'bá yî drí lëlé nî nî drí ámâ ijízó ū'dî sî lâ rî ū'dî yã?"

35 Gõ'dá kúmú Pïlátõ drí kpá tâ-dr̄i jazó Yésü drí kî, "Ní  sü áníkâ bê rî, mä őjílã Yúdã yí kâ ū'dî yã? Ní ndrê trá, őjílã ánî nyãányâ kâ gõ'dá

dr̄i-'bá ángí áníkâ ró r̄i 'bá yí bē, ̄atr̄u ūyí n̄i n̄i ájilí má ágálé. Ní 'ê ã'dô 'î ōnjí ró gólíyí 'bälé ̄wã ró n̄i bē yã?"

³⁶ Yésū drí tā-dr̄i jāzó kpá ó'dí Pīlátō drí kĩ, "Ní ndr̄e dr̄e, kūmū ámákâ r̄i â'dó kô ̄ozõ kūmū ̄ojilã áníkâ ángó nõ 'á r̄i kâtí. Tí ̄oró 'bââ nõ ̄ití r̄i, lâjó'bá ámákâ fû rû nõ trá ̄ajú 'bû 'bá ̄ojilã drí ̄ajolé ámâ ̄atrúlí 'dî 'bá yí bē, gõ'dá tí gólíyí ̄icá kô ámâ ̄atrúlí. Ní ndr̄e dr̄e, kūmū ámákâ r̄i â'dó kô kūmū áníkâ ángó nõ kâ r̄i tí. ̄Ití r̄i, kūmū ámákâ r̄i'á kūmū ̄urú 'álâ r̄i kâ 'î."

³⁷ Gõ'dá Pīlátō drí kpá tā ̄ijízó Yésū tí ó'dí, "Má kĩ, n̄i kúmú 'î yã?" Gõ'dá Yésū drí tā-dr̄i lôgõzó kpá Pīlátō drí kĩ, "'Dî' r̄i'á tā mb̄i 'î, mâ kúmú 'î pâtíi. Ájâjô mâ t̄ilí ángó nõ 'á ̄ojilã mvá ró nõ kó tā 'dî s̄i, tâlâ má ̄imbâ ró tā pâtíi mb̄i Ôvârî kâ nõ bê ̄ojilã drí ndr̄i. Tâlâ ̄ojilã tibê tā lë 'bá trá tā pâtíi 'dî 'á, ámâ n̄i 'bá trá, gõ'dá r̄i 'bá tā mb̄i lôbélê ̄i'dî r̄i, gólâ â'dô tā má drí ̄atálé r̄i 'é'á pâtíi." ³⁸ Gõ'dá Pīlátō drí kpá tā-dr̄i lôgõzó Yésū drí kĩ, "̄icá fí trá tā pâtíi n̄izó yã?"

Pīlátō l  é gõ'dá kô tâ Yésū drí ̄atálé 'dî ̄aríl , gõ'dá gólâ drí ng  azó f  lé   ví 'álâ. N  ng   s  i, dr  l   tâ ̄at  z     jil   Y  d   y   k   g  l  y   r   'b   t   k  k   g  l  k   t  l   'd   'b   y   dr   k  , "M   u  s   t   ány   ág   n   k   k  . ³⁹ N     r   dr  , l  b     n  k     k   r   k   'á r  , ám   m  r   R  m   k   dr     jil   Y  d   y   k   'b  l     n  m   'á r   l  f  lé c     l     n  m   '  s   n  l   'b   'álâ. Gõ'dá ng  b  ângb  n   r  , n   l   m     l  f     d     d     n  m   '  s     n   dr   y  , ág   g  l     n   Y  d   y     r  k   'b   y   dr   r  'á z  l   k  m     n  k   r   n     d   y  ?"

40 Gõ'dá ñtí rî, Yúdä yî drí tã-drñ jãzó Pílátô drí ngbálá-ngbálá, “É'ë, mä lẽé ní drí ãgô 'dî lôfôlé ñ'dî kó kô. Mä lẽ ní lôfõ Bârábä ñ'dî.” Bârábä 'dî rî ãgô gólâ âsí 'bá ãw   bê 'ë'á mír   Róm   kâ jälé rî ñ'dî, gõ'dá mír   Róm   kâ drí gólâ rî rûzó v  l   g  n  m   'á 'dî.

19

1 Gõ'dá 'dî v  s   rî, Pílátô drí tã 'b  z   ãj   'b   'b   íy  k   rî 'b   y   drí, g  l  y   ôtr   r   Y  s   v  l   n  '   c  l   ônj  r   'b   s  , t   l   ūs   r   b   õj  l   Y  d   y   k   'd   'b   y   r  . **2** Gõ'dá n  ng  á s  , ãj   'b   'b   Pílátô k   'd   'b   y   drí Y  s   r   tr  z   r  '   lârâkô l   '  l   g  d   kp   c  l  . G  d   dr  l  y   kp   ãs  p   p  r  c   r   r   g    r   l   âg  z   p  l   õz   ït  t   k  t   áp   k  m   k   r   ãs  l   g  l   dr  l   mb  r  k   s   ãtr  . G  d   g  l  y   dr   kp   ït   '  k   k  m   k  k  k   ñt   âtr  z   ãk  l   g  l   r  . **3** G  d   ãj   'b   'b   'd   'b   y   drí r  z   'd  s   '  l   g  l   r  , r  z   r  '   ân  l   ând  l   ând   âny   Y  s   r   p  -s  l   ãgb   g  l   ând   ny   õz   ãj   'b   'b   dr   r  r   '  l   k  m   ïy  k   dr   r   k  t  , g  d   r  z   ïy   kp   t   ât  l   Y  s   dr   ând  l   d  u   k  , “Á  , k  m   áng   Y  d   y   k   n  , m   '  n  -b  -y   n   dr  .” Ú  l   ât  -ât   b  , g  d   dr  l  y   ãs  z   ãny   Y  s   r   r  '   g  l   r   l  f   s  l   dr   s   ãkp  y   ãkp  y  .

4 G  d   n  ng  á s  , ãj   'b   'b   'd   'b   y   nd   ïy   b   Y  s   r   lârâkô '  e'   r  , Pílátô drí ng  z   ãf  l   ñv   '  l   kp   ó'  d   õj  l   Y  d   y   k   d  u   'd   'b   y   ng  l  . G  d   dr  l   t   ât  z   õj  l   'd   'b   y   dr   k  , “N   âr   dr  , m   tr   n  '   g  l   r   l  f  l   n  l   v  l  , t  l   má ūs   t   õnj   g  l   dr   '  l   r   k  .” **5** G  d   Pílátô ât   t   'd   b   ñt   r  , ãj   'b   'b   g  l  k   'd   'b   y   dr  

Yésū rî lôfōzó ūví 'álâ cú ápä êdélé púrūcí gárá 'ásī 'dî bê yí dr̄j̄i gō'dá kpá ítâ kâkâ ãmbá kumū kâ kündrū-kündrū rî bê yí rú. Gō'dá nñngá sî rî, Pílátō drí tâ âtázó gbórökô vâyâravá sî õjílā 'dî 'bá yí drí kî, "Nî ndrê drê lâjō félé ãgô nõ drí nõ, ïcâ trá 'dî, nî âyê gólâ õnî ró."

⁶ Gō'dá dr̄j̄-'bá ángí 'dî 'bá yí sisí lé 'bá gólîyíkâ 'dî 'bá yí bê ndrê iyî bê Yésū rî, gólîyî drí ângbázó tâ bê kâwō kî, "Ní îpâ gólâ! Ní îpâ gólâ! Ní îpâ gólâ fê lâlî-lâlî dr̄j̄i drâlé vólé!"

Gō'dá bê ïtí rî, Pílátō drí tâ âtázó gólîyî drí kî, "Ãnî nyâányâ ôtrô gólâ nî nñ'á fûlâ, ãrí lâ õgô ró bê ãnî dr̄j̄i, tâlâ má ndré ámákâ tâ õnjí gólâ drí 'êlé rî kô."

⁷ Nñngá sî, õjílā Yûdä yí kâ 'dî 'bá yí drí ngâzó ângbâlé iyî úlî bê kî, "Lâ'bí ãmákâ kî, õjílā tibê tâ âmâ 'bá kizó nî rî, yí â'dô Ôvârî rî mvá 'î rî iyíkâ kó fûlî vólé. Úfû gólâ kó vólé."

⁸ Gō'dá Pílátō ârílî bê úlî gólîyî drí âtâlé kî'á nî rî, Yésû õkî, yí ãâ'dô Ôvârî rî mvá 'î 'dî rî, ūrî drí gôzó gâlé Pílátô rú gârã sisí rî dr̄j̄i sî. ⁹ Gō'dá drîlâ ngâzó kpá filí ó'dí jó 'álâ, gólâ drí tâ âtázó ãjú 'bû 'bá iyíkâ 'dî 'bá yí drí Yésû rî trôzó lôfilí jó 'álâ kpá ó'dí. Gō'dá tólâ rî, gólâ drí tâ ïjízó Yésû tí kî, "Ní ânî nô vô ángô rî lésî yâ?" Gō'dá Yésû lôgôo tâ 'dî dr̄j̄i lâ kô. ¹⁰ Gō'dá Pílátô drí tâ âtázó Yésû drí kî, "Tí ní gâ vólé dó tâ kôlé má tí rî, ní nñjî kô kî'á nî rî, má â'dô cú rî'á drí-âcê bê ngâtá ánî fûzó yâ ngâ kpá ánî âyézó nñlî yâ rî?"

¹¹ Gō'dá nñngá sî, Yésû drí tâ-dr̄j̄i lôgôzó Pílátô drí kî, "Tí Ôvârî õró ámâ drí-bâ fêê ní drígâ fûlî kô rî, nî rî'á mbârâkâ ãkó ámâ fûzó. Tâ rî gógó

'dī tāsī rī, ōjílā gólâ ámâ rū 'bá âjílí ní ândrá, 'dīrī, tā ōnjí gólâkâ rī lâvū íyíkâ gärä áníkâ rī dr̄ū sī."

¹² Gõ'dá Pílátō ârī úlí Yésū drí âtálé 'dī bē rī, kôrô Pílátō drí rizó zââ tā ì'bílî dr̄-'bá ángí Yúdä yí kâ 'dī 'bá yí bê kī, yí lê trá Yésū rī âyélé nílî vólé. Gõ'dá ōjílā Yúdä yí kâ 'dī 'bá yí drí tā-dr̄ lôgõzó Pílátō drí kī, "Ní ndrê ní dódó! Ōzō ní ââyê âgô 'dī trá nílî vólé rī, tákō, ní â'dó kô kúmú âmbá Rómā kâ Sízā rī rû-lë-âzíyā ī'dî. Ní ndrê trá! Ōzō ōjílā âzâ ââtâ tā trá kī, yí ââ'dô kúmú 'î, gõ'dá Sízā 'bâá gólâ ní kô rī, ōjílā rī gógó 'dī rī 'dī ōjílā âzí lïfí icí'á ngälé ăwã 'bélé Sízā bê."

¹³ Gõ'dá Pílátō ârī úlí gólîyî drí âtálé 'dī bê rī, gólâ drí tā âtázó ăjú 'bû 'bá íyíkâ rī 'bá yí drí Yésū rī lôfõzó kpá ó'dí īví 'álâ. Ítí rī, gólâ drí gõzó rilí gá kífí íyíkâ kúmû kâ dr̄û.* ¹⁴ Gõ'dá níngá rī,* drílâ tā âtázó dr̄-'bá ángí Yúdä yí kâ 'dī 'bá yí drí kī, "Ní ndrê drë, kúmú âníkâ rī'á nõ!" ¹⁵ Gõ'dá Ítí rī, dr̄-'bá ángí Yúdä yí kâ 'dī 'bá yí drí trêzó úlí bê ûrû kī, "Ní trö gólâ níngá sî vólé! Úfû gólâ vólé ngbâângbânõ!"

Gõ'dá níngá sî, Pílátō drí tā-dr̄ lôgõzó gólîyî drí kī, "Ní lê má ūfû kúmú ángí âníkâ vólé yâ?" Gõ'dá gólîyî drí tā-dr̄ lôgõzó Pílátō drí kī, "Mâ lêé gólâ kô, gólâ â'dó kô kúmú âmákâ ī'dî! Mâ nî âmákâ cé Sízâ kúmú ángí âmákâ Rómâ kâ ró rī ī'dî."

* **19:13** 19.13 Võ kífí kúmû kâ bê 'dī úzî rú lâ tî Ärämáyâ kâ sî Gâbâtâ. Éêdê jó 'ále lâ kúní mvâ sî. * **19:14** 19.14 Tâ 'dî 'ê rû trá kâyî Yúdâ yí kâ drí rizó lôsî kârámâ lâvû-lâvû kôrô kâ rî kâ 'elé rî sî, ōzô ătú gâgâlî-fâ sî.

16 Bê trá ñtí rî, Pílátō drí gbõ tā-drñ lēzó Yésū rî fñzó ïpâ-ïpâ lâ sî fê lâlì-lâlì drñ, tâlâ gólâ lée kô iyî nyâányâ 'bâlé Sízâ rî ãjú-'bâ-ãzí rô.

*Tâ Yésū rî ïpázó fê lâlì-lâlì drñ drâlé rî
(Mâtayô 27.32-44; Márakô 15.21-32; Lükâ 23.26-43)*

Â'dô bê trá ñtí rî, ãjú 'bû 'bâ Pílátô kâ 'dî 'bâ yî drí Yésū rî drñzó nñzó ï'dí bê lâ võ õjílâ fû kâ rî 'álâ. 'Dî gólîyî drñ ãgô ãzâ 'bâ yî rî ngá ôpá 'bâ ró rî 'bâ yî kpá kpââ Yésû bê nñ'â kpá fûlâ iyî.

17 Gô'dâ nñngá sî rî, gólîyî drí Yésû rî 'bâzó fê lâlì-lâlì 'ezó gólâ rî ïpâlé drñ lâ 'á rî njílî kpââ nñzó ï'dí bê lâ võ 'ezó gólâ rî ïpâlé rî 'álâ. Gô'dâ võ 'ezó nñ'â gólâ rî ïpâlé 'álâ nâ, úzì rú lâ Gôlögôtâ.* Võ rî 'dî rî'â ãnyî Yérôsälémâ rú. **18** Võ rî nâ 'á rî, drñlîyî Yésû rî ïpázó fê lâlì-lâlì drñ 'dó ãgô rî ngá ôpá 'bâ ró ãdrñlî iyî kpââ Yésû bê 'dî 'bâ yî bê. 'Dî ïpâ ãlô rî iyíkâ Yésû rî drí-ágó drñ lési, gô'dâ ãzâ rî iyíkâ Yésû rî drí-lijí drñ lési.

19 Drë Yésû bê ãkpâ kúmú Pílátô drí jó 'álâ rî, Pílátô 'bâ tâ trá tâ ïgî 'bâ iyíkâ drí tâ â'bâ-â'bâ ïgîzó lâmbé ró ïpâlé ûrû fê lâlì-lâlì rú Yésû rî drñlî 'á, õzõ õotírî gólâ rî ïpâ fê lâlì-lâlì drñ ûrû rî. Gólâ kî, tâ ïgî 'bâ ïigî kî,

**NÔÔ YÉSÛ NÃZÃRÉTÃ LÉ 'BÁ RÓ KÚMÚ ɄNGI
YÚDÃ YÍ KÂ RÓ RÎ ï'DÎ**

20 Ítí rî, ïgîzó lâ tî nâ nõ yî sî: 'dî tî Yúdã yí kâ sî, tî Rómâ lé 'bâ kâ sî, gô'dâ kpá tî Gîrîkî kâ sî, tâlâ õjílâ dñu rî 'bâ iyî lâvñlî lâtî 'ásî rî 'bâ yî ūzì ró iyî bê. **21** Gô'dâ drë ãkpâkâ'dâ ïpâ Yésû drë kô

* **19:17** 19.17 Gôlögôtâ 'dî ífí lâ kî, võ ãvõ drñ-fâ kâ 'i.

fē lâlî-lâlî dr̄i r̄i, dr̄i-'bá ángí Yúdā yí kâ 'dī 'bá yí z̄i ïyî bê tā ïgîlî trá 'dī r̄i, gólîyî drí ngãzó tā âtálé Pílátō drí gbórökō ãmbá s̄i kĩ, "Íigíi kô Kúmú ãmákâ Yúdā yí kâ! Íigíi kĩ, 'Ágô 'dī â'bâ tā kĩ n̄i r̄i, yí ãâ'dô kúmú Yúdā yí kâ.' " ²² Gõ'dá nñngá s̄i, Pílátō drí gãzó dó, gõ'dá gólâ drí tā âtázó kĩ n̄i r̄i, "Tā ïgîlî trá r̄i, ïigíi trá, õjilâ jã 'bá lâ yû."

²³⁻²⁴ Gõ'dá ãjú 'bū 'bá 'dī 'bá yí ndë ïyî bê Yésū r̄i ïpâ-ïpâ fē lâlî-lâlî dr̄i ndr̄i r̄i, gólîyî drí âgõzó itá gólâkâ r̄i'á âkólâ yí rú ïví lési ró ãcê rî âtrõzó ôsílî lâfálâ cälé ïyî lâfálé 'ásî ãlô-ãlô sù cé. Gõ'dá gólîyî ôsíi ïyî itá Yésū kâ drílâ r̄i'á sôlâ 'álé lési r̄i kô, tâlâ itá rî gógó 'dī ó'dî drí s̄i, lârâkô lâ ngüi, süsü ró gõ'dá ïcû võ lâ yû. ãjú 'bū 'bá sû 'dī 'bá yí ndrê itá 'dī süsü lâ bê r̄i, drílîyî tā ï'bîzó kĩ, r̄i'á tândí ró ïyî drí gõmári vñzó ï'dî tâlâ itá rî 'dī trõzó. Tâ rî 'dī â'dô ïtí 'dī, tâlâ úlî ãzâ Ôvârî drí âtálé búkû ïyíkâ 'á ã'dô ró bê pâtíi. Gólâ kĩ, "Gólîyî drí itá ámákâ lânjízó ïyî lâfálé 'ásî gõ'dá itá sôlé 'álé lési rî vñzó gõmári s̄i."

Lóngó 22.18

²⁵ Gõ'dá ãjú 'bū 'bá 'dī 'bá yí ðtírî r̄i'í tâ ïyíkâ 'dī 'bá yí lô'élé ndr̄i 'dî r̄i, õjilâ ãzâ 'bá yí ïyíkâ kpá r̄i'á ïyî âdré'á fē lâlî-lâlî Yésû rî ïpázó dr̄i lâ 'dî lâgátí ïtí. Õjilâ 'dî 'bá yí lâfálé rî r̄i'á Yésû rî ândré Mârîyâ yí âmvúpî lâ bê, gõ'dá kpá Mârîyâ gólâ Kîlópâ rî õkó ró rî bê, gõ'dá kpá Mârîyâ gólâ ânî 'bá jârîbâ zñlî Mâgâdálâ rî lési rî 'dó ïyî bê âdré'á nñngá. ²⁶ Gõ'dá ïtí rî, Yésû drí lîfî jâzó ândré lâ yí ngálâ lâjó'bá gólâ drí lêlé rôô rî bê. Gõ'dá drílâ tâ âtázó ïyî ândré drí kĩ, "Ámâ ândré, ngbâângbânô ámâ rû-lê-ãzíyâ nô õndrê ánî vó,

õzõ ánî mvá ágó ró rî kâtí.” ²⁷ Gõ'dá drílâ kpá lïfí jãzó lajó'bá íyíkâ lëlé rõô 'dĩ ngálâ, gõ'dá kpá tã âtázó lajó'bá rî 'dĩ drí kĩ, “Ámâ rû-lẽ-ãzíyã, ámâ ândré gõ'dá trá rí'á 'dĩ, ngbääângbânõ ní ndrê vó lâ, õzõ ánî ândré kâtí.” Gõ'dá tã 'dî 'bá yí vósí ndrî rî, lajó'bá 'dĩ drí Yésü rî ândré rî trõzó 'bâlé rílî yí bê õzõ íyî ândré kâtí.

*Tâ Yésü drí íyî nyãányâ âyézó drâlé rî
(Mâtáyõ 27.45-56; Márakõ 15.33-41; Lúkã 23.44-49)*

²⁸ Tâ 'dî 'bá yí vósí rî, Yésü nîj trá kĩ, yí ndë lôsîn tibê íyî átá drí lélé yí drí 'êlé rî trá ndrî. Ítí rî, gólâ drí tã âtázó kĩ, “Mâ lïmvû lôvó ró.” Gõ'dá gólâ âtâ tã 'dî bê rî, úlí tibê ìgílî búkû Ôvârî kâ 'á rî drí âcázó pâtñ. ²⁹ Tákõ õjílâ gólâ rî ipá 'bá fê lâlî-lâlî drí 'dî 'bá yí âtrõ íyî õdrá ã'dí trá kpââ íyî lâgatí nîngá. Gõ'dá Yésü âtâ bê tã kĩ'á nî rî, yí ã'dô lïmvû lôvó ró rî, ãjú 'bû 'bá 'dî 'bá yí âlô rî drí ngãzó ngá cõfõ-cõfõ õzõ cõfó kâtí rî êrêlé fê mvá sîlî sôlé õdrá rî 'dî 'á ijõlé 'bâlé Yésü tí. ³⁰ Gõ'dá Yésü âmbê õdrá rî 'dî bê rî, gólâ drí tã âtázó kĩ, “Lôsî má drí ânî'á 'êlâ rî ndë rû trá!” Gõ'dá ïtí rî, kôrô gólâ drí lôvó-lôvó âyézó. Gõ'dá drí lâ drí â'dezó âlê'bê ágásí drí 'á.

*Tâ ãjú 'bû 'bá drí ngá ôpá 'bá îpâlé Yésü bê rî
'bá yí pá lâ yí ôñozó gõ'dá Yésü rî gârâ 'dizó rî*

³¹ Gõ'dá 'dî vósí rî, kâyî idrú rî tí rî rî'á kâyî râtáã kâ 'î, â'dó kô tândí ró õjílâ ãvõ drí rizó fê lâlî-lâlî drí 'cälé bûúû kâyî râtáã kâ 'dî 'á. Gõ'dá bê trá ïtí rî, drí-'bá ángí Yûdä yí kâ drí íyî ngãzó

nīlí Pīlátō ngálâ gólâ rî ijílí, gólâ õ'bā ró tā, ăjú 'bū 'bá gólâkâ drí ññi ró iyí nñ'á Yésü yí ipálé ngá ôpá 'bá rî 'dî 'bá yí bê 'dî pâ lâ yí ôñõlé vólé, tâlâ gólíyî õôdrâ ró bê 'wââ, gõ'dá oõ'bâ ró ăvõ lâ iyí bê 'bú 'á drë ăkpâkâ'dâ ătú fí kô.* ³² Gõ'dá ăjú 'bû 'bá Pīlátō kâ árí iyí bê tâ Pīlátō drí 'bâlé gólíyî drí kñ'á nñ rî, gólíyî õcâ Yésü yí pâ ôñõlé 'dî rî, gólíyî drí ătôzó ăgô gólíyî ipálé Yésü rî gârâ drí 'á rî 'dî 'bá yí pâ lâ iyí ôñõlé sisí. ³³ Gõ'dá ácâ iyí bê Yésü rú tí kpá yí õcâ ró Yésü rî pâ ôñõlé rî, 'dî gõ'dá Yésü drâ iyîngá trá ăkû ró. Gõ'dá gbô drílîyî âyézó lâ. ³⁴ 'Dî vósí, ăjú 'bû 'bá ălô rî drí ngâzó Yésü rî gârâ 'dîlî ăjú sî, kôrô ărí drí âdâzó kpâkâ ălô lîmvû bê lâzé 'dîlî 'dî 'ásí, tâ â'dâ ró kî, Yésü drâ trá pâtjî.

³⁵ Mâ rî gógó* rî, má ndrê tâ 'dî 'bá yí trá cù ámâ lîfî sî. Má âtâ tâ pâtjî 'ì kî, tâ 'dî 'bá yí 'ê rû trá ndrî. Má igí tâ lâ nñ ănî drí, nñ lë ró tâ bê Yésü 'á. ³⁶ Tâ 'dî 'bá yí 'ê rû ătí 'dî, tâlâ tâ gólíyî igílî búkû Ôvârî kâ 'á rî 'bá yí, ă'dô ró bê pâtjî ró kî nñ rî, "Gólíyî ññó fâ lâ kô ălôwálâ", ³⁷ gõ'dá kpá kî nñ rî, "Gólíyî ă'dô ăjílâ gólâ tibé gârâ lâ 'dîlî rî ndrë'á" rî.

*Tâ Yésü rî ăvõ 'bâzó 'bú ūgí ró rî 'á rî
(Mâtâyô 27.57-61; Márâkô 15.42-47; Lükâ 23.50-56)*

³⁸ Gõ'dá 'dî vósí, ăgô ăzâ rú lâ Yôsépâ Ărâmâtâyâ lé 'bá ró rî drí ngâzó nîlí Pîlátô rî ijílí

* **19:31** 19.31 Kâyî râtâa kâ 'dî ătô trá ătú drí fîrî 'á. * **19:35** 19.35 'Dî Yôwání 'dî, búkû nñ igí 'bá ró rî. **19:36** 19.36 Lôngó 34.20. **19:37** 19.37 Zékârîyâ 12.10.

Yésū rî ãvõ tāsī, yí ãâtrō ró nĩ'á 'bālâ. Gõ'dá Yōsépā rî 'dī rī'á kpá õjilā gólâ tā lē 'bá trá kĩ'á nĩ rî, Yésū 'dýyî pã 'bá 'i rî ã'dî. Gõ'dá tā lélê gólâkâ rī'á lâpî-lâpî lâ ró, tâlâ gólâ rī'á ūr̄i ró dr̄i-'bá ángí Yúdä yí kâ drí. Gõ'dá ūr̄i gólâkâ 'dī 'ásī ndr̄i rî, gólâ drí fñi âtûzó ânizó Pílátô ngálâ Pílátô rî ijilí Yésū rî ãvõ tāsī, yí ãâtrō ró fê lâlî-lâlî dr̄i sî nĩ'á 'bâlâ ūgí 'á. Ítí Pílátô drí tâ-dr̄i lězó gólâ drí. Gõ'dá drílâ gõzó Yésū rî ãvõ âtrôlé fê lâlî-lâlî dr̄i sî vüdrí nĩ'á 'bâlâ ūgí 'á. ³⁹ Gõ'dá ãgô rû bê Níkõdímä rî drí kpá ânizó Yōsépä rî pâlé Yésū rî ãvõ njinjí sî. Níkõdímä 'dī rī'á dr̄i-'bá ángí Yúdä yí kâ tibê sisí ânî 'bá kírî ró ngâcî bê Yésū rî ijilí rî ã'dî. Gõ'dá Níkõdímä âtrô ãlókô ãvõ 'bâ kâ kpââ. ãlókô ãvõ 'bâ kâ gólâ drí âtrôlé 'dī rī'á cú ãmbá.* ⁴⁰ Gõ'dá gólîyî drí Yésū rî ãvõ njizó âjilí 'bú ūgí ró rî 'álâ. Tólâ rî, drílîyî ãlókô ãvõ 'bâ kâ 'dī ïnizó Yésū rî ãvõ rú, gõ'dá drílîyî gólâ rî gõzó ítâ tândí sî, â'dô lâ'bí gólîyíkâ rî vó ró.

⁴¹ Ügí gólâ Yésū rî ãvõ 'bâzó 'á lâ 'dī rī'á ãnyî vó Yésū rî ipázó fê lâlî-lâlî dr̄i rî lâgâtí. Ügí 'dī rî drê rī'á ó 'dí ró, ó'bâá ãvõ âzâkâ drê 'á lâ kô. Ügí rî 'dī lâgâtí lâ rī'á süsû ró. ⁴² Nïngá sî, Yōsépä yî drí Yésū rî ãvõ trôzó 'wââ'wâ, tâlâ ïtû âbí fñi'á rû êdézó kâyî râtââ kâ rî tâsî. Ítí, drílîyî Yésû rî ãvõ trôzó 'bâlê ūgí ãnyî vó lâ drí sülí süsû 'dî 'á. Gõ'dá gólîyî drí gõzó kúní úngû ángí lîlîlî â'bâlê kpâákû ūgí rî 'dî tî.

* **19:39** 19.39 ãlókô 'dî kîlô lâ rī'á nyâ'dî-trá-dr̄i-lâ-mûdrí. Níkõdímä ônjâ ãlókô tû trá rî, mûrã gõ'dá kpá álô bê.

20

*Tā Mārīyā drí Yésū rī ãvõ ūsúzó ūgí 'á kô rī
(Mātáyō 28.1-8; Márākō 16.1-8; Lúkā 24.1-12)*

¹ Gō'dá nīngá sī rī, kāyī Yúdā yí kâ rātāā kâ vósī rī, kāyī Gímā kâ sī ākpākā'dā cīinó, Mārīyā Māgādálā lé 'bá ró gō'dá ãzí-ãzí lâ yí bē drí ngāzó nīlī ūyī ūgí Yésū rī ãvõ 'bāzó rī 'álâ. Gō'dá gólīyī cā bē tólā rī, Mārīyā drí vō ndrēzó ūgí tī 'álâ rī, gō'dá ūgí tī trá rī'á hūwâ, kúní úngû lîlîlî 'bâlé kpâqkū tī lâ rī ólîlî trá vólé. ² Ítí rī, Mārīyā drí ngāzó ácálé ãnyī ūgí tī, gō'dá gólâ ìndrî bē vō ūgí 'álâ rī, Yésū rī ãvõ gō'dá trá yû tólâ. Gō'dá nīngá sī, Mārīyā yî drí ngāzó pá sôlé ngú 'á râlé gôlé vólé vō gólīyī drí ânizó 'álâ sī rī 'álâ. Gō'dá Mārīyā cā bē tólâ rī, drîlâ Sîmónâ Pétérô rī ūsúzó lâjó'bá ãlô Yésū kâ rī'á lêlâ rôô rī bê. Gō'dá Mārīyā drí tâ yí drí ndrêlê trá 'dî âtázó gólīyî drí kî, "Ówû, nî õtîrî ãníkâ rîfí rîlî nôtí nõ rî, ótrô íyîngá kúmú ãmákâ Yésū rî ãvõ trá vólé ūgí 'bâzó lâ rî 'ásî. Mâ nñî kô ngâtá âjî yî trá ángô lé yâ rî."

³ Tólâ sî, Pétérô yî lâjó'bá 'dî bê drí ūgí ngâzó ûrû pá sôlé ngú 'á râlé Yésû rî ló'dé drî 'álâ, nñ'â tâ rû 'ê 'bá trá 'dî ndrêlê. ⁴ Gō'dá lâjó'bá gólâ Yésû drí lêlê rôô nõ rî râ íyíkâ gō'dá kôrô Pétérô rî lâvûlî, gō'dá gólâ cā nî sîsî ló'dé drî 'álâ Pétérô drí sî. ⁵ Gō'dá drîlâ ândîzó vō ìndrîlî ūgí 'álâ rî, drîlâ ítâ mvêêmvê gôlé Yésû rî ãvõ rú rî ndrêzó nyé tû vûdrí vō ãlô 'á, õzô gôrë lâ Yésû rî ãvõ rú rî tí. Gō'dá gólâ fí cù ūgí 'álâ kô. ⁶ Gō'dá Pétérô drí íyíkâ ácázó vólé lésî ró kôrô fîlî ūgí 'álâ. Gō'dá gólâ fí bê rî, gólâ drí kpá ítâ mvêêmvê Yésû rî ãvõ

gõzó 'á lâ rî ndrēzó tū võ ãlô 'á, Yésü rî ãvõ gõ'dá trá 'á lâ yû. ⁷ Pétérõ drí kpá ítá gólâ ômbélé Yésü rî ãvõ rí dr̄í rú rí ndrēzó r̄'á kpá nyé tū võ ãlô 'á dr̄ilí lâ lési, â'dó kô kpákâ ãlô ítá gõlé gólâ rî ãvõ rú rí yí bê. ⁸ Gõ'dá lâjó'bá gólâ tibê Yésü drí lélé rõô gõ'dá rã 'bá cälé sísi ūgí tí 'álâ rî drí kpá fízó ūgí 'álâ Pétérõ ngálâ. Gõ'dá gólâ drí kpá ítá 'dî 'bá yî ndrēzó cù ïtí Yésü rî ãvõ ãkó. Gõ'dá ïtí rî, tâ lâ 'dî drí fízó gólâ dr̄í, gõ'dá gólâ drí kpá tâ lězó kî, Yésü lîdrí trá õdrã 'ásî. ⁹ Sísi gólîyî lěé tâ 'wââ kô kî'á nî rî, Yésü lîdrí trá õdrã 'ásî rî, tâlâ tâ gólâ ìgîlí búkû Ôvârî kâ 'á rî fí drë zââ gólîyî dr̄í kô. ¹⁰ 'Dî vósî rî, Pétérõ yî drí ngãzó gõlé võ drílîyî ârázó 'álâ sî rî 'álâ lâjó'bá Yésü kâ lélé rõô 'dî bê.

*Tâ Mârîyâ drí Yésü rî ûsúzó lédrë-lédrë ró rî
(Mâtáyô 28.9-10; Márâkô 16.9-11)*

¹¹ Gõ'dá nîngá sî, Mârîyâ Mâgâdálâ drí ngãzó gõlé Yésü rî ló'dé dr̄í 'álâ, gõ'dá âdréle ãkpâ ïvî ló'dé dr̄í 'á tólâ, rî'á ãwó ngõlé.

Gõ'dá gólâ drë zââ ãwó ngõ'á rî, gólâ drí ɻandžizó võ ɻindrílî ūgí Yésü rî ãvõ 'bâzó nõ 'álâ kpá ó'dí. ¹² Tólâ rî, kôrô drílâ mâlâyíkâ rî ndrêzó ítá lâgû-lâgû bê rî'á ïyî võ Yésü rî ãvõ 'bâzó rî 'á, ãlô dr̄ilí lési, gõ'dá ãzâ rî ïyíkâ pálé lési.

¹³ Nîngá sî, mâlâyíkâ rî 'dî 'bá yî drí tâ ïjízó gólâ tí kî, "Ãmâ ïzó, nî rî ãwó ngõlé nõ ã'dô tâsî yâ?" Gõ'dá Mârîyâ drí tâ-dr̄í lôgõzó gólîyî drí kî nî rî, "Ãyê, ótrõ ïyîngá Kúmú tândí ãmákâ nõ ãvõ lâ trá ūgí 'ásî vólé, má nûj kô, ngâtá ótrõ ïyî trá 'bâlê ã'dô 'á yâ rî! Í'dî má drí rîzó ãwó lâ ngõlé nõ."

¹⁴ Gõ'dá Mārīyā ōtírī kpá úlí 'dī âtá ìtí mālāyíkā 'dī 'bá yí drí rī, kôrô gólâ drí iyî jāzó vō ndrēlé dîrî. Gõ'dá gólâ jâ yí bê rī, kôrô drilâ Yésū rî ndrēzó âdré'á tólâ cù ìtí Yésū rî nñ ãkó. ¹⁵ Gõ'dá nñngá sî, Yésū drí gõzó tâ ijílî tí lâ kî, "Ökó nõ, ní rî ãwó ngõlé ã'dô tâsî yâ? Ní ndâ ã'dî i'dî yâ?"

Gõ'dá Mārīyā ìsû iyíkâ kî, 'dîi â'dô òjílâ gólâ rî 'bá vō 'dî vó lâ ndrēlé rî i'dî. Tólâ rî, kôrô Mārīyā drí tâ-drî jāzó Yésū drí kî, "Âmbá, õzõ ní õtrõ kúmú ámákâ Yésû rî ãvõ nñ rî, ní â'dâ vō ní drí 'bâzó lâ 'á lâ rî má drí, tâlâ má nñ ró bê nñ'á âtrõlâ 'bâlé vō tândí 'á."

¹⁶ Gõ'dá ìtí rî, Yésû drí gólâ rî zîzó kî, "Mārīyâ." Gõ'dá Mārīyâ ârî lâzí Yésû drí zîlî 'dî bê rî, kôrô Mārīyâ ní drí ngãzó trêlé tâ bê kî, "Tâ îmbá 'bá ámákâ!" Gõ'dá drilâ drí dôzó Yésû rú. ¹⁷ Gõ'dá Yésû drí tâ âtázó drilâ, "Ní rî drí dôlé má rú kô, Mārīyâ, ní âyê mâ, tâlâ má cá drê kô ûrú 'álâ ámâ átá ngálâ. Ní nñ gõlé vō ámâ âdrúpî yí drí rîzó rî 'álâ, ní átâ tâ gólîyî drí kî, mâ trá ânyî 'ë'á gõlé ûrú 'álâ Ôvârî ámâ átá ró ãní bê rî ngálâ."

¹⁸ Ìtí rî, kôrô Mārīyâ drí úlí Yésû drí âtâlé yí drí 'dî ârîzó, gõ'dá drilâ ngãzó râlê gõlé kpá ó'dí lâjó'bá Yésû kâ rî 'bá yí ngálâ. Gõ'dá gólâ câ bê gólîyî ngálâ rî, gólâ drí tâ âtázó âyîkô sî lâjó'bá Yésû kâ 'dî 'bá yí drí kî, "Má ndrê kúmú ámákâ Yésû trá! Gólâ lîdrî trá õdrâ 'ásî, gõ'dá gólâ bê rî'á lédrê-lédrê ró." Gõ'dá nñngá sî rî, drilâ kpá úlí Yésû kâ âtâlé yí drí 'dî 'bá yí â'dázó gólîyî drí.

*Tâ Yésû drí iyî â'dázó lâjó'bá iyíkâ drí rî
(Mâtáyô 28.16-20; Márakô 16.14-18; Lükä 24.36-49)*

19 Kâyî ālôlâ Yésū drí lîdrízó òdrâ 'ásî 'dî länjátulí lâ 'dî sî rî, lâjó'bá gólâkâ rî 'bá yî drí rû ê'bézó ïyî ndrî jó 'á, ïyî tî â'bâlé kpäkû jó 'á ūrî drî-'bá ángí Yûdâ yí kâ rî 'bá yí kâ drí sî, tâlâ gólîyî ̄sû ïyíkâ tâ kî, drî-'bá ángí Yûdâ yí kâ 'dî 'bá yî â'dô ̄ajú 'bû 'bá ïyíkâ âjó'á ânîlî ïyî ̄urulî. Gõ'dá nyïî ró, Yésû drí âfõzó gólîyî lâfâlé cù ìtí âtî njî ̄akó. Gõ'dá Yésû drí nî-bê-yâ fêzó gólîyî drí úlî nõ 'bá yî sî kî, "Tâ ̄dî ̄â'a'dô ̄aní bê." **20** Gõ'dá gólâ fê nî-bê-yâ bê gólîyî drí rî, gólâ drí kpá ̄lîbí ïyî gârâ 'á ïyî drí yí bê rî â'dázó gólîyî drí. Gõ'dá lâjó'bá 'dî 'bá yî drí â'dózó ndrî ̄ayîkõ ró rôô, tâlâ gólîyî ndrê kúmú ïyíkâ Yésû trá lédrë-lédrë ró kpá ó'dí. **21** 'Dî vósî, Yésû drí tâ ̄atázó kpá ó'dí gólîyî drí kî nî rî, "Tâ ̄dî ̄â'a'dô ̄aní bê. Özô ámâ ̄atá drí ámâ âjórë trá ânîlî ̄angó nõ 'á ̄anî lîfî ̄imbâlé rî tí rî, ngbâângbânõ má jô kpá ̄anî nî'á ̄ojîlâ lîfî ̄imbâ bê." **22** Gõ'dá nîngá sî rî, Yésû drí drî-âcê Ôvârî kâ fêzó drîlîyî lôvó-lôvó ïyíkâ vòzó gólîyî drîlîyî ̄ombî kâ sî. Vó lâ sî rî, gólâ kî gólîyî drí rî, "Mbârâkâ Líndrî Tândí Ôvârî kâ rî kâ ̄orî ̄aní bê. **23** Má fê kpá mbârâkâ ̄anî drí ̄ojîlâ ̄ayézó tâ ̄onjí gólîyíkâ rî 'bá yî 'ásî. Özô nî ̄âyê tâ ̄onjí ̄ojîlâ ̄azâ kâ trá rî, gõ'dá Ôvârî â'dô kpá tâ ̄onjí ̄ojîlâ rî gógó 'dî kâ ̄ayé'á. Özô nî ̄âyê tâ ̄onjí ̄ojîlâ rî 'dî kâ kô rî, Ôvârî ̄ayé tâ ̄onjí gólâkâ kpá kô." Gõ'dá Yésû ̄atálé bê úlî 'dî 'bá yî ndrî ndêlê rî, kôrô gólâ drí gólîyî ̄ayézó.

Tâ Yésû drí ïyî â'dázó Tómâ drí rî

24 Kâyî gólâ Yésû drí ïyî â'dázó lâjó'bá ïyíkâ yî drí rî sî, lâjó'bá gólâkâ ̄azâ ̄alô rû bê Tómâ Lâtígó

rî yû'dáwá ãzí-ãzí lâ yî lâfálé. ²⁵ Gõ'dá Tómã ácâ bê vólé lésí rî, lâjó'bá ãzí lâ yî drí tâ 'dî âtázó gólâ drí kĩ nî rî, "Kúmú ámákâ Yésü bê rî'á lédré-lédré ró, mä ndrê gólâ trá." Gõ'dá lé ïtí rî, Tómã gâ vólé dó tâ lélé úlí íyî ãzí-ãzí yî drí âtálé yí drí 'dî 'á. Gólâ kĩ gólyí drí rî, "Özõ má õndré ãlíbí gólâ rî ipázó drí 'á gõ'dá kpá gólâ rî gârâ 'dîlî ãjú sî 'dî ãlíbí lâ ámâ lîfî sî kô, gõ'dá özõ má õdõ kpá ámâ drí-mvá sî kô rî, má lêé tâ gbõ té kô úlí ãnî drí âtálé má drí 'dî 'á."

²⁶ Gõ'dá kâyî njî-drî-lâ-rî vósí rî, lâjó'bá Yésü kâ rî 'bá yî ê'bê rû kpá trá ó'dí jô ãlô-ãlô lâ 'dî 'á íyî tî â'bälé kpäkû. Kâyî rî 'dî 'á rî, Tómã gõ'dá bê gólyí bê jô 'á tolâ. Gólyí â'bâ bê gbõ lé átî kpäkû rî, nyîñ ró Yésü drí âfõzó gólyí lâfálé ândálé kpá ó'dí gõ'dá âdrélé gólyí ândrá. Nïngá sî, drílâ nî-bê-yâ 'ezó gólyí drí kĩ nî rî, "Tâ ã'dí ââ'dô ãní bê."

²⁷ Gõ'dá nïngá sî rî, gólâ drí íyî jâzó Tómã ngálâ gõ'dá Tómã rî zîlî kĩ, "Tómã, ní ânî ãlíbí ámâ drí ágálé 'á nõ 'bá yî ndrêlé. Ní ânî dõlâ cù ánî drí-mvá sî. Ní ndrê kpá ãlíbí ámâ gârâ 'á nõ, ní gõ ró kpá dõlâ ánî drí sî, tâlâ ní lê ró tâ bê. Ní âyê tâ gólâ rîzó tâ ïsûlî rî rî 'dî vólé. Gõ'dá ïtí rî, ní lê tâ pîpîsílî ãlô sî ngbâângbânõ kĩ, mâ bê rî'á lédré-lédré ró!" ²⁸ Gõ'dá nïngá sî, Tómã drí tâ-drî lôgõzó Yésü drí kĩ, "Awô, Kúmú! Má lê tâ trá ní 'á ngbâângbânõ. Gõ'dá má nî kpá trá kĩ nî rî, nî rî'á Kúmú ámákâ ï'dî! Pâtñî ró, nî rî'á Ôvârî ï'dî!" ²⁹ Gõ'dá nïngá sî, Yésü drí tâ-drî lôgõzó Tómã drí kĩ nî rî, "Tómã, ní lê tâ ngbâângbânõ kĩ'á nî rî, mâ bê lédré-lédré ró nõ, tâlâ ní ndrê

mâ trá ánî l̄if̄i s̄i r̄i drí s̄i yā? Má âtâ ní drí, r̄i'á tāndí ró rōô ăt̄i 'á tólâ ăjilā gól̄iȳi tā lē 'bá k̄i mâ bê lédr̄e-lédr̄e ró, gō'dá cù iit̄i gól̄iȳi ndré mâ kō r̄i 'bá ȳi drí."

Tā-vó ât̄i-ât̄i Yōwánī kâ búkū íyíkâ nō 'á nōngá r̄i

³⁰ Yésū 'ê tā lârâkô ăzâ 'bá ȳi trá rōô lājó'bá íyíkâ r̄i 'bá ȳi l̄if̄i dr̄i lâ ȳi 'á, gō'dá iiḡi kô ndr̄i 'dó búkū nō 'á nōngá. ³¹ Gō'dá gólâ fínyáwá iiḡilí nō, iiḡi trá, tâlâ ăjilā ălē ró iȳi tā bê k̄i, Yésū r̄i'á Ôvârī r̄i mvá 'i. ăjilā gólâ tibê tā lē 'bá trá Yésū 'á k̄i'á ní r̄i, Yésū i'dî 'dýi pâ 'bá Ôvârī drí âjólé trá, gō'dá gólâ Ôvârī r̄i mvá 'i r̄i, gólâ â'dô â'dô'á cù lédr̄e-lédr̄e ădükü ăkó r̄i bê tā lēlē gólâkâ 'dî s̄i.

21

Tā Yésū drí iyi'â'dázó kpá ó'dí lājó'bá íyíkâ r̄i 'bá ȳi drí r̄i

¹ Gō'dá kâyi' ăzâ s̄i, Yésū drí kpá iyi'â'dázó ó'dí lājó'bá íyíkâ nj̄i-dr̄i-lâ-r̄i r̄i 'bá ȳi drí i'bî 'er̄e îmbá s̄i l̄imvû ândrê z̄ilí Gâlliláyâ* r̄i 'á. ² Nînî gól̄iyíkâ i'bî 'elé îmbá s̄i 'dî r̄i, tā lâ â'dô trá nōt̄i. Lājó'bá nj̄i-dr̄i-lâ-ngâ-r̄i 'dî 'bá ȳi rú lâ iyi', Sîmónâ Pétérō, Tómâ, Nâtânélê 'bâlé bê Kánâ lé 'bá ró Gâlliláyâ 'álâ r̄i, Zébêdáyô r̄i mvá ȳi Yâkóbâ gō'dá Yōwánī bê, gō'dá kpá lājó'bá r̄i ăzâ 'bá ȳi bê, r̄i'á iyi' ndr̄i 'dó vō ălô 'á. ³ Pétérō drí ngâzó tā âtâlê lājó'bá ăzí íyíkâ nj̄i-kâzíyâ 'dî 'bá ȳi drí k̄i, "Má lē ámákâ trá nî'á i'bî 'elé l̄imvû ândrê nâ

* **21:1** 21.1 Rómâ lé 'bá ȳi z̄i l̄imvû ândrê 'dî Tîbérîyâ.

'álâ.' Gõ'dá lājó'bá ãzí gólâkâ 'dĩ 'bá yî drí tâ-dr̄i lôgõzó gólâ drí kî, "Mã â'dô nî'á ní bê, mã nî ró kpá ï'bì 'élé." Gõ'dá ïtí rî, gólîyî drí ngãzó nîlî cälé lîmvû ândrê 'dĩ tí 'á tolâ. Gõ'dá gólîyî cå bê tolâ rî, drílîyî nîzó kõlóngbõ sî lîmvû ândrê 'dĩ dr̄i sî ï'bì 'ë bê ngácî gîrî, gõ'dá gólîyî ûsú ï'bì ãlôlâ kô.

⁴ Gõ'dá võ dr̄i drí 'bârẽ põwâ rî 'á, drílîyî Yésû rî ndrêzó âdré'á ãnyî 'á'á lé dr̄i lésî lîmvû ândrê 'dĩ tí, gõ'dá gólîyî nîj kô kî nî rî, 'dî'â'dô Yésû ï'dî, tâlâ ngá âwû dré dódó õjílâ ndrêzó nîlî tõ rî kô. ⁵ Gõ'dá nîngá sî, kôrô Yésû drí tâ ijízó gólîyî tí kî, "Ámâ  adrúpî yî, nî ûrû ï'bì fí té trá yâ?" Gõ'dá drílîyî tâ-dr̄i lôgõzó Yésû drí kî, "É'ë, mã rú ãlôwálâ kó kô."

⁶ Gõ'dá ïtí rî, Yésû drí tâ-dr̄i jâzó gólîyî drí kî, "Nî 'bê dré ìmbá ãníkâ 'dî gõlé drí- gô dr̄i 'álâ ró." Gõ'dá gólîyî drí gõzó ìmbá ïyíkâ 'dî 'b l , õzõ Yésû drí âtâlé trá rî kâtí. ïtí, tâ lârõ ró rî, drílîyî ï'bì rûzó dûû ìmbá ïyíkâ 'dî 'á. Gõ'dá nîngá sî, gólîyî ngâ bê ìmbá âs l  gõlé kõlóngbõ 'álâ rî, gólîyî âs  gõ'dá kp , tâlâ ï'bì 'd  trá dûû 'á lâ.

⁷ Gõ'dá lâjó'bá gólâ Yésû drí l l  río rî ndr  b  ï'bì ïyî drí âs l  dûû 'dî rî, kôrô gólâ drí nîzó lâ kî, õjílâ âdr  'b  'á'á lésî 'dî Yésû ï'dî. Gõ'dá gólâ drí tâ ât z  'w â P t r  drí kî, "W  ,  g  r  'b  âdrélé n  K m  ãm k  Y s  ï'd !" Gõ'd  P t r  âr l  b  t  k '  n  r ,  g  r  'b  âdrélé 'á'  l  dr  l s  n  k m  ïy k  Y s  ï'd  r , 'w â r  g l  dr  it  ïy k   r k  'b  y  dr l   ng l  tr  v l  ï'b  ' z  r  âtr z  s l  y  r , g z  w l  l mv  ândr  'd  '  g b j  y l  nîz  K m  Y s  ng l  l mv  t  'ál 

íyî ãzí-ãzí yî âyélé kõlóngbõ 'á l̄imvû ândrê 'dî 'á tólâ. ⁸ Gõ'dá ãzí-ãzí lâ yî drí ȳíkâ ân̄izó kõlóngbõ sî, Ȣ'bî tibê dril̄iyî rǖlî imbá 'á dûû 'dî âsélé kpá fozó Ȣ'dí bê lâ 'á'á 'álâ Yésū ngálâ. Võ gól̄iyî drí Ȣ'bî ruzó 'dî jéé 'á'á lé dr̄i rú sî kô.* ⁹ Gõ'dá gól̄iyî câ bê 'á'á lési rî, gól̄iyî drí gõzó ârílí kõlóngbõ 'ási, gól̄iyî drí lǟsí ãndrâ-ãndrâ ndr̄ezó cù Ȣ'bî bê dr̄i lâ 'á lô'bí'á, gõ'dá kpá ãmbâtâ bê.

¹⁰ Gõ'dá kôrô Yésū drí tâ âtázó gól̄iyî drí kî nî rî, "Nî âjî Ȣ'bî ãnî drí rǖlî 'dî ūrûkâ 'bá yî nôlé." ¹¹ Gõ'dá Pétérõ ârî tâ 'dî bê rî, kôrô gólâ drí ngâzó filí kõlóngbõ 'álâ kpá ó'dí, gõ'dá gól̄iyî drí imbá Ȣ'rûzó lâjó'bá ãzí 'dî 'bá yí bê âsélé Ȣví 'álâ l̄imvû lési. Gõ'dá gól̄iyî âsê imbá bê cù Ȣví 'álâ rî, gól̄iyî drí Ȣ'bî tândí ûsúzó 'á lâ dûû, ndr̄i 'dó rî'á kámá-älô-nyâ'dî-rî-dr̄i-lâ-ngâ-mûdrí-dr̄i-lâ-nâ (153). Ȣ'bî tândí ãmbâ-ãmbâ lâ â'dô bê gbõ lé dûû imbá 'dî 'á rî, imbá 'dî ôkí kô ãlôlâ. Gõ'dá Pétérõ drí Ȣ'bî 'dî ūrûkâ 'bá yî âtr̄ozó félé Yésū drí.

¹² 'Dî vósî, Yésū drí tâ âtázó gól̄iyî drí kî, "Nî ânî ngá nyâlê." Nîngá sî rî, gól̄iyî ijí tâ kî'á nî rî, gólâ ã'dî Ȣ'dî yâ rî kô, tâlâ gól̄iyî trá ndr̄i lârõ-lârõ ró, tâlâ gól̄iyî nî trá kî, 'dî Kúmú Yésū gólâ drâ 'bá trá, gõ'dá lîdrí 'bá kpá trá õdrâ 'ásî rî Ȣ'dî. ¹³ Nîngá sî, gól̄iyî ânî bê Ȣ'yî ndr̄i rîlî vûdrí rî, Yésū drí ngâzó nî'á Ȣ'bî lô'bí 'bá trá gõ'dá ãmbâtâ lâ bê 'dî trôlé félé gól̄iyî drí nyâlê. ¹⁴ 'Dî rî'á Yésū rî rû â'dâ-â'dâ ândâlâ nâ lâ lâjó'bá Ȣ'yíkâ drí lîdrî-lîdrî gólâkâ õdrâ 'ásî rî vósî rî Ȣ'dî.

* **21:8** 21.8 Óõlâ pá lâfálé sî rî â'dô 'bâ'á kámá-älô.

Tā Yésū drí Pétērō rî âtízó rî

¹⁵ Gõ'dá góliyî nyâ bê īyî ngá ndrî ndělé rî, Yésū drí ngãzó tā âtálé Pétērō drí kĩ, "Sîmónâ Pétērō Yōwánī rî mvá, ní lẽ mâ lâvûlì kôrô yã?" Gõ'dá Pétērō drí tā-dr̄j lôgõzó gólâ drí kĩ, "Āwô Kúmú, ní nř trá kĩ, má lẽ nî trá." Gõ'dá ītí rî, Yésū drí tā âtázó kĩ, "Ōzõ ã'dô bê trá ītí rî, 'dõvó ní ndrê kábîlîkî ámákâ vó lâ." ¹⁶ 'Dîi vósî, Yésū drí Pétērō rî ījízó kpá ó'dí 'wââ ró kĩ, "Pétērō, tā pătîi ró, ní lẽ mâ trá yã?" Pétērō drí tā-dr̄j lôgõzó kĩ, "Kúmú, ní nř trá tândí ró kĩ, má lẽ nî trá." Gõ'dá Yésū drí gõzó kpá tā âtálé kĩ, "Ōzõ ní òlë mâ trá pătîi rî, 'dõvó ní ndrê kábîlîkî ámákâ vó lâ tândí ró." ¹⁷ Gõ'dá Yésū drí tā ījî ãlô-ãlô 'dî ījízó kpá ó'dí Pétērō tí ândâlâ nâ lâ ró kĩ, "Pétērō, pătî-pătî ró, ní lẽ mâ fí trá yã?" Tā ījî 'dî 'bâ Pétērō gõ'dá trá â'dolé tā ȸsû ró kpá īzâ ró, tâlâ Yésū ījî tā ījî ãlô-ãlô 'dî trá ândâlâ nâ gólâ tí. Gõ'dá ītí Pétērō drí tā-dr̄j lôgõzó kpá kĩ, "Kúmú, ní nř tā trá ndrî. Ní nř trá kĩ, má lẽ nî fí trá pîpîsîlî ãlô sî!" Gõ'dá Yésū drí gõzó kpá tā âtálé kĩ, "Ōzõ pătî-pătî ró ní òlë mâ trá rî, 'dõvó ní ndrê kábîlîkî ámákâ 'dî 'bâ yî vó lâ yî tândí ró."

¹⁸ Nîngá sî, Yésū drí tā âtázó Pétērō drí zââ bădî kĩ, "Pătî-pătî ró, má âtâ ní drí, Pétērō, kâyî ní drí 'bâzó dr   āgô ānjî ró lîfî bê rî, ánî ny  ányâ, ní rî trá ítâ ánîkâ sôl   ní rú, gõ'dá ní rî kpá trá lm  l   lt   ní drí l  l   rî yî 'ásî. Gõ'dá ní   t  r   c  â   r  k   ró rî,   j  l     z   â'dô ánî drí r  'á ní l  s  l   n  z   v   g  l   ní drí l  l   n  z   'álâ k   rî 'álâ." ¹⁹ Gõ'dá Yésū âtâ úl   m  n  g   'dî Pétērō drí ītí 'dî rî,   d   r   b   g  l   r   lîf     mb  l     dr   l  r  k   g  l  

'ẽ 'bá â'dólé gólâ drí ɿzátú rî tāsī.* 'Dīrî â'dálé kī, gólâ Pétérō ɻinjī Ôvârî trá. Ózō Pétérō rî ãzí-ãzí yî õndrê gólâ trá fīl ɿtū'á õdrâ lârâkô ɿtí 'dī 'á rî, gólÿi â'dô Ôvârî rî rú lûyí'á. Gõ'dá nîngá sī, Yésū drí tā âtázó Pétérō drí kpá kī, "Ní ârî úlì ámákâ, gõ'dá ní 'dê má vó pípíslí ɭlô sī."

20 Gõ'dá ɿtí rî, Pétérō drí gõzó lÿfí jälé vólé, drilâ lÿfí 'bëzó lajó'bá gólâ tibé Yésū drí lëlé rôô rî rú. Lajó'bá rî 'dī kpá ɿ'dî tibé iyí ɿtjí 'bá Yésū rú* kâyí gólÿi drí rizó ngá nyanyä ɭdükü nyâlē Yésū yí bê drë ɭkpâkâ' dâ úfú drë Yésū kô, gõ'dá kpá tâ ɿjí 'bá kí'á nî rî, "Kúmú, ɭdî â'dô ánî drí-bâ fë'á nî yâ rî." **21** Gõ'dá Pétérō ndrê lajó'bá 'dî bê rî, Pétérô drí tâ ɭjízó Yésū tî kî, "Kúmú, ɭdô tâ â'dô gõ'dá â'dó'á nî lajó'bá rî 'bá ânîlî nã bê, áâ'dô kpá gólâ rî fû'á yâ?" **22** Gõ'dá Yésū drí tâ-drí lôgôzó Pétérô drí kî, "Má âtâ kpá ó'dí ní drí, Pétérô, ní 'ê tâ má drí âtálé ní drí ɭelé rî ɿ'dî. 'Dî â'dó kô tâ ánîkâ ɿ'dî, ɭzô má ɭlê gólâ ɭdrâ kô bûúñ kâyí má drí 'ezó âgôlé rî tú rî. Tâ ánîkâ bê 'á lâ yâ? Nî rî gógó, ní ârî úlì ámákâ ɿ'dî."

23 Úlì 'dî 'bá yî tâsî rî, tâ ârî 'bá Yésū kâ rî 'bá yî drí tâ ɭsûzó kî, Yésû ɭkî, lajó'bá yî drí lëlé rôô 'dî ɭdrâá kô. Tákô úlì Yésû drí âtálé Pétérô drí 'dî ífí lâ â'dó iyîngá ɿtí kô. Ífí lâ kî iyîngá, ɭzô yî Yésû ɭlê lajó'bá 'dî drí rîlî lédrë-lédrë ró bûúñ kâyí yî rî gógó Yésû drí âgôzó ɭangó nô 'á rî sî rî, 'dî â'dó kô tâ Pétérô kâ ɿ'dî.

* **21:19** 21.19 Úlì mânîgô 'dî tâ ífí lâ kî, ââ'dô Pétérô rî rû'á 'bâlé gânîmâ fûlî vólé. * **21:20** 21.20 Nî zî Yōwání 13.21-25 lajó'bá 'dî nîzó.

24 Lājó'bá gólâ Yésū drí lēlé rōô 'dī īgī tā nō nī, gō'dá gólâ ndrē tā 'dī 'bá yī trá rû 'ērē 'á ndrī. Gólâ īgī nō tā pätí-pätí 'ī. Āmâ tā ârí 'bá gólîyî sí-sí-lésí rî yī nī gólâ trá, gólâ ̄itú vósí cé rî íyíkâ zāâ tā mbî pätí-pätí rî âtálé ū' dī.

25 Nōô trá úlí ̄ädükü īgîlî búkü nō 'á rî ū' dī. Yésū 'ê tā ãzâ 'bá yî trá dûûdû āngó nō 'á nõngá, tibê má drí īgîlî búkü nô 'á kô rî. Ōzō tí má ūró tā rî 'dī 'bá yî īgîlî ndrî rî, ūjîlâ ndrî āngó 'á rî icâ kô njîlâ, tâlâ búkü lâ â'dô 'bâ'á ̄angí ró lâtûlî kôrô. ū' dî 'dî.

Tā-dr̩ L̩lē Ó'dí Óvârí Kâ

Avokaya: Tā-dr̩ L̩lē Ó'dí Óvârí Kâ New Testament

copyright © 2002 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Avokaya)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-13

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

87931ba7-0e83-5f4d-bd6e-8c45876fc354